

A KEGYES-TANÍTÓRENDIEK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI FÖGYMNASIUM
ÉRTESÍTŐJE

AZ 1899–1900. TANÉVRŐL.

KÖZZÉTESZI:

CSERÉP SÁNDOR,

IGAZGATÓ.

SZEGED.

NYOMATOTT ENDRÉNYI LAJOS KÖNYVSZAJTÓJÁN.

1900.

A KEGYES-TANÍTÓRENDIEK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI FÖGYMNASIUM

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1899–1900. TANÉVRŐL.

KÖZZÉTESZI:

CSERÉP SÁNDOR,

IGAZGATÓ.

SZEGED.

NYOMATOTT ENDRÉNYI LAJOS KÖNYVSAJTÓJÁN.

1900.

A szülőkhöz.

*

Nem tagadom. bizonyos aggodalom száll meg a miatt, vajjon nem végzek-e teljesen kárbavesztett munkát, midőn e sorokat írom. A cím az olvasót rögtön tájékoztatja a felől, hogy itt nevelési dolgokról lesz szó. már pedig ezek nem tartoznak a legkedveltebb esemének közé. Azzal a reménnyel sem kecsegtethetem magam, hogy majd az eszmék ujsága fogja megragadni az olvasót. — mert hiszen mi újat mondhat a tanár a szülőkhöz?! S én e sorokat mégis megírom, mert a szülők és gyermekeik tiszteletreméltó érdeke erre feljogosít, a házi nevelésben itt-ott mutatkozó hiányok, sőt maguk a korviszonyok jóformán kötelességemmé teszik.

Csak a vak nem látja m. t. Szülők, hogy ezek a korviszonyok nagyon is aggasztóak. Nem állítom, mintha tiszteletreméltó kivételek nem volnának; de az is bizonyos, hogy köz- és magánéletünket valami erkölcsi zsidbadság, valami eltompultság fogta el minden eszményi iránt. Ma a haszonlesés, a pénznek mértéktelen szomja, a szemfényvesztő látszat az uralkodó planéta iparban, kereskedelemben, tudományban, művészetben, köz- és magánéletben egyaránt. Avagy nem igazolja mindezeket magánéletünk mindennapi gyarlósága: a vallási közöny, tiszteletlenség, képmutatás, kényelemszeretet, fényűzés, úrhatnámság s a honnan minden aljasnak ki kellene zárva lennie: a családi szentély gyakori erkölcsi lazultsága? Nem igazolja-e a közélet terén tapasztalható ezerfajú visszaélés, rendfelforgató szocializmus, sikkasztás, hamispénz gyártás s a vétkes vagyonszerzés sok más faja; a bűnös szerelem szenzációs esetei, halálos párbajok, az irodalom és művészet ledérsége s az erkölcsi sülyedés száz meg száz faja? Az, hogy másutt is így van, szomorú vigasztalás. Hírlapjaink, országgyűlési szónokaink egyre sürűbben hangoztatják erkölcsi közállapotaink tarthatatlanságát, magános beszélgetéseinkben magunk is tünődő aggodalommal kérjük, hova fog mindez fejlteni? mi sors vár ránk, ha ez tovább is így tart?

Az események okait kutatók eltérő magyarázatát adják ennek az erkölcsi elfajulásnak, de abban megegyeznek, hogy e kóros állapotokat sem szigorú törvényekkel, sem a büntönök, a rendőrség, a megtorló intézkedések szapo-

rításával, sem esküdtbíróságokkal nem lehet gyógyítani, hanem anyagi viszonyaink és nevelési rendszerünk megjavításával.

Anyagi helyzetünk javításán sok nagy elme fáradozik; hogy mily eredménnyel? megítélni nem rám tartozik. A míg azonban társadalmunk vezérlő elvül el nem fogadja azt, hogy dolgozzunk sokat s vágyainkat szorítsuk szűkebb korlátok közé, nem hiszem, hogy kívánt eredményt érhetnénk el. Természetes, hogy ezt egyszerre, mint valami varázsütésre, nem lehet megvalósítani; itt elülről, a nevelésnél kell a munkát kezdeni. De maga ez a nevelés sem kielégítő.

Mai nevelési rendszerünknek közfelfogás szerint az a hibája, hogy a testi és erkölcsi nevelés rovására, főleg az értelmi nevelésre, az ész művelésére fordít gondot. A sok tudomány elsajátítása sok időt, sok munkát kíván s így szinte természetes, hogy a testi és erkölcsi nevelés háttérbe szorul.

Való igaz, hogy az értelmi nevelés nagyon lefoglalja a gyermek idejét, erejét. A nemzedék testi satnyulása, a társadalom erkölcsi züllése s már a gyermekeknél is tapasztalható egyes erkölcsi gyarlóságok hangosan követelik, hogy nevelési rendszerünkön változtassunk. Csakhogy itt óvást kell tennem azoknak a felfogása ellen, kik a nevelést teljesen azonosítják az iskolával, a kik minden bajt az iskolának szeretnének felróni s a kik a nevelés rendszerének változtatása alatt tulajdonképen az iskola megjavítását gondolják. Ez tévedés!

Az iskola a nemzeti közösség számára dolgozik, ettől tehát nem lehet azt várni, hogy az egyéni vonásokat alakítsa, a melyekben a bajok forrása van. Szigorú ellenőrzés és felelősség mellett végzi kiszabott munkáját kiválóan az értelmi, a mellett az érzelmi és testi nevelés terén is. Kétségtelen, hogy ha tanügyi kormányunk a tudnivalók kisebb mértékével elégednék meg, még több gondot lehetne fordítani a testi nevelésre. De bármily odaadással végezze is dolgát az *iskola*, a nevelésnek mégis csak *egyik* tényezője.

Sok águ s a közösségre irányzott munkája mellett figyelmen kívül kell hagynia az egyéniség kidomborítását annál is inkább, mert az iskolában eltöltött sok óra ellenére idejének nagy részét az iskolán kívül tölti a gyermek. A nevelés e másik fontos irányára, az egyéniség nevelésére s így az iskolai közös nevelés kiegészítésére egy másik nevelőtényező a hivatott: *a család*. A mit az iskola el nem végezhet, elvégzi a család és viszont.

A nevelés e két tényező hatása alatt indul fejlődésnek; legélénkebb benyomásainkat innen meritjük egész életünkre. Ebből következik, hogy nemcsak soha egy perczre sem szabad egymással ellentétben állaniok, hanem ellenkezőleg, a kölcsönös támogatás folytán teljesen egygyé kell forniok. A közösségre való nevelésben mindenesetre több az iskola dolga, az egyéni-

ség kidomborításában viszont a családnak jut kiválóbb szerep, de azért munkakörüket úgy szétválasztani, hogy egyik a másikra ne volna ráutalva, egyik a másikat ki ne egészítené, a nevelés egyetlen mozzanatában sem lehet.

Ez a közös munka azonban csak úgy lesz eredményes, *ha család és iskola teljesen megérti, segíti és tiszteli egymást.*

E soroknak sincs egyéb céljuk, mint hogy a nevelés főbb elveinek és az iskola itt-ott mutatkozó kivánalmainak vázlatos feltüntetésével *a családot* a nevelés jobbítása érdekében *hathatós és szíves munkára kérje fel.* Természetes, hogy a tárgyalásban a középiskolát s az ezzel összekötésben álló családot tartom főképp szem előtt. A nevelés három irányából: az értelmi, testi és erkölcsi nevelésből pedig a két utóbbira kívánom a szülők figyelmét felhívni, minthogy főképp itt fordulhatnak elő oly hiányok, melyek az iskola munkáját akadályozzák s a melyek pótlásától várhatjuk a nevelés megjavulását.

I. Szellemi és erkölcsi életünk a legszorosabb összefüggésben van *testünkkel*, melynek minden változása nyomot hagy lelkünkön. Ipari, tudományos, művészeti munkánkban ideg- és izomrendszerünk egészsége és fejlettsége kiváló jelentőségű, azért arra kiváló gondot is kell fordítanunk. Csak az egészséges, erős test tud megküzdeni az élet viszontagságaival, testünk egészségét tehát kellő ápolással gondosan meg is kell óvnunk. Testünk azonban nemcsak székhelye, de egyszersmind eszköze lelkünknek, mert általa nyilatkozik meg, általa érintkezik a külső világgal s így nagyon is érdekünkben áll, hogy ez az eszköz minél készségesebb, minél ügyesebb legyen. Ezt a test gyakorlása eszközli. A testi nevelés e szerint két részből áll: a test ápolásából és a test fejlesztéséből, gyakorlásából.

A nevelés két faktora, a család és iskola barátságosan megosztják a test nevelésének munkáját, a mennyiben *a test ápolását javarészből a család, a test gyakorlását pedig az iskola vállalja magára.*

A testi egészség *ápolásánál* első sorban *a levegő* tisztasága jó figyelembe. A közép hőmérsékű tiszta levegő ép oly tápláléka testünknek, mint az egészséges eledel, míg a romlott, lassú méreg. Több embernek egy szobában való tartózkodása a kilehelt szénssavval megrontja a levegőt, különösen ha ott még dohányoznak is, azért gyakori szellőztetésre van szükség. Az iskola a levegő gondozásában jó példával jár elül, báresak követnék különösen egyszerűbb családjaink. Hogy a tiszta szabad levegőn való tartózkodás mennyire egészséges és edző, mutatja a föld népének példája.

A tiszta levegővel egyenlő értéke van szervezetünkre *a jó ivóvíznek.*

A víz fő alkotórésze a vérnek, a test szöveteinek. Ez eszközli testünk anyagcseréjét; emésztés és vérforgás víz nélkül nem is történhetik. A fűszeres és szeszes italok, minthogy izgató hatásúak, nem egészséges gyermeknek valók. A víz, a mellett, hogy a legegészségesebb ital, a bőr ápolására, edzésére és tisztántartására is igen fontos. Igazi forrása megifjodásunknak.

Bőrünk t. i. hatalmas kiválasztó szerv s így igen nevezetes élettani működést végez, azért annak hideg vízzel való gyakori mosása, bedörzsölése nemcsak tisztán tartja, de edzi is bőrünket. A bőr edzését azonban kellő szakértelemmel kell gyakorolnunk. A gyakori hideg vizes fürdés a test tisztaságának mellözhetetlen feltétele, sőt erkölcsi jelentősége is van, mert a kinek tisztja a teste, rendesen tisztja annak az erkölcse is.

A testápolás további gondjai közé tartozik a *ruházat* megválogatása és kellő rendbentartása. Itt már természetesen a szülők egyéni izlése és rendszeretete, vagyoni állása az irányadó. Legjobbak a gyapjú és fehér flannel kelméből készült ruhák. Általában arra kell törekedni, hogy a ruha gátolja a test túlságos melegvesztését, szabása ne akadályozza a szabad mozgást s legyen mindenekfelett tisztja.

A ruházat tisztaságára, rendbentartására korán kell szoktatni a gyermekeket. A kisebbek könnyen túlteszik magukat czeken az aggodalmakon, de ép azért kettőzött figyelmet kívánnak a szülők részéről, mert végre is ők felelősek a ruházatbeli rend- és tisztaságért s a gyermek tisztasága az anya rendszeretetére vet világot. Soha se távozzék különösen a kisebb gyermek a nélkül hazulról, hogy az anyai szem végig ne vizsgálná, vajjon meg van-e kellőleg mosakodva, fésülködve s rendben van-e öltözete.

Az egészség kívánalmai mellett a jó izlésnek is meg kell tehát nyilatkozni a ruházatban, de viszont óvakodni kell attól, nehogy a túlságos gondozással, czifra ruhákkal, divat-hóbortokkal hiúságot ébreszszünk a gyermekben s egészségét is veszélyeztessük. Elég, ha a ruházat egyszerű, kényelmes és tisztja; színe, szabása nem gátolja a test életműködését s e mellett a test szépségét is emeli.

A házi nevelésnek a *táplálkozás* ügyére is ki kell terjednie.

Az emberi test óráról-órára úgy fogy, mint az égő gyertya; az elfogyott részeket táplálékkal: étellel, levegővel, vízzel kell pótolni. A gyermek eledele növényi és húsféle legyen, de mindenkor bőséges, mert a tápláléknak a gyermeki szervezetben nemcsak az elhasznált részeket kell pótolni, hanem a test gyarapodásához, a növéshez is kell anyagot szolgáltatni. Nem szabad a gyermekre oly ételeket erőszakolni, melyektől természete undorodik, de szeszélyes válogatásának sem szabad hódolni. Hosszú étkezésre, sokféle ételre, csemegékre épenséggel nincs szüksége a gyermeknek; nagyobb lakomák alkalmával étkezzék külön, ez más tekintetből is ajánlatos. Az ő tápláléka legyen csak egyszerű, de erősítő.

A mi azonban az egészség megőrzésére a táplálkozásnál kiválóan fontos, az a mértékletesség, a rend és a kellő csin. Mindenki tudja, hogy hová vezet a mértékletlenség, a rendetlenség a táplálkozásban; azt is tudjuk, mily undorító a disztelen étkezés; helyes szoktatással oda kell tehát hatni a családi nevelésnek, hogy az e fajta gyarlóságok erőt ne vegyenek a gyermekben.

Az említetteken kívül az ápolás körébe vág még néhány nevelő művelet, melyek szintén a családra tartoznak. Ilyenek az elemek káros hatásától való óvás, a helyes fej- és testtartásra, rendes, arányos mozgásra, járásra, illedelmes hajviselésre s az oly gyakran elhanyagolt fogak tisztántartására stb.-re való szoktatás, a mik által esztetikailag széppé, kellemessé nevelhetjük a testet, de mindenesetre kellő tapintattal, nehogy a hibás testüeknél keserűséget, az ép testüeknél hiúságot ébreszszünk.

A család védő szárnyai alá veszi a gyermeki test *egész idegrendszerét*, óvja a külső sérelmektől, izgatástól, túlságos megerőltetéstől. A zajos életmód, családi ellenségeskedések nyílt kitörései, zsémbeskedések, túlszigorú, rémítgető bánásmód, a rendes és nyugodt életrend gyakori megbontása: mind káros hatással vannak a gyermek idegrendszerére, melyet pedig nem rongálni, hanem lehetőleg edzeni kell a gondos családnak.

Itt kell megemlékeznünk a testi és szellemi munkában kimerült gyermeki idegrendszer *pihentetéséről és a zavartalan üdítő álomról is*.

Munka és pihenés szabályos egymásutánban váltsák fel egymást. Az iskolai munkából haza került gyermek élvezze a meddig szüksége van rá a nyugalom perczeit, a test- és szelleműdítő sétát, játékot, mert a fáradt elme nem bírja a munkát, bármennyire erőltessük is.

Mozgás és játék eszközli a test kifejlését, ahhoz tehát maga a természet adott jogot a gyermeknek. E mellett hasznos időtöltésül is szolgál; sok ártalmas szórakozástól vonja el a gyermeket. Társasjátékaik az öröm zavartalan élvezetével, játékszabályaik pontos megtartásával érzelmeiket, jellemüket, sőt képzeletüket és önérzetüket is fejlesztik, mikor pl. egy-két órára valamely történeti nagyságot, királyt, hadvezért stb. utánóznak. Versenyjátékaikban az egyén a közérdek szolgálatába áll s ezzel már az önzetlenség, önfeláldozás nemes erényének, a hazaszeretnek egyengetik útját. A szülők ellenőrzése, némi felügyelete kellő határok között fogja tartani a játékot, hogy el ne fajuljon s annak idején véget is érjen.

Az időhöz kötött pihenés vagy szórakozás után lásson a tanuló ismét munkájához, hogy azt idejében elvégezvén, nyugalomra hajthassa fejét. Csak ritkán, akkor se nagyobb mértékben szabad megrövidíteni az alvás idejét, a melyre a 15 éven aluli gyermekeknél 10, az idősebeknél 9 órát kell számítanunk. Ennyi idő alatt az érzékek s a test szervei felfrissülnek, a szellemi erők pedig visszanyerik rugékonyságukat.

A testi nevelés másik iránya: *a gyakorlás által* való fejlesztése, a test egyforma edzése *a közös tornázás*, járás, úzás, koresolyázás stb. által, már a közösségre nevelő iskola feladata.

A tornázásnak nemcsak az a célja, hogy a test erejét és mozgékony-ságát gyarapítsa s egyáltalán nem az, hogy akrobatákat neveljen, mint ellenesei mondani szokták, hanem az, hogy a testi erő kifejtése mellett a testet lelkünk ügyes eszközévé művelje szándékaink végrehajtására. A lélek-

nek is van a gimnasztikában része. A kisebbek torna-játékaikba az öröm, a jókedv érzete játszik bele; a fejlettebbek versenyénél a dicsőség és önértzet; végre a nagyok torna-gyakorlataiban a honvédelem eszméje játszik szerepet.

A testfejlesztő gimnasztikai nevelésben a család is közreműködhetik, már a mennyiben az iskola mellett arra szükség van s a mennyiben a közös testi nevelés mellett a gyermek egyénisége azt kívánatossá teszi. Így pl. az érzékek kiművelése és ápolása a család ügye, különösen az iskola előtti korban. Kevés figyelemben részesülnek rendszerint, noha összes ismereteinket velük szerezzük. Csak egyet említek. Látó szervünk, szemünk a legértelmesebb, legfontosabb, de egyúttal legkényesebb szervünk. Mindnyájan tudjuk, mily megfizethetetlen kincsünk, mily rendkívüli fontosságú ismereteink szerzésében, értelmi gyarapodásunkban. S mégis, fejlesztjük-e, vagy legalább ápoljuk-e szemeinket úgy, a hogy megérdemelnék? Az a sok rövidlátó ember bizonyára nagyon megköszönné, ha gyermekkorában a szülők világos tanulószobát bocsátottak volna rendelkezésére; ha nem engedték volna meg nekik, hogy esetleg gyertya megtakarítás okából félhomályban olvassanak, írjanak, esetleg gyér világítás mellett finom rajzokat készítsenek; ha nem engedték volna meg nekik az éjszakákon át tartó olvasást, vagy éppenséggel az ablaküveg orresiptetők viselését stb.

A többi érzék művelése is vagy az iskolára, vagy az életre van bízva. A kéz és lábügyesség fejlesztése, a gyaloglás, ugrás, futás, evezés, vívás, lovaslás, biciklizés, tánc azok a testfejlesztő tényezők, melyekkel a család az iskola munkáját kiegészítheti, ha arra szüksége van az iskola mellett.

A család ápoló nevelése a fennebbiek szerint a gyermek egyéniségét neveli, mértékletességhez, rendhez, tisztasághoz, csínhoz szoktatja; megvédi idegrendszerét s egész testi életét a káros hatásoktól; a torna viszont erejét és ügyességét fejleszti ki s ezzel a közösség számára neveli a gyermeki testet.

A kellő gonddal vezetett testi nevelés erős támogatója az értelmi és erkölcsi nevelésnek is. Érzékeink szerepét e tekintetben már említettem. Az egészséges, erős test bírja igazán a szellemi munkát. A gyermeki test elfoglalása játékkal és atletikai gyakorlatokkal a fejlesztésen kívül megóvja a test erkölcsi tisztaságát, a mennyiben kitünő óvoszer a serdülő korban felébredt vágyak fegyelmezésére és a testi épség megóvására. A szülői gond e tekintetben is minden olyat el fog távolítani, a mi a test s vele a lélek erkölcsi tisztaságát veszélyeztetné, mert elsősorban a szülők felelősek gyermekeik erkölcsiért.

II. *Az értelem nevelése*, az oktatás, legnagyobb részben az iskola feladata. Tárgyáról, módszeréről bő tájékozódást szerezhet az érdeklődő már csak a tanügyi hivatalos művekből is, azért azokat mellőzöm.

Az oktatás tulajdonképpen a gyermeki értelem első pirkadásával kezdődik; legalább ott kellene kezdődnie. Mindaz, a mit a gyermek a család

körében mindenféle irányban tanul, előkészítője a közös iskolai oktatásnak. Egyéni tapasztalatok ezek s mégis a közös oktatásnak szolgálnak alapul. Az iskola folytatja azt, a mit a család megkezdett. Tévedés volna azonban azt hinni, hogy az iskolai oktatással a családi véget ért. Mint mindenben, ebben is számít az iskola a család támogatására.

Hogy a szülők gyermekeiknek az iskolai tantárgyakban szakszerű felvilágosításokat adjanak, természetesen nem lehet kívánni; ez csak ott kívánatos, a hol a szülők értelmisége ezt megengedi; de már a gyermek tanulásának *ellenőrzése*, a tanulmányai iránt való *érdeklődés*, e tanulmányok kiegészítése, a mennyiben ez az iskolai oktatás mellett a gyermek egyéniségére, a családra, a felekezetre nézve szükségesnek mutatkozik, megvárható minden családtól, sőt kizárólag a család tennivalója. *Ennek az ellenőrzésnek, esetleges kiegészítő oktatásnak azonban folyton szem előtt kell tartania az iskolai oktatás érdekeit; ezeket bármily czímen akadályozni, vagy azokkal épenséggel ellentétbe helyezkedve az iskola munkája iránt való köteles tiszteletet a gyermekben csökkenteni, a legnagyobb nevelési botlás volna.* Az iskolai Értesítők, a tanügyi rendeletek eléggé tájékozzák a szülőket arról, hogy mire tanít az iskola; egyéni céljaik, gyermekeik elméleti tehetségének, hajlamának elfogulatlan mérlegelése meg fogja nekik mondani, hogy mire lehet és mire kell még az iskola mellett a család oktató nevelésének kiterjeszkednie.

A mi a tanulmányok ellenőrzését illeti, ajánlatos, hogy a szülők szerezzenek közvetlen tudomást gyermekeiktől, hogy mit tanul e vagy ama tárgyból; magyaráztassanak meg velük egyetmást; mondassák el velük a kívülről való lezckéket; vizsgálják meg házi írásbeli tételeiknek kidolgozását, kiállítását; ellenőrizzék tankönyveik, füzetek, író- és rajzszerük tisztaságát stb. s így aztán maguk a szülők is jobban megismerhetik gyermekeik tehetségét s ennek folytán higgadtan, méltányosabban ítélnének az iskolai eljárásokról, meg gyermekeikben is fokozhatják a nemes ambíciót.

Az ellenőrzés és érdeklődés mellett egyes tudományzakokra a család határozottabban is befolyhat a maga házi oktatásával. A modern nyelvek taníttatása pl. csakis házi úton sikerülhet. Az iskola tanít ugyan modern nyelvet is, de az idegen nyelven való társalgásra nincs ideje, már pedig a nélkül idegen nyelven beszélni megtanulni lehetetlen.

A jó olvasmányok nagy segítségére vannak az irodalmi tanításnak, különösen ha az iskolai tárgyalással vannak kapcsolatban. Az iskolai könyvtár ily olvasmányokkal látja el a tanulót, de már arra ismét a családnak kell ügyelni, hogy a gyermek kezébe máshonnan erkölcsrontó fércművek ne kerüljenek.

A természettudományok oktatását is elősegítheti a család. A szülők kirándulásai, más-más helyen való nyaralásai a különböző vidékek, hegy-

ségek, folyók, tavak, hidak, népek ismertetésével a földrajznak; a gyárak, műhelyek, gépházak, bányák, malmok stb. látogatásaival a természettannak tehetnek jó szolgálatot.

A történelem tanítását egyes várromok, csatahelyek, történeti emlékek, családi és városi történetek, történeti alakok kegyeletes ismertetésével; a haza, az állam iránt tartozó kötelességek, jogi fogalmak helyes magyarázatásával lehet előmozdítani.

A művészeti oktatást, az eszthetikai ízlést nagyban elősegíthetik a képtárak, szobor-gyűjtemények, hangversenyek, építészeti remek megfigyeltetése, különösen *beható, figyelmes szemlélete*, csak hogy pl. a festészetben divatos érzékiség ábrázolásai sok kárt tehetnek a gyermeki lélekben s épen ezért az ily szemléltetések nagy óvatosságot kívánnak. Épen így vagyunk a színházzal is. Az igazán klasszikus, örökbecsű színműveknek nagy és jó hatásuk lehet a gyermek értelmi és erkölcsi fejlődésére, de viszont a nagyon gyakori ledérségek, az arczpirító jelenetek csak rombolhatnak. Kisebb gyermekeket 13—14 éves korig egyáltalában fölösleges színházba vinni; a nagyobbakat is csak mikor már a drámáról tanulnak az iskolában, jól megválogatott darabokra és ne gyakran, nehogy az átérzett izgalmak megártsanak idegrendszerüknek.

A művészeti remek szemléltetése mellett rajzra, mintázásra, éneke, zenére taníthatja a család gyermekét, de mindazáltal oly arányokban és oly beosztással, hogy meg ne rontsa vele a nevelés kívánatos összhangját.

A vallás tanításában talán legjobban támogathatja a házi oktatás az iskolait. Azok az eszmék, hitigazságok, melyeket az iskolában tanul, csak úgy verhetnek gyökeret a gyermekben, ha azok iránt otthon sem talál közönységet. A család vallásos gyakorlataiban, az imában, istentiszteletben, böjtben, ünnepek áhitatos megülésében vegyen részt a gyermek is, hogy megvalósulva lássa a gyakorlatban mindazon magasztos eszméket, melyeket hittanárjától az iskolában hall. A család közreműködése nélkül alig lehet credménye az iskolai vallástanításnak.

Ime tehát a család is oktat, még pedig nemcsak az iskola előtti, de az iskola melletti korban is.

III. A testi és értelmi nevelés fontosságát senki sem vonhatja kétségbe; hatalmas képességekkel látnak el az életre s mégis magukban véve nemcsak hogy nem elegendők boldogulásunkra, hanem bátran kimondhatjuk, hogy ha nem járul hozzájuk *erkölcsaink kiművelése*, határozott veszedelmére lehetnek az embernek. Csak nemrégiben hirdette egy francia állambölcös a tudomány csödjét az ember boldogítására. Mindenki tudja, hogy a tanult, de rossz szívű és jellemtelen ember százszor nagyobb veszedelme a társadalomnak, mint a tanulatlan. Ezért hangzik ma mindenütt, hogy a sok tudomány helyett az erkölcsi nevelésre kell nagyobb gondot fordítani.

Természetes, hiszen az erkölcsi műveltségen alapszik az egyén, a család, a nemzet becsülete és boldogsága. Földi céljainkat a társas együttélésben érhetjük el. Embertársainkhoz kell alkalmazkodnunk; bele kell illeszkednünk a társadalom szokásainak és törvényeinek keretébe, különben a társadalom kéréseivel eltipor.

Érzelmek tisztultatása, akaratunk fegyelmezettsége segítenek bennünket arra, hogy becsülettel álljunk meg helyünket a társadalomban. Az erkölcsi nevelésnek is az a feladata, hogy érzelmeinket, szívünket nemessé, akaratunkat edzetté nevelje.

Ismert dolog, hogy érzelmeink egy része, még pedig a kevésbé rokonszenves része (félelem, harag, irigység, kapzsiság) velünk született örökség. Könnyen felismerhetők már az egészen kis gyermeknél is. Ámde ezek oly gyarlóságok, hogy, ha erőt vesznek rajtunk, ugyancsak sok bajnak lehetnek szülőink társaséletünkben. A nevelésnek tehát ezek fejlődését meg kell akadályoznia, vagy legalább egyéb nemes érzelmek felkeltésével mérsekelnie.

Iskola és család nemes versenyre kelhetnek az erkölcsök nevelésében; mindkettőnek bő alkalma nyílik úgy a nemtelen érzelmek gyöngítésében, mint a nemesek felkeltésében és ápolásában.

A nevelés azzal vet szilárd alapot az erkölcsnek, ha fel tudja kelteni a gyermekben *a rokonszenv, a szeretet érzetét*, mert ez hatalmas társas érzelem, erősítője minden nemes, gyöngítője minden nemtelen érzelmeknek. Melegágya a család. A szülők, a testvérek, ismerősök, cselédek, sőt a házi állatok, együtt alkotják azt a kis kört, melyben a gyermek rokonszenvére fejlődésnek indul. Már most minden attól függ, hogy mennyi szeretetet tapasztal a családi környezetben a gyermek. Az a gyöngédség, figyelem, melylyel a családfők egymás, gyermekeik, idegenek s a cselédek iránt, az a kimélet, melylyel az állatok iránt viseltetnek, a gyermekekben is hasonló érzelmeket ébreszt; a szeretetlenség, kiméletlenség viszont durvaságot. A gyermeknek a családban, de minden környezetben érdeklődést, szeretetet, részvétet, segítséget kell tapasztalnia érzelmei és vágyai kielégítésében s akkor maga is hasonló érzelmekre hangolódik. A mellőzés vagy éppen durva elutasítás semmiesetre sem hat jól lelkére s társas érzelmek fejlődésére. A gyermeki szívnek szüksége van a szülők szeretetére. Jótékony meleg ez, mely a gyermeki lélek legszebb virágait: a viszonzott szeretetet, gyöngédséget, odaadást, hálát, engedelmességet stb. kelti életre. Csakhogy ez a szeretet ép úgy, mint a tavaszi nap, fejleszse, erősítse ezeket a virágokat; vegye körül, óvja minden káros befolyástól, de mértéktelenségével el ne pusztítsa. A szülői szeretet gyöngédsége egyúttal óvatosságot, mértéket kíván, máskülönben gyöngeséggé lágyl. Ebből a gyöngeségből burjánzik azután könnyen fel a nevelés legnagyobb, sajnos, nem ritka akadály: *a kényeztetés*, mely egyaránt átka a családnak és az iskolának.

Könnyen érhető a szülők öröme, ha gyermekükön a testi vagy lelki kiválóság jeleit ismerik fel; ámde ezt az örömet némileg leplezni is kell, legalább is nem szabad a gyermeknek szellemét bámulni, lángésznek ünnepelni s a bámulatot hízelgő szavakban értésére adni, mert ezzel hiúságot keltenek benne, elbizakodottá teszik, minek folytán ő akar a család központja lenni; megvárja, hogy mulattassák, édesgessék, kedvét keressék. Önszeretetével valóságos zsarnoka a családnak, a ki mindenkivel szemben követelődző s rendesen engedetlen. Ezt a hajlamát természetesen magával viszi az iskolába is, a hol pedig nem hódolnak szeszélyeinek sem társai, sem tanárai. Ott ő is ép annyit számít, mint bármelyik társa; ott már nem körüle forog a világ. Innen a sok baj az elkényeztetetettel. Az ily gyermek nehezen tud megbarátkozni az iskolai közösség szellemével, neki tanulásban, viselkedésben kiváltságok kellenének úgy, mint otthon s minthogy ebben nem részesül, elégedetlen társaival, tanáraival. Ha dorgálás éri, mert rendetlen, hanyag vagy kihívó viseletű, nagy a panasz otthon s rendesen az iskola húzza a rövidebbet. Könnyű elképzelni, hogy mennyire meggyűlöli az iskolát az ily gyermek, ha ellenszenvét szülei esetleg még azzal is fokozzák, hogy — elég tapintatlanul — jelenlétében a tanárt s az iskolát kárhoztatják.

Ily esetben aztán teljesen meddő az iskola munkája. Nem érdektelen, mint nyilatkozik az elkényeztetettek neveléséről korunk egyik legnagyobb nevelője, Dupanloup püspök.

„A nyilvános nevelés fáradságos munkájában a legkínosabb munka az elkényeztetett gyermekek nevelése; s be kell vallanom, hogy majdnem minden esetben hiábavalók voltak összes gondjaim és erőfeszítéseim. S ezt különösen a puha (hízelgő) nevelés által elrontott gyermekekről mondom; ezeket majdnem mindig gyógyíthatatlanoknak találtam.“ Ily gyermekek nevelése egy új teremtetést igényel. A természetet nemcsak megjavítani, hanem újraalkotni kell. Csodás vállalkozás! Idő, következetes együttműködés, türelem, állhatatosság és intelligencia kell ehhez oly mértékben, minőben ritkán található együtt s még akkor is Istennek különös kegyelme nélkül alig mehetni valamire. A megújulás e csodáját csak a mindenható és végtelen irgalmú természetfölötti Erő viheti végbe.

A gyermek rokonszenvét tehát az iskola iránt nemcsak hogy csökkenteni nem szabad, hanem ellenkezőleg, minden módon fokozni kell. Ez biztosítja a munka sikerét, könnyíti a tanulás menetét és a fegyelmezést. A rokonszenv érzete örömmel vezeti a tanulót társai és tanárai körébe, a hol a viszonzott rokonszenv folytán kölcsönös szeretet fejlődik ki. Már maga a többi gyermekkel való társulás számos önző érzelmet és vágyat szorít hátra; a lobbanékonyság, nagyravágyás s a gyermek egyéb gyarlóságai mindjobban elgyöngülnek s nemesebb érzelmekké alakulnak át.

Az iskola a rokonszenv érzetét példával, jó olvasmányjaival, nagy emberek tanulságos életrajzaival, rövid erkölcsi intelmeivel nagy mértékben

segíti elő; a család a maga körében szintén tegyen meg mindent ennek a nagyfontosságú társas érzelemnek a felkeltésére.

A mely gyermekben feltámadt a rokonszeny érzete, annak nevelése könnyen megy és biztos sikerű. *Feltámadt szeretete nem engedi, hogy szülei, tanárai s általában az idősebbek iránt tiszteletlen, kihívó viseletű, engedetlen legyen.* Tisztelettel hajol meg tekintélyük előtt, örömmel és szeretettel teljesíti kívánalmaikat, örömmel teljesíti kötelességét maga és mások iránt, örömmel mond le gyengéiről, mert tudja, hogy szereteteinek ezzel kedves dolgot mivel. Nem így az önző elkényeztetett!

A megizmosodott rokonszenyvérvet kihat az egész életre. A ki gyermekkorában megtanulta szüleit, előljáróit, társait szeretni, az az életben is tudja tisztelni és szeretni azokat, a kik arra érdemesek; ott is figyelmes, udvarias, tisztelettudó, szíves lesz környezete iránt. Szeretni fogja családját, közös családunkat, édes hazánkat s mindnyájunk közös atyját, a jóságos Istent.

A rokonszeny érzetével egész érzületvilágunk szoros összefüggésben van. Erkölcsi érzelmeink nem egyebek, mint rokonszenvezés a jóval; esztetikai érzelmeink — rokonszenvezés a széppel; vallási érzelmeink — az istenivel. Az erkölcsi nevelésnek mindezen érzelmekre ki kell terjeszkednie.

Az erkölcsi érzet nevelése a mily magasztos, ép oly nehéz feladata a családnak és iskolának. Azt, hogy az erény útján haladjunk, hogy az erkölcsi jót önmagáért és ne személyes érdekből szeressük, hogy kötelességünket lelkiismeretesen teljesítsük, hogy tetteinkben, szavainkban mindenkor őszinték, igazságszeretők, nemesek, önzetlenek legyünk, a gyermekkel megértetni lehetetlen; minderre csak hosszú és türelmes szoktatással lehet őt rávezetni. A kis gyermeknek nincsenek még elvei, hogy azok szerint igazodjék cselekedeteiben, azért oly alaktalan és változó egész erkölcsi élete; értelmi fejlettsége még oly alacsony fokú, hogy általános szabályokkal, elvek hangoztatásával semmire sem mehetünk vele, minthogy azokat még meg sem érti; csak szoktatással, főleg pedig *jó példával* lehet vele boldogulni.

A gyermek egész erkölcsi világa környezete szerint alakul. A mit a szülők vagy a környezetbeli felnőttek jónak vagy rossznak tartanak, a mint azok cselekszenek, úgy itél és úgy cselekszik a gyermek is. A dicséret vagy gáncs, melylyel tetteit megítéljük, nagy mértékben befolyásolja erkölcsi érzetének fejlődését, dicséretért pl. sokat megtesz a gyermek; de cselekedeteinek leghatározottabb irányítója mégis csak a példa. *A családban látott példán fakad a gyermek kötelességérzete, igazságszeretete, őszintesége, illem-tudása szóban és tettben, kegyelele minden nemes iránt, engedelmissége, tisztelele, kímélete egész környezete iránt, szóval egész jelleme.* Ha a család példája szerencsés volt a gyermekben mindeme tulajdonokat legalább felébreszteni, biztos alapot nyújtott vele az iskolának, hogy az a maga példájával s egyéb fegyelmező eszközeivel folytassa áldásos erkölcsnevelő munkáját.

Az erkölcsi érzet nevelése tehát nagy feladatot ró a családra. Minden mulasztás beláthatatlan akadályokat gördít az iskola munkája elé.

A szülőknek azonban nemcsak azt kell tudniok, hogy a család körében, ideértve a cselédséget is, semmi olyast nem szabad a gyermeknek se látnia, se hallania, a mivel erkölcsi érzülete sérelmet szenvedne, hanem arra is gondjuknak kell lenni, hogy a *családon kívül eső körülmények, az élet*, káros hatást ne gyakoroljanak rá. Szükséges-e felemlítenem, hogy a felnöttek társaságába bocsátott gyermek nem mindig olyat lát és hall, a mi erkölcsi érzetét emeli? Szükséges-e bővebben fejtegetnem, hogy a kellőleg ellen nem örzött pajtáskodások hány gyermeknek tették már tönkre jámbor erkölcsi világát? Szereznek-e a szülők mindig elég meggyőződést arról, hogy pl. még az úgynevezett jóházból való gyermekek társasága is nem rontja-e esetleg gyermekük erkölcsét? A feleletet rá lelkiismeretük adja meg.

A jó példaadás mellett a családnak és iskolának gondja legyen rá, hogy a gyermek a tapasztalt jó példák szerint beszéljen és cselekedjék. Arra is kell törekedni, hogy ne csak a maga, hanem mások, a közösség érdekében is cselekedjék. *Egy illetlen szavát, egyetlen hazudozását, kép-mutatását vagy bármely más gyarlóságát sem szabad szó nélkül hagyni.* Előbb csak szoktatással, később az értelem fejlődésével felvilágosítással kell a jóra rávezetni a gyermeket. A jó tett dicséretben is részesülhet, csak nem kell vele pazarul bánni. Ne a dicséretben vagy épen jutalomban, hanem a teljesített kötelesség boldogító tudatában lássa a gyermek az erény jutalmát. A rossz, engedetlen, illetlen gyermeket érje megérdemelt büntetés, csak ne ezt tartsuk az erkölcsi nevelés első eszközének.

Az erkölcsi érzet nevelését szépen egészíti ki *az esztetikai érzet nevelése*, mely a szép iránt való rokonszenvünkből fakad.

A csinosság érzete természetünkben rejlik s korán jelentkezik a fiúknál. A család helyesen jár el, ha a gyermeknek a maga személyére vonatkozó csinoságvágyát támogatja. Csak aztán ismét túlzásba nem szabad esni. A csinos külső megjelenés díszíti az ifjút, de már a hiúság jele, ha jóformán minden igyekezete külsejének gondozására irányul.

Család és iskola egyaránt szívén viseli a művészeti oktatásnak alapul szolgáló esztetikai érzet nevelését. S vajjon mennyiben járul a szép iránt való érzék nevelése az erkölcsiség neveléséhez? Annnyiban, hogy szívünket alkalmassá teszi az emberies és erkölcsös érzelmek befogadására.

A ki a természet- és művészetben jelentkező szépet fel bírja fogni, az nem maradhat érzéketlen az erkölcsi világ szépségei iránt sem; a kiben a természeti és művészeti szép gyönyört kelt, az nem találhatja örömet az erkölcsi rútban, a rosszban. Az esztetikai szép által keltett gyönyör nemes érzelmekkel tölt el, ideális gondolatokat ébreszt s ezzel útját állja annak, hogy nemtelen érzelmek vegyenek erőt rajtunk; fejleszti tehát er-

kölesi érzékünket. Rokonszenvre hangolja az embereket már az is, ha jó izlésük találkozik s a kölcsönös megbecsülés alig marad el.

Szívünk művelése a *vallásos érzet* nevelésével egészül teljessé. A vallásos érzelem Istennel való egyesülésre ösztönöz. A legfőbb jóhoz, Istenhez való vonzalom felemelő érzelmé a szívnek, mely nélkül el sem lehet. Korán fel kell ébreszteni a gyermekben, hogy minél előbb részesüljön boldogító hatásában. Nincs arra szükség, hogy a gyermek előbb Isten létének fogalmával tisztában legyen; ha esze nem is tudja még felfogni, megérzi szíve, áthatja egész lényét s végig kíséri egész életén. A felkeltett vallásos érzést azonban gyakorolni, erősíteni kell, hogy el ne pusztuljon. Gyakorlása az ima, a szívnek Istenhez való áhitatos felemelése. Mikor szívünk benső áhitattal a végtelenhez, a legtökéletesebb, a legigazabb lényhez fordul, maga is tisztul, erkölcsileg javul. Ez az ima erkölesi fontossága.

A vallásos nevelés alapját a család, különösen annak központja: az anya veti meg, a kinek nincs, nem is lehet eszményibb feladata gyermekének vallás-erkölcsös nevelésénél. Isten áldása s gyermekének örök hálája jutalmazza fáradozását. Azok a szülők ellenben, a kik könnyelmű vagy szentségtelen beszédekkel, Isten ellen való kifakadással, vallásgúnyolással egyenesen tönkreteszik gyermekeik vallásosságát, teljes mértékben megvetésre méltók. Kárhozatos munkájukat sem az iskola, sem az élet nem javíthatja, tetteikért Isten s a világ előtt vállaljanak maguk felelősséget.

Az érzelmi nevelés másik része az *akarat nevelése*.

Akaratunk az a független lelki erő, melylyel szenvedélycinket fékezzük, vágyainkat igazgatjuk, ösztöneinket kormányozzuk.

E rövid meghatározás teljes világitásba helyezi az akaratnevelés fontosságát. Arra akar t. i. vezetni, hogy akaratunknak urai tudjunk lenni.

Hogyan lehet már most a kis gyermeket erre nevelni?

Csakis példával és szoktatással. A mit sokszor utánoz, a mit megszokik, az válik mintegy második természetévé. Gyermekeknek, családnak közös érdeke, hogy csakis jó példát lásson, csakis jóra szokjék.

A gyermek önző vágyai, rossz hajlamai korán jelentkeznek. Vágyik az örömré, sarkalja az állati vágy, hogy éhségét, szomját kielégítse, hogy testének kényelmet s egyéb élvezetet szerezzen. Mindazt, a mi útjában van, eltávolítani, minden ellenségét legyőzni, tönkre tenni akarja. Ha már most ezek a természetes önző vágyak erélyesebben lépnek fel, könnyen megsértik a létező rendet, a törvényt s bűnbe sodorják a gyermeket. A családnak legelőbb is ezekről az önző vágyakról kell leszoktatni a gyermeket. Úgy kell őt fegyelmezni, hogy ezen érzelmei indulatokká, szenvedélylyé ne fajuljanak. A hevesebb érzelmek kitörését meg kell akadályozni. Nem kell a gyermekkel indulatosan bánni, nem szabad izgatni, ingerelni, sem irigységet kelteni benne. Nem szabad megengedni, hogy a gyermek nem tetszését bármikor is élesebb hangon, hevesebb taglejtéssel, homlokának össze-

ránczolásával, elsáppadással vagy elvörösődéssel, vállvonogatással, ajkbigygyesztgetéssel fejezze ki. Ezen illetlenségek megszokása iskolában, életben sok kellemetlenséget okoz neki. Arcza legyen derült, vidám s egész magatartásában követeljük meg tőle a rendet és illemet. A testileg tunyát nagyobb élénkségre kell buzdítani, a túlságos elevenet fékezni kell. Erélyes szigorral rá kell a gyermeket vezetni, hogy ezen vérmérsékleti gyöngeségein uralkodni tudjon s ha ezeken győzedelmeskedett, könnyebb lesz a küzdelme a többivel.

Az akarat nevelésénél feltétlen *engedelmességet kell* a gyermektől követelnünk; természetes, hogy nem szabad olyat követelnünk, a mit a gyermek meg nem tehet, sem olyat, a minek végrehajtását nem biztosíthatjuk.

Az engedelmességre való szoktatással nagyon kezére jár a család az iskolának. Az iskolai fegyelem tárgya ugyanis a gyermek magaviselete s az a célja, hogy zabolátlan érzelmeit és vágyait fékezze s rászoktassa arra, hogy cselekedeteit az erkölcs szabályai szerint irányítsa s így önuralomra tegyen szert. A mely gyermeket a család engedelmességre szoktatott, azzal az iskola könnyen folytathatja fegyelmező munkáját, de annál több a baj azokkal, a kik e nélkül lépnek az iskolába, pedig — sajnos — ez sem ritka tünemény. A szoktatást nagyon megkönnyíti az, ha olyan dolgot parancsolunk a gyermeknek, a mihez meg van a kedvéréte; ha vonzalommal van a parancsoló felnőttek iránt, tehát tiszteletből és szeretetből fogad szót; és végre, ha meggyőződése vezeti a gyermeket az engedelmességre, vagyis ha belátja, hogy a mit neki meghagynak, az csakugyan hasznára van.

A jutalmak és büntetések csak a végső fokon alkalmazhatók az engedelmesség rugói gyanánt.

Az akaratnevelés további fokán arra kell szoktatni a gyermeket, hogy a maga személyes dolgát a maga erejéből, a maga belátása szerint végezze, vagyis elhatározásaiban *önállóságra tegyen szert*. Botlásai okulásul fognak neki szolgálni; testi vagy erkölcsi veszedelemnek azonban sohasem szabad őt kitennünk.

A fegyelmezés közös munkája a nevelő tényezőknek. Az értelmiség alacsonyabb fokán a példa és szoktatás fegyelmez; később, az értelem fejlődésével rá kell vezetni a gyermeket arra is, hogy tetteit, érzelmeit, gondolatait *maga bírálgassa*. Nem könnyű feladat. Feltétlenül szükséges, hogy a gyermek nevelői iránt teljes őszinteséggel viseltessék, hogy így azok, mintegy lelkébe bele látva, teljes tájékozottsággal világíthassák meg erkölcsileg szavait, céljait, tetteit. Ez a vezetés arra fogja a gyermeket segíteni, hogy maga fog magának helyes életelveket alkotni. A megalkotott helyes elvek szerint való élés alapján alakul meg az egyén és a társadalom egyetlen biztos támasza, talpköve: a tiszta erkölcs s a feddhetetlen jellem.

A fennebbiek után ismétlem, hogy az iskolai nevelés kezdetével a családi nem szűnik meg; nyomon kíséri amazt. Az iskola a szülők közre-

működését méltó joggal várja el, mert minden mulasztásuk visszahat az iskolára. Azok a fogatkozások, melyeket az iskola növendékein viselet, illem, rend, szorgalom, sőt értelem tekintetében is észlel s melyek az iskola munkáját annyira hátráltatják, igen gyakran a családi körülményekre vezethetők vissza. Ezeket a családi körülményeket kell tehát a szülőknek az említett elvek szerint oda módosítaniok, hogy határozottan támogassák az iskolai nevelést. Talán nem könnyű, de érdemes munka, a szülőktől megvárható, hiszen végre is gyermekeikről van szó.

*

Forrásaim: Felméri L. A neveléstudomány kézikönyve. — Kiss Á.—Öreg I. Nevelés és oktatástan. IV. kiad. — Kármán M. A testi és erkölcsi nevelés feladatai. Magy. Paed. I. — Waldapfel J. A házi nevelésről. Magy. Paed. IV. — Dupanloup. A gyermek, annak erényei és hibái. Ford. Váradi K. Kath. Paed. I. — Balogh P. Erkölcsi nevelés az iskolában. Magy. Paed. VI. — Steinberger F. Az erkölcsi nevelés módszere. Kath. Paed. I.

Dr. Hénap T.

PHILOLOGIAI MÚZEUMUNK ISMERTETÉSE

KAPCSOLATBAN

A MŰVÉSZETI OKTATÁS ÉS SZEMLÉLTETÉS KÉRDÉSÉNEK VÁZLATOS
TÖRTÉNETI FELTÜNTETÉSÉVEL.

A nevezett múzeum gyűjteményének bemutatásában, illetőleg ismeretében első sorban azon szándék vezérelt, hogy az e nemű múzeumok tervszerű és czéltudatos megteremtésén buzgólkodó törekvések méltányolására és megkedvelésére a tanuló ifjúság figyelmét is felhívjam, a mennyiben az ilyen múzeumok megteremtése és fejlesztése, nézetem szerint, egy és ugyanazon törekvés, mint a középiskolai ifjak műizlésének fejlesztése. Különösen napjainkban van arra nagy szükség, hogy az ifjúság ily irányú vezetésével közvetve a nagyközönség műizlésének fejlesztésére is hassunk, midőn a szépművészetek iránt való érzék egyetemes fellendülésének, erősödésének és megizmosodásának munkájában úgyszólván országos mozgalmat látunk. Hiszen úgy a tudományok, mint a művészetek pártolásában épen a középiskolákból kikerült értelmiség a nagyközönség zászlóvivője; ez képezi az összekötő kapcsot, melyen át minden szép és nemes dolog iránt való érdeklődés elhat az alantabb eső osztályok — az iparos, gazdálkodó stb. osztály — szóval a köznép rétegébe.

Nem is új dolog ennek az eszmének megpendítése a középiskolák életében; sőt talán régibb, mint a társadalmi téren észlelhető mostani kulturtörekvések jelensége. Csakhogy az e téren hangoztatott elvek, behatóbb tanulmányok és értekezések, felszólalások stb. mindeddig, jórészt a kivitel nehézségein hajótörést szenvedvén, a *pium desiderium* kategóriájába sorozhatók. Sőt még napjainkban is inkább csak elvek, vágyak és törekvések észlelhetők a nélkül, hogy a művészeti dolgok legkevesebbé is erős oldalát képeznék iskoláinknak. Pedig úgy paedagogiai, mint közművelődési szempontból elvitázhatatlan fontosságot tulajdonítottak neki a multban s feltétlen szükségességét hirdetik a jelenben. Ebből aztán joggal következtethető, hogy nehéz feladattal állunk szemben!

Hogy a művészeti oktatás csak részben is sikeres lehessen, mindenekelőtt az oktatás módozatait és eszközeit, sőt magát a czélt is a tapasztalat és kísérletezés szűrőjén kell átszívárogtatnunk. Megállapodásról még nem szólhatunk. Azonban az eszme fel van karolva, az érdeklődés fel van keltve s az e téren megindult mozgalom is oly irányban mozog, hogy kellő és

óvatos együttműködés, megfelelő anyagi támogatás mellett, idővel talán biztosíthatja a jövő sikerét!

Mielőtt azonban a kérdés jelen stádiumával foglalkoznánk s a célszerű megoldás problémáját bonczolgatnók, nem lesz érdektelen röviden vázolnunk ama törekvéseket, melyek az eszmék egymásra ható harcában, az utat egyengetve, oda fejlesztették a dolgot, hogy ma már, legalább elvben, mindenki hasznosnak ismeri el az irodalmi oktatást nyomon kísérő szemléltető eszközök kellő alkalmazását, egyes szakmúzeumok felállítását és berendezését.

Nagyon természetes, hogy nem a szó legszorosabb értelmében vett művészeti oktatás iskolájáról van szó, mert hiszen ennek birodalma beláthatatlanul nagy és terjedelmes, melybe csak a minden ízében kiforrott művelt lélek képes bepillantani; hanem igenis művészeti oktatásról a középiskola keretén belül, melynek határa amazé mellett elenyészőleg csekély s melynek az igazi valójában vett művészeti oktatás nem is képezheti feladatát.

Ismertetésünk folyamán tehát inkább csak a középiskola egyes tárgyainak, a jelzett módon való sikeresebb és eredményesebb tanítását célzó törekvések reprodukálására szoritkozunk. És itt különösen tekintetbe jöhetnek: a rajz-, történelem-, irodalom- és nyelvoktatás, újabban pedig a görög nyelvet helyettesítő tárgyak tanítása.

A tétel megvitatásában felmerült eszmék és nézetek ismertetésénél tanulmányunk három részre oszlik; szólunk: a) *a művészeti oktatásról általában*; b) *a philológiai múzeumok kérdéséről*; c) *főgymnasiumunk phil. múzeumáról*.

* * *

Általában a középiskolai tanításmódnak realisabb alapon való fejlesztése első sorban Eötvös bárónak, ez európai műveltségű államférfiúnak a nevéhez fűződik, ki, mint vallás- és közoktatásügyi miniszter, kiváltképen az elemi oktatás törvényes rendezésével tett nagy szolgálatot a tanügynek; de e mellett a rajzoktatás megalapítása- és előmozdításában kifejtett fáradhatatlan buzgalma és kitartása, az e célra fordított tömérdek kiadásai is nagy hállára kötelezték le iránta a szakférfiakat.

Szépen fejtegeti a specificus humanus nevelés realizálását Ádám Iván „Rajzügyi politikánk és a gymnasium.” czimű értekezésében.¹ Két kiváló intézkedést lát Eötvös tevékenységének pályáján kimagaslani: „a technikus természetű tárgyak rendezését és a szabadkézi rajzoktatás feltűnő felkarolását.”

Többek között a classicus alapon álló gymn. nevelési rendszernek a practicus élettel való összhangzását fejtegetvén, konstatálja, hogy a classicus

¹ Országos Középkisk. Tanáregyesületi Közlöny. XVI. évf. 2. sz.

világ megkapó eszméit feltüntető s irodalmi feldolgozásból megteremtett tisztán ideális, képzeleti alakoknak a szemléltető oktatás kapcsán való realizálására festészetben, építészetben és szobrászatban, vagyis a pusztán eszményi motivumokon felépült humanus nevelés-oktatás rendszerének olyanmü kiegészítésében, hogy az életerős alakot öltvén, teljes szerves egészet képezzen: a rationalis rajzoktatásnak rendes studiumul való alkalmazásával az első határozott lépést Eötvös báró tette meg. Sőt egyenesen kijelenti, hogy e tekintetben a kezdeményezés dicsősége Magyarországot illeti meg.

Nem célunk a rajzoktatás fejlődésével tüzetesebben foglalkozni, csupán csak utalunk arra, hogy a rationalis rajzoktatás megalapításának nagy szerep jutott az új, realisabb alapon nyugvó oktatási rendszerünk kiépítésében.

Nevezett cikkíró kimutatja, hogy a pusztán formai alakítás, az úgynevezett graphicus „lerajzolás“, másodrendű dolog.

A rajzoktatásnak az aestheticus képzést kell érvényesítenie, hogy „az általános izlést nemesítse látható műalakok segítségével.“ „És míg a classicus olvasmányok ezen célú belső, közvetett úton akarják realizálni, a mi, mint a tapasztalás mutatja, teljesen sohasem sikerült, addig a rationalis rajzoktatás a formai tökély felfogására szemléleti módon vezet és természetes úton iparkodik feladatát megoldani.“

Majd a szép idomok tanulmányozására térvén át, kimutatja azok külső és belső értékét s ebből ama következtetést vonja le, hogy a rajzoktatás nemcsak oktatási, hanem nevelési értéket is képvisel.

Más tárgyakkal való közös viszonyáról szólván, többek között ezeket írja: „Ismeretes dolog, hogy a képzőművészet legremekebb példáit a classicus népek hagyományozták nekünk . . . Az okszerű rajzoktatás legtökéletesebb anyagának mindenkor a görög és római remekműveket ismerték és minden jóra való tanmenetnek mai nap is ezek a legkiválóbb példái. A rajzoktatás tehát a classicus népek eszmekörében mozog és szellemi vívmányaival foglalkozik . . . És mivel a humaniorák nevelési hatása tulajdonképpen a classicus népek fenséges eszméinek megértésében és megkedvelésében rejlik, ezek remekíróinak feljegyzésein kívül megmaradt műemlékeiken, templomaikon és emlékházaikon, szobraikon és festményeiken, házaikon, bútorraikon, legapróbb ékítési eszközeiken, szóval állami, nemzeti, vallási és politikai, családi és egyéni felfogásuk megannyi characteristicus jellemvonásaiban nyilatkoznak, sőt eszményi képzettségök tanúskodó emlékei gyanánt szolgálnak: igen világos, hogy *a rajzoktatásnak e remekkor eszméinek kellő megértésére a classicus remekírók taglalásával együtt kell haladnia.*“

Értekezése további folyamán a szabadkézi rajz előnyéről szól a mértani felett, a műizlés fejlesztése tekintetében; majd a tudomány és művészet terére csapván át, kijelenti, hogy „korunkban nemcsak tudományos tekintetben kezdünk számot képezni a művelt nemzetek sorában, hanem a művészet terén is jó nevet vívtunk ki magunknak. Mai nap a magyar

művész számban is, de kiváltképen képesítésével és imponáló tehetségével a művészet elsőrangú helyén mozog.“

Eme szempontból míg a felsőbb rajzpolitikát helyesli, a mennyiben a műveltség fejlesztésére intézeteket alapít és tart fenn, a magasabb műizlés méltó képviselőiről gondoskodik; addig az alsóbbrendűt helyteleníti, midőn a közönség izlésének nemesítéséről megfeledezik vagy lemond.

„Mai nap — úgymond — a piacz az irányadó és nem a műiparos és a kereslettől függ a portékának minősége.“ „E piacot kell tehát reformálni, a vevő izlését kell javítani.“

A kérdés sarkpontja szerinte csak az lehet, hogy miképen és hol hathatunk a publicum aestheticus érzésének nemesítésére! A válasz egyszerű: az iskolában és pedig főképen a gymnasiumban, mert intelligentiánk túlnyomó része a gymnasiumból kerül ki.

A hetvenes évektől kezdve egyre sürgetőbben lép fel a követelés, hogy a művészetnek az iskolában is hely engedjék, illetve egyes tantárgyak, különösen a történelem és philologia tanításánál minél nagyobb és intenzívebb alkalmazásban részesüljön.

Garami Richard „A szépzészet képzés érdekében középtanodáinkban.“ című értekezésében¹ a nevelés különféle irányai között igen fontosnak tartja a szépzészet nevelés-irányt s több fontos dolog megvalósítására hívja fel a figyelmet.

Sürgeti elsősorban magának az épületnek külcsinját; legyen az architektonikus! Sajnálattal konstatálja a belső berendezés szegényes és izléstelen voltát. Habár kívánatosnak tartaná, nem mer még oly merész követeléssel fellépni, hogy pl. a düsseldorfi vizsgaterem mintájára, a történelem egyes megkapóbb jelenetei művészi festményekben legyenek láthatók; a szószoros értelmében vett e nemű múzeumokra sem reflektál; hanem okvetetlenül kívánatosnak, sőt megvalósíthatónak is tartja azt, hogy az iskolák folyosóin, lépcsőzetén, fülkékben vagy állványokon, magukban a tantermekben is szobrok, képek legyenek, ha mindjárt nem is eredetiek, de annyiban mégis műbecsűek, hogy az eredeti műremekeket híven tükrözzék vissza.

Ezzel, ha egyebet nem is, mindenesetre elérhetnők azt, hogy a tanulók úgynevezett titkos- vagy magánrajzaiban — milyeneket a falakra, ajtókra és könyvekre szoktak rajzolni — korlátoznánk a napirenden lévő izléstelen karrikatúrákat, mondhatni ocsmányságokat.

Majd nemzeti iparmúzeumokat és főszmintagyárat sürget.²

¹ O. K. T. Kl. V. évf. 10. füzet.

² A mi az épületeket illeti, a milleniumi Értesítő után itélve, e tekintetben ma már alig lehet alaposabb panaszunk. A legtöbb városban pompás paloták a tudomány csarnokai; másutt az átalakítások és újraépítések folyamatban vannak. Iparmúzeumok külön szaktanfolyamokkal, gypsöntóműhelyek és gyárak Budapesten kívül sok nagyobb vidéki városban találhatók.

Sokkal bővebben és körülményesebben foglalkozik e kérdéssel Jónás János „Művészet és iskola.“ című cikksorozatában,¹ hol tüzetesen fejtegeti, hogy habár ezen újabban megindult üdvös mozgalom nagy mértékben gyámolítottatik egy felől a mindig nagyobb számban megjelenő theoretikai művek, másfelől a mindinkább tökélyesbülő minták, gyűjtemények és eszközök által, mégis hiányzik e tekintetben a vezéreszmék tisztázása.

Első sorban azon alapkérdést világítja meg, hogy mily viszonyban áll az iskola a művészethez, milyenben a művészet az iskolához. Itt aztán kifejti, hogy „ha a művészet csakugyan szükséges életirányzata az emberiségnek, akkor okvetlenül óhajtunk kell, hogy ama mennyei világnak egy sugara a legegyszerűbb polgári- és népiskolába is behatoljon...“

Helyet követel a művészeti oktatásnak a női nevelésben is; s míg a zenére és a költészetre támaszkodó u. n. kísérő művészeteknek feladata a torna- és táncztanításban, a játéokban és szavalásban eléggé biztosítva van, addig a képzőművészetekkel való foglalkozást sem szabad az iskolában nyert oktatástól elkülönítenünk.

„A művészetet — úgymond — rendesen valami homályos távolságban levőnek képzeljük, csodát vélünk látni és alig merünk a művészhez és remekéhez egyszerű kérdést intézni, csak bámulni akarunk, akarjuk, hogy a műretek — akár átértettük, akár nem — nekünk is tessenek, holott ugyanazon pillanatban egészen szabadon nyilatkozik ítéletünk a szép vagy nem szép fölött, szabadabban, mint bármely más téren; bizonyára sohasem sértődünk meg annyira, mint mikor valaki az izlést vitatja el tőlünk.“

Alapos paedagógiai érzékkel kísért bonczolgotásainak resultatumaként három szempontból határozza meg a művészet feladatát, mely abban áll, hogy először érvényre juttassa a benső, személyi életet és kifejezést adjon sokoldalúsága és ingadozásának; másodsor, hogy a dolgokban fekvő mértéket, a természetnek örökké tiszta és tetsző arányait felfogja és ez által tisztítólag és megnyugtatólag hasson, végre harmadsor, hogy éreztesse az egyessel, a nemzettel, az egyházzal s az emberiséggel való közösségét.

Majd általában az iskola feladatával hozván szorosabb összefüggésbe a művészetet, egyebek közt ezeket írja: „Ha az iskola a jellem képzésében, az erkölcsi és vallási eszmék kiemelésében, az idevonatkozó gondolatvilág tisztításában s az erkölcsi szoktatásban látja egységes középpontját, akkor az oktatásban mindenekelőtt oda kell törekednie, hogy az érdeklődés lehető legnagyobb sokoldalúságát és intensitását keltse fel a végre, hogy az iskolából kijövő ifjú nyitott szemmel és nyílt értelemmel fogja fel ön magát s a világot, melyben mozognia kell, hogy a természethez s az emberi

¹ A nevezett cím alatt dr. Stark heidelbergi egyetemi tanár egy hosszabb cikksorozatának felhasználásával három cikket közöl a Magyar Tanügy 1873. II. évfolyamában. Ugyancsak e folyóirat 1885. évfolyamában Tergina Gyula dr. is hasonló címen érdekesen értekezik e tárgyról.

élethez lehetőleg sok érző szervvel közeledjék, hogy ne csak hasznos, hanem önálló és minden irányban tevékeny tagja is legyen a társadalomnak. A lelki élet egyetlen irányát sem szabad itt figyelmen kívül hagyni vagy szándékosan elfojtani, legkevésbé pedig azt, melyben leginkább nyilatkozik az ember önállósága, melyben, hogy úgy mondjuk, székhelye van az egyes ember személyiségének.“

Ha jogos ama panasz, hogy míg iskolázott és szabályos középszerű emberekben nincs ugyan hiány hivatalnokaink és közéletünk vezető köreiből előkelő szerepet játszó férfaink között, addig igen is van olyanokban, kik érdeklődéssel és éles szemmel tudnának felfogni valami új viszonyt, kik bizonyos és nagyon is szükséges genialitással lépnek az emberekhez és dolgokhoz: úgy jogos a követelmény is, hogy eme hiányt orvosolja már maga az iskola is, melyben az illetők ifjúkoruk legfontosabb éveit eltöltötték, még pedig azzal, hogy már ifjúkoruk éveiben keltse fel bennük az esztétikai érdeklődést.

Mert, úgy mond, nagyon téves volna azt hinni, hogy az ifjúság még nem képes a művészet felfogására s hogy erre általában az értelmi képzettség magasabb fokát kívánják. Sőt éppen az ifjúság bír e tekintetben sok előnnyel a felnőttek felett; érzékei élesebbek, a természethez elfogulatlanabban ragaszkodik s tisztán elméleti nézetektől szabadabb. S itt Winckelmanntól idézi a következő sorokat: „mivel ama finom képzési anyag, mely a szépség érzésére a művészetben inkább szükséges, mint a természetben, az ifjúságban sokkal nagyobb mértékben van meg, mint a későbbi korban, azért korán kell művelni s a szép felé irányozni ama tehetséget, mielőtt a vénség beköszönt és mi borzadunk megvallani, hogy nem érezzük azt többé.“

Ezután párhuzamot vonván az elmélet és szemléltetés értéke között, teljes megnyugvással veszünk tudomást eme kijelentéséről: „Joggal követeljük az iskolától, hogy az ifjúságot a nemzeti s az antik költészet egész gazdagságába bevezesse, hogy azt azok művészi alakjával, mértéke, iránya, egész compositiójával megismertesse; és vajjon kell-e attól félnünk, hogy ugyanazon művészeti törvények, egy antik domborművön, Raphael egy festményén magyarázva, nem volnának az ifjúságra nézve ép oly gyümölcsözők? Oda törekszünk, hogy a költészetet felmondás, sőt talán színi előadás által is a könyvek világából az eleven életbe ültessük át és meg vagyunk győződve róla, hogy az érettebb ifjúságot hátrány nélkül lehet megismertetni a művészeti ítéletekkel és fejtegetésekkel, hogy történelmi kézi könyveinkben egészen helyökön vannak a cultura és művészetről szóló fejezetek és ezt mind a nélkül, hogy a képzőművészet elemeit eléjük állítottuk volna.“

Minthogy azonban igen hosszadalmas volna teljes egészében nyomon követni eme mély tudásról és széles ismeretről tanuskodó cikksorozat észrevételeit, kitűzött célunkhoz képest csak azon főbb irányelveket fogjuk

kiemelni, melyeknek tekintetbe vételével, az író nézete szerint, a legkönynyebben visszavezethetjük a gymnasiumot való hivatásához, hogy t. i. már itt eleje vétessék annak, miszerint az ó-, közép-, classicus- és újkori művészetnek mindenütt szétszórva lévő emlékei ne legyenek kitéve a haszonnak nagyon is szolgálailag hódoló korunk pusztításainak.

Az oktatás főbb fokait, kiterjedését s a megkívántató segédeszközöket illetőleg megkülönböztet közvetlen és közvetett művészi oktatást. Közvetlen művészinak tekinti az oktatást akkor, ha ennek középpontja és célja maga a művészet; közvetett pedig az, midőn a művészet mint másodrendű elem lép fel más tantárgyak kíséretében.

A közvetlen művészeti oktatásban a következő három fokot különbözteti meg: 1. A szemléleti oktatás fokán mindenek előtt a természet s a közvetlen környezetből vett művészeti elemek nyérése és technikus, elemi földolgozása a főcél. 2. A tulajdonképeni művészeti oktatás foka a legfontosabb és döntő befolyású. Feladata, hogy az ifjú érzékébe valódi mintaművek véssenek, utánzások fokozott eszközökkel kíséreltessenek meg, a kérdések pontosan foganatosíttassanak, a művészet fajainak és nemeinek lehetőleg gazdag átnézete nyujtassék. 3. A művészettörténeti átnézet foka, melyen a főbb korszakok világos vázlatokban előadtnak s a jelentékenyebb emlékeken, de csakis ezeken magyaráztatnak és melyen általán a kéznél lévő anyag történelmi állásában ismertetik meg és hozatik egyszersmind közel.

Ezután részletezi a minden egyes fokon követendő tüzetesebb eljárást.¹

¹ A művészeti oktatás második fokán, hogy a növendék mintaműveken tehesse tanulmányait, első sorban egy olyan művészeti apparatust mozgat, mely lehetővé teszi, hogy kevés számú tárgyban is a minták nagy változatossága legyen szemlélhető. Minden nagyobb város iskoláinak birniok kell ilyen művészeti apparatussal s a gyűjtemény összeállításánál főleg arra kell tekintettel lenni, hogy a művészet három főeleme, u. m. a művészeti alak, az irány s az eszme legyen lehetőleg gazdag változatossággal képviselve. E szempontból kiindulva, egy szerény, talán csak 20 darabra szorítkozó gyűjtemény körülbelül következőleg volna összeállítható. Az eszményi alkotások közül: Otricoli Jupiterének feje, az isteni, méltóságos és szelíd uralkodónak eszménye; a belvederei Apolló, ezen belső mozgás és cselekménnyel telt szobor; a vaticani Hermes, az antik gymnasium alkotásainak mintaképe; Bacchus, kibén ifjúi teltség és lágyság mellett a mély ábrándozás nyilatkozik. Bacchus köréből még a furulyázó Satyr volna választandó, milyen a berlini és a müncheni múzeumban látható; ebben az ember érzeki és állati oldalát adjuk legtökéletesebben kifejezve. Ennek merő és tiszta ellentéte a vaticani Ámor, ki a gyermek és ifjúkor határán áll és először telik el a visszatartott, fájdalmas szerelemnek önmaga előtt is homályos érzetével. Herkulest sem szabadna kihagyni, a herosok e mintaképét, kibén a küzdelem által kifejtett teljes férfiaság nyilatkozik. A női eszmények közül háromat emel ki, úgyszólván a három főalakot, melyek körül a többi csoportosul, t. i. Junót, Minervát és Vénust, az anyát, a szüzet s a nőt. A csoportosítás a Laokoonon és Niobe csoportján lesz leginkább tanulmányozható. Az arcképre (Portrait) nézve a laterani Sophoklesnek nem szabad hiányoznia; ez egyszersmind a legjobb minta a draperiára. Homer, Demosthenes és Plato szintén illik a classicus tanulmányok helyéhez. A római jellemfők közül a berlini múzeumban levő Caesar, női arcképre a capito-

A közvetett művészeti oktatás tananyagában három tömeget különböztet meg: *a történelmit, a nyelv- és irodalmi, végre a matematikai és természettani*. Kifejti, hogy mind a három szoros, de természetesen más és más vonatkozásban áll a művészethez.¹

Míg a történelmi oktatás a művészet tárgyához van szorosabb vonatkozásban, addig a nyelv- és irodalmi oktatás inkább a művészet formalis oldalát tünteti fel különösebben.²

A nyolczvanas években már nagyobb hullámokat vetnek a művészeti oktatás kérdésében felszínre hozott és melegebb érdeklődéssel kísért küzdelmek. Fenyvessy Ferencz az 1887. február hó 19-iki országgyűlés közoktatásügyi vitája alkalmával csipős éllel színezett felszólalásában³ elszomorító ténynek tekinti, hogy a középiskolák falai közül kikerült ifjak többé-kevésbé tudják ugyan a hősök és hadvezérek csatáit, de a bemagolt tudakosság mázának levakarása után legott szembetűnik a magasabb iskolák iránt való teljes érzéketlenség. A mai fiatalság, úgymond, valóban alig tanul valamit arról, a mi — Trefort miniszter szavaiként — nemcsak szépíti az életet, hanem valódi nevelési eszköz a szó legnemesebb értelmében; a mi nemesíti az izlést, szabályozza, tisztítja a phantáziát s ez által jótékonyan hat az erkölcsi fogalmakra és érzelmekre. Mondanunk sem kell, folytatja tovább, hogy a képzőművészetről van szó. Ennek az iskolákban helytelen elhanyagolására történt a Házban jogos utalás.

Kinyilvánítja, hogy a tanrendszer kevés érzéket tanusít a képzőművészet iránt. Hiába akkor a minden oldalról való támogatás, ha már az iskolában

lini Agrippina ajánlandó. A domborművek közül leginkább szükségesek: valamely attikai sírdombormű, a Parthenonról vett egy tábla, a Louvreből levő Ara Borghese vagy a capitolini Puteal. A dombormű önálló képpé is nőtte ki magát, milyenre legjobb a müncheni glyphtekben levő koporsó, mely Niobe mondját ábrázolja.

Ehhez kell fűződnie azután a magyarázó oktatásnak, mely a szemléletet bonczolgatja és történelmi és idealis vonatkozásaira visszavezeti. Magyar Tanügy. 1873. 139. s. köv. l.

¹ A történelmi oktatás feladatául azt tűzi ki, hogy ez az embert az egész emberiség gazdag környezetébe helyezze, megmutassa a cselekményeket, mint a kor gyűpontjait, összefüggésükben; kimutassa azon erős lánczot, mely az eseményeket a történelem egyes alakjaihoz fűzi... A művészi eszmék nagyrésze, úgymond, a történelemből vétetett; a görög mellszobrokban, az újkori arcképekben életet és közvetlenséget nyernek a főbb történelmi alakok. A kereszténység benső története nincs-e megkapóan kifejezve Krisztusnak, Máriának s az apostoloknak ábrázolásában. M. T. 144—145. l.

² E tekintetben Lessing Laokoonjára hivatkozik, melynek magvát épen a képzőművészet s a költészet összehasonlítása képezi. Végre a matematikai és természettudományi oktatás is hatni tanítja a növendéket, midőn őt bevezeti a külvilágnak nemcsak gazdagságába, hanem szabályosságába is. Míg a művészi rajz tekintettel van a látás subjectiv feltételeire és pszichologiai processusokra támaszkodik, addig a tudományos tárgyalás ezektől megszabadítani igyekszik a demonstratiót, hogy a tünemény lehetőleg meztelen anyagságában álljon a szem előtt.

³ Budapesti Hírlap, 1887. 51. sz.

nem ismerkedett meg az ifjú a képzőművészet bájaival. Ezeket költ másra, de nem arra, mi igazán nemesítené szívét-lelkét egyaránt. Az aesthetikai tekintetben való elmaradottságunk okai az iskolák, a tanrendszer. Erre több figyelem fordítandó; a tanárok tegyék vonzóvá a képzőművészetet, keltsenek lelkesedést iránta s értessék meg velők, hogy mily remek hivatás a nagy eszmék vagy tettek ecsettel vagy vésővel való megörökítése.

Ajánlja végre, hogy a gymnasiumok vétessenek be az országos képzőművészeti társaság tagjai közé s ezek kiadványait függeszszék ki a tantermekben. Főfeltétel azonban, hogy magánál a tanításnál fordítassék több gond az ilyenü vezetésre.

Ez erős hangú váddal szemben Márki Sándor „Képzőművészet az iskolában.“ című közleményben¹ védelmébe veszi ugyan a középiskolák történettanárait s a vádat az azt megillető kellő értékére szállítja le, de másrésről némi elismeréssel is adózik neki, midőn a képviselőházban kellő helyen hangsúlyozta, hogy a művészetet az eddiginél nagyobb gondal kell ápolni a középiskolákban, mi alatt természetesen „történelmi szertárak alapítása“ értendő.

Az elmés védekezés keretében azután felemlíti, hogy a történelem oktatásához szükséges szemléltető tárgyak előállításában, a felhányt kérdéses időben sem voltunk egészen a semmittevés terén.

A legtöbb iskola falain ott lógnak már, úgymond, a Lange-Hölzl-féle képek, a melyeket bécsi sajtó állított ugyan elő, de tehetünk-e róla, hogy hasonlóba nem mert még belevágni a magyar képzőművészet; s oly fontos dolog-e, hogy a czédula németül van ragasztva a képek — hátára? Azonban magyar földön is történik valami s ebben épen vidéki középiskolai tanároké a kezdet érdeme. Körmöczbányán Angyal Béla és Vizi Ferencz most indították meg a magyar történet és irodalom oktatásához szükséges faliképeket, melyeken bizony nemcsak hősök és hadvezérek vannak ábrázolva.²

Majd a kérdéses idő előtt két évvel tartott magyar történelmi congressus óhajára hivatkozik, mely egyebek között classica-philologiai múzeumok felállítását is czélozza.³

Mindjárt nem lesz jogos a képzőművészeti társaságnak panasza, hogy „Magyarországon az iskolákban a képzőművészet iránt semmi érzék nincsen“, mihelyt jutányos áron hozzáférhetőkké teszi kiadványait. Azt hiszi, hogy a „Képzőművészet remekei“ című vállalatnak is legjobb vevői az

¹ O. K. T. Kl. XX. évf. 8. sz.

² Eme vállalat képei intézetünk termeinek falait is diszesítik.

³ A congressus idevonatkozó szó szerinti óhaja: „A tanügyi kormány a történelmi tanszereknek minden intézetben való kiegészítését szigorúan elrendelni, illetőleg elősegíteni, a történelmi és classica-philologiai múzeumok felállításának eszméjét s módzatait pedig megfontolás tárgyává tenni méltóztassék.“

ifjúsági könyvtárak voltak s nem hiszi, hogy a tanárok ne éltek volna s élneek vele, mint a szemléltetés eszközeivel.

Megemlékezik végre egyes intézetek könyvtárában található kártyalapok, egész codexek, incunabulumok, nyomtatott díszművek gyűjteményéről, melyeken a miniatürefestést, a fa- és rézmetszeteket, különböző korszakokon át, elég jól lehet szemléltetni; említést tesz terracotta szobrocskákról, a m. kir. földtani intézet ajándék ásványtani gyűjteményéről; szóba hoz galvanoplastikai műhelyt s mindezek után oda utasít, hogy ha eredetit nem is adhatunk az ifjúság kezébe, adjunk legalább korhú rajzok után készült bábokat, lombfűrész segítségével összeállított mintákat a különböző stülusok feltüntetésére, fénykép- és más egyéb másolatokat. Mindezeket is csak úgy, ha telik rá pénz; mert, tapasztalat szerint, az évi átalányokból, főkép községi iskolákban, ilyesmikre egyszerre nagyobb összeg nem igen fordítható, tehát várni kell.

Ugyanezen időre esik Máday János, aradi tanárnak felszólalása is, ki „Tegyük nézni való tárgyainkat szem elé.“ czimű rövid cikkében¹ már egy lépéssel tovább megy, a mennyiben azt sürgeti, hogy „Helyezzük gyűjteményeinket oly helyekre, a hol a tanulók naponként színről-színre láthatják üres perceikben.“

Ő már elismeréssel szól minden számbavehető intézetünknek szemléltető eszközökkel való felszereléséről, de nincs megelégedve annyiban, hogy azok épen nincsenek kellőképen felhasználva. Nemesak a képek kifüggesztését sürgeti, hanem nagyon kívánatosnak tartja azt is, hogy alkalmas, keskeny, falhoz lapuló üvegszegrényekben még az ásványok és növények is, meg minden egyéb didaktikai szempontból fontos szemléltető eszközeink folyton a tanulók szemei előtt legyenek, mely célra az intézetek tág és világos folyosói önként kínálkoznak. Meg is mondja, hogy miért.

Nem vitatja, hogy a tanulók a tárgyakat egyszeri-kétszeri bemutatásra nem szemlélhették meg jól; azt sem mondja, hogy a tárgyak ismertető jeleit nem igen véshtették emlékezetükbe; csak azt tudja, hogy a tanulók nagy többsége a VIII. osztály bevégzése után csak arra emlékezik, hogy annak idejében sok mindenféle tárgyat és képet látott, de már rég elfelejtette, mert hisz már régen volt, mikor látta s azóta soha. „Pedig mennyire szeretik a tanulók a tárgyakat szemlélni!“

Hoek János, mint új ember a képviselők sorában, már szűzbeszédében is, a töle megszokott ékesszavú előadásban, újra felszínre hozza a művészeti kérdést a képviselőházban, midőn az 1888. február hó 10-én tartott ülésben a hazai közoktatás fény- és árnyoldalairól szabad felfogású szónoklatát tartotta.²

Midőn a culturalis fejlődést világtörténelmi törvénynek tekinti, egyszers-

¹ O. K. T. Kl. XX. évf. 10. sz.

² A Budapesti Hírlap melléklete, 1888. febr. 10. 42. sz.

mind azon nézetének is kifejezést ad, hogy a cultura elsörendü hatalom is. A culturfegyverekkel lealázott nép, úgymond, sohasem támadhat fel, mert azon a haladás szelleme gázolt keresztül. A középiskolák kulturhivatást teljesítenek. De ellene van a csonka középiskoláknak, a melyekből ipar- vagy kereskedelmi iskolákat kellene alakítani. Ezen reform, szerinte, gyakorlatiasabb irányt teremtene s a szülők nevelési céljának is egészségesebb irányzatot adna, mert az ily iskolák az ipar és kereskedelem részére értelmes szakképzett magánhivatalnoki osztályt teremtene. A gyakorlati irányt megvető felfogás káros következményei ott észlelhetők közgazdasági életünk szegénységében, ipari fejletlenségében s ott észlelhetők ama ferde irányú társadalmi felfogásban, mely a kézimunka lenézésében nyilvánul. Szokásaink, hajlamaink erősen aristokrata-szagúak s keztyüt húzunk, mielőtt az iparossal kezét szorítanánk. Pedig a munka becsület s a népek csak ott lehetnek servilisekké, a hol a munka tekintélye meg van gyalázva. Ily felfogás akadályozza a társadalmi egyenlőség tudatának érvényesülését, sőt teremthet oly improductiv osztályt, melynek az állam előbb-utóbb existenciáját nyújtani nem tud s a mely osztály a szellemi proletarismus minden adhaerentiájával és veszélyével fogja támadni a társadalmi rend alapját.

A kilenczvenes évektől kezdve napjainkig oly égető szükségnek tekintik már mindenütt, középiskoláinkban a művészeti oktatás kérdésének végleges megoldását, az ifjú lelkekben szunnyadó műérzék fejlesztését, a közízlés nemesítését és a művészet népszerűsítését célzó tanügyi reformnak általánosítását és helyes útra való terelését, hogy ezekkel újabban már lépten-nyomon és egyre behatóbban foglalkoznak nemcsak egyes tanügyi szakférfiak, tanügyi röpiratok, alapos tanulmányú javaslatok, tanári körök és congressusok, magasabb tanügyi hatóságok, a közoktatási tanács és miniszteri rendeletek stb.; de még a szorosabb értelemben vett tanügyi körön kívül eső hírlapok, folyóiratok és sok más, kulturális életünk jelenségeit figyelemmel kísérő testületek és társadalmi életünk egyes kiválóbb férfiai is úgy annyira, hogy tanulmányunk szűk keretében nem is ölelhető fel teljes egészében az ide vágó kérdések minden oldalról való megvilágosítása és tiszta, világos képből való feltüntetése. Hiszen, úgyszólván, a társadalom csaknem minden rétegének szívét-lelkét forrongásban tartja a kérdéses eszme s alig tekinthetünk ma már valakit általános műveltségű embernek, ki többé-kevésbé nem járatos képzőművészeti dolgokban: mégis tény az, hogy még mindig csak tapogatózunk, aránylag keveset foglalkozunk vele középiskoláinkban, mintha ezek falai között meddő volna a talaj művészi életünk felvirágoztatására. A gátló körülményeket és okokat, melyeknek elhárítására kell törekednünk, fejtegetésünk rendjén, erre hivatott és tekintélynek örvendő tanférfiak tolla után fogjuk főbb vonásokban reprodukálni.

Mindjárt a kilenczvenes évek elején, a pozsonyi tanári kör egyik derék tagja, Albrecht János tart fölolvast e czimen: „Művészet a középiskolában.“¹

Felolvasásának tárgya az, hogy a fenálló tanterv keretén belül hogyan lehetne a művészeti oktatást egységessé és a mostaninál behatóbbá és eredményesebbé tenni.

E tárgyat azután külön-külön a költészet, festészet, szobrászat és építészet szempontjából fejtegeti; s míg általánosságban megfelelő művészeti múzeumokra, illetve a meglevők kiegészítésére hívja fel a figyelmet, a részletekre nézve a költészet tanításánál az önképzőkörre és az ellenőrzött színházlátogatásra hivatkozik. A zenénél az énekőr és zeneegyesület szervezését ajánlja; a festészetnél a nagy mesterek minél tökéletesebb utánzatát kell bemutatni; a helybeli múzeumok, a szükséges magyarázatok kíséretében látogatandók s művészeti kirándulások eszközlendők; a szobrászat termékeinek megismertetésén több tanár fáradozzék; az építészetnél ne mulassza el a rajztanár az épületet egészökbén bemutatni s végre a földrajz tanára az egyes városoknál említse meg a kiváló építészeti műremekeket és ha lehet, mutassa is meg azokat.

A művészeti tanítás rendszeresítését illetőleg pedig a következőket ajánlja: „a tanártestület csináljon tervezetet, mely megszabná minden tanárnak a feladatát; alkalmas táblázat pedig állandóan tüntesse föl, hogy melyek a már bemutatott tárgyak . . . Az ifjúsági könyvtárak számára szereztesse be műtörténeti munkák, művészek életrajzai stb., az egyes tanárok pedig gondoskodjanak, hogy a tanulók azokat valóban olvassák is.“

Az 1896. évi II. országos és egyetemes tanügyi congressus felölelte a közoktatás és nevelés majd minden ágát, kimerítette csaknem egész szervezetének lényegét s midőn feltárta az akkori közoktatásügy állapotát, feltüntetvén az e téren elért sikereket, rámutatván egyúttal a nevezetesebb hiányokra és bajokra is, nem zárkózott el tételünk fejtegetése elől sem s Beöthy Zsolt a magyar művészeti oktatás mellett szólalt fel, Alexander Bernát pedig azt hangoztatta, hogy a vallás mellett a hazai történelem és művészet legyen az oktatás tengelye.²

De korunk e nemű reformeszméi leginkább azon idő óta keltenek még nagyobb szabású lelkesedést, azóta találkoznak általános helyesléssel s azóta hódítanak napról-napra egyre nagyobb és nagyobb tért, a mióta napvilágot láttak Wlassics Gyula dr. közoktatásügyi miniszternek ide vonatkozó rendeletei, a közoktatásügyi tanácshoz intézett leirata s a művészeti izlés fejlesztése iránt a budapesti tankerület főigazgatóságához intézett felszólítása.³

¹ O. K. T. Kl. XXV. évf. 844. l.

² Egyet. T. Kl. XXX. évf. 1. sz.

³ A 64174—1898. sz. a. kelt min. rendelet: Művészi izlés fejlesztése iránt a székes főváros területén lévő összes középiskolák és velök egyenrangú más tanintézetek ifjúsága körében.

Napjainkban tehát napirenden van a művészeti oktatás kérdésének méltatása s a min. rendeletek hatása alatt egymást érik a sajtó alól kikerült különféle cikksorozatok, melyek telve vannak gyakorlatias irányú, igen tanulságos észrevételekkel, megjegyzések és kijelentésekkel. Rövid kivonatban bemutatunk néhányat.

Dr. Láng Nándor „A művészeti oktatás érdekében kiadott ministeri rendeletek.“¹ című értekezését azzal indítja meg, hogy a legmelegebb hangú elismeréssel adózik a minster úrnak, mert rendeleteivel „polgárjogot biztosít a művészetnek az iskolában.“

Nagybecsű soraiban annyi igazságot tár szemeink elé, oly megkapó elmeélel fegyverzi föl állításait, hogy azok bizonyára a meggyőzés közvetetlenségével hatnak az olvasóra, jóllehet mindjárt bevezető soraiban gáncsolja a rendelet amaz intentióját, mely egyebek közt czélul tüzi ki, hogy a Képzőművészeti társulat kiállításait és Budapest egyéb nyilvános gyűjteményeit látogassa a tanuló ifjúság.

Mert habár az iskola egyik legszebb és leghálásabb feladatának tekinti is a közizlés finomítása érdekében a művészetek népszerűsítését — mire nézve az angolok és francziák példáját tartja követendőnek — mégis szerinte a tárlatok, kiállítások, fölolvadások és cikkek magokban véve csak igen csekély mértékben valósíthatják meg a czélt, mert: „*Csak egy egész nemzedék czéltudatos nevelése és gondos rátanítása eredményezheti ezt.*“

Ezek rendszeres látogatása csak úgy járhat haszonnal, ha azt a művészeti nevelés betetőzéseként fogjuk föl és alkalmazzuk a gyakorlatban. Sőt szerényen bár, de egyszerszersmind egyenes nyíltsággal is azon véleménynek ad kifejezést, hogy „*az első sorban ajánlott képzőművészeti kiállítás megtekintése a tanuló ifjúságra nézve sem nem hasznos, sem nem ajánlatos, ott izlésük nem fejlődik, nem nemesbül.*“ Mert habár nem akarja is becsmérteni fejlődő művészetünket, kénytelen kijelenteni, hogy pl. a városligeti műcsarnok $\frac{9}{10}$ -ed része ephemer becsű alkotás s egy kiváló műkritikus szavaival élve, bátran elmondhatja, hogy „*a tárlat falairól a művészi tudás ijesztő hiánya ri le.*“

Nem múló becsű és művészi divatok kaleidoskopja kell szerinte az ifjúságnak, hanem „*csakis a művészi formában megjelenő örökszép remekműveket szabad az ifjakkal megismertetnünk.*“

Lássunk állításának érdekes bizonyítgatásából, ha mindjárt töredékesen is, néhány sort: Oda vezessük tanulóinkat, úgy neveljük-e izlésüket, hogy rámutassunk: „*fiam, lám, így nem szabad rajzolni, így nem szabad színezni, így nem szabad componálni.*“ A rajztanár rossz helyzetbe fog sokszor kerülni egyes ügyesebb tanítványával szemben, mert kénytelen lesz megvédeni saját tanítását az ott látottal szemben és hátha a tanítvány

¹ O. K. T. Kl. XXXII. évf. 10. 11. sz.

kételkedik majd benne, látván a kiállított, tehát alkalmasint mintaszerű festmény elrajzolását. Kinek higgyen, tanárának-e vagy a művésznek? Hiába, őszi vagy tavaszi tárlataink az idő kemény kritikája által meg nem rostált festményeinek megtekintése úgy tűnik fel nekünk, mintha a középiskolai ifjúságot napjaink irodalmába vezetnők be és a magánolvasmányok közé Kóbor Tamás tárczáit és Dura Máté költeményeit kevernők. A gyermeki kedélyt a bizarr, különczködő, feltűnő kapja meg, a comicus oldalakat rögtön kírzi, ezek ragadják meg figyelmét; arra, hogy az isteni ihletű művészi lélekből fejlett izlésű lélekhez szóló szépet lássa, nem elegendő néhány órai praeparálás, az csak hosszú, lassú munkának, gondos vezetésnek lehet eredménye. Aztán hány képe van őszi és tavaszi tárlatainknak, melyeket hivatalból nem volna szabad az ifjúságnak bemutatni, mert ha van is benne szép, nem azt látja meg, hanem igenis azt, a mi phantasiáját a legkárosabb irányba tereli és izgatja! — Azután felemlít egy iskolát, melynek növendékei között a legtöbbször éppen olyan festmények tetszetek legjobban, melyekre a kérdező tanár legkevésbé sem számított, nem is számíthatott, mert ha volt is a tárlaton sok más kép, azoknál nyersebb, brutálisabb, avagy meztelenebb aligha volt egy is, mint a melyek az ifjaknál a legnagyobb tetszést aratták.

Majd ismét a francziákra utalva így szól: „Francziaországban a művészi nevelés a középiskola egész vonalán be van hozva, szervesen beillesztve a tantervbe, úgy hogy még annak legmesszebb menő követelése is: a műtörténelem rendszeres tanítása kötelező tantárgy . . . Ott igénybe veszik a műizlés fejlesztése, a művészeti nevelés érdekében az oktatás minden segédeszközét, de azért gondosan óvakodnak attól, hogy középiskoláik ifjúságát a modern műveket kiállító két nagy „Salon“-ba vezessék, bár azok jury-je a mienknél hasonlíthatatlanul szigorúbban válogatja ki a képeket. Viszik a tanulókat válogatott csapatokban bizonyos előre meghatározott és megbeszélt képekhez, szobrokhoz a Louvre-be, vagy a Cluny-be, vagy a Trocadero-ba, de a Salon-okba sohasem kalauzolják tanítványaikat. Bizonyára nem azért maradnak el e látogatások, mert e nevelő eszközökről megfélemedtek, hanem valószínűleg szándékosan, nyomós és talán a főntemlítettekhez hasonló okok alapján . . . Czélszerű-e e tekintetben túltenni a francziákon?”

Hivatkozik továbbá az e téren nagy tekintélynek örvendő s hírneves tübingui egyetemi tanárnak, Konrad Lange-nak ide vonatkozó szavaira,¹ hivatkozik végre a mindennapi tapasztalatra, mely szintén bizonyítja, hogy „vannak emberek, a kik egész Európa tárlatait és múzeumait meglátogatták s fejlett, megállapodott műizlésre még sem tettek szert azért, mert a kellő előkészítésnek, nevelésnek és tanításnak híjával voltak.“

¹ Ich habe die feste Ueberzeugung — und ich weiss, dass viele ebenso denke — dass der bildende Einfluss von Museen und Ausstellungen viel geringer ist, als man gewöhnlich annim. (Die künstlerische Erziehung der deutschen Jugend. 15. l.)

Bővebben fejti ki folytatólagosan azon okokat, melyek miatt nem is reflektálnak a művészeti oktatás apostolai a modern képkiallításokra.

Egészen más a nézete az *Országos Képtár* és a *Nemzeti Múzeum* képtárának látogatását illetőleg. Ezek rendszeres látogatását helyesli, de csak — *mint a művészi oktatás utolsó stadióját*. Ott, úgyinond, maradandó becsü alkotásokat mutathatunk be tanulóinknak . . . Szükséges azonban, hogy *ezek megtekintését megelőzze egyrészt a tanulóknak alapos előkészítése, másrészt a szakszerű, értelmes tanári kalauzolás*, különben gyümölcsöző hatást nem fognak tapasztalni.

Erre nézve a következő feltételeket szabja elénk: „Ha a művészeti oktatást meg akarjuk honosítani iskoláinkban, ha képessé akarjuk tenni az ifjú nemzedéket, hogy értelmes szemmel nézze a műalkotásokat, akkor be kell iktatnunk a szabadkézi rajzot a középiskola rendes tárgyai közé, még pedig annak valamennyi osztályában és reformálni kell annak módszerét művészi szempontból.“

A művészeti oktatás grammatikájának tekinti a szabadkézi rajzot, a módszert illetőleg pedig mintaszerűeknek tartja az amerikaiak Prang elvei szerinti s az angolok rajzoktatását, mert azokban felismeri ama feltételeket, a melyek tudatos látásra és megfigyelésre tanítanak, a felsőbb fokon pedig elemeit nyújtják a művészetek ismereténck.

Kifejti ezután, hogy a művészi ítélet és izlés alakulásához szükséges távlattani, árnyékolási és színbeli ismeretek csakis rajz útján sajátíthatók el; ezt követi az antik és modern gypsek után való rajzolás, a mikor is „a sablonos rajzminták helyét a régi kiváló mesterek vázlatai, fa- és rézmetszetek foglalják el;“ végre a mázólo természetü munka után kiváló súly fektetendő a természet után való rajzolásra is, mint azt Hirt, Prang és a többi reformator követelik.

Rajztanárainknak olynemű kiképztetését sürgeti, hogy azok a művészetek történetében is alapos kiképztetést nyerjenek, mert szerinte a mostani „rajztanárképző nem nyújt elég módot és alkalmat ily irányú alapos tudás szerzéséhez.“ Pusztán manualis ügyesség korántsem elégséges a műtörténeti mozzanatok és régi mesterek műveinek magyarázásához.

A rajz mellett kiegészítő tényezőkként szerepelnek a classicus nyelvek tanítása a gymnasiumokban, az irodalmi oktatás és a történelem.

Az előbbiről később még bővebben szólunk, itt csak azon helyes nézetét érintjük, mely ellene van a tanítás elaprózásának; kevés, de alapos szemléltetést ajánl s a képek megbeszélésénél a tanulóval végezteti a látás munkáját.

A modern irodalmi tanításnál az olvasmányok és magánolvasmányok irányító hatásán kívül egyes dolgozatokban is szerepeltetni kell művészeti tárgyú tételeket, pl. valamely város vagy környéke egy-egy, avagy több műemlékének leírását.

A történelem tanára pedig sohasem feledkezzék meg a tárgyalt kor vagy nemzet művészetének méltatásáról.

Mindezeket csak úgy véli megvalósíthatóknak, ha minden intézet rendelkezik egy művészeti szertárral, melynek kiváló művészek alkotásai után készült válogatott reproductióit folyton maguk előtt láthatják a tanulók.

Az ily módon végzett alapvető^o és előkészítő munkálatokhoz csatolhatnak azután, „természetesen csak a felsőbb osztályok növendékeivel tett képtári látogatások a gondosan kiválasztott és bizonyos tekintetben már megbeszélt képekhez. Ez lesz a művészi nevelés befejezése, betetőzése . . .“

Nem kerülte el a figyelmét egy nagyon fontos körülmény sem, mely szerintem is a legelső sorban oka a művészeti oktatás terén eddig kifejtett fáradozások eredménytelenségének. S ez nem más, mint *a művészi tanultság hiánya*. S itt, a magam igazolására is, czélszerűnek tartom szóról szóra idézni szavait: „Igaz ugyan, hogy a tanár abból, a mire praxisában szüksége van, sokat csak akkor tanul, ha már becsukódtak utána az egyetem kapui; a művészettörténelem és az a fejlett izlés azonban, mely a különböző stylek megértéséhez, a nagy festők és szobrászok műveinek aesthetikai élvezetéhez vezet, oly tárgy és képesség, melyet magánszorgalom útján elsajátítani nem lehet, ehhez előtanítás szükséges. Azért *a művészeti nevelés reformjának ki kell terjednie az egyetemre is*: bizonyos szakok számára kötelezővé kell tenni a művészettörténelem hallgatását, sőt fontolóra lehetne venni a német főiskolák azon intézményét is, mely akademikus néptanítók által nyújt alkalmat arra, hogy az egyetemi hallgatók a rajzi nevelés hiányait pótolják, vagy hogy magukat a rajzban és festésben tökéletesíthessék.“

Csakis az ily egyetemi vezetés alól kikerült tanári nemzedék fellépése biztosíthatja a művészeti oktatáshoz fűzött legszebb reményeink minden tekintetben teljesen kielégítő megvalósulását.

Különben a kérdés ezen oldalával is ma már többen foglalkoznak.

Horti Henrik dr. „A tanárjelöltek művészeti képzése.“ czímen szól a tárggyhoz.¹ Első sorban abban találja a teljes megoldást, hogy *a tanárjelöltek számára gyakorlati rajztanfolyamot kellene rendezni*. Rajztanfolyamokat, úgymond, nem rajztanárjelöltek, hanem a matematikusok, physikusok, történettanárok, a földrajz- és természetrajzzal foglalkozók számára. Egy szóval azok számára, a kik a gyakorlati pályán a rajzban való jártaságuknak nemcsak hasznát veszik, hanem a kiknek arra egyenesen szükségük van; a kik t. i. gyakran kénytelenek a tanulók szeme láttára a táblán rajzolni.

Szerinte a jelen iskola igénye ki van elégítve, ha elmarad belőle az, a mi a tudomány koczkaztatása nélkül elhagyható, s helyébe lépnek azok

¹ O. K. T. Kl. XXXII. évf. 26. sz.

az intézkedések, melyek az iskola direct igényeinek kielégítésére szolgálnak. Ilyen közvetlen igények egyikének *tekinti a* művészeti képzést.¹

Ide vonatkozólag Tafferner Béla, a temesvári tanári körben tartott felolvasásában² többek között szintén a rajzoktatás bizonyos fokú reformját sürgeti, hogy az a modern kor követelményeinek megfelelhessen. Reformot, úgymond, nemcsak az oktatásban, de a tanárképzésben is, hogy a középiskolákhoz ne csak művészek (?), de első ízben tanárok kerüljenek ki.

Az általános művészeti oktatás kérdéséhez alapos körütekintéssel és mély tudással szól Alexander Bernát szintén „A művészeti oktatás a középiskolában.” című értekezésében.³

Üdvözölvén a reformeszmét, első sorban a következő két kérdést tisztázza: 1. *Megfér-e ex az új tanítás középiskolai tanításunk keretében?* 2. *Van-e módunk e tanítást sikeressé tenni, azaz: szükséges és lehetséges-e ex a tanítás?*

Az első kérdést illetőleg a következő megállapodásra jut: „A művészeti oktatásnak van helye a középiskolában, de csak mint az aesthetikai képzés egyik mozzanatának, a maga szűken megszabott körében.”

A második kérdést hosszasan fejtegeti, s okoskodásának eredménye a következő: . . . „a művészeti oktatás egy külön nagy birodalma a tanításnak, mely szemléleten és újra meg újra szemléleten alapul; e birodalomban csak hosszú tapogatódzás után és csak miután bensőleg megértünk és megerősödünk, tanuljuk meg kissé a járást. Tanítás itt általában keveset használ, bensőleg kell megtanulnunk látni és érezni. Ki van zárva, hogy ez a középiskolában történhessék meg. Nem ifjúnak való ez a dolog. A művészeti oktatás a maga igaz valójában nem tartozik a középiskola feladatai közé és a középiskolának nem is áll módjában ezt a tanítást megadni. A mi paedagogiai nyelvünkön kifejezve: *a művészetten nem lehet külön tantárgya a középiskolának. Az aesthetikai érzést ezentúl is főleg az irodalomon fogjuk ápolni* stb. Elismerjük, hogy kívánatos, ha a középiskolai tanuló a képzőművészetekből némi útravalót kap az élet számára; de nagyon óvatosan és pontosan kell megállapítanunk, hogyan tanítsunk, hogy életre való magot vessünk a tanuló lelkébe, mely később kicsírázhatik. Legfőlebb elemeket adhatunk, némi grammatikáját a művészetnek, a mely későbbi fejlődésnek egészséges alapul szolgálhat.”

A teendőket illetőleg ő sem ad kész egészet, nyílt kérdést tár elénk, melynek alapos és minden oldalról való megvilágosítása után lehet hasznos útmutatással szolgálni az iskolának.

A főelv, melyből kiindul, a következő: „A művészettenből csak az

¹ Ily nemű tanfolyamra vonatkozó részletesebb észrevételei és propositiói olvashatók a Magyar Paedagogia V. évf. 8. füzetében.

² O. K. T. Kl. XXXIII évf. 6. sz.

³ O. K. T. Kl. XXXII. évf. 13. sz.

vihető be a középiskolába, a mi más tanítással kapcsolatban ennek alapján igazán, eleven módon tanítható, oly terjedelemben, hogy sem a tanulót meg nem terheli, sem a középiskola céljait nem zavarja, továbbá a tanuló művészi érzését valóban fejleszti, illetőleg ez érzés későbbi fejlődését elősegíti.“

A tárgyakat illetőleg az eddig említett csoportokhoz, t. i. a szabadkézi rajz-, a nyelvek és irodalmak- és a történelem csoportjához még a philosophiai propaedeutikát csatolja.

Szerinte is a művészeti tanításban a rajzoktatásnak jut a legfőbb szerep. Ezután apróra szedve igazolja állításait.

A rajztanárképzést illetőleg ő is nagy bajnak tartja, hogy a rajztanárjelöltek egyetemre nem járnak, egyetemi tudást és műveltséget nem szereznek, paedagogiai kiképzésben nem részesülnek. Tudja, hogy a rajztanárképzőben, melyet — minthogy nem ismer — bírálat tárgyává nem tehet, tanítják a művészet történetét, de mégis csak hiányzik az egyetem tudományos légköre . . . Mit ér — fejezi be ide vágó sorait — a legjobb tanterv, „mely jó tanár hiján csak telenyomatott papiros marad?“

A rajztanártól tehát először feltétlenül szükséges manualis ügyességet, másodsorban pedig paedagogiai alapon művészettörténeti kiképzést kíván; majd arra utasítja, hogy aesthetikai múzeumot szerezzen, kevés, de kitünő photographiát, kevés, de válogatott gypsöntvényt, jó gyűjteményes műveket, melyek most bámulatos olcsók. Nem bánja azt sem, ha képtárakba vezeti a tanulókat s ott egyes jól megválogatott és már előlegesen megbeszélte képeket megmutat nekik, keveset, de alaposan és jól; még jobban szereti azonban, ha akkora érdeklődést tud kelteni, hogy magoktól mennek el és magoktól mélyednek el a képek nézésébe. Nem barátja a gépies egyformasításnak sem, mert a művészeti izlés fejlesztését nem lehet, nem szabad az egyszeregy kaptafájára húzni; elég, ha az arravalók kapják meg a nekik való táplálékot.

A műcsarnokok és más efféle kiállítások látogatását illetőleg egyetért Láng dr.-ral, vagyis feltétlenül elítéli azt.

Az irodalmi oktatásban ilyen és ehhez hasonló feladatokat tűz a tanár elé: a) egyes esetekben a kínálkozó analogiák, vonatkozások a különböző művészetek között emelendők ki, pl. Arany balladái és Zichy illustratiói alapján; b) a költői műfajok ismertetésénél az aesthetikai és művészettani alapfogalmak is röviden fejtegetendők; c) a class. philologus tartozik a tanulókat a görög és római művészet világába bevezetni; minden modern philologusnak alaposan képzett műarcheologusnak kell lennie.

A történettanárszerepét is nagyon fontosnak tartja; tiszte a művészet világtörténeti szerepére figyelmeztetni a tanulót.

Ezek után a betetőző feladat a philosophia tanáráé leendő, ki a gyűjtött gazdag anyagot philosophiai szempontból egészíti ki, némileg rendszerezíti és öntudatosá teszi.

Ifj. Mitrovics Gyula ily tárgyú rövidebb czikke, „Az ifjúság aesthetikai és művészeti nevelése.“ czímen¹ azt hangoztatja, hogy a képzőművészetnek nálunk máig sincs közönsége, ezt kell első sorban teremteni, még pedig az iskolai évek latba vetésével. A czélt szerinte legjobban a philologiai gyűjtemények szolgálhatnak, holott ezek a legszegényebbek. Az orvoslást illetőleg cikkének éle abban csúcsosodik ki, hogy „a művészettörténetnek, mint külön tantárgynak, a középiskolák tantervéből nem szabad hiányoznia. De nem szabad hiányoznia az aesthetikának sem . . .“ Ez pedig csak úgy történhetik sikerrel, ha mindenütt szerveznek történelmi iskolai múzeumot, a philologiai gyűjteményt kibővítik; a tantermeket és folyosókat fölszerelik; végre a művészettörténetet és aesthetikát „cum grano salis“ mindkét egyetemen a tanári vizsgálat tárgyául tűzik ki.

Röviden bár, de felemlítendőnek tartom még a következő ide vágó dolgozatokat:

Myskovszky Ernő „A műizlés fejlesztésének módozatairól.“ értekezvén, fejtegetése kapcsán indítványát a következő pontokban foglalja össze:²

1. A műtörténelem, mint facultativ tárgy (a gymnasiumban a görögökre és görögpótlókra egyaránt kötelezőleg) vétessék föl a középiskolák tárgyai közé. 2. A szabadkézi rajzoktatás egészítettessék ki a classicus-, közép- és modern kori nevezetesebb műemlékek egész és detail rajzoltatásával. 3. Ugyancsak a szabadkézi rajzoktatásba vitessék be a különböző stylben való ornamentalis tervezés. Végül 4. kéressék fel a vallás- és közoktatásügyi ministerium egy művészeti kirándulási alapot megteremtő segély kiutalványozására.

Beke Manó³ a mai rendszer szerinti tanárképzést helyteleníti, mert szerinte sem a gyakorlati munkásságban, sem a tanítás módjában nincs tekintettel a középiskolára. „Ezer mértföld választja el magától a középiskolától.“

Hollós Károly⁴ a „Mücsarnok“ 1899. évi 1. számában megjelent cikk ellenében, mely Wlassics rendeletét illetőleg kikel az egész tanárság ellen, ezt védelmezvén, szintén Alexander Bernát dr. és Láng Nándor abbeli nézetéhez csatlakozik, hogy a modern művészeti kiállítások látogatása nem a középiskolai ifjúságnak való.

A legújabb időből ugyancsak az Országos Középiskolai Tanárégyesületi Közlöny lapjain megjelent két gondos és alapos körültekintéssel szerkesztett tanulmányra hívom fel a figyelmet, melyek már csak azért is méltók különösebb érdeklődésünkre, mert szerzőik bennök álláspontjukat és nézeteiket határozottan körvonalozzák.

¹ O. K. T. Kl. XXXII. évf. 6. sz.

² O. K. T. Kl. XXXII. évf. 10. sz.

³ A középiskolai tanárképzés. O. K. T. Kl. XXXII. évf. 15. sz.

⁴ O. K. T. Kl. XXXII. évf. 17. sz.

Az egyik Tafferner Bélának már egyszer említett, a temesvári tanári körben tartott felolvasása. Azonban hosszasan fejtegetvén a tételt, az egyes részletekre nem terjeszkedhetünk ki, hanem a helyett szóról szóra közöljük a délvidéki tanári kör elé terjesztett következő határozati javaslatát:

„1. Mivel a művészetek birodalma rendkívül terjedelmes, az építészet, szobrászat, festészet és az u. n. képzőművészetekben az emberi szellem művelődése útjában rengeteg műkincset teremtett, melyek a világ minden táján szétszórva vannak, mondja ki a kör szükségességét annak, hogy mindenekelőtt a művészet roppant birodalmából kiválasztandó mindaz, a mi örökbecsű és tanulságos s a középiskolák művészeti oktatására paedagogiai és didaktikai szempontból alkalmas s ebből *a tanításra szánt egységes anyag megállapítandó*. Ez annyiból is szükséges, mivel a megállapított tanítási anyaghoz képest kell a felszerelésről is gondoskodni.

2. Mondja ki a kör szükségességét egy olyan *irányadó könyvrnek*, mely a középiskolai művészeti oktatásra szánt anyagot fölkarolja s azt egységes szelvényben előadja, még pedig kiváló tekintettel a magyar művészetre. Ez által az oktatás országszerte egyöntetűvé lesz s nem fognak előfordulni azok a véleménykülönbségek még egy intézet tanárai között is, melyek a művészetben úgyis oly sok oldalúak s az oktatás fonálját kuszálttá tennék.

3. A művészeti oktatás terén, az alaki szép megértésére, a forma és színérzék kifejelettségére a hazai rajzoktatás fektessen nagyobb súlyt. Mondja ki tehát a kör szükségességét annak, hogy e tekintetben a középiskolai, főleg a gymnasiumi tanterv módosítást kíván, még pedig olyformán, hogy a gymnasiumban a geometriai tananyag megrövidítendő s a művészeti ismeretekre több idő fordítandó.

4. Mivel a szépérzék általában, a forma és színérzék különlegesen csak szemlélet alapján képezhető, mondja ki a kör szükségességét annak, hogy minden középiskola a művészeti oktatáshoz megkívántató taneszközökkel felszerelendő.

5. Mivel a művészeti oktatáshoz szükséges színnyomatok, falitáblák, aczélmetszetek, gypsöntvények, modellek stb. meglehetősen költségesek s mivel ezek csak részben szerezhetők meg a hazai piacokon, s mivel a vidéki tanár nincs is abban a helyzetben, hogy az ezen irányú legjobb műveket mind ismerje, mondja ki a kör szükségességét az *olyan katalógusnak, mely magában foglalná a művészeti oktatáshoz szánt legjobb s leghasználhatóbb művek jegyzékét*, a női nuditások helyes kizárásával. Fejezze ki a kör óhajtását az egyesületnél, hogy annak választmánya tenné meg a kellő lépéseket a magas kormánynál egy ilyennek sürgős kiadása érdekében.

6. Hogy a fővárosi képtárak, kiállítások és múzeumok nemzeti közművelődésünk érdekében a vidéki tanulók és tanárok számára hozzáfér-

hetők legyenek, terjeszsze a kör pártolólá az egyesület elé *egy fővárosi otthon* alapításának eszméjét, mely célra az összes középiskolák tanulói évenként és fejenként 2—10 krral, minden tanár pedig egy koronával járulna hozzá.

7. Hogy a művészeti oktatás intensivebbé tétessék s az ifjúság lelkében mélyebb nyomokat hagyjon, mondja ki a kör, hogy óhajtható lenne, ha az irodalmi matinék példájára, a felsőbb öt osztály számára évenként legalább 3—4 művészeti matiné rendeztetnék.

8. Ifjúsági könyvtáraink művészeti irodalom tekintetében szegényesen vannak ellátva, oka, mert ifjúsági irodalmunk a művészettel keveset foglalkozik. Fejezze ki a kör óhaját az egyesületnél, hogy a *művészettel foglalkozó ifjúsági íratok* kiadása iránt indítson mozgalmat a hazai könyvkiadóknál.

A másik szintén hosszabb cikk: Handmann Adolfnak „A középiskolai művészeti oktatás.” czimén,¹ a kassai tanári körben tartott felolvasása. Fejtegetése rendjén a művészeti oktatást két részre osztja, u. m. a) a szabadkézi rajzolás-, b) a tulajdonképeni művészeti oktatás kérdésére. Az oktatás módját illetőleg Müller felfogásában osztozik s a következőkben tünteti fel álláspontját: „Szükség volna tehát szemléltető eszközökre: épület, modellek, gypsszobrok, nagy alakú képreproductiók.”

„A tanulók számára osztályonként atlaszokat kellene szerkeszteni, melyek a kiválogatott művészi alkotásoknak jó reproductióit nyújtanak.”

„Az iskolában tárgyalt anyagot időnkint eredeti alkotások szemléletével is ki kell egészíteni. Erre szolgálnak az építészeti séták és a múzeumi látogatások.”

„Végül a rajzórák számára nézve megjegyzem, hogy nálunk van a legkevesebb óraszám, a mi természetesen az eredmény rovására esik. Csak az osztrák új tantervre akarok utalni, mely szerint az osztrák reáliskolában a heti rajzórák száma osztályonként kétszerannyi, mint nálunk; a reál-gymnasiumokban az alsó osztályokban hetenkint négy, a felsőkben heti három órát szentelnek rajzoktatásra, a gymnasiumokban pedig osztályonként három óra a rajztanaré.”

„Azt hiszem, hogy ezen, különösen a reáliskolákban igen érezhető hiányon oly rajz-cursussal segíthetünk, melyre a tanulók önként jelentkezhetnének s mely heti két órát venne igénybe.”

Végre nem mulaszthatom el azon észrevételek rövid ismertetését, melyeket Rencz János dr., pozsonyi tanár „Művészettörténelmi előadások.” czimű cikkében² tett azon rendeletre vonatkozólag, melyet a vallás- és közoktatásügyi minister 1899. évi 99.849. sz. a. adott ki, a középiskolai

¹ O. K. T. Kl. XXXIII. évf. 13—14. sz.

² O. K. T. Kl. XXXIII. évf. 25. sz.

VII. és VIII. osztályú tanulók számára rendkívüli művészettörténeti előadások tartása iránt.¹

A cikkíró helyesli a min. rendelet intézkedését annyiban, hogy abban „a vidéki művelődési centrumok létesítésére irányuló törekvést“ látja, de nem helyesli didaktikai szempontból, mert, szerinte, az a módszer, melyet a rendelet megjelöl, teljesen kívül esik a középiskolai tanítás methodusán és föltétlenül hibáztatandó. Megmondja az okokat is, hogy miért. Először is, nézete szerint, a legtöbb előadó tanár valószínűleg gonddal és alaposan kidolgozott felolvasást fog tartani, melyből csak egy óra alatt is annyit lehet hallani, hogy — tekintettel arra, miszerint a hallottakat sohasem kéri számon, az előadásokra pedig még az önszántából beiratkozó sem köteles eljárni, — nagyon kétséges, vajjon megemésztheti-e a hallgatóság a 12 órában felölelt s mindenesetre szélesebb alapon kidolgozott művészettörténeti anyagot? Másodszer az ilyen módszer azt eredményezheti, hogy a tanuló megszokja a tanár előadását olyannak tekinteni, a melyet neki figyelemmel hallgatni s róla számot adni nem kell. Harmadszer az ilyen előadások révén a nagy városok középiskoláinak ifjúsága olyan kedvezményekhez jut, a melyekben a kis városi középiskolák nem részesülnek. Ilyen és más ezekhez hasonló észrevételekből a következő consequentiát vonja le: *„ezen előadások az ifjak művészeti ismeretét rendkívüli kis mértékben emelhetik, a figyelem fokozása és a fegyelem erősbitése tekintetében meg épen káros hatásúak lehetnek.“*

Ő tehát a kitűzött cél elérésére más módot ajánl.

Mint hogy a poetika tanára az elmélet tárgyalásában „a szép formáinak ismertetését és a művészetek jellemzését — vagyis az általános és részletes aesthetika alapvonalait — előre szokta bocsájtani“, legtermészetesebb, úgy mond, „a tantervnek célunk elérésére kínálkozó ezen intézkedését az eddiginél nagyobb mértékben kihasználni . . . hasonlóképen tárgyaljuk azután a térbeli három testvérművészetnek: a műépítésnek, képfaragásnak és képírásnak műfajait, lehetőleg a magyar művészetben

¹ A jelzett számú min. rendelet szó szerinti szövege: „A rendelkezésem alatt álló állami és királyi középiskolák egynemelyikében a folyó tanév hátralévő részében rendkívüli művészettörténeti előadásokat óhajtanék tartatni a VII. és VIII. osztály tanulói számára. Felhívom a tankerületi főigazgatóságot, hogy a tankerületében lévő állami vagy királyi középiskolák közül jelöljön meg egyet, hol ilyen, 12 előadásból álló cyclust meg lehetne tartani, még pedig lehetőleg vetített képek vagy általában szemléltető eszközök segítségével s jelölje meg egyúttal azt a tanárt, kire ily előadások tartása bizható volna.

Tekintettel arra, hogy a fenforgó célra csak korlátolt javadalommal rendelkezem s hogy ennél fogva nem minden tankerületben lesznek művészettörténeti előadások tartathatók, továbbá figyelemmel arra, hogy csak az összes főigazgatói jelentések beérkezése után kívánom az illető intézeteket véglegesen megállapítani, jelen felhívásom kizárólag a tankerületi főigazgatóságnak szól s ezen ügyben a tanári karok egyelőre meg nem kérdezendők.“

található példákra támaszkodva s az illető műfaj főbb termékeinek megismertetésével.“

Miután példát hoz fel ezen állításának igazolására, a művészetek külső eszközének megismertetését a rajztanárra bizza. Terve keresztülvitelére azután a térbeli művészetek tanításához szükséges segédeszközöknek, azaz a műrecek jó reproductióinak beszerzése mellett olyan módot ajánl, mely még óraszaporítással sem járna, hanem az új tantervben előírt órabeosztásnál egy órát a német nyelv rovására visszaadna a megrövidített magyar nyelvi tanításnak.

Részemről a min. rendelet intentióját korántsem az itt közölt sorok értelmében tartom elbírálandónak. Nem pedig azért, mert a rendelet eme szavaiban: „rendkívüli művészettörténeti előadásokat óhajtanék“, — világosan jelezve van, hogy itt még nem végleges megállapodásról van szó, hanem igenis — s azt hiszem, hogy a legtöbb tanférfiú osztja felfogáson, — egy olyan intézkedésről, mely a napirenden lévő kérdés gyakorlati tanulmányozását illetőleg első sorban azt tűzi ki czélul, hogy puhatóljuk ki e téren az ifjúság érdeklődését, próbáljuk ki az elérhető sikert s ezek után a netalán felmerülő kívánalmakhoz képest véglegesítsék a leghelyesebb eljárásban való megállapodás.

Ugyanilyen felfogással ír a min. rendelet intentiójáról többek között Körösi László dr. is, ki a budapesti V. kerületi állami főreáliskolában tartott a minister megbízásából ilyen művészettörténeti előadásokat.¹

A művészeti oktatás kérdésének általános fejtegetését illetőleg elegendőnek tartok ennyit. Hiszen a számtalan ily tárgyú czikk közül általam kiszemelt részletek méltatásából és ismertetéséből is nyilván áll előttünk az a tény, hogy a kérdés elméleti oldalát alaposan és kimerítően feldolgozták arra hivatott szakférfiak, sőt a gyakorlati megvalósítás és keresztülvitel módozatait is sok tekintetben elfogadhatóan tárgyalták. De legyenek bár a közölt nézetek és felfogások a legkifogástalanabbak és a legjobb, a kítűzött czél még nincs és nem is lesz elérve, hanem csak írott malaszt marad mindaddig, míg azok elszórtan egyes folyóiratok lapjain vagy egyebet várják a feledés fenyegető veszélyét. Életre kell azokat kelteni, még pedig olyképen, hogy a legfelsőbb tanhatóság vagy a közoktatásügyi tanácsot bizza meg vagy más erre hivatott férfiakból álló bizottságot szervezzen, hogy az a különböző elvek, nézetek és felfogások mérlegelése és egybevetése után, alapos körültekintéssel és minden körülményt figyelemre méltató belátással teremtsen egy olyan kulcsot, mely mindenütt egyaránt kötelező, egyöntetű s egyszersmind czélhoz vezető eljárást tüntet fel.

A kérdés végleges megoldása mindenesetre nehéz és több-kevesebb időt igényel, de korántsem lehetetlen. Ha minden egyes intézet hivatalból

¹ L. a nevezett intézet 1898—99. évi Értesítőjét. — Szegeden Kis Lajos, főreáliskolai tanár tartott a jelen tanév folyamán ily művészettörténeti előadásokat.

felszólíttatnék arra, hogy a saját körében történt alapos megbeszélés és eszmecsere után terjeszsen elő egy-egy javaslatot, lehetetlen, hogy a beszolgáltatott különböző propositiókból ne volna szerkeszthető egy olyan program, melyet a gyakorlati alkalmazásban is siker koronázza.

A jelen sorok egyik czélja is az, hogy a közölt és jó részben folyóiratokból merített czikkek tartalma ezúton is szellőztetve legyen, hogy így azután a sürgető kérdés sikeres megoldhatása iránt minél szélesebb körben keltessék érdeklődés.

Nagyon természetes, hogy a dolog tüzetesebb vizsgálása közben igen sok oly körülmény kerül felszínre, melyeknek mint gátló okoknak elhárítása nagyobb nehézségekbe ütközik. Az intézet jellege, az egyes szertárak felszereltsége, a működő tanári nemzedék ily irányú képzettsége vagy képe-sítése, az anyagi helyzet stb. mind megannyi figyelemre méltatandó tényezők. Az állami és királyi intézeteknek pl. meg van az az előnyük a községi és felekezeti iskolák felett, hogy azoknál sokkal gyérebbe a tanári karokban a személyváltóság; pedig az ily személyváltóságok, pláne a kezdet kezdetén, éppen nem kedvező feltételei a sikeres megoldásnak. Tapasztalásból tudhatjuk, hogy a mások után átvett osztályok növendékei nem igen megbízhatók sem a tanult anyag, sem a bemutatott tárgyak bevallásában; rendesen vagy hallgatnak, vagy egymásra licitálnak, vagy feledékenységökre hivatkoznak, de a puritán igazságot kideríteni vajmi ritkán sikerül. Ez áll különösen az olyan tanulókra nézve, kik intézetet változtattak. Ennek meggátlására van sok helyen az u. n. táblás feljegyzése a bemutatott szemléltető eszközöknek. És ez nagyon helyes. Mert bizony ellenkező esetben egy-egy, különösen korosabb tanár, kinek az ily modernebb tanítási eljárás mód sok esetben kevésbé ismeretes dolog, a mennyiben ő e téren eleve semminemű practicus útmutatásban nem részesült, kedvét vesztvén, inkább lemond még a kísérletezésről is, semhogy a czéltalan tapogatódzás útvesztőjében fecsérelje el más tekintetben sokkal jobban értékesíthető idejét.

Ilyen esetben nagy baj az is, ha más intézetnél más tankönyveket talál a tanár, a mi különben napjainkban elég gyakori egy és ugyanazon iskolánál is. E mellett ama jogos panasz, — melyet Boross Gábor dr. a latin nyelv tanítását illetőleg a kiadásokra vonatkozólag hangoztat, hogy t. i. a jegyzetes kiadásokból kiirtaná azt a fölösleges, azt a sok tudáskodó, nagy-képű, sokszor érthetetlen lomot, a mely a németek utánzása nyomán annyira elharapódzott mi nálunk is,¹ — szintén megszívlelendő, mert a tankönyvek mai szertelen, mondhatni rendszertelen változtatása, nézetem szerint is, inkább többet árt, mint használ ügyünknek.

Módját kell tehát ejteni úgy a tankönyvek egyszerűsítésének és egyöntetűségének, mint ama feltételek biztosításának is, melyek egyaránt fel-

¹ „Néhány szó a gymnasiumi latin nyelvtanításról.“ O. K. T. Kl. XX. évf. 10. sz.

keltik tanárok és tanulók munkakedvét. Ilyenek a szünidei tanfolyamok is, melyekről alább még szólni fogunk.

A hangoztatott dolgokból sok helyen sok meg van, sok helyen folyamatban van a felszerelés, de sok intézetnél még úgyszólván alig van valami. Minthogy pedig társadalmunk művészeti képzettsége kiforrottnak mai nap még alig mondható, a mi miatt még a műipar is csak lassan és nehezen bír életerős gyökeret verni: nagyon természetes, hogy az egyes iskolafentartók is mindaddig többé-kevésbé szűkkeblűek lesznek vagy éppen nem áldoznak oly czélra, melyet az életszükséglet határán kívül esőnek tekintenek, míg csak minden lehető alkalmat meg nem ragadunk arra nézve, hogy megnyerjük az eszmének; míg fel nem világosítottuk, hogy csakis ily eszközök felhasználásával adhat az iskola a társadalomnak igazán művelt és minden szép iránt fogékony nemzedéket. Míg csak meg nem győztük őket arról, hogy a művészeti dolgok élvezete nem csupán a gazdagok kizárólagos privilegiuma, mely mellett a szegény akár éhen halhat, hanem a fejlett műizlés iskolájában megizmosodott művészetet nyomon kísérő műipar révén nemzeti vagyonosodást biztosító tényező is: addig aligha számíthatunk áldozatkészségre. A hangoztatott eszmével való megbarátkozás kisebb-nagyobb foka mérlege is volna egyúttal intézeteink szemléltető eszközökkel való felszereltségének.

A mi azután a beszerzett szemléltető eszközök elhelyezését és elrendezését illeti, az a szakcsoportok szerint különféleképen módosulhat, alosztályok létesíthetők főképp a bemutatásnál, mint ezt alább a philologiai szakcsoportnál látni fogjuk; de általánosságban körülbelül a következő szempontok lehetnének irányadók: szerveztessék építészeti, szobrászati, festészeti és pénzügyi osztály; e négy osztály felölelésére szerkesztett vezérlőkönyv mellett összeállítandó volna egy olyan katalógus, mely mind a négy osztályra vonatkozólag feltüntetné a művészeti oktatáshoz feltétlenül szükséges legjobb és legalkalmasabb eszközöket; az egyes osztályok ismertetésével foglalkozó szöveg vagy képeskönyvek, esetleg művészeti ifjúsági iratok pedig az egyes osztályok könyvtárát képeznék.¹ Mindezek esetleg egy teremben, de külön kategóriákban volnának elhelyezendők.

A szobrok oly üvegszekrényekben helyezendők el, hogy minden oldalról egészen láthatók legyenek; egy-egy kisebb szekrény az erre alkalmas folyosó fülkében is felállítható.

Egyes képek megfelelő izléses keretekbe foglalva, állandóan a folyosók falait díszíthetik falba eresztett léczekre aggatva; míg mások, az egyes osztályok studiumainak természete szerint, a tantermek falain lógnának, de olyan kivitelben, hogy szükség esetén könnyen felcserélhetők legyenek, a mennyeiben különösen a philológiánál az ily helycsere a tárgyalt anyag

¹ Az aláhúzottak vagy csillaggal megjelöltek beszerzése bizonyos fokig minden intézetre egyaránt kötelező volna.

kapcsán, igen gyakori dolog. Ezért azután a csint is tekintetbe véve szükséges, hogy a képek lehetőleg egyenlő méretűek legyenek.

Végre az egyöntetűség szempontjából a magas kormány érintkezésbe léphetne egy oly kiadó vállalattal, mely a jelzett osztályok és szempontok tekintetbe vételével indítana meg egy ilyen, de mindenesetre jutányos áron megszerezhető szemléltető gyűjteményt.

* * *

Most, mielőtt a helybeli philológiai múzeum felszereléséről szólnék tüzetesebben, czélszerűnek tartom, mintegy összekötő kapocs gyanánt, röviden ismertetni ama mozgalmat is, mely a classicus nyelveket megillető művészeti oktatásra s az ezzel kapcsolatos szemléltetés módozataira vonatkozik.

Míg régibb időben egész irodalom főleg ama kérdés vitatásában keletkezett, hogy miképen lehetne sikeresebbé tenni a classicus nyelvek tanítását a középiskolákban, addig ma már inkább azt kutatjuk, hogyan lehetne általános műveltségi szempontból a legjobban értékesíteni a classicus olvasmányokból merített ismereteinket. Ma már ezt a szempontot nemcsak hangoztatják, de sürgetik és ismertetik is a classicus nyelvek előadásánál azt az egyedül helyes methodust, melynek helyes alkalmazásával biztos és megnyugtató eredményt tüntethetünk fel. S ez a methodus nem más, mint a szemléltetés! A szemléltetés eszközei pedig a czélszerűen berendezett helyi szertárak és múzeumok.

A philológiai múzeum eszméje sem egészen új keletű. A már fentebb említett 1885. évi történelmi congressus egyik jeles előadója, Márki Sándor dr. erre vonatkozólag egyebek közt ezeket mondja: „Történeti és classica-philológiai múzeumok föllállítását szintén élénken kell óhajtanunk. A főváros középiskolái efféle külön gyűjtemények nélkül még csak ellehetnek, mert a növendékek bejárhatnak a nemzeti múzeumba stb., ha ezekben sincs is meg minden, mire szüksége van a tanításnak és, a mi nem csekély baj, tárgyaik nem is mutathatók be közvetlenül az előadáson; vidéki intézeteinknek azonban mulhatatlanul törekedniök kell külön történeti és classica-philológiai múzeumok, pénz- és éremgyűjtemények berendezésére . . . Jó történeti térképek, rajzatlások, múzeumok s történeti olvasókönyvek, helyesen berendezett ifjúsági könyvtárak megteremtésére kell gondolnunk első sorban, hogy a tanárt és tankönyvet feladatának betöltésében sikeresen segíthessük.”¹

Ettől az időtől fogva mind jobban és jobban pezdül és élénkül az eszme felkarolása úgy annyira, hogy — mint Schambach Gyula írja — ezen ügynek már egész kis irodalma van.² Sőt ugyanezen időből már egy kis

¹ Századok, 1885. évf. VIII. füzet, 153. l.

² Kaposvári m. kir. áll. főgymn. Értesítő, 1888—89. tanév. Ez Értesítőben közölt czikk a legújabb időkig csaknem kimerítően közli az ez ügyre vonatkozó bibliographiát, mely épen azért nekem is alkalmas kalauzul szolgált tárgyam feldolgozásában.

eredményre is hivatkozhatunk, a mennyiben az 1885. évi országos kiállításon az oktatásügyi pavillonban a budapesti VII. kerületi állami főgymnasium be is mutatott egy ilyen, elsőnek nevezett philologiai múzeumot.

Köpesdy Sándor egyebek között a múzeumot is ismertetvén,¹ míg a szemléltető taneszközöknek a kiállításon feltüntetett gyér számából általában a középiskolák ily nemű felszerelésének hiányosságára következtet, addig a nevezett intézet gyűjteményét csinosnak és érdekesnek találja. Ide vonatkozó szavai: „A három részre osztott nagy szekrény középső részében látjuk a görög istenek, istennőknek, Homeros Iliásának főbb alakjait fegyverzettel — feltüntetve egyszersmind a görögök harcolásának módját is. E 12—20 cm. magas, szigorúan ókori emlékek és leírások nyomán terracottából készült szobrokat, kocsikat és felszerszámozott lovakat Wahliss Ede készítette Bécsben. Fölöttük, valamint a két szélső oldal felső részében is ókori nevezetes személyeknek és tárgyaknak az eredeti maradványról vett photographiái vannak. A szekrény baloldalát római tárgyaknak a nemzeti múzeumban készült igen hű másolatai töltik be; onnan valók a jobb oldalon lévő római pénzek, pecsétnyomók másolatai is; az ugyanezen részen álló korinthosi, ioniai oszlopfőt s egyéb jellemző gypsöntvényt, részint a bécsi, részint a berlini múzeumból hozatták; felemlítjük még a Köpesdy S. vezetése mellett, a rajzoknak és leírásoknak teljesen megfelelőleg itt készült „Fasces“-t és a Bauer József tanár készítette s a tanintézet philologiai múzeumának ajándékozta „Balista“-t, római dárdavető gépet.” Ezen kívül még néhány tanintézet egy-egy figyelemre méltó szemléltető eszközéről szól elismeréssel.

Igen gondos és alapos tanulmányozásra vall Dömötör Lászlónak a helyi múzeumokra vonatkozó czikke,² mely „az ipar, müipar, építészet. szobrászat és festészet kellő méltatását illetőleg hívja fel figyelmünket. nevelési politikánk alapos reformálására.“

Ő az általános műveltség feltételeit a szép minden irányú feldolgozásában találja. Azt sürgeti, hogy a középiskolát végzett ifjú a harmonicus műveltség színével saturálva lépjen ki az élet iskolájába. A görög ember életét hozza fel például, a ki napi tanulmányai bevégezése után fenmaradt összes idejét a testgyakorlásban és az őt minden oldalról környező művészi dolgok és tárgyak szemlélésében tölté el.

Ezzel s a régiebb kor irányával szemben éles színekkel eseteli a jelenkor célját és törekvését. Mostani művelődésünk célja — jegyzi meg többek között — a „jómód.“ „Korunk uralkodó szelleme az industrialis, tudományos demokratia, jelleme a műveltség tényezői iránti felületesség. Ez állapotok az emberekben megfelelő szükségleteket, bizonyos képességeket teremtettek s az érzelmek sajátos módzatait fejlesztik ki. Az ész nél-

¹ Középiskoláink az 1885. országos kiállításon. O. K. T. Kl. XVIII. évf. 10. sz.

² A helyi múzeumok fontossága a nevelésben. Aradi kir. főgymn. Értesítő. 1887.

küli pénzahhászlat az eszközök és utak válogatása nélkül s innen a vagyon nem mindig a műveltség forrása, hanem legtöbbször a legvastagabb műveltség aranyos takarója; az erkölcsök lazulása folytán a körülményektől istápolat élvezet utáni sóvárgás, az örült hajszában elvásott szellemi és testi erők fájó sivársága; tárgy- és cél nélküli töprengés, kétségbeesés és öngyilkosságok adják a keretet modern társadalmunk zürzavaros képéhez. Hogy ez az irány mily visszahatással van társadalmunk életére s mily gazdag örvényekben, mely egész osztályokat nyel el s áldásai mellett mily fekélyeket táplál: elég rámutatnunk a családi élet meglazulására és az idealismus iránti érzék teljes elfajulására.“

A társadalom életének gyökerén rágódó eme baj orvoslását azután ugyanesak a társadalom és az iskola közreműködésétől teszi függővé, mert hiszen az egyes elszigeteltebb családokat hova-tovább leköti vagy a megélhetés gondja, vagy a közönyösség.

Úgy amott, mint az iskola kezében a legmegfelelőbb gyógyító eszköz a múzeum. Összes vágyunknak — úgymond — oly történeti és műipari múzeum eszméjére kell irányulnia, melyben a tanuló ifjúság az összegyűjtött művelődéstörténeti tárgyak szemlélése közben, azok nemesítő hatása alatt kellemes és üdítő, de egyszersmind tanulságos szórakozást találhat.

Ezen kijelentéséhez fűzi azon megjegyzését, hogy hiszen még a padlásokon és kamarákban is igen sokszor oly érdekes dolgok hevernek elpusztulva, hogy azok, ha mindjárt többé nem képviselnek is pénzértéket, művelődéstörténeti szempontból igen érdekesek és tanulságosak lehetnek. Utal a 20 év alatt átalakult angol izlésre, mely ma már minden nemzet elismerését vívta ki magának. Egy-egy múzeum megteremtésében a kezdet kezdetén a tárgyak megválogatásában nem szabad nagyon finyásoknak lennünk; első és földolog az áldozatkészség és anyaggyűjtés, ezeket azután könnyen nyomon követhetik a kiszemelés és izléses elrendezés.

Ilyen és más hasonló okok alapján melegen üdvözli az aradmegyei múzeum eszméjének megtestesítését, melynek — úgymond — magas hivatása van az ottani tanuló ifjúság műveltségének kikerekítésére. Minthogy pedig a modern nemzeti műipar csakis a népiparból meríthet inspiratiót, már a nevelés körébe kell felvenni olyan elemeket, melyek felkeltik az e célra szolgáló tényezők iránt való érzéket s közelebb viszik az iskolát a való élethez.

Ne elégedjünk meg tehát egy-egy iskolánál olyan gyűjteménnyel, melyet csak a véletlen hozott össze, hanem arra törekedjünk, hogy az úgy helyiség, mint gondos és körültekintő felszerelés tekintetében is életképes legyen, mert csakis így kelthet egyetemes, messze kiható figyelmet és érdeklődést.

Az itt ismertetett általános érdekű cikk azonban csak közvetve érinti a philologiai múzeumot. Hock János. a már említett képviselőházi gyűlés

alkalmával, a részletes vitában a gymnasiumok tételénél, egyenesen a classicus studiumok realisabb irányú kezelésére is felhívja a figyelmet.¹

Midőn ugyanis beszéde folyamán a középiskola szervezetében az egyéges kép megteremtésére, a Berzeviczy államtitkár által is ajánlott svédországi módozatokat ismerteti, a classicus iránynak szükségességét már csak azért is erősen hangoztatja, mert a mai kulturánk az ókor kulturájával a legszorosabb összeköttetésben van. „De classicus nyelvek tanításánál, úgymond, nemcsak a grammatikai szempontnak kell kifejezésre jutni, hanem azon paedagogiai irányzatnak, mely a lélek fejlesztésénél a remekirónak nem stylusát kell táplálni, hanem az abban levő korszellemet. Ez ragadja meg az ifjú lelkét, nemesíti érzelmeit s felkelti aesthetikai érzékét, a mi a humanitási iránynak főérdeme. Az oktatási módszerben ajánlanám a philologiai irányt behozni és nagyon kérném a t. államtitkár urat, méltóztatásék ezen dolgot jobban megszívlelni és egy philologiai múzeum felállításával gyakorlati oktatást a classicus oktatásba behozni.“

Az érdeklődés fokozottab mértékben való életre hívását tanúsítja azon polemia is, mely Várkonyi Endre és Czögler Alajos tanárok közt merült fel a gymnasiumi múzeumok kérdésében.

Várkonyi ugyanis egy értekezése² kezdetén a gymnasium szellemét, czélját és hivatását szembe állítván a reáliskoláéval, azon meggyőződésre jutott, hogy míg a reáliskolák múzeumai, rendeltetésöknek megfelelőleg, jól és czélszerűen vannak berendezve, addig a gymnasiumoknak szemléltető eszközökkel való felszereltsége nagyon is fogyatékosnak mondható, mert semmiben sem különbözik a reáliskolák múzeumaitól.

A gymnasiumokban a fősúly a humaniorákra volna fektetendő s mégis ritka kivétellel alig akad olyan intézetre, melyben a szokásos 3 osztályon (physikai, chemiai, természetrajzi múzeum?) kívül ilyen feliratot is olvashatna: *philologiai múzeum!* Ebből azután az évenként kibocsátott iskolai értesítők alapján levonja a következtetést, hogy míg a reáliák studiumaira százakat, sőt czreket áldoznak, addig a humaniorákra pár forintot vagy épen semmit sem fordítanak. Innen magyarázza ki továbbá a nyelv- és irodalom-tanítók munkálkodásának eredménytelenségét is, mert a szellemökért és művelő hatásukért tanított holt nyelvek megfelelő segédeszközök nélkül kellő sikerrel nem kezelhetők.

Miután rendre felsorolta, hogy mik szerzendők be a) a magyar irodalomhoz, b) a némethez, c) az ó-classicus irodalomhoz, d) a történelemhez, s a beszerzett dolgok hasznát bizonyítgatja elmésen, a hangoztatni szokott ellenvetésre, hogy mindezek igen sokba kerülnek, azzal válaszol, hogy „a reáliákra mindig bőven jut“, holott „ott áll gyakran nem egy olyan készülék, melyre sohasem kerül a sor, a melynek sohasem veszik hasznát.“

¹ O. K. T. Kl. 1888. évf. 7. sz.

² Gymnasiumaink múzeumairól. O. K. T. Kl. XXII. évf. 4. sz.

Értekezésének bevallott célja egyebeken kívül az, hogy a figyelmet ráirányítsa amaz anomáliára, mely a gymnasiumi költségvetésekben szerepel a humaniorákra és reáliákra vonatkozólag. Az utóbbi években mégis örvendetes haladást konstatál és így végzi sorait: „Ép azért nagyon érdekes volna összeállítani olyan statistikát, mely kimutatná, hogy hazai gymnasiumainkban hol van már teljesen berendezett philologiai múzeum,¹ hol történtek kezdeményezések és hol hiányzik teljesen? És az is nagyon üdvös dolog lenne, ha minden gymn. igazgató év végén az értesítőben egy külön rovatot szentelne a humanioráknak és kimutatná, milyen a jelenlegi állomány és mik szereztek hozzá.

Czögler egy rövidebb cikkben² óvást emel értekező ama felfogása ellen, hogy „tárgyának fontosságát azzal is törekszik kiemelni, hogy a reáliák gyűjteményeiről gúnyos, csaknem megvető hangon nyilatkozik; ezenkívül az orvoslandó bajok eredetét a reáliák és humaniorák kissé túlságosnak fel-fogott antagonismusában keresi.

Ezután hét pontban foglalja össze a dolog érdemére vonatkozó megjegyzéseit, melyek közül mindegyik jogérvényesen igazolja írójuk álláspontját, de egyik-másik különösen azért is érdekkel bennünket, mert a jelzett múzeumok bajainak orvoslását illetőleg helylyel-közzel helyes irányba tereli a való okok kutatómódját. Ilyen pl. a 3. pont: „Hogy gymnasiumaink csak a hetvenes évek óta kezdenek olyas dolgokat gyűjteni, melyek az értekező úr által contemplált philologiai múzeumokba valók, ennek oka meggyőződésem szerint csak az lehet, hogy a philologusok az ilyen gyűjteményeknek égető szükségét egyáltalában nem érezték.“

A 4. pont egy része: „Várkonyi t. barátomnak tehát először is eme közömbösség jegét kellene megtörnie, a mi annyival is inkább könnyű volna, mivel, szerinte, philologiai múzeum felállítható azon a költségen is, melyet a laboratorikumokban két év alatt „elpancsolnak“; ez az összeg pedig legfeljebb csak 60 forintra rug még ott is, hol a chemiát rendszeresen tanítják, a hol tehát aránylag legtöbbet pancsolnak.“

A 6. pont így hangzik: „Nem fogadjuk el, hogy philologiai múzeumaink csak azért nincsenek, mert a nyelvészeket csak szidni szokás (!) és mert a nem nyelvészek a nyelvészeknek legcsekélyebb kívánságai miatt is feljajdulnak; a nyelvészek méltányos kívánságainak mellőzése már csak azért is lehetetlenség, mivel ők mind a gymnasiumi testületekben, mind eme testületek határozatait megerősítő felsőbb tanhatóságokban határozott többségben vannak.“

Végre záró szavai a következők: „Pártolja mindenki a maga nemes ügyét a nélkül, hogy az eléje gördülő akadályokat másoknak más irányú ügybuzgalmában keresné!“

¹ Az értekezés kellekor talán még sehol!

² Észrevételek V. E. úr értekezésére. O. K. T. Kl. XXII. évf. 5. sz.

Eme különben is érdekes és végeredményében tanulságos polemikát korántsem azért hoztam felszínre, hogy az ellentétes érdekek védelmezésében kifejtett küzdelmet csakis mint ilyent ismertessem; de a fentebb jelzett okon kívül főleg azért is, mert mióta a középiskolai tanáregyesület is kezébe vette az e nemű múzeumok ügyét, ennek nagy fontosságot tulajdonított s az erre vonatkozó teendőket is szóbeszéd tárgyává tette: a dolog finanziaális oldala is tüzetesebb megvitatás alá került.

Nevezetesen az I. szakosztály 1888. november hó 6-án tartott ülésén Szezelemhegyi Tivadar arról értekezett, hogy mi úton-módon lehetne olcsó szerrel az annyira nélkülözhetetlen iskolai philologiai múzeumot szervezni. Schambach Gyula költségvetése alapján az ifjúsági könyvtár egy-két évi jövedelmét tartja a jelzett célra fordíthatónak, egyébként pedig indítványozza, hogy a választmány nézetét megbeszélés végett közölje az egyes körökkel.

Az indítvány elfogadásának kapcsán Köpesdy Sándor, Kármán Mór dr., Bokor József, Jancsó Benedek dr. inkább a phil. múzeumok képző erejével foglalkoztak s azok szükségességét úgy a nevelés, mint az eredményes classicus tanítás szempontjából nélkülözhetetlennek tartják, a vidéken pedig valóságos „kulturális központok“-ká válnának.

A következő december 4-én tartott szakosztályi ülésen Berkeszi István dr. felolvasása¹ után szintén tüzetes megbeszélés tárgyát képezte az iskolai múzeumok kérdése.

Berkeszi értekezése elején a szervezésre vonatkozólag ad hosszas útmutatásokat, majd a megteremtés módozataira kerítvén a sort, a következőket ajánlja: a már meglévő gyűjteményhez szakkönyvtárt, ennek gyarapítását; a tanulók gyűjtő buzgalmát, társadalmi propagandát felolvasások alapján; az iskolai bevételekből egy csekély részt, az ifjak kisebb megadóztatását, ministeri segélyt; többszörös példányok kölcsönös kicserélését stb.

Ugyancsak ez alkalommal szóba került a már érintett, de első sorban fontos dolog tárgyalása, hogy t. i. már a tanárképzés legyen olyan, mely a jelöltek ily irányban való képzésére kiváló súlyt fektet.

A megteremtés munkájában a kezdet kezdetén sem tartja a philologus helyzetét kétségbeejtőnek Lichtenegger József, ki „Még valami a philologiai múzeumokról.“ című értekezésében² saját tapasztalatai alapján igen érdekes és megszívlelendő észrevételeket közöl.

„Nehogy valaki — úgy mond — a classica philologia és a humaniorák tanárait azzal vádolja, hogy míg a reáliák tanítói ásványokat, növényeket, állatokat gyűjtöttek, physikai eszközöket szereztek vagy maguk is készítettek, addig a philologusok és historikusok nem tudtak céljaik

¹ A történelmi iskolai múzeumok

² O. K. T. KI. XXII. évf. 9. sz.

elérésére tenni egyebet, mint zsörtölődve pensumokat corrigálni, pium desideriumokat hangoztatni és ó-testamentomi igaz hívők módjára epekedő vágyakozással a felsőbb tanhatóságoktól jövő segítséget várni. Míg ez eljő, magunk is tehetünk valamit, kiki használja fel a maga rendelkezésére és módjában álló eszközöket és lendítsen valamit az ügyön; így lassan-lassan létrejön valami, a mi már csírájában is szép gyümölcsöt ígér.“

Ezen kijelentését megelőzőleg azon körülmény felemlítése után, hogy a philologiai, illetve történeti múzeumok létesítésének kérdésében sok figyelemre méltó eszme merült fel, a hozzáfogás és rendezés mikéntjére nézve ad útmutatásokat.

Ő magát a szemléltetést tekintvén fődolognak, korhűen kifestett és berendezett helyiséget egyelőre nem sürget, mert hiszen minden intézetnél elég megfelelő hely akad a tárgyak befogadására; hanem első és fődolognak tartja, hogy legyen mit elhelyezni!

Az ő eljárásában kiinduló pont volt a szemléltetésnél az, hogy mint dilettans rajzoló, először maga rajzolt a táblára, később otthon készített illusztrációkat, végre pedig ügyesebb rajzoló segédekkel fogadott fel, kikkel a szünidők alatt elegendő számú és megfelelő kivitelű képeket és táblákat készíttetett. Mindezek megteszik a szolgálatot, míg tökéletesebbekre telik.

Szükségét látja egy jó archeologiai kézikönyvnek, *a mely psychologica alkalmazkodva a gyermekek felfogásához és ismeretköréhez, a családból kiindulva tárgyalja a régiségeket!* Beosztása legyen olyan, mint a nyelvtanoké, inductiv rendszerrel. Az ilyen archeologia azután szemléltetés útján tanítandó, melyre alkotó részeikre szétbontható gyps, fa, cserép, papirmasché vagy porcellán mintákat ajánl. Az így elő nem állítható dolgok illusztrálására szolgálnának azután a megfelelő képek. Ha a borsos árú Launitz, vagy Lange-félék nem volnának beszerezhetők, okvetlenül megveendő Baumeister „Denkmäler des classischen Alterthums.“ című munkája; továbbá képes atlaszok, terrain-képek, csaták, utazások képei stb.

Felhívja a figyelmet az úgynevezett „localis régiségek“-re is, melyek közül igen sok kelthet érdekeltséget úgy történeti, mint nyelvészeti szempontból. Ezek alapján fel kell kelteni a fiúkban már kis korukban a gyűjtés szellemét, érdeklődésüket különösen a hazai régiségek iránt. „És a mennyiben a honiak iránt felébredt benne a kutatás szelleme és érdeklődése, ép oly mértékben lesz felkelthető benne a távolabb eső és korát megelőző culturája és productumai iránt is.“

Végre a történelmi múzeumok kérdésénél a művészeti szempontokat érintvén, igen kívánatosnak tartja: hogy középiskoláinkban a képzőművészeteknek legalább alapvonalai előadatnának. Ha van valami, úgy mond, a mi az eddig tapasztalt előítéleteket a görög nyelv tanításának jogosultsága iránt tökéletesen csozlathatja, akkor bizonyára első sorban a görög képzőművészet remekcineik ismertetése és méltatása lesz az.

A nyolczvanas évek vége felé különösen két tanulmány ragadja meg figyelmünket, melyek behatóan és szorosán a szóban forgó kérdéshez alkalmazkodva, tárnak elénk egyrészt nagyon is üdvös észrevételeket, másrészt pedig oly útmutatásokkal szolgálnak, melyek okvetlenül alapul veendőek fel a szorosabb értelemben vett philologiai múzeumok kérdésének végleges és célra vezető megoldásában.

Az egyik „A classicus ó-kor ismertetése gymnasiumainkban.“ czímen Spitzkó Lajos tollából került ki,¹ melynek minden sora szerzőnek az ügy iránti meleg érdeklődését és odaadó szeretetét tükrözi vissza.

Először is azon kérdést veti fel, hogy a jelenlegi magyar gymnasium a classicusok ismertetésével teljesíti-e az eléje kitűzött czélt, azaz: „elegendőképen ismerteti-e meg tanítványaival a classicus kor állami, vallási, társadalmi életének mindama konkrét viszonyait, melyek nélkül a régiek világnézetének, gondolkozásmódjának, irodalmi és művészeti productumainak felfogása és méltatása jóformán lehetetlen?“ Miután nem-mel felel és tapasztalatból merített adatokkal bizonyít, feltünteti ennek a kellemetlen állapotnak az okait.

Egy okot tantervünk hiányos intézkedésében lát, a többit azonban jórészt saját magunknak tulajdonítja. — Az elsőre vonatkozólag más nemzetek tanterveivel való összehasonlítás és kimutatások alapján igazolja, hogy nálunk az ókori történet mostoha bánásmódban részesül, a mennyiben a tanítására fordított idő kevés. „Hiányzik általában a tanítás ez ágában a kellő rendszer, tervszerűség és fokozatos haladás . . . A töredékes tudás nem lesz állandó birtokká.“ — Az e téren feltüntetett ismeretek hiányosságának második főoka „az antiquitások helytelen és minden módszer nélkül való kezelése.“ Harmadik oknak tekinti, hogy „nem alkalmazzák az ókori élet ismertetésénél a szemléltető eszközöket oly mértékben, mint kellene.“ — Utal a legtöbb intézet e nemű szegényes felszerelésére, a vezető tanárok tájékozatlanságára, sokszor idegenkedésére, a tervszerűtlen és nem methodicus eljárásra. — Negyedik okul Trefort szavait idézi: „Ez az antik művészetnek, az ókori cultura e legfényesebb oldalának a tanításban való teljes elhanyagolása . . . Az antik cultura körében a képzőművészet az, melynek remekei, eleven hatásukat tekintve, még jelenleg sem indultak hervadásnak. Csak általuk lehet az ókori műveltséget, továbbá a régi irodalmat jellemző fővonásokat, a nemes egyszerűséget és nyugodt harmoniát valóban átérteni. És a nevelés aesthetikai feladata is nyerne vele . . . stb.“

A jelzett bajok felpanaszolása után az orvoslás módozatait jelzi.

Első sorban, habár a tantervnek nagyobb felforgatás nélküli revisióját is lehetőknek tartja, iparkodnunk kell „a leggondosabban kiszámítva és szabályozva az iskolai munkát, tervszerűen és rendszeresen belevonva a magán-

¹ Egyet. Phil. Közlöny. XI. évf. III. és V. füzet.

tanulmányt, szorgalmasan és tudatosan felhasználni az összes irodalmi és szemléltető eszközöket.“ Az első három osztályt végzett tanulótól megköveteli, hogy jártas legyen a mythologia főbb vonásaiban és ismerje a görög-római történelem főbb alakjait és eseményeit. Erre nézve megfelelő és igazán jó történeti segéd- és olvasókönyveket sürget,¹ melyek alapján legott kezdődhetik a szemléltetés is, melynek azonban ez időszerint csak egyes istenek és hősök kiválóbb attributumainak feltüntetésére szabad kiterjeszkednie, kerülve minden aesthetizálást és mütörténeti fejtegetést. Ezt követné azután néhány könnyebben megérthető régiség bemutatása (ruházat, fegyverzet, lakás stb.).

A IV., illetőleg V. osztályban nagyobb szerepet juttat a történelem tanárának, hogy „az államszerkezetet, a szellemi életet, a műveltségi mozzanatokat“ általánosabb szempontok szerint méltassa. Ezzel kapcsolatban ismerteti a nélkülözhetetlen, helylyel-közzel meglévő vagy legalább névleg ismert falitérképeket és táblákat.²

Ugyancsak a történelem tanár gondjaira bízva a mütörténet architektonikus részét, az úgynevezett „kövé meredt költészet“-et, melynek előadási módja legyen, úgy mond, elemző, dialogikus és heuristikus. Itt azután újra felsorolja a tanár útbaigazítására szolgáló műveket és segédeszközöket.

A mütörténet egyes korszakainak szemléltető ismertetését külön-külön osztálynak osztván be, nem mulasztja el az egyes korokat legjobban jellemző plastikai alkotások legkiválóbb remekeit gondos szemelvényekben bemutatni, melyek úgy a szépérzék, mint a látóképesség felkeltésére első sorban alkalmasak.³

Szerinte tehát e tekintetben csakis a történelem tanárával karöltve végezhet a philologus is érdemleges munkát.

A magára maradt philologus munkáját pedig csak abban az esetben találja szerencsésnek és célravezetőnek, ha az a mütörténehből szerzett ismereteket, valamint a szemléltetést is ügyes és megfelelő kapcsolatba tudja hozni a classicusokból meritett és feldolgozott tananyaggal. De szerinte itt is hiba van, különösen a felsőbb osztályokban, mert „az olvasmány mennyisége tényleg nem kielégítő.“ Már pedig a megkívántató sikert csak úgy érhetjük el, ha az olvasmány terjedelme minél nagyobb lesz.

De tartalmára és tárgyi fejtegetésére is — úgy mond — az eddiginél nagyobb súlyt kell fektetni s végre tervszerűen oda törekedni, hogy az egy-egy osztályban elért eredmény kellően megszilárdíttassék és így a philologiai tanítás gyümölcse a tanuló állandó birtokává is váljék.

¹ Ilyenek a németeknél: Roth, Stoll, Winter, Enderlein, Schmidt, Abich könyvei.

² Kiepert-, Hirt-, Falke-, Schreiber-, Launitz-, Langl-féle stb. gyűjtemények.

³ Nagyon tanulságos volna idevágó sorait tüzetesebben ismertetni és velök behatóbban foglalkozni, de eltekintve attól, hogy a felhalmozott anyag külön tanulmány tárgyát is képezhetné, már a hely szűk volta miatt sem bocsájtkozhatunk érdemleges méltatásukba.

Az elsőre nézve orvosszerű a gyorsított, az ex tempore olvasást, továbbá gondosan ellenőrzött magánolvasmányt és végre a stilusgyakorlatoknak lehető háttérbe szorítását ajánlja.

A másodikra nézve így okoskodik: „Minél magasabb az osztály, annál jobban háttérbe szorul a dolog tisztán formai és előtérbe lép realis-humanus oldala. A philologiai tanítás felfelé természetszerűleg mind jobban irodalmi és kulturtörténeti tanulmánynyá lesz.“ Annak fontossága, hogy az egy-egy osztályban elért eredmény elegendőképpen meg is szilárdítsa, nem szorul bővebb bizonyításra.

• Kiválóan érdekes és fontos e különben minden ízében alapos tanulmány után készült dolgozatnak azon része, melyben a felső osztályokra nézve, a classicusokban előforduló realiak kellő és czélszerű beosztását illetőleg ad practicus útbaigazítást. Ez az úgynevezett „*Collectanea*“ című, tíz rovatos füzet a következő felírásokkal: alkotmány, közigazgatás, hadügy, vallás, pénzügy, nyilvános élet, topographia és ház, magánélet, művészet, irodalom. Az egyes rovatok a felőlelt olvasmányok tárgyalása alkalmával felmerült tárgyi magyarázatok alapján szabatos rövidséggel jelzett ismeretanyaggal töltendők ki, úgy azonban, hogy az összegyűjtött anyag úgy az összefoglaló ismétléseknél, mint osztályonként is időről-időre számon kérendő, megbeszélés alapján kiegészítendő, hogy azután a tanuló a gymnasiumi cursus végén a realiak teljesen kikerekített összefüggő képét lássa maga előtt.

A jelenlegi tanterv keretén belül, gondos összeállításban, be is mutatja a latin régiségekre vonatkozó összes kifejezéseket s azok osztályok szerinti szétosztását. Részletekbe azonban itt nem bocsájtkozhatunk, azok olvashatók az említett füzet 464—469. lapjain; annyit azonban elmondhatni, hogy az ilyen eljárás helyes, tapintatos, célra vezető és hosszabb tapasztalatból nyert meggyőződés eredménye. Még csak a görög régiségekre vonatkozólag kellene ilyenmű feldolgozás annyival is inkább, mert a görög régiségtannak segédkönyvvül való alkalmazása általában ritkább dolog, -- s mindjárt segítve lenne talán a szemléltetés munkáján is. Mert végre is a szemléltető eszközök, szobrok, képek, térképek, képeskönyvek stb. osztályozásában is, különösen az egyes csoportok lajstromozásánál, szem előtt kell tartanunk egy bizonyos rendszert, még pedig vagy az egyes osztályokra, vagy a régiségek különböző nemére, vagy épen mindkettőre való tekintetből, hacsak azt nem akarjuk, hogy az ügyyel-bajjal megteremtett, de minden rendszer nélkül halomra hányt segédeszközöknek már csak láttára is lelohadjon minden munkakedvünk. Sőt alig méltányolható eléggé azon kijelentése is, hogy *mindenek előtt egy, az iskolai classicusok igényéhez mért, de semmi többet nem nyújtó régiségtani tankönyvet kellene szerkeszteni. Ennek beosztása alapján sokkal könnyebben volna szervezhető a tervezett philologiai múzeum is, feltéve, hogy egyik függeléke útmutatást adna a szemléltetésre, másika pedig a műtörténet vázlatával s a könyv tartalmának szem előtt*

tartásával feltüntetné magokat a szemléltető eszközöket is. A szobrok, képek stb. magyar nyelvű ismertetésének is, legalább főbb vonásokban, mindig kéznél kell lennie, melynek megfelelő és czélszerű összeállítása, nagyon természetesen, első sorban a szaktanár feladatát képezné.

Spitkó is legnehezebbnek tartja a műtörténettel való boldogulást. Néhány észrevétel, majd a németországi e nemű újabb mozgalom rövid ismertetése után, hazai tanügyünkre vonatkozólag így ír: „A mi viszonyaink közt természetesen a plastikának összefüggő és fejlődését teljesen feltüntető tanításáról szó sem lehet. A dolog elől azonban a IV. után a felsőbb osztályokban sem szabad kitérni, hanem illő helyen az ókori plastikának legjellemzőbb remekait mindig be kell mutatni. A bizonyos határig való behatóbb ismertetés azután a legczélszerűbben a VII. osztályra marad, még pedig a vergiliusi olvasmányra, vagy ha a két classicus nyelv véletlenül egy kézben van, elosztva a homerosi órákra is, mi által a követelményeknek még jobban tehetünk eleget.“ Itt azután részletezi az Aeneis VI. énekének olvasása közben bemutatható dolgokat.¹

Végre még a szemléltető eszközökről és azok kezelési módjáról szólván ajánlja, hogy legalább hiteles másolatokat állítsunk a tanulók elé. Az iskolában való köröztetést zavaró hatásúnak tartja, fali üvegszekrényt ajánl, melyben az illető könyv vagy rajz bizonyos ideig közszemlére legyen kitéve; czélszerűen alkalmazhatók a mozgó keretek is; olcsó képatlasz szerzendő be minden egyes tanuló részére stb. Mindezek összeállítására és kiadására szintén a felsőbb tanhatóság figyelmét hívja fel.

A fentebb érintett második, hasonló irányú tanulmány érdemes írója Schambach Gyula, kinek egyéb téren kifejtett dicséretes buzgóságán kívül a philologiai múzeum megteremtésében úgyszólván a kezdeményezés érdeme tudható be. Ő nemcsak az elméletnek, hanem a gyakorlati megvalósítás és alkotásnak is főszerepvivője, a mennyiben igen csekély rendelkezésére álló eszközzel is, pusztán lankadatlan munkássága és fáradozása folytán Kaposvárt a maga idejében, úgyszólván unicumnak mondható philologiai múzeumot teremtett.

Igen érdekes és haszonnal értékesíthető dolgokat olvashatunk „Szemléltetés az ókori irodalmak tanításánál és a kaposvári állami főgymnasium philologiai múzeuma.“ czímű értekezésében.²

¹ L. a 470. és 471. lapokat.

² O. K. T. Kl. XX. évf. 11. sz. E nemű idevágó dolgozatai még: a) Antik művészeti kirándulás.“ Öt fénynyomatú képpel. Kaposvár, 1887. Erről Finácsy Ernő dr. az Egyetemes Phil. Közlöny XII. évfolyamának 753. lapján közzétett ismertetésében többek között ezeket mondja: „A szerző képzeletben egy művészeti kirándulást tesz a régi Athénbe s a város egyes nevezetes pontjai alkalmat adnak neki, szólni a tanagrai terracotta-szobrokról, a milói Venusról, belvederei Apollóról és a Clytia mellszobróról. E műemlékekhez, melyek saját felvétele után készültek s melyeket valóban sikerült fénynyomatokban be is mutat, fűzi tovább magyarázatait: fejtegeti a görög nők ruhá-

Mindjárt az elején kijelenti, hogy tanítói praxisa óta szeretettel ápolgatja az ügyet és sokat vár megfejtésétől. A kívánt feladatot az adott körülmények között, nagyon természetesen, ő is csak a jelenlegi tanterv keretén belül igyekszik megvalósítani, ragaszkodva annak szemelvényekben feltüntetett idevonatkozó soraihoz, mely a nyelv és irodalmi szemponton felül „a classicus népek életének és világnézetének ismeretét“ tüzi ki, „a mennyiben a gymnasiumban tárgyalt irodalmi művek olvasásából merithető...“ „Az olvasmány feldogozásában különben semmit sem szabad elmulasztani, a mi iránta az érdekeltséget emelheti és nemesítheti“ . . . „csak ha egészen bele tudja vezetni a tanár növendékeit az író gondolkodásába . . . akkor lesz az irodalmi tanítás egyszersmind a történeti belátásnak és az aesthetikai izlésnek is nevelő iskolája.“

Az itt kifejezett óhajok teljesülhetését „az igazi tanító egyénisége“ mellett csakis a szemléltetésben keresi és találja meg.

Ezután hosszabban szól „a szemléltetés voltáról“, annak mikéntjét mutatja be, a mint azt saját eljárási módjában alkalmazta.¹

zatát, az úgynevezett szemvakság kérdését, a polychromiát s jellemzi egyúttal e görög szoborművek psychéjét. A dolgozat nem nagy igényekkel készült, valótlan adatokat nem tartalmaz és a tárgy szeretetéről tanúskodik.“ b) „A classicusok és a realiák, az ókori képes atlasz.“ A kaposvári tanári kör 1887. febr. 13-iki gyűlésén tartott felolvasás, melyben első sorban a realiák feldolgozási módjáról szól, melynek anyagát a vallási-, állami- és magánrégiségek, továbbá egyes főbb történelmi mozzanatokat feltüntető szemléltetési eszközök képezik. Azután a rajzoktatás emelését sürgeti, főképp rendkívüli rajztanítással a felsőbb osztályokban. Végre az atlasz kérdéséről szólva, tizféle képes gyűjteményt ismertet, melyek közül azonban egyet sem tart teljesen kielégítőnek, miért is egy teljesen kielégítő ilyenmő atlasz szerkesztését sürgeti. c) „Classica philologiai szemléltető eszközök.“ Kaposvári m. kir. állami Értesítő. 1889. Ez a kérdéses múzeum ügyére vonatkozó bibliographián kívül fel is sorolja a nézete szerint legszükségesebb szemléltető eszközöket „kiváló tekintettel a gyűjtemények alapvető tárgyaira.“ Erről, valamint a fentebb megnevezett cikkeiről is rövidebb ismertetés olvasható Pozder Károly dr. tollából az Egyet. Phil. Közlöny XIV. évfolyamának 432. és 433. lapjain.

¹ Nagyon aprólékosnak találván ez eljárási módot, különösen az I. osztályban, csak rövidebb kivonatban közlünk egy-egy részt. Pl. Vesta képénél így indítja meg az eljárást: „Megkérjük, mit látnak a képen: áll-e vagy ül? hogy van ruházodva? mi van a fején? (fátyol), milyen az arca? körülbelül mit fejez ki? komoly-e vagy vig?“ stb.

Mínthogy a fiúk azt olvasták, hogy Vesta a házi tüzhely istennője, így folytatja a kérdést: „vajjon hol állhatott a családi tüzhely ez istenasszonyának a képe?“ Erre egy Langl-féle képen bemutatja a római ház belsejét, mellözve természetesen az aprólékos részletezést . . . Hasonlóképen bánt el Minerva képével . . . Róma városára kerülván a sor, eljárása a következő: „Hadd lássa most a gyermek az istenek (második) hazáját, a szövegben (e mondat alapján: Roma erat domina terrarum) említett régi Rómát, melyet a Falke-féle kép hatásos restauratióban mutatott meg . . . majd a város hatalmának egyik magyarázatát a gyermek a megfelelő hangulatot keltő képből a város óriási kiterjedtségében találta meg. Leolvastuk tehát a képről Róma terjedelmének nagyságát (összehasonlítottuk Kaposvárral), vidékének alakulását (ismét hasonlítással), a keresztül futó folyót, a közepén kimagasló dombot pompás épületeivel (a neveket az olvasmány későbbi alkalmaira hagyva föl) stb.“

Az V. osztályban is ugyancsak a tanulókkal beszélgeti meg a mutatóványokat, „csakhogy már magasabb szempontból.“ Pl. „a Mészáros-féle Görög olvasókönyvben Pausanias és Strabo nyomán Athenae vidékének és az Akropolisnak első pillanatra nagyon száraz leírásai“ mily érdekeltséget keltenek, ha „a képekről leolvassa a tanuló a szövegben felsorolt épületeket, kellő útbaigazítással rájön szépségökre, a Lubke—Lützow-féle képes-atlasz színnyomatú táblájáról fogalmat nyerhet polychromiájukról s az egészről oly képet szerez magának, melynél az I. osztálybeli Róma képével szemben már az aesthetikai, a művészeti szempont lesz az irányadó.

A VII. osztályban már még magasabb igényekkel áll elő, midőn az Ilias olvasása közben a belvederei Apolló megbeszélésére keríti a sort. Itt már szó van arról is, úgy mond, hogy ez a szobor, melyet más alkalommal mint álló alakot már megfigyelhettek, voltaképen nem is áll, hanem fordul, a mit világosan le lehet olvasni a lábikrák és lábtő helyzetén, hogy azokban a vakoknak látszó kőszemekben lélek honol, a mely néz, lát és isteni voltának egész súlyával s mégis a lehető legnagyobb lelki nyugalommal sujtja le a sötétség hatalmát. Az ifjúnak is éreznie kell az egykori laikus ama nyilatkozatának igazságát, hogy „mennél tovább nézte a szobrot, annál jobbnak, nemesebbnek érezte magát!“ — „Szóval itt már a magasabb művészeti szempontok: a mozgás, az élet, a lélek, a szellem. az eszme a vezetők.“

Az itt három fokozatban feltüntetett eljárást maga sem minősíti ugyan véglegesnek avagy perfectnek, a mennyiben inkább csak a növendék felfogásához mért fokozatokat különböztette meg; azonban „egyéb iránypontokat az olvasmány alkalomszerűségében“ keresett és célja el volt érve.

Majd általánosságban hangoztatja, hogy különösen az architektonikában sohasem romot, hanem lehetőleg szép restauratiót mutassunk be; s utalván a térképek használatának feltétlenül szükséges voltára, ezt mondja: „A térképnek lépten-nyomon kísérni kellene az olvasmányt, rajzolása meg bekövetelt házi munkásságnak volna vehető.“

Értekezése második felében röviden a kaposvári főgymnasium philológiai múzeumának keletkezését, hosszasabban pedig a múzeum helyiségét ismerteti, mely valóságos „pompeji szoba.“

Miután megemlítette, hogy a festői rész Vaszary János, budapesti művész-növendéknek az intézet iránti kegyeletből ingyen componált és megfestett munkája tempera-féle eljárással, a terem hatásáról szólva, imígyen végzi szavait: „Eme díszítés szymmetrikus elrendezése nem mellékes dolog, főképen oly helyen, a hol az ifjú az iskolán kívül abban, a mit emberi kéz alkotott, a szépnek, jónak és igaznak sokszor csak ellenkezőjét látja.“

Nézete szerint ilyen eljárás mellett kedveli meg a gyermek a szemléltetést Későbbi lecke folyamán megbeszéli: „a szobor anyagát, miből készül, hogyan készül, miből legnehezebb szobrot csinálni? szoltunk az anyagmintázásról stb.“

Végre az első évi beszerzésről számol be, melyben a legszükségesebb dolgok meg vannak. Múzeumunk tervszerű tovább fejlesztésében, úgy mond, egyébként már a praxis és az együttes munkásság lesz az irányadó. E célból vezettünk már ez év elejétől fogva „használati napló“-t, a mely a szintén közkezen forgó „kivánság könyv“-vel alapjául fog szolgálni későbbi eljárásunknak. Ezekből hiszszük idővel megalkothatni a nyelvi oktatásbeli realiakra vonatkozó tradicionális kánont.

A már említettem Értesítőben (29—34. l.) három szempont szerint sorolja fel az általa ismert szemléltető eszközöket, más és más jellel látván el, a) az alapvető tárgyakat, b) a másodsorban ajánlható és c) a kaposvári philologiai múzeumban is meglevő tárgyakat. Azután elég részletesen és méretek szerint is ismerteti az egyes szereket; felsorol hazai és külföldi czégek, vállalatokat stb., a hol a szükséges eszközök többé-kevésbbé jutányos áron megrendelhetők. Az osztályozás rendszerében négy főcsoportot különböztet meg: A) *Szobrok és hasonlók*; B) *Képek és képeskönyvek*; C) *Térképek* és D) *Régiségek*. — A csoportosítást illetőleg emez eljárást ez ideig legmegfelelőbbnek találván, e sorok írója is hasonlóképen járt el, kivéven a pénz nemeket. Az e nemű szerzemények és adományok a kegyesrendi társház könyvtárában elhelyezett gazdag numismatikai gyűjteményhez csatoltatnak, mely bemutatás avagy ismertetés végett minden szaktanárnak bármikor rendelkezésére áll. A képeket és képeskönyveket illetőleg igen ügyes szerkezetű üveges kereteket mutat be háromféle nagyságban, melyek a beszerzésre melegen ajánlhatók.

A képeskönyvek könnyebb kezelhetés végett kötetlenül szerzendők meg. A szoros értelemben vett térképeken kívül melegen ajánlja, hogy egy-egy tehetségesebb tanulóval, kellő vezetés mellett, szerkesztessünk olyan nagyobb szabású rajzokat is, melyek az auctorok illető helyeit magoknak az auctoroknak nyelvén magyarázzák meg. Több ilyen rajzot ismertet, melyeknek hasznát és fontosságát tapasztalásból tudja.

Arra nézve, hogy a kérdéses ügyben hangoztatott eszmék, a kilenczvenes években már a legmagasabb helyen is megfelelő méltánylásban részesültek, elég hivatkoznom Csáky gr. miniszternek 1892. évi február 27-én 6664. sz. a. kelt rendeletére, melyet a görög s római írók olvastatásánál és a történet tanításánál szükséges szemléltető eszközök tárgyában adott ki.¹

¹ A rendelet szó szerinti szövege a következő: Az 1889. évi szeptember 25-én 40,323. sz. a. kelt intézkedéssel felhívtam hazai középiskoláink figyelmét arra, hogy a szemléltetést ne csak a természettudományok tanításánál, hanem az irodalmi és történelmi tanításnál is mentől gyakrabban igénybe vegyék s e végből történelmi és philologiai gyűjtemények alapítását tegyék gondoskodásuk tárgyává.

Bár e felhívásomnak sok helyütt, különösen a rendelkezésem alatt álló középiskolákban már volt is fogantatja, mégis mindenütt érezhető volt oly útmutatás hiánya, melynek fonalán az idetartozó beszerzéseket tervszerűen lehessen eszközölni.

Ennélfogva az országos közoktatási tanácsal a tanári testületek számára útmutat-

Még e min. rendelet megjelenése előtt tett közzé Beke Manó dr. egy cikket „Közéiskolai tanszerek.“ czímen,¹ melyben többek között felhossa, „hogy közoktatási ministerünk bizottságot nevezett ki, melynek feladatául azt tűzte ki, hogy tanulmányozza, minő tanítási eszközökre van szükségünk; állapítsa meg, hogy ezek közül mit képesek hazai iparosaink előállítani, mit kell még külföldről hozatnunk; írja össze azok neveit, a kik tanszerkészítéssel foglalkoznak és tegyen javaslatot az iránt, mikép kellene oda hatni, hogy tanszeriparunk fokozatosan fejlesztessék.“ — E bizottság a tankönyveken kezdve s a tanszakok minden ágát felölelve, dicséretes buzgalmat fejtett ki a tanszerek névsorának összeállításában, csak a philologiai oktatáshoz szükséges szemléltető eszközökre nem terjesztette ki a figyelmét s legfeljebb csak közvetve vonatkoztathatók ide abbéli javaslatai, hogy „rajzmintáink hogyan terjesztessenek és rámutatva gypsmintáink hibáira. szükségesnek mondta, hogy az iparművészeti iskolával kapcsolatban gypsöntő. műhely létesíttessék, a mai pedig fejlesztessék.“

Ma már a philologiai múzeum kérdése elől sem térhetne ki egy ilyen bizottság, mely már csak azért is igen hasznos szolgálatot tehetne, hogy az idegen szemléltető eszközök kiküszöbölésével e téren is a hazai ipar fejlesztését tűzhetné ki maga elé feladatul.

Ugyancsak Beke Manó dr. írta meg az ezredéves kiállítás tanügyi részének általános történetét,² a mely kiállítás szintén hatalmas lendületet adott a kormány abbéli nemes intenciójának, hogy a külföldi tanszerek lehető mellőzésével, hazai kereskedőink és iparosaink lelkében minél intenzívebb lelkesedést keltsen az iránt, hogy iskoláink összes felszereléseit magok. itthon teremtsék elő. Itt is még utolsó csoportnak említi a művészetit, mely különben is meglehetősen fogyatékos volt; „de az a kevés is — úgy mond — láttatta, hogy nemcsak az irodalom, hanem a művészet is sokat köszön a tanároknak. Itt még azt is fel akartuk tüntetni, minő hasznos munkásságot fejthet ki a rajz tanára vidékének rajzban való ismertetése. műtárgyak rajzban való megörökítése és illusztratiók készítése terén; továbbá minő hasznos munkát végez, mikor szakmáján kívül más tárgy szemléltető oktatásának is szolgálatába áll.“

A VI. történelmi, classicus és modern irodalmi csoportot részleteiben

tatásul és tájékozásul a görög és római írók olvastatásánál szükséges szemléltető eszközöknek egy jegyzékét dolgoztattam ki, melyet kellő számú példányokban további eljárás végett ide mellékelek.

Megjegyzem egyúttal, hogy a hazai és modern irodalmi olvasmányok a helyi tanszerek keretén belül intézetenként gyakoribb változásoknak lévén alávetve, e tekintetben általános jegyzék készítését nem tartottam szükségesnek, hanem a tanárok körültekintésére és utánjárására kell bíznom az illető szemléltető eszközök beszerzésére, illetőleg megválasztására irányuló kezdeményezést.

¹ O. K. T. Kl. XXV. évf. 604. s kv. lapjain.

² O. K. T. Kl. XXV. évf. 123. s kv. lapjain.

Köpesdy Sándor ismertette, ki a kiállítás eme részét szintén nem ismeri el teljesen, de elég érdekesnek tartja arra nézve, hogy tanulságot merit-sünk belőle egy eredményesebb jövőt illetőleg.

Ismertetése folyamán egyeseknek, intézeteknek, ezégeknek, vállalatoknak stb. megfelelő elismeréssel adózván, a tárgyaknak rendszeres sorozatban való készítését sürgeti, mire nézve megállapítandó, hogy mi való az iskolának, milyen eredetiről vagy sikerült utánzatról veendő fel a minta; melyek kibebíthetők és melyek készitendők eredeti alakjukban. Ezt szintén egy ministeri bizottság feladatául tüzi ki, mely első sorban arra lesz tekintettel, hogy minden egyes alak jellemző vonásai (tagkidomborodás, arcvonás, hajfonás, ruharedő stb.) tiszták és szigorú pontossággal készültek legyenek.

Geréb József dr. „A középiskolai philologia az ezredéves kiállításon.” című ismertetésében¹ szintén azt konstatálja, hogy habár az eszme e téren az utolsó tíz év alatt népszerűvé lett is, a mennyiben mai nap már a legtöbb gymnasium gyűjtögeti a szemléltető eszközöket, a classicusok tanításánál előtérbe lép a tárgyi érdek, a nagy múzeumok eredeti szobrai gypsmásolatokban sokszorosítottak, sikerült photographiák közkézen forognak stb., szóval a szorosabb értelemben vett philologiai múzeum megállapítása is kialakuló félben van, mégis a kifejtett nagy igyekezetet eddig nem követte az óhajtott siker. A végrehajtás alkalmával tüntek fel, úgy mond, a nagy kérdések, hogy mit kell bemutatni, mily egymásutánban és mikor; melyik tanár (philologus, historicus vagy rajztanár) kezelje tulajdonképen a gyűjteményt s hogyan oszszák fel egymás között az anyagot.

„Ez az oka, hogy a sok igyekezet mellett vajmi kevés a practicus eredmény; mint mindenütt, úgy itt is tapogatódzás előzi meg a biztos methodust. Mai napság még mindig nagyon eltérők a nézetek az ókori élet bemutatására és mértékére nézve; az egyéni izlés és hajlam joggal követel bizonyos szabadságot, habár bizonyos műenlékeket meg kell ismerni a tanulóknak s e tekintetben a választás nem nagyon nehéz. Athén és Róma, Olympia és Pompeji kincsei, a nagy szobrászok fenmaradt művei, a névtelenek, kik a modern művészetre rendkívül befolyással voltak: ezeket kell az iskolában bemutatni, továbbá az állami, magán és hadi élet műveltség-történeti emlékeit, meg a hitéleti régiségeket. Már ebből világos, hogy a történelem tanára ép úgy hivatott az ókori élet szemléltetésére, mint a philologus.”

Megemlíti azután, hogy ha mindjárt kellő fedezet mellett egy gazdag philologiai múzeumot láttunk volna is magunk előtt az ezredéves kiállításon, az még nem a lényeges állapotot tüntette volna fel, a mennyiben nemcsak a honi ipar termékeit, de külföldi taneszközöket, meg dilettans munkákat is be kellett mutatni. Hermann Nándor két tollrajza közül Athén térképét egészen, Rómáét azonban csak részben tartja sikerültnek; a leg-

¹ O. K. T. Kl. XXX. évf. 4. sz.

türhetőbbet Reinhard albumainak illustratiói között látta. Nézete szerint helyesen mellőzték az idétlen rajzú eperjesi képeket s helyettök a sikerült lipcei Cymbalszki-féleket választották.

Örömmel tapasztalta, hogy egyes intézetek növendékei rajzaikban classicus tárgyakkal foglalkoztak, hogy láthatott kitünő photographiákat, melyek eredeti szobrok, nem pedig gypsmásolatok után készültek, hogy Kemény Ferencz dr. és Ekkert Antal sikerült vetítő képei között több philologiai tárgyú is volt. A modellek közül különösen a kaposvári gymnasium tulajdonát képező római házat és görög színházat emeli ki s még mások felemlítése után kívánatosnak tartja, „hogy gymnasiumaink mindenütt foglalkoztassák ilyen és hasonló modellek készítésével növendékeiket . . .“

Végre felemlíti a nagy saliszekrényben kiállított illusztrált műveket és más philologiai tárgyú dolgokat; felsorolja a budapesti állami és elemi isk. tanítóképző gypsöntő műhelyében philologiai múzeumok számára megrendelhető tárgyakat. miközben ő is figyelmeztet, hogy az eredeti szobrok csakis eredeti nagyságukban hatnak igazán, azért két-három eredeti nagyságú gypsmásolattal sokkal inkább elérhető a kitűzött cél, mert így kevésbé teszszük ki magunkat annak a veszélynek, hogy az apróbb másolatokat játékszernek tekintse az ifjúság.

Mig Kovalik János dr.-nak különben is csak közvetve idevágó dolgozata¹ azon kijelentése mellett, hogy a classicusok olvasásánál a realismus érvényesítendő, tapasztalati tények helyett inkább csak theoreticus elveket hangoztat: addig közvetlenebbül szól a dolghoz Moravszky Ferencz „A philologiai múzeumok újabb berendezési módjáról.“ című értekezésében.²

Midőn az ezredéves kiállításra vonatkozólag megjegyzi, hogy annak „tanulsága büszke önérzettel tölthet el bennünket a multért és bizalommal a jövőért“. konstatálja, hogy bár a tanítás segédeszközei között nem az utolsó helyet foglalják el a történeti képek, térképek, szobrok és régiségek. „melyek a historiának, a vitae magistrának és egyik fődisciplinájának: a gymnasiumi oktatás középpontját képező classicus tanulmányok minden oldalú megvilágítására szolgálnak . . .“ mégis „mikor e nagyhangú cím alatt — Philologiai múzeum — szerényen meghúzódó néhány szekrényben és állványon elhelyezett tárgyakat megtekintette, lehangolta a várakozásában való csalódás, lehangolta a rideg valónak a látása, a hiányok konstatálása; és az elégedetlenség okozta lehangoltság érzete alól még kevésbé sikerült szabadulnia akkor, a mikor elgondolta, hogy mi minden lehetne kiállítva és mi van valósággal.“

Szerinte is a „túlnyomó részben egy síkon ábrázolt“ segédeszközök helyett természetes nagyságban előállított tárgyak vagy élethűen utánzott egyének kívánatosak. Állításának legközelebb eső bizonyítékául felhossa

¹ Észrevételek a phil. oktatáshoz. Trsztenai kir. kath. gymn. Értesítő. 1890—91. tanév.

² O. K. T. Kl. XXX. évf. 11. sz.

a kiállítási falut, később Holub Emilnek Bécsben kiállított afrikai gyűjteményét, hol minden életnagyságban van feltüntetve; majd az ókori élet modelljeinek előállítására vonatkozó módozatokat sorolja fel, midőn így ír: „hiszen ott vannak egykorú emlékek és írott források, a melyek e czélunkra mind igen alkalmas segélyforrásokul kínálkoznak annál is inkább, mivel ezek a régiek élete felől nem hagynak minket bizonytalanságban a legapróbbaknak látszó mozzanatokot illetőleg sem.“ Míg eszményi magaslátúnak tartaná a történelmi és classicus tanítást, ha e czélra külön színpaddal rendelkeznek az iskola, addig a jelen viszonyok között egyelőre beérhetnők azzal is, „*ha legalább megrögzítve, merer alakokon* mutatjuk be azt, a mit a színpadon a színészek, tehát élő személyek előadásában látunk.“

Azután az egyszerűbről kell áttérnünk az összetettebbre, a szemléltetésben csak fokozatos haladás után állíthatunk össze egyes csoportokat; végre érvényesítenünk kell azt az elvet is, „*hogy az életből ellesett mozzanat utánzása szembeszökő legyen.*“ Ezekre nézve példákat hoz fel. A hol viaszszobor-csoportok egyelőre nem létesíthetők, stereoscopicus felvételek eszközölhetők. Igen tanulságosaknak tartja továbbá „a városok, harezterek domború képeit.“

Végre a festőművészetet illetőleg azt ajánlja, hogy a nagy képtárak mythologiai és történelmi tárgyú remekei másoltassanak le az ilyen múzeumok számára, mert, úgy mond, a kormány férfiai a minek szükségét belátják, arra előbb-utóbb meg lesz a pénz is.

Mindazon eszmék, elvek és útmutatások, melyeket tanulmányom szűk keretében röviden feltüntettem, nézetem szcrint a legsikerültebb és legeredményesebb megoldást oly módon érhetnék el, *ha korunk örrendetes jeleniségébe, a szünidei tanfolyamok keretébe egyenesen a philologiai múzeum ügykörét minden oldalról felölélő előadások programja is felvételnek, a mely tanfolyamon, főleg a gyakorlati útmutatások elsajátítása végett, minden egyes intézet magát legalább egy-egy tanárral képviseltetné.*

A tanfolyam működését pedig megelőzhetné egy, szintén a minister által szervezett bizottság kiküldése, melynek feladatául tűzetnék ki úgy a múzeumok berendezésére, mint magára a szemléltetésre vonatkozó, ugyan-csak elismert szaktekintélyek véleménye alapján, egy oly alapvető, de minden intézetre egyaránt kötelező tervezet kidolgozása, mely legalább a kiindulásban szolgálna biztos kalauzul az e téren még mindig csak tapogatózásban tévelygő philologusoknak.

Mert ha igaz az, a mit Wlassics Gyula dr., közoktatásügyi minister kulturpolitikánk általános irányzatára vonatkozólag kifejezésre juttatott, hogy t. i. „a nemzeti egységes kulturpolitikának vezérlő gondolatát, mint nemzeti közkincset, mindnyájan átérezzük s mindnyájan át is értjük“ s elfogadjuk azt a nézetet, hogy a kicsiny görög nép Athénje, vagy az egykor világhatalmú római nemzet Rómája a művészet remekeinek kincses háza,

végre megköveteljük az ókori classicus írók tanáraitól, hogy azok növendékeiket a görög-római élet művészi világába is bevezessék: úgy minden alkalmat és módot meg kell ragadnunk arra nézve is, hogy a philologus sikeresen oldhassa meg azt a feladatot, melyet Spitzköly oly találóan körvonaloz: „alapos nyelvi ismeretek segítségével tisztán megértetni a classicus ókor kiválóbb irodalmi műveit gondolattartalom és műalak tekintetében, továbbá pedig az olvasmánynyal kapcsolatban, az alsóbb osztályokban tanultak felhasználásával, mind behatóbbá tenni ama kor minden oldalú, kivált pedig műveltségtörténeti méltatását.“

* * *

Áttérve a szegedi főgymnasium philologiai múzeumának ismertetésére, előre is jelezhetem, hogy a múzeumnak, mint ilyennek multja nincsen. Hogy Szeged szab. kir. város nemesen gondolkodó közönsége mindenkor mily odaadó lelkesedéssel viseltetett minden culturalis, így a közoktatás-ügy iránt is, elegendő hivatkoznom ama palotasorokra, melyek büszkén és fennen hirdetik e szép és nagy magyar városnak e téren kifejtett áldozatkésztségét, melylyel anyagilag is mindenha előkelően gondoskodott arról, hogy iskolái a kor igényeinek megfelelő ellátásban és felszerelésben részesüljenek. Sőt büszke önérzettel emlegethetjük, hogy mindenkor különös kegyeltje volt főgymnasiuma s hogy minden alkalmat megragadott arra nézve, hogy a Délvidék e legnépesebb intézetében, e fejedelminek nevezhető palotában édes és szeretett otthonra találjon tanár és tanuló egyaránt.

E nagymérvű áldozatkésztség édes és megnyugtató gyümölcsként tekinthető azon magas elismerés is, melyben a vallás- és közoktatásügyi magy. kir. minister úr látogatása alkalmával intézetünket részesíté.

Különösen pedig azon idő óta, hogy e hullámsírból újjászületett város minden tekintetben beigazolta a királyi jóslatot, hogy szebb lesz, mint volt Szeged, tapasztalható a nemes városi tanácsnak minden culturalis ügy iránt való melegebb érdeklődése. S e meleg érdeklődésében nem hagyta figyelmen kívül az iskolákat sem.

Tehát a culturalis ügy ilyen melegágyára talált Hock János Szegeden, midőn 1899. márcz. havában a szegedi képzőművészeti társulat megalapítása érdekében páratlan lelkesedést keltő megnyitó beszédét tartotta. Szózata a legmelegebb rokonérzést keltette Szeged minden lakosának szívében, hallgatói szemében pedig örömkönyvek ragyogtak, midőn a kulturpalota dísztermében rendezett műtárlat zászlaját eme gyújtó szavak kíséretében bontá ki: Tegyük Szegedet a modern korszak egyik Athénjévé, hogy a magyar városok nemes versenyéből indulhasson világgá az az erőteljes művészi áramlat, mely az Oceánok tengeráramjaihoz hasonlóan meglágyítja melegségével az éghajlatokat, virágzóvá teszi a sivár partvidékeket és felolvasztja a fagyot,

a jeget még a távol idegenben is. A magyar szemében rejlő isteni szikra, vagyis a művészi erő városunkból induljon világjáró útjára, vigye magával az eszményeknek melegségét, a melylyel meglágyíthatja a sziveken az önzés durva kérgét s felolvaszthatja a jeget, vagyis a közönyt, a jövő századoknak reményteljes idealismusáról.¹

Ez általános lelkesedés visszhangja természetesen az iskolák csarnokaiba is elhatott s minden egyes intézet a saját hatáskörében módját ejtette, hogy a művészet iránt érzett benső ragaszkodása külső jelekben is kifejezést nyerjen.

Intézetünk igazgatósága is, élén Platz Bonifác dr., tanker. kir. főigazgatóval, ki a culturalis ügyek terén minden mozzanatot éber figyelemmel kísér, ki az ügy szeretetétől áthatva, az alkotás munkájában mindig oroszlán-részt kér ki magának, a már folyamatban lévő művelődési eszközök beszerzését időről időre jobban és jobban szorgalmazta, hogy főgymnasiumunk e téren is még magasabb igényeket is kielégítő felszerelést mutathasson föl.

A philologiai múzeum alapját képező segédművek, képek, képeskönyvek, térképek beszerzése ugyan már régibb idő óta foganatosított; azonban ezeknek lajstromozásával, olynemű elrendezésével és kiegészítésével, hogy a felszerelés külsőleg is a formai tökéletesség képét nyújtsa, a jelen sorok írója bízott meg.

A folyó tanév folyamán azután mintegy 720 koronát fordítottunk beszerzésekre, mely összegből 300 koronáért szobrokat, oszloprend-, épület és más hasonló gypsmodelleket vásároltunk, 300 koronáért egy hatalmas méretű, díszes üvegszekerényt készítettünk, míg 120 korona értékben faliképeink gyűjteményét gyarapítottuk.

Külön helyiségünk gyűjteményünk számára ez idő szerint nincs, a mit különben a termék elfoglaltsága késleltet; de az adott viszonyok között megfelelőnek találtuk a tanári könyvtár termét is, mert míg egyrészt ennek egyes művei különben is vonatkozásban vannak a szorosabb értelemben vett phil. múzeum irodalmi és műtörténeti gyűjteményével, addig másrészt a már említett üvegszekerény (méretei: 3 m. magas, 2 m. hosszú, 1:20 m. széles, mindkét oldalán záros ajtóval) a terem egyik díszét képezi.²

S eme izlésesen rekeszekre osztott szekrénybe vannak berakva a szobrok és más hasonló gypstárgyak, míg alsó fiókos, ajtókkal ellátott részében az idevágó művek, a leltár és más segédeszközök vannak elhelyezve.

A képek nagy része a tárgyalt classicus írókban előforduló reáliák természete szerint az egyes osztálytermekben vannak felfüggesztve úgy,

¹ A Szegedi Képzőművészeti Társulat első kiállítási emléklapja. 1899.

² Részemről a phil. múzeum részére olyan különálló helyiséget tartok legczél-szerűbbnek, mely úgy fekszik és oly módon van berendezve, hogy azt egy-egy osztály tanulóí, kellő ellenőrzés mellett, a tíz percznyi szünetek alatt is mindenkor megtekinthetik.

hogy szükség esetén könnyen kicserélhetők.¹ Különbösen a képek kicserélhetése és huzamosabb ideig tartó megfigyelhetése végett kisebb-nagyobb üveges rámakat, a Schambach Gyula által ajánlott kivitelben, az egyes osztálytermekben idővel mi is alkalmazunk.

Az eddig beszerzett szemléltető eszközök a lajstrom összeállításában három főcsoportra oszlanak és pedig: *A) szobrok és hasonlók; B) képek, képeskönyvek és térképek; C) régiségek.*² Könnyebb tájékoztatás és áttekinthetés végett az első két főcsoport gyűjteményét részletezve is felsorolom.

A) Szobrok és hasonlók.

Ezek mind az állami paedagogium gypsöntő műhelyéből kerültek ki, melynek tárgymutatója a megrendelőnek úgy az egyes darabok-, mint egész mintasorozatoknál, az intézet igényeihez képest, a megválasztást tetemesen megkönnyíti. E tárgymutató előszavában jelezve van az is, hogy különös gond fordított arra, hogy eredeti antik tárgyakról felvett másolatok állíttassanak elő. A szobrok öntvényeinek átlagos mérete 70—80 cm., hogy minél könnyebben kezelhetők legyenek. Előnye e tárgymutatónak, hogy a középiskolák görög, latin nyelvi, valamint történelmi oktatásához szükséges szemléltető eszközöket, könnyebb áttekinthetés végett, külön is feltünteti a következő négy csoportban: a) görög és római mythikus alakok és csoportok; b) a heroikus mondakör egyes alakjai; c) görög és római költők, hadvezérek, tudósok és szónokok; d) a görög és római plasztikus művészet egyes kiválóbb alkotásai.

Gyűjteményünkben meg vannak a következő darabok:

I. Oszlopok.

1. a) Toskanai rend; oszlopfő, gerendázat.
b) Toskanai rend; oszloptalp és talapzat.
2. a) Dóriai rend; oszlopfő, gerendázat.
b) Dóriai rend; oszloptalp és talapzat.
3. a) Jóniai rend; oszlopfő, gerendázat.
b) Jóniai rend; oszloptalp és talapzat.
4. a) Korinthisai rend; oszlopfő, gerendázat.
b) Korinthisai rend; oszloptalp és talapzat.
5. a) Római rend; oszlopfő, gerendázat.
b) Római rend; oszloptalp és talapzat.

¹ Hogy a fal ne rongálódjék, czélszerű a képeket falba eresztett léczekre felagatni, a mely eljárást a folyosó képeinek felfüggesztésénél már alkalmaztuk is.

² A régiségek a már jelzett numismatikai gyűjteményhez csatolva, külön vannak elhelyezve.

II. Szobrok, épületek és mások.

1. Achilles kocsin kocsissal és két lóval, 60 kor.
2. Görög színház, szétszedhető, 60 kor.
3. Diana-templom, 70 kor.
4. Ariadne, fekvő alak.
5. Odysseus, egész alak.
6. Agamemnon, egész alak.
7. Priamos, egész alak.
8. Paris, mellszobor.
9. Hektor, egész alak.
10. Ajax (Telemon fia), mellszobor.
11. Aeneas, mellszobor.
12. Dyomedes, mellszobor.
13. Thetis, mellszobor.
14. Hermes, mellszobor.
15. Nestor, mellszobor.
16. Patroklos, mellszobor.
17. Niobe és leánya, csoportkép.
18. A 9 múzsa (egész alakok): a) Klio; b) Euterpe; c) Thalia; d) Melpomene; e) Terpsichore; f) Erato; g) Polyhymnia; h) Urania; i) Kalliope.

B) Képek, képeskönyvek és térképek.

Általában a segéd munkák beszerzésénél a nevesebb philologusok által ajánlott művek voltak irányadók, hogy különösen a műtörténeti dolgok tanítási módjában szolgáljanak vezérlő kalauzul. A képekhez írt magyarázó szövegre vonatkozólag az egyes gyűjteménydarabok felsorolásánál teszszük meg a szükséges észrevételeket. Szorosabb értelemben idevágó és megfelelő fal térképek még nem igen vannak forgalomban; egyes topographiai vázlatok, házfelvételek stb. a segédművekben elszórva található; a Schambach Gyula által ajánlott s „az auctorok illető helyeit“ nyomon kísérő nagyobb szabású kézi rajzok szerkesztése pedig mindenesetre kívánatos, de ennek kivételét egyelőre a tanárok és tanulók ügyszeretétől kell függővé tennünk.

A jelzett czímen gyűjteményünkben meg vannak a következők:

1. Kulturhistorischer Bilderatlas. E. A. Seeman. I—II. Leipzig, 1883.
2. Springer: Grundzüge der Kulturgeschichte. Leipzig, 1889.
3. Kunstgeschichte in Bildern. a) Abtheil. III. Die Renaissance in Italien;
- b) Abtheil. IV. Die Kunst d. 15. und 16. Jahrhunderts ausserhalb Italiens.
4. Reber-Bayersdorfer: Classischer Bilderschatz. München, 1898.
5. Jakob Falke: Hellas und Rom. Stuttgart.
6. Die Akropolis von Athen v. Adolf Boetticher. Berlin, 1888.

7. Polgár György: Ókori hitéleti és művészeti régiségek képgyűjteménye. Miskolcz, 1896.

8. Textbuch zu Theodor Schreibers des klass. Altertums von K. B. Leipzig, 1888.

9. *Album des klass. Altertums.* Hermann Reinhard. Stuttgart, 1882.

Szerzőnek ez albuma közrebocsátásával célja az volt, hogy a régiek irataiban feltárt világot, annak külső megjelenését is a classicus irodalommal foglalkozó olvasóhoz közelebb hozza s hogy közvetlen szemlélet által lehetővé tegye neki, hogy a görög és római nép rendkívüli teremtő erejéről ítéletet alkothasson magának. Feltétlenül szükségesek tehát az ő nyilvános és házi életüket, műveltségüket, színházaikat, hadi tudományaikat stb. ábrázoló képek, mert csak ily eszközökkel kezünkben lehetünk biztosak, hogy a tanuló ifjúság a classicusok műveinek belsejébe hatolhat. Ama körülmény, melyről már „Görög és római hadirégiségek.“ című művében számot adott, hogy t. i. a philologiai oktatás kezdettől végig csakis alkalmas szemléltető eszközök segítségével eleveníthető meg, szolgáltatott neki alkalmat arra a kísérletre, hogy a görög és római élet más fontosabb realitásait is képekben állítsa az ifjúság elé. A képek mérete 30—25 cm. s úgy a metszés, mint a színezés sikerült. A szöveg csakis az egyes képek megértéséhez szükséges dolgokra szorítkozik. Az album tartalma a következő:

I. Landschaften und Bauwerke.

a) Griechische.

1. Athen.
2. Akropolis zur Zeit des Perikles (restauriert).
3. Propyläen (restauriert).
4. Erechtheum.
5. Jupitertempel (Olympicium).
6. Turm der Winde in Athen.
7. Säulenordnungen und Tempel.
8. Theseustempel in Athen.
9. Monument des Lysikrates in Athen.
10. Olympia (restauriert).
11. Sparta.
12. Korinth mit Akrokorinth.
13. Minervatempel auf Ägina.
14. Minervatempel auf Ägina (restauriert).
15. Neptuntempel in Pästum.

b) Römische.

16. Forum in Rom.
17. Forum in Rom (restauriert).

18. Tiberinsel.
19. Cirkus des Maxentius.
20. Pantheon.
21. Pantheon (von innen).
22. Kapitol.
23. Tempel der Faustina.
24. Bogen des Septimius Severus.
25. Bogen des Titus.
26. Grabmal der Cäcilia Metella.
27. Grabmal des Cestius.
28. Engelsburg (Moles Hadriani).
29. Trajans-Säule.
30. Theater des Marcellus.
31. Janus quadrifrons.
32. Kloaka Maxima.
33. Forum des Nerva.
34. Kolosseum.
35. Grotte der Egeria.
36. Vestatempel in Tivoli.
37. Pompeji.
38. Strasse und Stadtmauer in Pompeji.
39. Aquädukt bei Nimes.

II. Das Haus.

40. Römisches Haus (Grundriss).
41. Römisches Haus (Seitenansicht).
42. Saal im Hause des Sallust in Pompeji.
43. Wandgemälde in Pompeji.
44. Mosaikboden.
45. Mahlzeit (Triklinium).
46. Haus-Geräte.

III. Mythologie und Kultus.

47. Götterversammlung.
48. Bacchantenzug.
49. Opfer (Souvetaurilia).
50. Leichenbegängniß.
51. Griechisches Grabmonument, Sarkophag, Reliefbild eines Sarkophags.
52. Apotheose.

IV. Theater.

53. Theater in Egesta (restauriert).
54. Grundriss eines Theaters.

55. Theater-Scene (Masken).
56. Chor.

V. Kriegswesen.

57. Alexanderschlacht.
58. Römische Soldaten auf dem Marsche.
59. Allokutio von Suggestum.
60. Sturm auf eine belagerte Stadt.
61. Schweres Geschütz (Katapulte, Baliste).
62. Triumphzug.
63. Seewesen.

VI. Kostüme, Statuen, Büsten.

64. Grieche.
65. Griechin.
66. Römer in der Toga prætexta.
67. Römerin.
68. Cæstus-Kämpfer.
69. Vestalin.
70. Laokoon.
71. Niobe.
72. Büsten von Göttern.
73. Büsten von Staatsmännern, Feldherrn, Kaisern.

VII. Vasen, Gemmen, Münzen.

74. Vase von Ruvo.
75. Dodwellsche Vase.
76. Gemmen und Münzen.¹

10. *Cybulski-féle képgyűjtemény.* Stephanus Cybulski: Tabulae, quibus antiquitates Graecae et Latinae illustrantur. Kommissions-Verlag von K. J. Koehler in Leipzig. A legkitünőbb bronznyomatú képek, pompás színezéssel; méretük: 80—63. cm. A sajtó a legmelegebb elismeréssel szól e képgyűjteményről, mely a tanulót az antik élet és ókori cultura minden viszonyával megismerteti; ennélfogva kiváló segédeszközök a történelem tanításához s a görög és római írók műveiből vett olvasmányokhoz.

Összehasonlítva az eddig megjelent e nemű szemléltető képekkel, ezen mű gondos színezésével, pontosságával és olcsóságával tűnik ki. Nem megvetendő az sem, hogy az egyes tárgyak vagy azok egyes részei mellé oda van nyomtatva az eredeti elnevezés.

Ajánlja a stettini kir. porosz Provincial-Schul-Kollegium és az orosz népnevelési ministerium.

A „Berliner Philolog. Wochenschrift“ 1892. évi 28. számának bírálata:

¹ E képek papírtáblákra húzva az osztálytermekben vannak kifüggesztve.

Cybulski Iván ezen, színekben pompázó képekben gymnasiumainkra nézve sok tekintetben becses szemléltető eszközöt nyújt.

A „Neue philologische Rundschau“ 1893. 23. számában ez olvasható: Cybulski képei nagyon előnyösen elűtnek más hasonló művektől. Dicséretre méltó a szoros összefüggés az ókori ábrázolással.

A „Blätter für das bayer. Gymnasialschulwesen“ 1894. 1. száma így ismerteti: Ezen új szemléltető eszköz legfontosabb tökéletesítése a színes ábrázolás; a színek igen helyesen vannak megválasztva és kiváló képet nyújtanak a tanulónak; mert miképen hat itt a szín, csak akkor vehető észre, ha a tanulónak pl. a római legionáriusnak kiválóan plastikus utánzatát, — melyet a mainzi múzeum szállít — nem színezett képek mellett mutatjuk be. A színek ezen kiválóságához járul még az ábrázolás pontossága is . . . Én a képeket az említett eredetivel összehasonlítottam s azt találtam, hogy teljesen megbízhatók.

Minden kép külön is kapható, kivéve a XII/XIII. képet, melyek csak együttesen adatnak el. A XIV. és XV. kép kettős lapok.

Minden egyes táblához, a XIV. és XV. kivételével, hosszabb-rövidebb magyarázó szöveg van mellékelve.

A gyűjtemény egyes táblái névszerint:

Serie I.

1. Verteidigungs- und Angriffswaffen der alten Griechen.
2. Die griechischen Krieger.
3. a) Die griechischen Münzen;
b) Die römischen Münzen.
4. Das Seewesen der Alten.
5. Die römischen Verteidigungs- und Angriffswaffen.
- 6—7. Die römischen Soldaten.
8. Das römische Lager . . .
9. Die Kriegsmaschinen der Griechen und Römer.
10. Das griechische Haus.
11. Das römische Haus.
- 12—13. Das griechische Theater.
14. Plan der Stadt Athen.
15. Plan des alten Rom.

Serie II.

- 1—4. Die Kostüme der Griechen und Römer im Privatleben.
- 5—6. Die Möbel und die Hausgeräte.¹
11. *Launitz-féle képgyűjtemény.* Wandtafeln zur Veranschaulichung antiken Lebens und antiker Kunst ausgewählt von Ed. v. d. Launitz, fortgesetzt

¹ Gyűjteményünkben megvannak: I—II., IV—XIII., összesen 12 kép.

von Dr. A. Trendelenburg in Berlin. Verlag von Theodor Fischer in Cassel.

E gyűjteményben is minden fontosabb dolog nagyobb arányú és szerencsés kivitelű képekben van feltüntetve. Az arczképeken a személyek vonásai eléggé megbízhatók s minden egyes személy mint *typicus* jelenség van ábrázolva. Az egyes táblák mérete 86—62 cm.; mindegyik külön is kapható. A gyűjtemény táblái a következők:¹

1. Grundriss des griechischen Theaters.
 2. Ansicht des Innern eines griechischen Theater.
 3. Komiker.
 4. Aeltestes Palladium.
 5. Allmähliche Ausbildung des Grundrisses der griechischen Tempel,
- 10 Blatt.
6. Sog. Tempel der Themis zu Rhamnus.
 7. Tragische Maske.
 8. Hoplit.
 9. (a—c.) Römische Soldaten: a) Centurio; b) Legat oder Tribun;
- c) Legionarius.
10. Barbar.
 11. Togatus.
 12. Symposion und Triclinium.
 13. Saiteninstrumente.
 14. Blasinstrumente u. s. w.
 15. Palästra et Thermen.
 16. Grammatischer Unterricht.
 17. Akropolis von Athen, Westseite.
 18. Akropolis von Athen, Südseite.
 19. Plan der Akropolis.
 20. Eirene u. Plutos.
 21. Römische Gewandstatue (Vestalin).
 22. Doryphoros, Diadumenos, Amazone.
 23. Olympia.
 24. Homer.
 25. Thukydides.
 26. Cicero.
 27. (a—c.) Römisches Haus: a) Grundriss; b) Aufriss (Durchschnitt);
- c) Perspectivische Ansicht.
28. Forum Romanum (nach Hülsen, Paulus) im Druck.
 29. Plato.
 30. Sophokles.
 31. Demosthenes.

¹ Múzeumunkban eddig csak 3 van meg: Cicero, Homeros, Thukydides.

12. *Divald K. fiai-féle képgyűjtemény.* Eperjes. Ezen magyar vállalat színes képekben mutatja be az ókori hadirégiségeket. Kár, hogy különösen az emberi alakok rajzai messze elmaradnak a külföldi ilyenemű vállalatok megett.¹ Egy-egy kép mérete: 49—32 cm.

A gyűjtemény tartalma a következő:

1. Miles legionarius.
2. Miles praetorianus.
3. Centurio legionarius.
4. Centurio praetorianus.
5. Aquilifer.
6. Signifer.
7. Buccinator.
8. Tubiens.
9. Eques.
10. Vexillarius.
11. Imperator 11. sz.
12. Imperator 12. sz.
13. Ijász.
14. Római katona teljes felszereléssel.
15. Centurio primipilus.
16. Hadi tribun.
17. Fegyverek, 17. sz.
18. Fegyverek, 18. sz.
19. Görög harczok.
20. Cassandra.
21. Római sisakok.
22. Görög sisakok.
23. Római pánczélók.
24. Görög pánczélók.
25. Római paizsok.
26. Görög paizsok.
27. Római hadijelvények, II. 7. sz.
28. Római hadijelvények, II. 8. sz.
29. Katonai zene.
30. Katonai kitüntetések.
31. Corona.
32. Római kitüntetések.
33. Kocsik, II. 13. sz.
34. Kocsik, II. 14. sz.
35. Fegyverek, II. 15. sz.

¹ Sokkal szerencsésebb kivitelű a gyűjteményünkben is meglévő: A felsőmagyarországi Renaissance építészet. Divald Kornél. Bpest, 1900.

- 36. Fegyverek, II. 16. sz.
- 37. Görögök, I. 17. sz.
- 38. Görögök, I. 18. sz.
- 39. Tábor, Tyrus ostroma, felső torony.
- 40. Ostromló és védő gépek, II. 20. sz.
- 41. Ostromló és védő gépek, II. 21. sz.
- 42. Tengerészeti ügy, II. 22.
- 43. Tengerészeti ügy, II. 23.
- 44. Csatarend, menet és csatasorok.

13. *Bruckmann-féle képgyűjtemény.* Denkmäler griechischer und römischer Skulptur. I. Bruckmann. München, 1898. A nevezett címen 400-nál több oldalra terjedő műnek iskolai használatra szánt szemelvényei azt tüzték ki czélul, hogy 50 táblán az antik plastica azon műveit mutassák be, a melyek legalkalmasabbnak látszanak arra, hogy az ifjú kedélynek úgy a régi művészet nagyságáról és szépségéről, mint annak fejlődési fokozatáról helyes fogalmat adjanak. Minden, a mi töredékes, a mi nehezen érthető, mellőzve van. Míg a túlnyomóan csak formái szépségükkel kiváló példányokat is, mint pl. a nyugodtan álló mezitelen testeket, mellőzi, mint-hogy egyedül a forma, minden mélyebb, tárgyi tartalom nélkül, mint tapasztalható, nem képes az ifjúságot lebilincselni. Arra is figyelemmel van továbbá, hogy a kiszemelt példányok a tekintetben is jellemzők legyenek, hogy milyen módon képzeltek el a régiek az ő isteneiket, továbbá, hogy milyen volt az ő külső életük, vagyis milyen a görög és római viselet. Végre az ókor néhány, a tanuló előtt ismeretes nagy embereknek arczképét is közli, a mennyiben ilyen arczkép kiválóbb művészi alakításban a szerző rendelkezésére állott.

Valamennyi tábla eredeti, nem pedig valami gypsöntvény után készült felvételeket mutat be. A hol a régibb, az „Emlékek”-ben közölt felvételek nem megfelelő alakban jelennek meg, új felvételek eszközöltettek.

Rajta volt a vállalat, hogy a szöveg úgy a tanító, mint a tanuló kívánságainak megfelelően. Minden képhez egy-egy negyedívnyi szöveg van szánva. Ez a szöveg a lehető legrövidebben az illető emlék teljes leírását, magyarázatát és méltatását nyújtja, úgy azok tartalma, mint formája szerint. Az ellentétes nézetek fejtegetésébe nem bocsájtkozik, mert ez a szövegnek egészen más terjedelmére, azonfelül könnyen az olvasó ismereteinek összezavarására vezethetne. Idézetek gyanánt csak antik, idegvágó mondatok, nem pedig az újabb irodalom selejtes és ellenmondásokkal teli nézetei szolgálnak. Természetes, hogy azon tanítók, a kik az emlékek méltatásában a fennálló ellentétes nézetekkel is meg akarnak ismerkedni, azt a rendelkezésükre álló könyvtárak segítségével könnyen megtehetik. A szöveg csak azt adja, a mit a szerzők legjobb lelkiismeretük szerint valónak tartanak.

Ezen szövegek minden laphoz két példányban vannak csatolva; az

egyik erős papírra nyomva abból a czélból, hogy a tanuló számára a kép mellé függeszszük, a másik vékonyabb papíron, hogy a tábla hátulsó oldalára ragaszszuk, hogy legalább egy példány állandóan a képpel együtt maradjon.

A táblák formája: 48—64 cm. Az egyes eredeti felvételek képnagysága átlag 30:42 cm. Hogy a képeknek a használatban a lehető legnagyobb tartósság kölcsönöztessek, erre nézve nagyon erős, tartós, közepén mélyített karton szolgál, kikerekített sarkokkal; a karton színe fekete, hogy a piszkolódástól is lehetőleg ment legyen.

Eme gyönyörű, mondhatni eddig páratlanul álló e nemű képek, üveges rámaikban foglalva, intézetünk első emeleti folyosójának egyik oldalát díszítik, míg a szemközti oldalon a Langl-féle műtörténelmi képek vannak felfüggesztve.

A gyűjtemény tartalma a következő:

I. Die altertümliche Kunst:

1. Altertümliche Jünglingstatue von Tenea.
2. Gruppe aus dem westlichen Giebel des Athenatempels von Aegina.

II. Götterbilder aus dem fünften Jahrhundert:

3. Die Athena Lemnia des Phidias.
4. Athena Parthenos.
5. Athena von Velletri.
6. Apollon mit der Kithara.
7. Statue der Hera.
8. Dioskur vom Monte Cavallo.
9. Statue des Asklepios.
10. Nike des Paionios.

III. Andere Skulpturen des V. Jahrhunderts:

11. Die Eleusinischen Gottheiten.
12. Orpheus und Eurydike.
13. Medusa.
14. Reliefs vom Parthenonfries.
15. Gruppe dreier weiblicher Statuen aus dem Ostgiebel des Parthenon.
16. Liegende männliche Statue aus dem Ostgiebel des Parthenon.
17. Statue eines Mädchens von der Korenhalle des Erechtheions zu Athen.

IV. Götterbilder aus dem vierten Jahrhundert:

18. Eirene mit dem Kinde Plutos.
19. Statue der Demeter von Knidos.
20. Statue des ruhenden Ares.

21. Kopf der Statue des praxitelischen Hermes.
22. Kopf der Knidischen Aphrodite.
23. Marmorbüste aus Eleusis.
24. Zeus von Otricoli.
25. Der Apoll vom Belvedere.
26. Artemis vom Versailles.
27. Statue der Melpomene.

V. Athletenbilder :

28. Der Apoxyomenos des Lysippos.

VI. Grabmäler :

29. Attisches Grabrelief.
30. Der sog. Alexandersarkophag von Sidon.

VII. Statuarische Gruppen :

31. Statue der Niobe mit ihrer jüngsten Tochter.
32. Rettung des sterbenden Patroklos durch Menelaos.
33. Laokoongruppe.
34. Odysseus.
35. Orestes und Elektra.

VIII. Hellenische Kunst :

36. Nil.
37. Sterbender Gallier.

IX. Historische Kunst der Römer :

38. Statue einer trauernden Barbarin.
39. Reliefs der Marcus-Säule.

X. Griechische und römische Porträts :

40. Perikles.
41. Sophokles.
42. Euripides.
43. Sokrates.
44. Kopf der Statue Alexanders des Grossen.
45. Demosthenes.
46. Homer.
47. Zwei römische Porträts Agrippa, Paris. Bronzkopf eines unbekanntenen Rom.
48. Augustus.
49. Marmorstatue einer Frau aus Herculaneum.
50. Römische Bürger mit der Toga bekleidet.

1848. április 11. emlékezete.

Dr. Jászai Rezső beszéde az 1900. április 11-én tartott iskolai ünnepélyen.

*

Hazám reménye, magyar ifjúság!

A nemzet, mely nem becsüli meg nagyjait, nem tiszteli történetét, a bomlás és enyészet csiráit hordja magában. Saját története tanítja a hazaszeretetre, a szabadságra, az eszményiségre és a férfias küzdelemre; ez tartja vissza az ádáz viszályoktól, rút szenvedelmektől, botor tettektől, melyeknek bántó komorságát a dicsőség sugarai is csak enyhíteni tudják, de el nem oszlatják.

A magyar nemzet története a nagy férfiak és dicső tettek egész legiójával dicsekszik, bár szomorú napok, komor képek sem hiányoznak belőle. A dicsőség mindenha lelkesítette, a szenvedés le nem sujtotta. Mint az erdő büszke óriása, a százados tölgy, inkább megtört, de meg nem hajlott.

Hányszor kellett harcokat vívni, véres harcokat a maga igazáért; mennyi vérnek kellett elfolynia a maga jussáért!

A római katakombák történetírója beszéli, hogy egyszer egy zarándok bolyongott a kereszténység ez ősi szent helyén s áhitattal hallgatta az őt kísérő szerzetes magyarázatát. Midőn távozott, engedélyt kért, hogy a szent helyről valami emléket vihessen, mely valamely mártyr szenvedésével kapcsolatban áll. A szerzetes egy maroknyi földet emelt föl. — Vigyed — mondá — egy porszem sincs itt, melyet mártyrvér ne öntözött volna. A zarándok kendőjébe rejté a maroknyi földet s eltávozott. Midőn otthon a kendőt szétbontotta, az vértől ázott vala.

Magyar ifjak, ilyen a mi hazánk is. Mátyrok megszentelt földje. Minden porszemét szabadságért küzdő hősök vére áztatta. Minden fűszála vértől ázott tön terem.

A maroknyi magyar nép százados küzdelmekben élt ezernyi ellenség közepette. Kívül örökös ellenség, belül átkos pártszendelmek fogyasztották életerejét. Megállította a török holdat előnyomulásában, megmentette a kereszténységet, megmentette Európát — és Európa hálátlan maradt, a jövő haza magára maradt. De nem volt erőszak, nem volt hatalom, mely meghajlította volna a büszke óriást. Küzdött lankadatlanul. Hadúr, a magyarok istene, titánokat küldött segítségére minden veszedelemben. Ezek a

vasgyúró hősök rázták fel tespedéséből mindig a magyart, ezek vezették hősi küzdelmeiben.

Több mint félszázad múlt el e dicső küzdelem óta. Hosszú út a mi történelmünkben, a melyen fájdalmak, nélkülözések, mellőzések közegette haladt néma lemondással a kesergő nemzeti Génusz, a míg a szabadságharcz Golgothájától a megengesztelődés Gosen földjéig eljutott.

Több mint félszázad surrant el az idők szárnyán, a míg a korszellem hajnala megvirradt. Megvirradt, hogy háromszázados alkotmányérelmeket orvosoljon, új jogrendet teremtsen, új életet osztogasson a szegény magyar népnek. Mert mint egykor Sieyés abbé, mi is kérdezhajjuk, hogy mi volt idáig a magyar nép? Semmi! S mi akart lenni? Valami!

Márcezius Idusán nyujtott először kezét a populus Verböczianus, a magyar nemesség, a misera plebs contribuensnek, a szegény magyar népnek, melynek tenyerét az eke szarva kérgessé tevé.

Április 11-én nyujtott kezét a magyar nemzetnek a magyar király, midőn törvényeit szentesítette.

Márcezius 15-én született meg a szabadság, április 11-én keresztelte meg a magyar király.

Nagy napok ezek, méltók reá, hogy emlékülnek néhány perczet szenteljünk a kegyelet oltáránál.

*

Az egyenlőség, testvériség, szabadság eszméinek nevében kitört párisi forradalom híre Bécsen át Pozsonyba, majd Pestre ér. S a míg a pozsonyi országgyűlési küldöttség Bécsben a nádor vezetése alatt felelős magyar miniszterium és az új reformok kieszközlésén fáradozik, addig fölkel Pesten a nép. Beköszönt márcezius Idusa.

A pesti ifjúság vágyai csakhamar túlszárnyalták azon reform-terveket, melyek a pozsonyi országgyűlésen készültek; nem elégedtek meg ök azzal, hogy az ország jogai biztosittassanak, ök a kedvező körülményeket gyökeres átalakításra kívánták felhasználni. Szociális téren is akarták gyámolítani a törvényhozást. Az ifjúság vezérei, kik között ott látjuk Petőfit, a lánglelkü költőt, rajongó hazafit, Jókait, Zrínyit, Vasvárit, egy 12 pontból álló peticióba foglalják a nemzet követelését és márcezius 15-én, Julius Caesar és Atilla halálának s a magyar szabadság megszületésének napján menydörgő helyesléssel fogadják meg, hogy azok kivivására életüket és vérüket áldozzák. Majd megzendül a nép dalmokának, Petőfinek velőtrázó szava, megszólal halotttámasztó dala, a Talpra magyar! s esküjét utána esküszí az ifjúság, az egyetemi fiatalság, a polgárság, utána menydörgi újra meg újra az esküt, „míg meg nem ittasult tőle s lelkének minden porczikája el nem telt vele a századok óta nélkülözött szabadság édes

első perczenek élvezetével.“ Ennél fenségesebb látvány nincs a természetben, nincs a történelemben. Főséges az északi fény, midőn biborsugarai-val betölti a látóhatárt, vértengerben fürdik a pompázó természet, az állatok megremegnek izmaikban, az emberek néma csodálattal állanak meg földhöz szegezve a titkos tünemény előtt; főséges a hegyek ormairól lezuhanó s mindent magával söprő lavina, a tengerháborgás megörjítő bömbölése, a tűzhányók pokoli kedvtelése: de a midőn egy nép szive keserűségével, szabadsága után való olthatatlan vágygyal zúgó hangon menydörgi: Esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk! — úgy, hogy szava végig dörög a hazán a Kárpátoktól az Adriáig, ennél fenségesebb nincs a világon!

A hazafias lelkesedés itt meg nem állapodott. Lefoglalta a sajtót s cenzura nélkül nyomatja ki proklamációját és Petőfi dalát, felrázza Pest-Budát, magával ragadja a városi tanácsot, a helytartó tanácsnál kivívja a sajtó felszabadítását, a cenzura törlését és a politikai államfogyok kiszabadítását, diadallal hozza ki börtönéből a nép bajnokát, az ősz Tancsis Mihályt és ezéjját így keresztül vivén, boldog megelégedéssel és csapongó jó kedvvel örül a nagy nap káprázatos eseményeinek!

Így zajlott le Márczius Idusa.

A közvéleménynek ez a hatalmas megnyilatkozása nagy hasznára volt a pozsonyi küldöttségnek. Márczius 16-án V. Ferdinánd fogadta a küldöttséget s jóakarataról biztosítá a nemzetet, 17-én pedig már megbízta István főherczeg nádort a magyar miniszterium megalakításával. A nádor viszont gróf Batthyányi Lajost bizta meg annak szervezésével. Az országgyűlés ezalatt Pozsonyban gyorsan hozzálátott a törvénycikkelyek megszerkesztéséhez. 23-án már kihirdették a miniszteriumot, a mi országszerte nagy lelkesedést keltett.

Miután István nádor a nehézségeket, melyek a hadügyminiszteri tárcza körül fölmerültek, szerencsésen leküzdötte, 31-én visszatért a miniszterium megerősítésével s még aznap tartott ülést a legnagyobb lelkesedés közepette. A nők karzatáról egy szép virágkoszorú bocsáttatott le az elnök főherczeg asztalára, kit szünni nem akaró éljenzés fogadott. A férfiak tollas kalapjajkat lobogtatták fejük fölött, a nők nemzeti szalagokat és kendőiket lebegtették a karzaton. Az öröm korai volt. Az udvar új és új nehézségeket támasztott, különösen azon törvényjavaslat ellen, mely a határörvidék képviseltetéséről rendelkezett. A főherczegek e törvényjavaslatot különösen azért nem akarták elfogadni, mivel az az udvart sok ezer „hű“ fegyverestől fosztotta volna meg, kikre pedig a válságos időkben nagy szükségük volt. Pillersdorf határozott fellépése, Cziráky kérései, a nádor, Batthyányi, Kossuth és a többi kormányférfiú érvei és biztosításai kevés hatást gyakoroltak. S a főherczegek bizonyára elvetik a törvényjavaslatot, ha külső körülmények nem játszanak közre. Ápril 6-án este volt, a midőn a bécsi tanulók és a nép macskazenét rendeztek gróf Taaffe igazságügyminiszternek.

A zaj a tanácsterembe hatott s teljesen megváltoztatta a főhercegek nézetét. Elfogadták ők is a törvényjavaslatot, mely javaslat a többiekkel, valamint a felelős magyar miniszterium másnap a király által megerősítettett.

A törvények már fogalmazva lévén, rövid néhány nap mulva következett *ápril 11-ike*, a szentesítés napja.

A király Pozsonyban fogadta az országgyűlést s azután annak, valamint a külföldi diplomácia bécsi képviselőinek s az osztrák császári udvartartás előkelő tagjainak jelenlétében nyújtotta át, a királyi trónon ülve István nádornak a már szentesített törvényeket kihirdetés céljából.

E napon született újjá az alkotmányos és független Magyarország, az a sziklavár, mely százados törvények, intézmények, hagyományok gránitján épült.

A negyedszázados politikai küzdelem végre ápril 11-én célját érte. Része volt a nagy cél elérésében a nemzet szabadsághőseinek Bocskaytól II. Rákóczy Ferenczig; része volt a magyar doctrinaireknek, Martinovics és társainak. Laetius e trunco florebit — írta egykor Szolartsik az összeküvők családfájának törzsére. Beteljesedett. Része volt benne minden országgyűlésnek 1825—48-ig; része volt a legnagyobb magyarnak, Széchenyi István grófnak, ki hatalmas agitatori működésével egymaga mintegy félig újra teremtette a szegény elmaradt Magyarországot. Része volt benne a nemzet szegény napszámosainak, a költőknek, íróknak, tudósoknak Dugonicstól Petőfiig, kik a míg egyrészt méceselő szorgalommal fejlesztik a magyar nyelvet, szolgálják a tudományt, másrészt költészetük hatalmával korholják és buzdítják a romlásnak indult magyart.

Az akkori sajtó működésében, a megyei élet nagyszerű föllendülésében s a 48-iki törvények megszerkesztésében oroszlánrésze volt a nemzet halhatatlan fiának, Kossuth Lajosnak és különösen márczius 3-iki fenomenalis beszédjének, melyben követelte a 48-iki nagy vívmányokat. Része volt azokban márczius 15-ének és ama nagyjelentőségű napnak, ápril 11-ének, a midőn a király és a nemzet akarata egy közös tényben egyesült.

A nemzet tehát újjá született és megkereszteltetett. Kivivta a felelős miniszteriumot, az évenkinti országgyűlést, a népképviselést, a gondolat-szabadságot s annak szabad terjesztését szóval és írásban; visszaállította ősi jogaihoz a nemzeti szint és címert; az előjogosok osztálya, a nemeség, mely eddig egyedül képviselte a nemzetet, levette a jobbágy kezéről a bilincset, kezet nyújtott neki, jogait vele testvérileg megosztotta, az adózást és a közteherviselést elfogadta, a nyomasztó úrbért, dézsmát, robotot törölte, szabaddá tette a földet, szabaddá a munkát. „Dicső napok s mindenekfelett szükségesek, hogy lökést adjanak az időnek, mely a nemzetet évezredekkel előbbre vigye s erejének tudatára hozza. Ragyogó idő, élő emlék, tizennyolcz millió ember szive tartogatja már ötven esztendő óta.“

De a derűre ború következett. Alig kerültek a nagy és örökké becses alkotások a törvény lapjaira, már is köröskörül pusztító lángot s vihart idézett elő a felszított nemzetiségi gyűlölet. S ebben az egyenetlen, de annál nagyobb szerű küzdelemben névtelen hőseink nagyobb erélyvel küdöttek, mint Leonidas és társai vagy Tell szabadsághősei, nagyobb elszánt-sággal, mint Hannibal veteránjai Zámánál, amazonjaink is hősebbek voltak, mint a dán Ságák vagy az orosz nők Silisztriánál. Itt egy egész nemzet küzdött a létfentartás ösztönével és szenvedélyével; gyilkolt és izzadt, éhezett és fázott, lelkesült és meghalt, de . . . föltámadt és él!

A földből, mely magába itta a vértanúk és szabadsághősök véréét; a földből, melyet egy egész nemzedék könye áztatott, melyre a bánkódó nemzeti Geniusz könyét sírta, ki kellett kelnie az 1848-ban elültetett szabadság nemes fájának. Nehéz küzdelmek árán bár, de Európa bámulatára Deák Ferencz, a haza bölcse, a béke olajágával áll a nemzet és a fejedelem közé. Nemzet és fejedelem végre megértették egymást. Az 1867-iki királykoronázással vége lett minden egyenetlenségnek. Azóta halad és virul a haza bölcs uralkodás dicsőségében, ragyogó királyi korona védőszárnyai alatt. És haladni fog és virulni fog időtlen-időig, ha magyarnak marad a magyar.

Édes hazám reménye, magyar ifjúság, szeresd a hazát, szeresd a királyt! Meríts lelkesedést a mult dicsőségéből, erőt a mult küzdelmeiből, hazaszeretetet a ragyogó példákból. Dobbanjon meg ifjú szived a haza oltáránál, áldozz érte mindent, élj és halj a magyar hazáért!

Mert a föld, melyen bölcsöd ringott, melyben őseid csontjai porladoznak — a te hazád. A föld, melyen először dobbant meg ifjú szived a szent lelkesedés hevével; melyre anyád könye hullott, ha szived megsebezve vérezett — a te hazád. A napsugár, mely arany kalászt érlel s életet fakaszt, a játszi délibáb, a fenyvesek zúgása, a patakok csobogása, a vízesések harsogása a te hazád földjét teszi oly széppé s oly ellenállhatatlanná. Ez a szent hant tartja fogva a magyart. Ez a szent göröngy nem ereszt bennünket tovább.

Hazám ifjúsága — szeressük e szép hazát! Szeressük az első magyart, a királyt!

Fogadjuk meg ez ünnepélyes pillanatban, hogy

Villám ha csattog, szélvész zúg zokogva
S hullám felett a hon hajója ing;
A nemzet bizton szembeszáll a vésszel,
Mit őseink építettek nem lesz pusztá rom;
Megvédjük híven karral, szívvel, észszel,
S ha kell vérünkkel, mint őseink egykoron!

Éljen a magyar haza! Éljen a magyar király!

Adatok a főgymnasium történetéhez az 1899—1900. tanévben.

A) Az intézet állapota.

1. *Tanári személyzet.* Az 1899—1900. tanévben a tanári testületet képezte: az igazgató, 17 rendes, 4 helyettes, 3 rendkívüli tanár, 1 óraadó tanár, 1 tornatanár. A nem róm. kath. vallású hittanárok ezidei száma: 4; a teljes tanári kar létszáma tehát: 30.

A rend kormányának tervszerű és szükséges intézkedéséből az 1899—1900. tanév folyamán a tanári testületben a következő változások történtek: *Váradi Károlyt*, ki Szegeden kezdette meg tanári pályáját s 15 éven át itt megszakítás nélkül folytatta, a rend kormánya Debreczenbe helyezte át házfőnöki és gymn. igazgatói minőségben. Kiváló képzettsége, körültekintő tapintatossága, rokonszenves föllépése, társadalmi simulékonysága Szeged város vezető testületeinek és társadalmának osztatlan becsülését szereztek meg számára. E kiváló tulajdonságait méltányolta a rend kormánya, midőn egy fejlődésnek indult gymnasium élére állította. Tudományos működésének eredményeit míg egyrészt írásba foglalta, miről jeles értekezései tanuskodnak; másrészt a Dugonics-társaság felolvasó ülésein, mely társaságnak megalakulása óta tagja volt, közölte a művelt közönséggel több alkalommal a maga sajátos, könnyen folyó stílusában és figyelmet lekötő előadás-módjában. *Sáfrán József* tanárt, a rend kormánya a budapesti tanárképző (Kalazantinum) lelkiigazgatójává és praefectusává tette. Ő is 15 éven át nevelte és tanította az alvidék és Szeged városa fiait, mely idő alatt a tiszta egyszerűségnek, a félre vonuló szerzetesnek mintaképét mutatta. Szíve és lelke csak tanítványai között találta meg igaz világát, kiknek minden ügyét-baját ő ismerte legjobban, ő orvosolta legközvetlenebbül s a kik ezért rajongó szeretettel vették körül. Olvasottságát, képzettségét csak tanítványai számára tartogatta s szívének szeretetébe ezeket fogadta be. S a tanítványok szeretete a szülők hálájával párosulva, az általános becsülés és tisztelet dicsőségét szerezte meg számára. Mindkét kartárshan intézetünk nagy tekintélyű, fáradhatlan buzgalmú tanárait vesztette el. Mély sajnálkozással váltunk meg tőlük s búcsúnkat csak az enyhítette, hogy valósággal hivatást teljesítenek új munkálkodásuk körében: az egyik egy nagy missióval bíró intézet élén, a másik a rend fiataljainak gyakorlati kiképeztetése körül.

A megüresedett tanári állásokat a rend kormánya *Baksay Józseffel*,

a class. philologia rendes tanárával Léváról és *Hénap Tamás dr.*-ral, a magyar s latin nyelv és irodalom rendes tanárával Váczról, töltötte be. Az eddig hiányos tanári létszámot a rendi kormánytanács ezúttal kiegészítette, mi végből *Floderer Imrét*, a természetrajz és földrajz h. tanárát, rendszeresen alkalmazta, ki már az előző évben is, februártól kezdve, kiegészítő tanárként működött intézetünknel.

Az így kiegészített tanári testület aug. 28-án tartotta meg első — alakuló — gyűlését, melyen tüzetes megbíralás tárgyát képezték a tanuló ifjúság szellemi és erkölcsi érdekeit illető teendők, az igazgató bemutatta a tantárgyak és az osztályfőnöki tisztségek felosztásának tervezetét s egyzersmind a melléktisztségeket is felosztotta. Ugyanekkor történt a rendkívüli tárgyak felosztásának végleges megállapítása, melyben az előző évhez képest változás annyiban állott be, hogy a francia nyelv tanításánál a kezdőké mellett a haladók tanfolyamát is megnyithattuk.

Betegségi esetek, mint minden évben, ez idén is fordultak elő a tanári testületben; de mindannyi múló volt és rövid ideig tartott. Helyettesítést a tanári testület tagjai közül 13-an vettek igénybe összesen 138 órában. Óráikat az ugyanazon osztályban működő kartársak látták el.

2. *A tanulók.* Az iskolai évet a beiratások s egyéb előkészítő munkálatok befejezése után szept. 6-án kezdtük meg s akadálytalanul folyt a tanítás egész az év végeig. Az 1899—1900. tanévre a fölvételi, javító és pótló vizsgálatokat aug. hó két utolsó napján tartottuk. Felvételre más intézetből nem jelentkezett senki. Javító vizsgálatra bocsátottunk 60 tanulót, kik közül azt sikerrel kiállotta 56, megbukott 4. A beírások szept. 5 első napján történtek. A két első napon csak helybeliek iratkoztak be; a többi napokon pedig helybeliek és vidékiek a jelentkezés sorrendje szerint. A létszám betelése után elutasított az I. osztályból 40, a II. osztályból 20, a III. osztályból 4, az V-ikből 16, a VI-ikből 4. Számfelett fölvétetett 13. A számfeletti felvételek a nm. vall. és közokt. ministerium 1899. évi 68,655. 69,443. 69,592. 70,011. 70,309. 83,211. sz. rendeletei, illetőleg a tanker. kir. főigazgatóságnak e rendeleteken alapuló 1899. évi 1422. 1491. 1506. 1516. 1533. 1411. 1491. 1547. 1533. 1585. 1803. 1828. sz. enged. alapján történtek. Fölvétetett pedig a három I. osztályba 181, a két II. osztályba 120, a két III. osztályba 139, a két IV. osztályba 116, az V-be 76, a VI-ikba 70, a VII-be 63, a VIII-ba 59, összesen 824 nyilvános tanuló, kikhez a III. osztályba 2, a IV. osztályba 1, a VI. osztályba 1, a VII. osztályba 1, a VIII. osztályba 4 magántanuló járult s ezekkel a felvett tanulók létszáma 833-ra emelkedett. Ezek közül a tanév folytán kimaradt 19, más intézetbe ment 1, kizáratott 2, kibetegedett 8, meghalt 5, összesen 35 tanuló; e szerint az év végén volt 789 nyilvános és 9 magántanuló.

Intézetünkben összesen 13 osztályt nyitottunk meg, a négy alsó osztályt párhuzamosítván az idén is; még pedig az I. osztályt három osztálylyal.

Az összes beírt tanulók létszámát tekintve a mult évhez képest 15 főnyi apadás mutatkozik. Különösen a vidékiek száma kisebbedett a tavalyihoz képest. Ennek okát főleg abban a körülményben kell keresnünk, hogy a mint az állami főgymnasium osztályai megnyílnak, épen olyan arányban a fölvételnél csak a törvény által megengedett szám betöltésére szorítokozunk. Így a 3 első és a 2 második osztályba az idén már csak 60—60 tanulót vettünk föl s az elutasítottak mindannyian vidékiek voltak.

A vizsgálatot tett 798 tanuló közül 545 (68·29%) helybeli, 253 (31·71%) vidéki.

A IV. statisztikai táblázat szerint a vidékiek közt legnagyobb számmal van képviselve Torontál vármegye: 127 tanulóval; de e mellett jelentékeny számú tanulót kaptunk más megyékből is: Bács-Bodrog 35; Csanád 22; Csongrád 11; Pest-P.-S.-K.-K. megye 15; Temes 46.

Az 1899—1900. tanév folyamán 22 tanuló maradt ki az intézetből. Ezek részint szüleik áthelyezése folytán távoztak, részint pedig a tanári kar tanácsára tehetségüknek megfelelőbb, gyakorlatias irányú pályára léptek. Az ellenőrző értekezletekből kifolyólag ugyanis soha sem mulasztottuk el figyelmeztetni a szülőket, hogy tehetségtelen és hanyag gyermekeiket ne erőltessék a tudományos pályára, hanem igyekezzenek szerényebb tehetségükhöz mértelen elhelyezni.

A magánvizsgálatokat a folyó tanévben május hó 5. és 6-án, az érettségi vizsgálatok előtt; továbbá június hó 16—18-án tartottuk. Összesen 9 magántanuló jelentkezett, kik közül 2 megbukott, 7 sikerrel tett magánvizsgálatot.

A megvizsgált tanulók közül vallásra nézve: 558 (69·92%) róm. kath., 2 (0·26%) gör. kath., 28 (3·50%) ev. ref., 13 (1·63%) ág. ev., 162 (20·30%) izraelita, 33 (4·13%) gör. kel., 2 (0·26%) unitárius.

Anyanyelvre nézve: 628 (78·70%) magyar, 146 (18·29%) német, 7 (0·88%) román, 14 (1·74%) szerb-román, 2 (0·26%) bolgár, 1 (0·13%) más nyelvű. A tanév végén mindannyian tudtak magyarul.

A tanulók nyelvismeretére, szüleiknek polgári állására vonatkozólag részletes adatokat nyújtanak az I. d) e) statisztikai táblázatok. Az előbbiből kitűnik, hogy tanulóinknak 62%-a csak magyarul beszél s így a német nyelv tanítása nagy részben az intézetre nehezedik; az utóbbiból pedig az látszik, hogy leginkább a középosztályhoz (önálló östermelő, iparos, köztisztviselő, értelmiség) tartozó szülők küldik gyermekeiket intézetünkbe. kik aztán az iskoláztatással járó terheket is könnyebben viselhetik.

A tanulók egészségi állapota az egész tanév alatt kedvező volt. Járványos betegség csak szórványosan adta elő magát; egyesek azonban a családjukban fölmerült fertőző betegségek (vörheny, kanyaró) miatt rendőrkapitányi határozat folytán rövidebb-hosszabb időre eltiltattak az iskolába járástól, de a kellő óvintézkedések szigorú alkalmazása mellett az in-

tézetbe nem hurczolták be a bajt. Csak így történhetett meg, hogy intézetünk 800-at meghaladó növendékei közül a kanyaró 11-et, a vörheny 8-at lepett meg s ezek is minden nagyobb baj nélkül átestek rajta. A harmadik szintén járványosnak minősített általánosabb baj az influenza volt legfőképp márczius és április hónapokban. Ezen idő alatt feltűnő volt egyes osztályokban a hiányzók száma. Súlyos betegségi eset 93 adta elő magát ez év folyamán.

Haláleset 5 fordult elő. Nov. 22-én Eimann László III. A) oszt. tanuló jobblétre szenderült. Szép reményekre jogosító és törekvő növendéke volt intézetünknek. Temetése nov. 25-én ment végbe, melyen tanárai és tanuló társai is megjelentek s ravatalára koszorút helyeztek. Ápr. 11-én egyik szelidlelkű és szeretetre méltó kis tanulónkat, Massány Jenő III. B) oszt. tanulót ragadta el a halál. Mivel épen ezen időben az ifjúság a husvétii szünetekre széteszlott, temetésére osztálytársainak csak itthon maradt része vonulhatott ki. Mély részvétük jeléül ravatalára az egész osztály nevében koszorút tettek. Mannheim Endre V. oszt. tanuló a husvétii szünetekre egészségesen távozott, de vörhenybe esvén, nagybátyja házánál Sáralfván, ápr. 16-án meghalt. Osztálytársai a szülőkhöz részvétiratot intéztek. Jun. 8-án az intézetnek egy kis halottját, Száva Viktor I. B) oszt. tanulót kísérték iskolatársai utolsó útjára. Elbúcsúzásul baráti szeretetüknek koszorúját helyezték elvesztett pajtásuk koporsójára s gyermeki lelkük őszinte fájdalomnak az egész osztály által aláírt s a gyászoló szülőknek a ravatal mellett átnyujtott sorokban adtak megható kifejezést. Végül az évről vizsgálatok megkezdésekor, jun. 19-én vettük a szomorú hírt, hogy Budai Lajos III. A) oszt. tanuló, rövid szenvedés után vörhenybetegségnek esett áldozatul. Ifjúságunk csak csendes részvéttel áldozhatott szeretett iskolatársuk emlékének. Nyugodjanak békével!

Egészségi szempontból tanulóink több ízben vették orvosi vizsgálat alá: az év elején okt. 18-án, évközben márcz. 26-án s végül az ifjakkal az intézetből való távozásuk előtt június 13-án. A megvizsgált 804 tanuló közül trachomásnak találtatott 12. Mindezek már régebben szenvedtek e bajban s azóta folyton gyógykezelés alatt állanak.

A védhimlőoltást dr. Gyuritz Sándor I. ker. tiszti orvos úr 1899. okt. 31-én végezte az első és újraoltásra kötelezett tanulókon az intézetnek erre a célra kirendelt helyiségében.

A tanuló ifjúság egészségének és testi fejlődésének érdekében a tőle telhetőt megtette az intézet. Télen a tornateremben, ősszel és tavasszal az iskolaudvarban rendszeren végezték a tornázást s az utóbbi helyen játékversenyekeket is rendeztek. Úszásra a Tiszán fölállított rendszeres uszodák voltak kijelölve.

3. *Intézeti szolgálak.* Két benlakó szolgálja van az intézetnek, kik közt úgy a tisztogatás, mint más egyéb szolgálat arányosan van megosztva. Ezekhez járul a téli hónapokban egy fűtő szolgálja.

4. *Az épület és a bútorzat.* Az épület, mely 1886. óta áll fenn, az igényeket minden tekintetben kielégíti. Minden oldalról szabad lévén, e helyiségek világosak, könnyen szellőztethetők s általában az egészség követelményeinek megfelelőek. A tornaterem az iskola udvarán külön épületben van elhelyezve s deszkával van kipadozva; nyári tornahelyül szolgál az épület 1480 m² udvara, mely az utca felől két sor fával van szegélyezve.

Bútorzataink teljesen jó állapotban vannak. Ezen évben 1 drb különálló szekrény készült a természetrajzi gyűjtemények számára, hossza 3·20 m., szélessége 1·72 m., magassága 3 m., köröskörül üvegezett, záras, kétszárnyú ajtókkal, sarkai keményfából, kívül ó-tölgyfa, belül ezüst színre festve, 400 korona értékben.

Az I. emeleti folyosón a képek felfüggesztésére 50 folyóméter hosszúságban képtartó léczeket huzattunk bükkfából tölgyfa színre páczolva és beeresztve (à 1 kor. 30 fill. = 65 kor. ért.) •

Philologiai tárgyú gyűjteményeink elhelyezésére egy különálló üveges szekrényt állítottunk fel a tanári könyvtárban, mely 308 kor. értéket képvisel. Ezzel a philologiai múzeumnak állandó alapját vetettük meg.

Az ifjúsági könyvtár számára is készült egy zárható s két szárnyú ajtóval ellátott szekrény 100 kor. értékben.

Egy tanteremben, továbbá a természettani előadó-, a természetrajzi és vegytani dolgozó teremben, valamint az igazgatói irodában és a tanári tanácskozó teremben a légszeszlámpák Auer-égővel szereltettek föl.

5. *A tanszerek.* A tanszerek évről évre szaporodnak, az elavultak czélszerűbbekkel cseréltetnek föl. A város, mint az intézet fentartója, e tekintetben az intézetről elismerésre méltóan gondoskodik. A tornacsarnok fölszerelése részben folytatást nyert, részben pedig a szükséges javítások eszközöltettek. Tanári könyvtárunk elég tartalmas, folyóiratokkal gazdagon el vagyunk látva. Ifjúsági könyvtárunk évről évre gyarapodik a tanuló ifjúságtól e célra szedett összegből. Történelmi, földrajzi, geometriai, szabadkézi rajzeszközök dolgában nincs hiány. Természetrajzi, természettani szertáraink évenként tetemesen gazdagodnak. A vegytani szertár a gymnasiumi oktatás igényeinek eléggé megfelelőleg van berendezve. A művészeti izlés fejlesztése s a műrecek megérthetéséhez szükséges előképzés szempontjából a megfelelő szemléltető képek beszerzéséről évről évre gondoskodunk.

6. *A költségek.* Az intézetet Szeged városa tartja fenn, de hozzájárul az állam s a kegyesrend is; amaz évenként annyi ezer forinttal, a hány a párhuzamos osztályok száma, de négynél nem többel; emez minden kötelezettség nélkül évenként egy meg nem határozott összeggel. Ezen összeg e tanévben 9540 kor. volt.

Szeged szab. kir. város 1900. évi köz költségelőirányzata szerint 1899—1900. tanévre kiadások czimén fölvétetett: tanárok fizetésére 47,170 kor., szolgák fizetésére 1460 kor., épületek fentartására 3394 kor., helyi-

ségek fűtésére 2360 kor., iskolai szerelvényekre 606 kor., irodai és házi átalányra 2352 kor., tanszerátalányra 3400 kor. Összesen: 60,742 kor.

Bevétel tandíjból, értesítő- és könyvtárdíjból:

tandíj 474 helybeli tanuló után à 30 kor.	14,220 kor. — fill.
értesítő és könyvtárdíj 474 helybeli tanuló után	
à 1 kor. 60 fill.	758 „ 40 „
tandíj 218 vidéki tanuló után à 60 kor.	13,080 „ — „
értesítő és könyvtárdíj 218 vidéki tanuló után à 1 kor.	
60 fill.	348 „ 80 „
Összeg	28,407 kor. 20 fill.

Tandíjmentes 106 helybeli,
35 vidéki.

Tandíjból elengedettett 106 helybeli tanuló után à 30 kor.	3180 kor. — fill.
Értesítő és könyvtárdíj 106 helyb. tan. után à 1 kor. 60 fill.	169 „ 60 „
Tandíjból elengedettett 35 vidéki tanuló után à 60 kor. .	2100 „ — „
Értesítő és könyvtárdíj 35 vidéki tan. után à 1 kor. 60 fill.	56 „ — „
Összeg	5505 kor. 60 fill.

Tandíjmentességet nyert 16·92‰.

7. *Segélyezési ügy.* a) Részint a város, részint az egyházmegyei hatóság, vagy a szegedi k. r. ház által kezelt alapítványokból e tanévben 10 ifjú nyert jutalmat 656 kor. értékben. A legnagyobb jutalom 88 korona, a legkisebb 2 korona volt. b) Egy tanuló a nm. vall. és közokt. m. kir. Minist. máj. 3-án 14,302/1900. sz. a. kelt rendeletével, a váci Mária Terézia ösztöndíj-alap 1900. évi jövedelmi feleslegéből 100 koronát tanulmányi segélyül nyert. c) Idegen ösztöndíjat élvezett 15 ifjú 4498 kor. 98 fill. értékben. A legnagyobb 833 kor. 32 fill., a legkisebb 120 kor. volt. d) A tanuló ifjúság kebelében fennálló segélyező-egyesület 57 ifjút segélyezett 880 kor.; továbbá 142 tanulót 1180 drb használatra adott könyvvel.

B) Az intézet működése.

1. *Fegyelem.* Az ifjak erkölcsi magaviselete az évvégi osztályozás szerint: 789 nyilvános rendes tanuló közül 579 jó, 208 szabályszerű, 2 kev. szabályszerű. A tanév folytán 6-an akadtak tanulóink közül, kik fegyelmi vagy erkölcsi vétségükkel osztályfőnöki vagy igazgatói megrovásban részesültek. Márczius hóban egy súlyosabb beszámítás alá eső fegyelmi ügy merült föl, melyből kifolyólag az igazgató kénytelen volt 2 tanulót az intézetből nyomban eltávolítani s ellenük a fegyelmi eljárást megindítani. A tanári testület kizáratási határozatát a nm. vall. és közokt. magyar kir. ministerium május 7-én 27,436. sz. a. kelt rendeletével mindkét tanulóra vonatkozólag helybenhagyta és megerősítette: az egyik lopás vétségeért az ország összes középiskoláiból, a másik ugyancsak lopás vétségeért a szegedi középiskolákból záratott ki.

A beírások alkalmával minden szülő és gyám tudomást szerzett az intézet rend- és fegyelmi szabályairól, melyeknek kinyomatott példányait a tanulók közt nemcsak kiosztottuk, hogy láttamozás végett a szülőknek bemutassák, hanem osztályonkint, értelmi fejlettségükhöz képest, meg is magyaráztuk. Az eljárás egyöntetősége tekintetéből mindjárt az első, alakuló ülésben úgy a házi rend és fegyelem, mint az oktatásra és nevelésre vonatkozó főbb szabályokat megállapítottuk s jegyzőkönyvbe foglalva, a főigazgatósághoz fölterjesztettük.

A tanári testület kiváló gondot fordított a nevelésre, mely a középiskolában a tanítástól elválaszthatatlan; iparkodott minden észlelt bajt azonnal orvosolni.

A valláserkölcsei alap lévén a nevelésnek egyedüli és biztos alapja, a tanári testület súlyt helyezett rá, hogy ennek ápolására felhasználjon minden felmerülő alkalmat. Mivel az imádság a leközvetlenebb gyakorlása a vallásnak, imádsággal kezdtük és végeztük az előadásokat. A róm. kath. vallású ifjúság hétköznapiakon, a késő őszi és téli hónapokat kivéve, fél 8 órakor, vasár- és ünnepnapokon pedig 8 órakor szent misén vett részt, vasárnap a szent mise után, három csoportban, szent beszédet is hallgatott s a vallási tanok fejtegetése kapcsán vallási, iskolai, társadalmi stb. kötelemeinek teljesítésére buzdított. Az előirt időben elvégezte a sz. gyónást és áldozást, megtartotta a nagyheti szent gyakorlatokat, jelen volt az anyaszentegyháztól rendelt minden nyilvános ájtatosságon és körmeneten, a farsang három utolsó napján tartatni szokott szentségimádáson; testületileg vett részt okt. 4-én apostoli királyunk Ő Felsége névünnepén a hálaadó istentiszteleten és jun. 8-án ugyancsak Ő Felsége koronázási emlékünepe alkalmából tartott öröm-istentiszteleten.

Május hó 24-én intézetünk 400 növendéke részesült a bérmlás szent-ségében. Főtisztelendő és nagymélt. Dessewffy Sándor, csanádegyházmegye főpásztorja avatta föl őket a hit bajnokaivá, ki május hó 23-án mélt. Németh József fölszentelt püspök úr kíséretében érkezett városunkba. Ifjúságunk a templomtérén fogadta főpásztorát és vette atyai áldását. A bérmlás szent-ségének kiosztása előtt a megyés püspök május 24-én reggel 7 órakor a belvárosi templomban a középiskolai tanulók részére misét mondott, melyen a főgymn. énekkar énekelt. Távozásakor, június 1-én d. u. 6 órakor, intézetünk ifjúsága, a tanári kar vezetése alatt, a vasúti indóház előtt sorfalat képezve, vett szívélyes búcsút szeretett főpásztorától.

Mivel a hazaszeretet és vallásosság csak együtt virulhat a szívben, istentisztelettel vették kezdetüket az október 6-án, április 11-én tartott hazafias ünnepélyek is, melyeket azonfelül hazafias költemények szavalása vagy ily tárgyú felolvasások által iparkodtunk az ifjúság erkölcsi érzületére gyümölcsözőkké tenni.

Végre a tanári testület azon meggyőződésből indulva ki, hogy a val-

lások érzelmeknek kiváló részük van a szív nemesítésében; hogy az közös szüksége az emberiségnek, mert a lélekhez van forrva s attól elválaszthatatlan; s hogy annak hiányát nem pótolhatja semmi, legkevésbé pedig az okoskodás és a büntetés: azért odatörekedett, hogy egyrészt nemes példaadással hasson a tanulók erkölcsére, másrészt intés és buzdítás által szívébe oltsa a tiszta szereteten alapuló s az embert egyedül boldogító vallásosságot.

Nem kath. vallású ifjaink saját lelkészeiktől nyertek vallási oktatást s mindnyájan tartoztak a saját vallásuk szerint rendezett istentiszteleten szoros ellenőrzés mellett megjelenni.

A 14,693 mulasztott óra között 56 volt, mely nem igazoltatott. A vizsgálatot tett tanulók mindegyikére átlag 18 mulasztott óra esik, annyi mint a mult iskolai évben. Az 56 igazolatlan óramulasztás 13 tanuló közt oszlik meg.

A mulasztott órák számát tetemesen növelte az a körülmény, hogy a családban előforduló járványos betegségek alkalmával a városi tisztii főorvos a házban lakó nem beteg tanulókat is eltiltotta az iskola látogatásától.

2. *Oktatás.* a) Tanításunkban — úgy mint eddig — az általános tanterv és utasítások voltak az irányadók. Az előirt tananyagot állandó tanmenetünk értelmében minden osztályban az összes tantárgyakból elvégeztük.

b) Tankönyvekül kizárólag engedélyezett könyveket használtunk, melyek általában jóknak bizonyultak s a tanítást megkönnyítették.

c) A tanítás eredményét: hány tanuló volt osztályonkint és együttesen jeles, jó, elégséges, egy, két és több tárgyból elégtelen, az Értesítő II. a) statiszt. táblázata tünteti föl.

Az osztályozás eredménye az 1898—99. tanévvel összevetve, a következő: A mult tanévben (mikor az év végén a létszám 825, vagyis 27-el nagyobb volt) minden tárgyból jeles volt 56, most van 54, minden tárgyból legalább jó volt 173, most 154, minden tárgyból legalább elégséges volt 419, most 440, egy tárgyból elégtelen volt 76, most 77, két tárgyból elégtelen volt 30, most 22, több tárgyból elégtelen volt 71, most 51.

A II. b) statiszt. tábla százalékszámái legjobban igazolják, hogy a jelen tanévi eredmény is megnyugtató; ugyanis 798 osztályozott tanuló közül fölléphet 648 (81.22%), egy tárgyból bukott, tehát felsőbb engedély nélkül javíthat 77 (9.64%), ismételni tartozik 67 (8.39%), nem ismételhet 6 (0.75%).

A szellemi nevelés terén elért eredmény tehát, tekintve az alsóbb osztályba belépők egyrészének a tannyelvben való járatlanságát, továbbá azon kevés érdeklődést, melyet sok szülő gyermeke évközi szorgalma iránt tanusít, kielégítőnek mondható.

A testi nevelés terén elért eredmény szintén megfelelő. A tornaoktatás czéljaira jól felszerelt téli helyiség és elég tágas udvar áll rendelkezésünkre s ezért intézetünkben a tornázás oktatása ép oly folytonos, mint az elméleti tárgyaké.

Csak örömmel üdvözölhetjük a revizionált tantervnek azon intézkedését, hogy megszorítja a szertornázást s télen korcsolyázással, nyáron játékokkal foglalkoztatja a tanulókat; rendszeres tornázást csak akkor rendel, ha a kellemetlen időjárás a tanterem falai közé szorítja az ifjúságot.

A művészeti érzéknek és a szépérzéknek felkeltésére az egyes tárgyak keretében, u. m. a remekírók olvasásánál, a történelem előadásánál, a geographiánál, a rajznál stb. gondot fordítottunk. Ezen kívül, mint már a mult évben is, növendékeink a tanárok vezetése mellett megnézték a szegedi képzőműv. egyesület által kiállított képtárlatot; az iskolai év végén pedig Nováky Bertalan és Kátay Lajos rajztanárok a tanulók egész évi rajzaiból rendeztek kiállítást, mely az intézet rajztermében máj. 27-ikén volt látható. Megtekintette azt dr. Czobor Béla bpesti tud. egyetem. ny. rk. tanár úr is s a tanulók rajzairól nagy elismeréssel nyilatkozott.

A nm. vall. és közokt. minist. f. é. febr. 6-án 8665. sz. a. kelt rendelete értelmében dr. Kiss Lajos áll. főreálisk. tanár a művészet történetéből 12 összefoglaló előadást tartott, melyekre intézetünk VII. és VIII. oszt. tanulói közül 52-en jelentkeztek. Az előadások skioptikonos bemutatások, rajzok, fotografiák kíséretében tartottak, melyek az egyes előadások tartalmához simulva, kitűnően illusztrálták a történeti fejlődés képét.

Fölemlítendőnek tartom, hogy az 1890. XXX. t.-cz. alapján az V. osztály 76 növendéke közül 22, a VI. osztályban 70 tanuló közül 15, a VII. osztályban 68 közül 26, a VIII. osztályban 59 közül 14, összesen 77-en tanulták a görög nyelv és irodalom helyett a nevezett törvényben előírt tárgyakat.

d) A tanárok közreműködése a tanításban:

A tanári testület minden egyes tagja iparkodott megfelelni feladatának, kötelességét kellő buzgalommal és lelkiismeretességgel teljesítette.

A testület tagjai közül többen az intézet falain kívül is érvényesítették munkásságukat; így *Fekete Ipoly*, *Simonides István* és *dr. Jászai Rezső* a helybeli állami főreáliskolában a latin nyelvet tanították; *Timina Ödön* az iparos tanulók iskolájában a számtant és a közismereti tárgyakat adta elő; *Schandl Miklós* pedig mint a meteorológiai állomás vezetője működött.

Dr. Hénap Tamás a „Szülőkhöz“ czímen paedagogiai értekezést írt a jelen Értesítőbe.

Baksay József szintén a jelen Értesítőben terjedelmesebb tanulmányt tett közzé: „Philológiai múzeumunk ismertetése, kapcsolatban a művészeti oktatás és szemléltetés kérdésének vázlatos történeti feltüntetésével.”

Frank István a „Középisk. Mathem. Lapok“ munkatársa.

Dr. Jászai Rezső irodalmi értekezései: Adatok a Boeckai felkelés történetéhez. (Történelmi tár, 1899. III.) Három röpirat 1790–91-ből. (A Dugonics irod. társaság 1899-iki Évkönyvében és külön lenyomatban.) Őseink magánéletéből. (Felolvasás a Dugonics irod. társaság 1900. márcz. 25-iki ülésén.

Emlékbeszéd az aradi vértanúk felszázados évfordulóján 1899. okt. 6-án. (Ünnepi beszéd 1848. ápr. 11-ikének emlékére rendezett ünnepélyen.) Kisebb cikkek a „Barsi Ellenőr“-ben.

Kovács ev. János több kisebb költeményt tett közzé részint a lapokban, részint önállóan ily czímmel: Gyászdal. (Megzenésítette Szögedi Endre az „Apolló“-ban.) Damjanics János; Apró dalok; Dókus József, a jó öreg; Tavaszi dalok. (Megjelentek a „Zemplén“-ben.) Horváth Dóme emléke. (Májusi koszorú Horváth D. sírjára a „Kecskeméti Lapok“-ban.) Sátoralja-Ujhely Minervája. („Zempléni Adalékok“-ban.)

e) Érettségi vizsgálatot szeptember, deczember és junius hónapokban tartottunk, melyekről külön kimutatást adunk az Értesítő III. statiszt. táblázatán.

f) Nem kötelezett tantárgyakul előadattak: a francia nyelv, a gyorsírás, a szabadkézi rajz és a műének, a három első mérsékelt díjért, az utóbbi pedig egészen díjtanul, a mennyiben a tanítót a város díjazza évi 150 frttal. A francia nyelvet Simits Ferencz főreáliskolai tanár, a gyorsírást Jakab Lajos okl. gyorsíró-tanár tanította.

g) Az ifjúság a könyvtárt szorgalmasan látogatta. A könyvtár úgynevezett kisebb és nagyobb könyvtárra van elválasztva; amazt az alsóbb, emezt a felsőbb osztályok növendékei használták. Mindegyiknek külön-külön tanár-gondnoka és ifjúsági könyvtárnoka van.

h) Az önképzőkörnek 121 rendes tagja volt (VII. és VIII. osztálybeliek), kik Szinger Kornél tanár vezetése alatt buzgalommal dolgoztak és sok irányú munkásságot fejtettek ki. A kör működéséről részletes képet nyújt az Értesítő F) pontja, melyből kitűnik, hogy a kör tagjai nemcsak a szépirodalom, hanem a komoly tanulmányok terén is tettek kísérleteket, szavaltak, classicusokból fordítottak, kivonatokat készítettek stb. A szaktanárok pályakérdéseket tűztek ki, azok kidolgozásához utasításokat adtak s a dolgozatokat meg is bírálták.

Az önképzőkörnek külön könyvtára és külön énekkara van, mely utóbbi a kör vezető-tanárának felügyelete és Járosi VIII. oszt. tanuló vezetése alatt állt.

C) Általános ügyek.

1. A szegedi tankerület kir. főigazgatója, ngs. és főtiszt. dr. Platz Bonifác úr, a tanév folytán több ízben szerencséltette intézetünket látogatásával: szeptember 13—14., decz. 19. és jun. 5—9. napjain, midőn a pótló-, javító- és rendes érettségi vizsgálatokon elnökölt; továbbá okt. 15—19. napjain, midőn hivatalos évi látogatását végezte. A tanítás menetének s az intézet helyiségeinek és szertárainak átvizsgálása után okt. 19-én délelőtt tartotta meg a tanári testülettel az értekezletet, melyen látogatásai közben szerzett tapasztalatait s ezek kapcsán megjegyzéseit, utasításait és jó tanácsait közölvén, az intézet belső állapota fölött megalégedését fejezte ki.

Dr. Szamosi János, egyetemi tanár, mint a közokt. tanács tagja, a nm. vall. és közokt. min. megbízásából május 4—8. napjain meglátogatta intézetünket s a latin és görög nyelv, valamint a görögpótló tárgyak tanítási menetének megfigyelése végett megjelent mindegyik szaktanár előadási óráján. Május 8-án délelőtt értekezletet tartott, melyen csak az érdekelt tanárok vettek részt. Néhány észrevételét bizalmasan közölvén a gyűlés tagjaival, általában kijelentette, hogy a felmutatott eredménnyel meg van elégedve.

Máj. 27-ikén pedig dr. Czobor Béla, egyetemi tanár és pápai kamarás tisztelte meg intézetünket látogatásával, megtekintette az ifjúság rajzaiból rendezett rajzkiállításunkat s elismerőleg nyilatkozott általában, de különösen a VII. és VIII. osztály mértani rajzairól.

Rendünk főnöke, főtisztelendő Magyar Gábor úr ő nagysága jan. 24-én a gyorsírókört látogatta meg s köszönetet mondott azon kitüntető ragaszkodásért, hogy az ifjúság őt a kör dísztagjává választotta.

Főgymnasiumunk tanártestülete a kartársi összetartásnak és szeretetnek adott kifejezést, midőn a csurgói ev. ref főgymnasiumnak szept. 14-iki százados ünnepére s a nyitrai főgymnasiumnak okt. 30-án új épülete felavatási ünnepére távirati üdvözlétét küldötte.

2. *Nyílvános iskolai ünnepélyek.* Az ifjúság hazafias érzületének fejlesztésére, lelkesedésének és kegyeletének ápolására több ünnepélyt tartottunk.

Erzsébet királyné halálának évfordulóját: szept. 10-ikét, mivel vasárnapra esett, szept. 11-ikén ünnepeltük, megújuló fájdalommal emlékezvén meg az elhunyt dicső királynéről.

Az aradi tizenhárom vértanúságának évfordulóját az intézet gyászmisével és gyászünnepélyvel ülte meg. Az ifjúság hazafias dalokat énekelt és alkalmi költeményeket szavalt. Az ünnepi beszédet dr. Jászai Rezső tanár mondotta, élénk színekkel ecsetelvén a szabadságharcz balsikereit, a 13 vértanú kínszenvedését, az elnyomatást; végül hazaszeretetre s a nemzet megdicsőült nagyjainak követésére buzdította az ifjúságot.

Január 14-ikén Petőfi emlékezésére az „Önképzőkör“ rendezett sikeres ünnepélyt, melynek lefolyását „Önképzőkör“ cz. rovat alatt adjuk.

Márczius 15-ikét is részben a nagy nemzeti ünnep emlékezetének szenteltük. Az osztálytanárok osztályaikban az ünnep jelentőségét magyarázták a tanulónak, 10 órakor pedig az egész tanári kar részvétele mellett az intézeti kápolnában hálaadó istentiszteletre gyűltek össze.

Márczius 11-én a szegedi árvíz huszonegyedik évfordulóját a főgymnasium „Önképzőkör“-e sikerült ünnepélyvel ülte meg, ünnepi gyűlésen alkalmi szavalatokkal, énekkel és felolvasásokkal.

Április 20-án az 1848. törvények szentesítésének évfordulóját ültük s ez alkalommal dr. Jászai Rezső tanár mondta az ünnepi beszédet, melyet ez évi Értesítőnk élén maradandó emlékezésül nyújtunk az ifjúságnak.

Végül az „Önképzőkör“ saját kebelében több kiváló írónk, költőnk kegyeletes emlékét újította föl, május 27-ikén pedig nyilvános évváró ünnepélyt rendezett, mely számos előkelő vendég jelenlétében az intézet dísztermében folyt le. Mindezekről bővebb tudósítás az Értesítőnek „Önképzőkör“ cz. fejezetében található.

A tanévet június 29-ikén ünnepélyes „Te Deum“-mal zártuk be, mely után a tanulóknak kiosztottuk az odaitélt jutalmakat, továbbá a bizonyítványokat és Értesítőket.

D) Felsőbb hatóságoktól érkezett fontosabb leiratok.

1899. évi 26,368 min. sz. A „Vakokat gyámolító orsz. egyesület“ céljaira az ifjúság között minden évnek nov. 19-ik napján gyűjtés rendezendő.

1899. évi 68,651. és 70,309. min. sz. Néhány tanulónak számszerű fölvétele engedélyeztetik.

1899. évi 37,881. tanácsi sz. A tandíjmentesség iránt benyújtott folyamodványok megfelelő előmenetelt igazoló isk. bizonyítvánnyal és teljes vagyontalanságot igazoló szegénységi bizonyítvánnyal szerelendők föl.

1899. évi 71,898. min. sz. Horvát-szlavonországi középiskolából vagy ennek megfelelő intézetből hazai középiskolába átlépni szándékozó tanulók felvételre a nm. ministeriumhoz kötelesek folyamodni.

1899. évi 85,552. min. sz. Oly tanulóknál, kik polg. isk. bizonyítvány alapján jelentkeznek fölvételre, megkövetelendő mindazon bizonyítványok bemutatása, melyekből a jelentkező addigi tanulmányainak ismerete hitelesen megállapítható.

1900. évi 389. kegy. tan. rendfön. sz. A kath. vallásitanítás a jövő isk. évtől kezdve a nm. magyar püspöki kar 1900. évi jan. 29. tanácskozm. határozata folytán kibocsájtott tantervnek és utasításoknak megfelelőleg intézendők.

1900. évi főig. sz. A főgymn. VII—VIII. oszt. tanulói buzdítandók, hogy a nm. minist. 8665. sz. rendeletével elrendelt s a szegedi áll. főreáliskolában tartandó művészeti történeti előadásokon részt vegyenek.

1900. évi 495. eln. sz. A nm. vall. és közokt. ministerium rendeletével dr. Szamosi János kolozsvári egyetemi nyilvános tanár — mint az orsz. közokt. tanács tagja — megbízatik, hogy a szegedi közs. főgymnásiumot a class. nyelvek s a gör. nyelv helyett megszabott tárgyak tanítási menetének megfigyelése végett látogassa meg.

1900. évi 5069. eln. sz. A nm. vall. és közokt. ministerium rendeletileg felhívja az igazgatóságot, hasson oda, hogy a tanuló ifjúság iskolai szerekül csak hazai gyártmányokat használjon.

1900. évi 27,436. min. sz. A nm. vall. és közokt. ministerium rendeletével Podluzsányi Kálmán, szegedi főgymn. tanuló, az ország valamennyi

középiskoláiból. Szücs Lajos V. oszt. tanuló pedig a szegedi középiskolákból kizáratik.

1900. évi 19,145. tanácsi sz. A 434.15—1899. évi sz. a. kelt, a főgymn. tandíjak felemelésére vonatkozó közgyűlési határozat hivatalos másolatban megküldetik. E szerint a városi főgymnasiumban az eddigi tandíj felemeltetik s az a helybeli tanulókra 40 koronában, a vidékiekre 67 kor. 60 fillérben állapíttatik meg.

1900. évi 1886. föig. sz. Szeged szab. kir. város Tanácsa 1899. évi szept. 25-én 35,705. sz. a. kelt határozatával a szegedi középiskolák tanulói részére játéktérül az ujszegedi Erzsébet-ligetnek vigadó mögötti gyepterét jelölte ki.

E) Ifjúsági segélyző-egyesület.

A segélyző-egyesület 1899. október 4-én alakult meg és 1900. június 3-án tartotta záró gyűlését.

A lefolyt iskolai évben a következő választott tisztviselők végezték az egyesület ügyeit: elnök: Grassely Károly, VIII. oszt. tanuló; főjegyző: Árvay Ferencz, VIII. oszt. tanuló; titkár: Acsády Sándor, VIII. oszt. tanuló; pénztárnok: Andrassy Kálmán, VIII. oszt. tanuló; ellenőr: Nagy László, VII. oszt. tanuló; aljegyzők: Pallmann Péter és Landgraf Tivadar, VI. oszt. tanulók; főkönyvtárnok: Széll Ákos, VII. oszt. tanuló; alkönyvtárnok: Venetianer Frigyes, VI. oszt. tanuló.

Ezen iskolai évben a segélyző-egyesületnek tagjai voltak a **VIII. osztályból**: *Acsády Sándor, Andrassy Kálmán, Árvay Ferencz, Balog Henrik, Bistyák Ferencz, Böck Rezső, Bundi János, Domokos László, Fráter Zoltán, Götz Tamás, Grassely Károly, Huszka Ernő, Kállai Emil, Kovács Sámuel, Löffler Géza, Luckhaub Gyula, Erdélyi Zoltán, Mogán István, Papp András, Rezsny Aurél, Rózsa József, Schaar Kornél, Telbisz Géza, Tóth Gyula.* A **VII. osztályból**: *Bizek Dezső, Büchler Géza, Donawell János, Grób Imre, Herczogh Gyula, Issekutz Gergely, Katona Dávid, Keczkés Pál, Kertész Ferencz, Koreck Iván, Lakatos Géza, Landesberg Jenő, Landgraf Rezső, Latinovits Márius, Malina Lajos, Nagy László, Nátafalussy István, Náray László, Paulovits Sándor, Pulitzer János, Rostos Nándor, Schwarz Béla, Sümegi Gyula, Sümegi Ödön, Széll Ákos, Szigeti Ernő, Szivessy Lehel, Tóth Gyula, Tarján Lajos, Vadász Imre, Vály Viktor, Vedres Béla, Wagner Gyula, Zápori Viktor.* A **VI. osztályból**: *Aigner Károly, Bogdán Ödön, Bugyi József, Dombovits Sándor, Eisner Manó, Gottlieb Arthur, Grünbaum József, Gyertyánffy Zoltán, Hartner József, Heim Ernő, Kohn József, Konrád Alajos, Kovács József, Landgraf Tivadar, Motika Károly, Nagy István íj., Pallmann Péter, Paskesz Ernő, Perjéssy László, Pick Lajos, Popper Nándor, Rosenfeld Viktor, Sebők Ferencz, Selmeczy István, Szakáll József, Szalay János, Szivessy Tibor, Venetianer*

Frigyes, Weill Jenő. Az **V. osztályból**: Apezi Ernő, Apró Elemér, Börcsök Imre, Dögl Adolf, Dragon István, Dragon János, Eisele Ferencz, Érdy Elemér, Frecot Miklós, Grosz Jenő, Juhász Antal, Kertész János, Kosóczky Ferencz, Mann Kálmán, Mály Mihály, Mogán Béla, Molnár János, *Móga László*, Neszmirák Ferencz, Papp Menyhért, Pálmai Gyula, *Podmaniczky Károly báró*, Rósa Pál, Rózsa József, Schneider Gyula, Schön Károly, Szigeti Andor, Vajda János, Varga Lukács, Vilteinszky Károly, Winkler Imre. A **IV. b) osztályból**: Csikós János, Faragó István, Hammer Péter, Herdt József, Hollósy Károly, Klein Jenő, Kungel Károly, Magassy Rezső, Rottenberg Pál, Springer József, Staud Miklós, Szalay Ferencz, *Szlárik Péter*. A **IV. a) osztályból**: Büchler Fülöp, Deák István, Grüner István, Latinovits József, Löffler Imre, Lugosi Ferencz, Mihálovics Iván, Polgár István, Pap Koriolán, Rostos Aladár, Scheinberger György, Schillinger Andor. Sextius József, Sümegi Tivadar, *Tóth Péter*: összesen 146.

Az egyesület tőkéje, mely a Szeged-Csongrádi Takarékpénztárban 125., 134. és 142. sz. könyvekre van elhelyezve, ezen iskolai évben 1441 kor. 17 fil.-rel gyarapodott, mely összeggel az alaptőke 23,309 kor. 89 fil.-re emelkedett; e gyarapodást jótékony adományok és tagsági díjak teszik.

Az adományok ezen iskolai évben a következők: Dr. Orsó Mátyás nagybecskereki ügyvéd hagyatéka 989 kor. 17 fil. Néhai dr. Orsó Mátyás, nagybecskereki lakos, Istvánfy István török-becsei közjegyző előtt 73/96. ügyszám alatt 1896. február hó 18-án kelt végrendelete VI. bekezd. b) pontja szerint 2000 koronát hagyományozott a szegedi kegyesrendi főgymn. segélyző-egyesületének alaptőkéje gyarapítására. Azonban dr. Orsó Mátyás 1896. évi szeptember 27-én Triesztben, tehát az osztrák polgári törvénykönyv érvényességének területén szóbeli fiókrendeletével a szegedi k. r. főgymnasium segélyző-egyesülete alaptőkéjének jutott 2000 koronát visszavonta és a széchenyfalvi római katolikus templom pénztárának hagyományozta.

Miután az említett fiókvégrendelet keletkezési helye törvényeink, tehát az osztrák polg. törvénykönyv szabályainak alaki érvényesség tekintetében teljesen megfelel, a széchenyfalvi rk. egyház képviselőjében Dessewffy Sándor megyés püspök, az írásbeli végrendelet vonatkozó részének hatályon kívül való helyezését s az említett 2000 koronás hagyománynak a széchenyfalvi templompénztárnak odaitélését kérte a nagybecsk. kir. törvényszéktől.

Időközben a széchenyfalvi róm. kath. egyházi előjáróság részéről Endresz Jakab, nagygáji plébános, azon ajánlatot tette, hogy kölcsönös megegyezéssel osszjuk meg a jótékony célú hagyatékot; mert a nyertes fél perköltség fejében úgy is elfizetne annyit, a mennyről most önként lemond.

A városi főügyész, dr. Ivánkovits Sándor úr ajánlatára az egyességet elfogadtuk s ennek értelmében 1900. márcz. 19-én segélyző-egyesületünk

javára 1025 kor. 7 fil. esett. Ebből a tiszti ügyészség kiadása fejében levonatott 16 kor. 86 fil., dr. Végh Lajos nagybecskereki ügyész úr számlája pedig 19 kor. 4 fil. volt, összesen 35 kor. 90 fil. A maradék 989 kor. 17 fil. 1900. márcz. 23-án 142. sz. könyvre a Szeged-Csongrádi Takarékpénztárba helyeztetett.

Segélyző-egyesületünk tőkéjét jótékony adományaikkal gyarapították még a Szeged-Csongrádi Takarékpénztár 120 kor.-val és a Szegedi Kereskedelmi és Iparbank 40 kor.-val.

A tagsági díjakból 292 kor. fordítottatott a tőke gyarapítására.

Az egyesület tankönyvtárát könyvajándékaikkal növelték: Franklin-Társulat 15 drb., Lampel Róbert czég 18 drb., Gyuritzza Olga k. a. 12 drb., Gábiel János VIII. oszt. tanuló 29 drb., Tóth Gyula VIII. oszt. tanuló 5 drb., Rezsny Aurél VIII. oszt. tanuló 9 drb., Csöke Imre VIII. oszt. tanuló 6 drb., Götz Tamás VIII. oszt. tanuló 14 drb., Acsády Sándor VIII. oszt. tanuló 16 drb., Latinovics Márius VII. oszt. tanuló 7 drb., Büchler Géza VII. oszt. tanuló 2 drb., Scheinberger György IV. a) oszt. tanuló 1 drb. és Eimann László III. a) oszt. tanuló 13 drb. iskolai könyvvel.

Az egyesületnek segélyezésre rendelkezésére állottak: az alaptőkének mult évi kamatai 894 k. 36 f., a jelen iskolai évi tagsági díjakból 292 k., összesen 1186 k. 36 f., mely összegből 57 tanulót segélyezett 880 k.-val; a megmaradt 306 k. 36 fillért pedig tankönyvek vételére és bekötetésére fordítja. Ezenkívül 142 tanulónak 1180 drb tankönyvet osztott ki használatra.

Kedves kötelességünknek tartjuk itt is kifejezni köszönetünket a „Segélyző-egyesület“ nemeslelkű jötevőinek.

F) Önképző-kör.

Az önképző-kör 1899. szeptember 24-én alakult meg 121 taggal, a kik elismerésre méltó szorgalommal és figyelemre méltó eredménnyel használták föl az időt és az eszközöket, melyeket az önképző-kör nyújtott. A kör ügyeit az alakuló gyűlésen választott tisztviselők intézték. Ezen tisztviselők a következők: elnök Szabó József, VIII. oszt. tanuló; jegyző: Hochstrasser Miklós, VIII. oszt. tanuló; pénztáros: Gábiel József, VIII. oszt. tanuló; főkönyvtáros: Ardeleanu Antal, VIII. oszt. tanuló; titkárok: Berecz János és Issekutz Gergely, VII. oszt. tanulók; alkönyvtáros: Grogloth János, VII. oszt. tanuló.

Az önképző-körnek czélszerű és sikerrel járó munkájában hathatós támaszul és buzdításul szolgált a tanári kar érdeklődése a kör ügyei iránt, a mennyiben tanácsaival és útmutatásaival elősegítette az önmunkálkodás eredményét és gondoskodott arról, hogy a rendes tanítás közben fölmerült elvek és megjelölt irányok itt is érvényesüljenek. Újabb időben sokszor

hangoztatott panasz: „az önképző-körök idejüket múlták, ma már az iskola egész nevelése és tanítása ápolója a hazafias érzelmeknek, a stilizálás gyakorlása is a magyar nyelvi tanítás keretébe tartozik, az üres versgyakorlatnak semmi értéke. . . .“ Az ilyen panasz jogosulatlanságát megczáfolja a mai önképző-körök egy-egy évi munkarendje, a melyből azt látjuk, hogy az önképző-körök ma már nem szorítkoznak egyszerű stílgyakorlásra, verselésre és hazafias darabok szavalására, hanem gondot fordítanak az ifjak szellemi látókörének bővítésére és érzelmeinek nemesítésére. Ezen czélből munkakörükbe vonják a középiskola összes tárgyait s igyekeznek az iskolában nyert vázlatot a tanárok útmutatása szerint szellemi tartalommal megtölteni. A szív nemesítése czéljából saját kebelükben ének- és zenekarokat alakítanak, felveszik munkarendjükbe a képzőművészetek tanulmányozását is. Önképző-körünkben a jelen iskolai évben 45 tagból álló ének- és 16 tagból álló zenekar működött. Az énekdarabok megtanításában Járosy Dezső, a zenedarabok begyakorlásában Vajda János fejtett ki dicséretes buzgóságot.

A zenekar tagjai a következők voltak: Huszka Ernő, Zacharia Emil, VIII., Malina Lajos VII. és Vajda János V. oszt. tanulók, a kik első hegedűt; Andrassy Kálmán VIII., Széll Ákos VII. és Pick Lajos VI. oszt. tanulók, a kik secund prim hegedűt; Rózsa József VIII., Szakáll József VI. és Tonheiszer József VI. oszt. tanulók, a kik második hegedűt; Csányi Mátyás VI. és Thomay Béla VI. oszt. tanulók, a kik violát játszottak; Jung Mátyás VI. oszt. tanuló, a ki cellot és Domokos László VIII. oszt. tan., a ki violint játszott; fuvolások: Donawell János és Nagy László VII. oszt. tanulók voltak.

A képzőművészetek tanulmányozására is sulyt fektetett önképző-körünk s igyekezett a nm. minist. intentiójának eleget tenni, midőn testületileg megtekintette a körvezető tanár vezetése alatt a városi képtárt és a Képzőművészeti társulat kiállításait. Az ifjak a nyert benyomások alapján dolgozatokat készítettek. Így Hochstrasser Miklós VIII. oszt. tanuló tanulmányt írt Munkácsy Mihály Honfoglalásának vázlatáról és Roskovits Árvíz-képeiről; Domokos László VIII. oszt. tanuló „Niobe lacrimans“ czímen írt tanulmányt a görög szobrászat ezen remekéről; Széll Ákos VII. oszt. tanuló Munkácsy művészi pályáját ismertette egy több gyűlésre terjedő felolvasásban. Mások a keresztény építkezésről és hazánk építészeti stíljeiről értekeztek.

A tanári kar és a nagyközönség egyaránt állandóan élénk érdeklődéssel kíséri önképző-körünk működését. Ezen érdeklődésének adott kifejezést a tanári kar, midőn a kör minden egyes nagygyűlésén képviseltette magát s a nagyközönség, midőn a kör nyilvános ünnepélyein oly tömegesen jelent meg, hogy intézetünk tágas díszterme kicsinynek bizonyult az érdeklődők befogadására. Ezen érdeklődést bizonyítja ama körülmény is, hogy a tanári kar több tagja és a kör egyéb jóakarói anyagi áldozatokkal is hozzájárultak az ifjúság szorgalmának és előmenetelének jutalmazásához.

Első helyen kell köszönetet mondanunk önképző-körünk régi pártfogójának, az ifjúság igaz barátjának, buziási Eisenstädter Róbert úrnak, a ki az önképző-kör legszorgalmasabb tagjainak jutalmazására ő ezüst és 9 bronzérmét veretett.

A Szegedi Takarékos és Hitel-Részvénytársaság 20 koronát, dr. Köhegyi Lajos úr, Ábrányi Kornél „Nemzeti Ideál“ című művét, a tanári kar több tagja együttesen 28 koronát ajánlott föl a körben kifejtett munkálkodás jutalmazására. Ezekhez járul még az önképző-köri pályamunkák jutalmazására tett „Bakos Pali alapítvány“-nak a jelen iskolai évre eső kamata, 16 korona.

Ezen több részről nyilvánuló érdeklődéstől kísérve végezte önképző-körünk működését a szeptember 24-én tartott alakuló gyűléstől kezdve 29 gyűlésen át, 1900. május 27-ig, a mikor munkálkodását ünnepélyes gyűléssel befejezte.

Mint az elmúlt iskolai években, úgy a mostaniban sem hiányoztak egyes jelentékenyebb mozzanatok, melyek a kör beléletére és tevékenységének fokozására élénkítő hatással voltak; így december 3-án ünnepélyes gyűlést szentelt Vörösmarty Mihály emlékezetének, január 14-én Petőfi Sándor emlékét ünnepelte, márcz. 4-én Arany János érdemeit méltatta, márcz. 11-én a szegedi árvíz, április 29-én pedig Katona József emlékét újította föl. Ezenkívül részt vett az önképző-kör az intézet által rendezett összes ünnepélyeken szavalatokkal, felolvasásokkal, ének- és zeneszámokkal s megkoszorúzta az elhunyt tanárok és Dugonics András sírját. Az előbbi helyen Szabó József VIII. oszt. tan. mondott nagyhatású beszédet és Árvay Ferencz VIII. oszt. tanuló szavalta Pap János Temetőben ez. költeményét; Dugonics András sírjánál Zacharia Emil, VIII. oszt. tanuló méltatta lelkesen irodalmunk egyik úttörőjének elvülhetetlen érdemeit és Issekutz Gergely, VII. oszt. tan. szavalta el Szász Károly Dugonics emlékezetére ez. ódáját.

A főbb önképző-köri ünnepélyek a következő tárgysorozatok szerint folytak le:

I. A Vörösmarty-ünnepély tárgysorozata:

1. *Vörösmarty emlékezete.* Mondja Szabó J., VIII. oszt. tan.
2. *Vörösmarty. Zalán futásának előhangja.* Szavalja Szabó Gy., VIII. oszt. tan.
3. *Vörösmarty mint epikus.* Írta Gábrriel J., VIII. oszt. tan.
4. *Gyulai a Szózatról.* Szavalja Sebestyén I., VIII. oszt. tan.
5. *Vörösmarty mint a modern óda megteremtője irodalmunkban.* Írta Domonkos L., VIII. oszt. tan.
6. *Részlet Vörösmarty Marót-bánjából.* Szavalják Árvay F. és Balog H., VIII. oszt. tanulók.
7. *Vörösmarty drámái.* Írta Hochstrasser M., VIII. oszt. tan.
8. *Részlet Vörösmarty Csongor és Tündéjéből.* Szavalja Borsos E., VII. oszt. tan.

9. *Vörösmarty. A merengőhöz.* Szavalja Zápory V., VII. oszt. tan.
10. *Vörösmarty. A merengőhöz ex. költeményének fejtegetése.* Írta Kálai E., VIII. oszt. tan.

11. *Vörösmarty. Petike.* Szavalja Blau L., VIII. oszt. tan.

II. A *Petőfi-ünnepély* tárgysorozata :

1. *Erkel. Honfidal.* Előadja az önképző-köri zenekar.
2. *Jókai. Apotheosis.* Szavalja Árvay F., VIII. oszt. tan.
3. *Petőfi. A ledőlt szobor.* Zenéje Szögedi Endrétől. Énekli: az önképző-köri énekkar.
4. *Petőfi. Népdalok.* Előadja: az önképző-köri zenekar.
5. *Szabados. Petőfi.* Szavalja: Szüts E., VII. oszt. tan.
6. *Petőfi. Népdalok.* Énekli: az önképző-köri énekkar.
7. *A szabadság költője.* Írta és felolvassa: Domokos L., VIII. oszt. tan.
8. *Egressy. A virágnak . . .* Hegedűn játsza: Huszka Ernő, VIII., zongorán kíséri: Schwarz Béla, VII. oszt. tan.
9. *Petőfi. A táblabíró.* Szavalja: Blau L., VIII. oszt. tan.
10. *Petőfi. Talpra magyar.* Zenéje Szögedi Endrétől. Énekli az önképző-köri énekkar.

11. *Jókai. A holt költő szerelme.* Zenéje Liszt Ferencztől. Szavalja: Balog H., VIII., zongorán kíséri: Schwarz B., VII. oszt. tan.

12. *Honvédinduló.* Előadja: az önképző-köri zenekar.

III. Az *Arany-ünnepély* tárgysorozata :

1. *Arany emlékezete.* Mondja: Szabó J., VIII. oszt. tan.
2. *Arany. S:échenyi emlékezete.* Szavalja: Árvay F., VIII. oszt. tan.
3. *Arany lyrája.* Írta: Domokos L., VIII. oszt. tan.
4. *Arany. Buda halála.* Írta: Grogloth J., VII. oszt. tan.
5. *Arany. Toldi VIII. é. György a királynál.* Szavalja: Grób I., VII. oszt. tan.
6. *Arany. A ballada Shakspeareje.* Írta: Gábrriel J., VIII. oszt. tan.
7. *Arany. Hídavatás.* Szavalja: Borsos E., VII. oszt. tan.
8. *A humor Arany költészetében.* Írta: Hochstrasser M., VIII. oszt. tan.
9. *Arany. Toldi estéje III. é.* Szavalja: Balog H., VIII. oszt. tan.
10. *Arany kisebb epikai művei, költői elbeszélései és életképei.* Írta: Issekutz Gergely, VII. oszt. tan.

11. *Arany. A bajusz.* Szavalja: Blau L., VIII. oszt. tan.

IV. A szegedi árvíz évfordulóján tartott *emlékünnepély* tárgysorozata :

1. *Vörösmarty. A: árvízi hajós.* Szavalja: Sebestyén I., VIII. oszt. tanuló.
2. *A szegedi árvíz évfordulóján.* Írta: Domokos L., VIII. oszt. tan.
3. *Szabados. A Tisza.* Szavalja Balog H., VIII. oszt. tan.
4. *A szegedi árvíz: hatása a királyra, nemzetre és külföldre.* Írta: Schaar, K., VIII. oszt. tan.

5. *Szabados. A gyászoló Szeged.* Szavalja: Árvay F., VIII. oszt. tan.
6. *A szegedi árviz költője.* Írta: Gábrriel J., VIII. oszt. tan.
7. *Petőfi. A Tisza.* Szavalja: Zacharia E., VIII. oszt. tan.
8. Szeged árviz festményei. Tanulmány. Írta Hochstrasser M., VIII. oszt. tan.

9. *Szabados. A vigasztaló részvét.* Szavalja: Szabó Gy., VIII. oszt. tan.

10. *Az újjászületett Szeged.* Írta: Andrássy K., VIII. oszt. tan.

11. *Szabados. Szeged háltája.* Szavalja: Szüts E., VII. oszt. tan.

V. *A Katona-ünnepély tárgysorozata:*

1. *Katona J. emlékezete.* Mondja: Szabó J., VIII. oszt. tan.

2. *A tragikum Katona „Bánk-Bánjában.”* Írta: Grogloth J., VII. oszt. tan.

3. *Csengeri. Katona J. emlékezete.* Szavalja: Szüts E., VII. oszt. tan.

4. *Bánk jelleme.* Írta: Domokos L., VIII. oszt. tan.

5. *Részlet Bánk-bán II. felvonásából.* Előadják: Bánk-bán: Árvay F. VIII., Petur: Balog H. VIII., Biberach: Záporý V. VII., Michál bán: Balta C. VIII. oszt. tan.

6. *Petur és Tiborcz jelleme.* Írta: Berecz J., VII. oszt. tan.

7. *Tiborcz panasza.* Szavalja: Mogán I., VIII. oszt. tan.

8. *Miért nem hatott Bánk-bán a maga korában és miért hatott a reform-korban?* Írta: Csonka F., VIII. oszt. tan.

9. *Bánk monologja.* Szavalja: Borsos E., VII. oszt. tan.

10. *Korfestés és színszerűség Bánk-bánban.* Írta: Sebestyén I., VIII. oszt. tan.

Az önképző-kör munkássága dicséretes szorgalomról és eredményről tesz tanuságot. A tagok munkakörét 347 tárgy töltötte ki; ezek között van 8 szónoki beszéd, 64 értekezés, 24 fejtegetés; elbeszélés, elmélkedés, leírás, eszmefuttatás stb. 24. költemény 20, bírálat 72; 111 komoly és 24 víg szavaltat. A tagok közül leginkább kitűntek szorgalmukkal: 1. a VIII. osztályból: Andrássy Kálmán, Ardeleanu Antal, Árvay Ferencz, Balog Henrik, Balta Coriolán, Blau Lipót, Csonka Ferencz, Domokos László, Gábrriel József, Götz Tamás, Hochstrasser Miklós, Löffler Géza, Mogán István, Nekich Richard, Niklós Károly, Schaar Kornél, Sebestyén István, Strubert Jakab, Szabó Gyula, Szabó József és Zacharia Emil; a VII. osztályból: Berecz János, Borsos Endre, Grogloth János, Grób Imre, Issekutz Gergely, Landesberg Jenő, Sümegi Ödön, Széll Ákos, Szüts Endre és Záporý Viktor.

A kör május 13-án szavaló-versenyt rendezett, melyen 7-en komoly, 2-en víg darabokkal léptek föl; az előbbieik közül 3 jutalmat, 2 dicséretet, az utóbbi mindkettő jutalmat nyert. A komoly szavaltatok közül első volt Balog H. VIII. oszt. tanulóé. jutalma 1 drb 10 koronás arany; a második volt Árvay F. VIII. oszt. tanulóé. jutalma 1 drb 10 koronás arany; a

harmadik volt Borsos E. VII. oszt. tanulóé, jutalma 5 korona; Zacharia E. VIII. és Sümegei Ö. VII. oszt. tanulók pedig dicséretben részesültek. A vig szavalatok közül Blau L. VIII. oszt. tanulóé első jutalomra méltó, jutalma 1 drb 10 koronás arany; Balog H. VIII. oszt. tanulóé második jutalomra érdemes, jutalma 5 korona.

Ezenkívül a tanári kar, hogy az ifjak munkálkodását az iskolai tanulmányokkal még inkább kapcsolatban tartsa és a követendő irányt a tárgyak meghatározásával még biztosabban megjelölje, a különböző tanszakok köréből pályatételeket tűzött ki.

A meghatározott időig 15 tételről 45 dolgozat érkezett be, melyek közül 23 volt jutalomra, 11 dicséretre érdemes, a többi 11 figyelmen kívül maradt. A tételek és pályanyertes kidolgozóik a következők:

1. *A keresztények üldöztetésének okai és következményei.* Pályázott három dolgozat, mind a három sikerrel; kettő jutalomra, a harmadik dicséretre érdemes. Első jutalmat nyert az, melynek jeligéje: „E kösziklára építem anyaszentegyházamat”, jutalma öt korona, szerzője: Gábrriel József, VIII. o. t. Második jutalmat nyert az, melynek jeligéje: „Renovavit faciem terrae”, jutalma 5 korona, szerzője: Grogloth János, VII. o. t.; a dicséretre méltó dolgozat jeligéje: „Vedd föl a keresztet”, szerzője: Szabó Gyula, VIII. o. t.

2. *Idegen irodalmak hatása nemzeti irodalmunkra és a nemzeti szellem átalakító ereje a különböző hatásokkal szemben.* Pályázott két dolgozat, mindkettő sikerrel, első jutalmat nyert az, melynek jeligéje: „A mult hatalmunk egyik eleme”, jutalma 1 arany, szerzője: Domokos László, VIII. o. t. A másodiknak jeligéje: „Én a nemzeti szellemben látom a magyar irodalom jövőjét”, jutalma 1 arany, szerzője: Kállai Emil, VIII. o. t.

3. *Miként valósult Petőfi jeligéje életében és költészetében?* Beérkezett hat dolgozat, melyek közül kettő jutalomra, kettő dicséretre érdemes, kettő pedig figyelmen kívül maradt. Az első díjat, a „Bakos Pali”-alapítvány ez idei kamatját, 16 koronát az a dolgozat nyerte el, melynek jeligéje: „A korlátlan természet . . .”, szerzője: Csonka Ferencz, VIII. o. t. A második jutalomra érdemes dolgozat jeligéje: „Szabadságért fölládozom szerelmemet”, jutalma 1 arany, szerzője: Domokos László, VIII. o. t.; dicséretre érdemes: „A szabadság és szerelem dalnoka volt” jeligéjű dolgozat, szerzője: Issekutz Gergely, VIII. o. t. és a „Petőfi Sándor” jeligéjű, szerzője: Kállai Emil, VIII. o. t.

4. *A tragikum Shakspere „Romeo és Julia” cz. tragoediájában.* Pályázott két jutalomra érdemes dolgozat egyenlő sikerrel, egy pályadolgozat pedig figyelmen kívül maradt. Az egyiknek jeligéje: „Halál a völegény”, jutalma 1 arany, szerzője: Hochstrasser Miklós, VIII. o. t., a másiknak jutalma szintén 1 arany, jeligéje: „Der Liebe Wahnsinn”, szerzője: Domokos László, VIII. o. t.

5. *Petőfi Sándor halálának ötvenedik évfordulóján.* Modern óda. Pályáztott 6 mű, 2 sikerrel, 4 sikertelenül; az elsőnek jutalma 1 arany, jelígeje: „Arme virumque cano”, szerzője: Domokos László, VIII. o. t.; a másik dicséretre érdemes, jelígeje: „Ott essem el én a harez mezején”, szerzője: Domokos László, VIII. o. t.

6. *Krimhilda jelleme a Niebelungen-ének I. részében.* Pályáztott három dolgozat, az elsőnek jutalma 5 korona, jelígeje: „Mutamur”, szerzője: Hochstrasser Miklós, VIII. o. t., a másodiknak jutalma 5 korona, jelígeje: „Ein schönes Mägdelein”, szerzője: Grogloth János, VII. o. t.; a harmadik figyelmen kívül maradt.

7. *Az alanyiség Horatius költeményeiben.* Három dolgozat érkezett be, melyek közül egy figyelmen kívül maradt. Az első jutalmat, 5 koronát az a dolgozat nyerte el, melynek jelígeje: „A gyönyör nagy költője”, szerzője: Hochstrasser Miklós, VIII. o. t.; a másik dolgozat dicséretre érdemes, jelígeje: „A derék nem fél az idők mohától”, szerzője: Sebestyén István, VIII. o. t.

8. *Sokrates tanítási módjának egy példája.* Fordítás Platon-ból. Egy jutalomra érdemes és egy gyenge dolgozat pályáztott, az elsőnek szerzője: Szabó József, VIII. o. t., jutalma 5 korona.

9. *Clodius szerepe Cicero száműzetésében.* Pályáztott három dolgozat. Az elsőnek jelígeje: „Mundus vult decipi”, jutalma 5 korona, szerzője: Grogloth János, VII. o. t., a másodiknak jelígeje: „Cicero fuit veritatis diligens”, jutalma 4 korona, szerzője: Kovács Antal, VII. o. t., a harmadik dicséretre érdemes, jelígeje: „Jus et veritas”, szerzője: Berecz János, VII. o. t.

10. *Alkinoos háza.* Három dolgozat pályáztott. Az elsőnek jelígeje: „Ναοὶ καὶ οἶκος”, jutalma 5 korona, szerzője: Krohn Jakab, VII. o. t., a másodiknak jelígeje: „Θεοῦ καὶ ἰσθμῶν”, jutalma 4 korona, szerzője: Grogloth János, VII. o. t., a dicséretre érdemes harmadik dolgozat jelígeje: „Homeros”, szerzője: Tóth Gyula, VII. o. t.

11. *A magyar nemzet viszonya a Habsburg házhoz.* Egy sikerült dolgozat pályáztott, jutalma egy arany, jelígeje: „Vitam et sanguinem”, szerzője: Gábrriel József, VIII. o. t.

12. *Az államformák alakulása és fejlődése.* Két dolgozat érkezett be. A jutalomra méltónak jelígeje: „Salus populi suprema lex esto”, jutalma 5 korona, szerzője: Gábrriel József, VIII. o. t., a második dolgozat figyelmen kívül maradt.

13. *A mérsékelt szerepe az állatországban.* Pályáztott egy dicséretre méltó dolgozat, jelígeje: „Parvae res crescunt”, szerzője: Hochstrasser Miklós, VIII. o. t.

14. *A másodfokúakra reducálható felsőbb fokú egyenletek.* Pályáztott két jutalomra, egy dicséretre érdemes dolgozat, egy pedig figyelmen kívül

maradt. Az első jutalmat. 5 koronát az nyerte el, melynek jeligéje: „Az egyenlet a matematika középpontja, szerzője: Luckhaub Gyula, VIII. o. t., a másodiknak jeligéje: „Kétszer kettő négy“, jutalma Polikeit, Astronomia cz. műve, szerzője: Kertész Ferencz, VII. o. t., a dicséretre méltónak jeligéje: „ $\sqrt{1+x=y}$ “, szerzője: Berecz János, VII. o. t.

15. *A légkör hőtünetényei.* Négy dolgozat pályázott, egy jutalomra, három dicséretre érdemes. A jutalomra érdemesnek jeligéje: „Mondá, hogy legyen és lön világosság“, jutalma 5 korona, szerzője: Domokos László, VIII. o. t., a dicséretre érdemesek közül első az: „Oh természet“ jeligéjű, szerzője: Götz Tamás, VIII. o. t., a másodiknak jeligéje: „A hő az élet föntartója“, szerzője: Luckhaub Gyula, VIII. o. t., a harmadiknak jeligéje: „A természet örök könyvét . . .“ szerzője: Kőhegyi Andor, VIII. o. t.

A pályázatok eredményét a május hó 27-én tartott ünnepélyes zárógyűlésen hirdettük ki, a mely nagy számú közönség jelenlétében a következő tárgysorozat szerint folyt le;

1. Schlögel: *Benjowszky nyitány.* Előadja: a főgymn. önképző-köri zenekar.

2. Donizetti: *Egyveleg.* Énekli: az önképző-köri énekkar.

3. *Beszéd.* Mondja: Szabó József, VIII. oszt. tan., az önképző-kör elnöke.

4. *Petőfi halálának 50-ik évfordulóján.* Pályanyertes óda. Szavalja: Szüts Endre, VII. oszt. tan.

5. Bach: *Tavaszi álom.* Előadják: Zacharia Emil, VIII. oszt. tan. első hegedű; Rózsa József, VIII. oszt. tan. második hegedű; Csányi Mátyás, VI. oszt. tan. viola; Vajda János, V. oszt. tan. cello; Domokos László, VIII. oszt. tan. violon.

6. Rudnyánszky: *A gyáva.* Szavalja: Balog Henrik, VIII. oszt. tan.

7. Wieniavszky: *Legenda.* Hegedűn játsza: Huszka Ernő, VIII. oszt. tan., zongorán kíséri: Schwarz Béla, VII. oszt. tan.

8. Munkácsy Mihály: *Honfoglalás.* Tanulmány. Írta: Hochstrasser Miklós, VIII. oszt. tan. Fölolvassa: Borsos Endre, VII. oszt. tan.

9. Beethoven: *Tavaszkor.* Énekli: az önképző-köri énekkar.

10. Beszámolás az önképző-kör egész évi működéséről.

a) *Titkári jelentés.* Fölolvassa: Hochstrasser Miklós, VIII. oszt. tan.

b) *A pályadolgozatok eredményének kihirdetése.*

11. Váradi Antal: *Ákácvirágok.* Melodráma. Szavalja: Zacharia Emil, VIII. oszt. tan., zongorán kíséri: Kőhegyi Andor, VIII. oszt. tan.

12. *Magyar népdalok.* Egyveleg. Előadja: a főgymn. önképző-köri zenekar.

13. Földes: *Matura előtt.* Szavalja: Blau Lipót, VIII. oszt. tan.

14. Kühn: *Induló.* Előadja: a főgymn. önképző-köri zenekar.

A pályadolgozatok eredményének kihirdetése után a főgymnasium

igazgatója elismeréssel emeli ki a kör egész munkálkodását s azt a buzgalmat és eredményt, melyet a pályamunkák előkészítésében fölmutatott, majd köszönetet mondott a kör jótevőinek adományaikért, különösen buziási Eisenstädter Róbert úrnak, továbbá a megjelent nagyszámú közönségnek megtisztelő érdeklődéséért. Az önképző-kör tevékenységében kifejtett kiváló szorgalmukért külön jutalomban részesültek: Szabó József, VIII. oszt. tanuló, a ki az önképző-kör ezüst érmét, Hochstrasser Miklós, VIII. oszt. tanuló, a ki a „Kisfaludy-díjat“, 42 korona értékű magyar szépirodalmi művet, Balog Henrik, VIII. oszt. tanuló, a ki az önképző-kör bronz-érmét kapta. A gyűlés végeztével a közönség a rajzterembe vonult, hogy ott a főgymnasium ifjúságának közszemlére kiállított rajzait megtekinthesse.

Az önképző-kör tagjainak elég gazdag és változatos tartalmú könyvtár állott rendelkezésükre, mely a mult iskolai év végén 1175 művet tartalmazott 1825 frt 82 kr. értékben, a jelen évi gyarapodás 23 mű 76 korona 80 fillér értékben s így a könyvtár jelenleg 1198 műből áll 3728 korona 44 fillér értékben. A könyvtár gyarapodásának részletes kimutatását az „Ifjúsági könyvtár“ című rovatban közöljük.

A kör ezen iskolai évben előfizetett a Magyar Nyelvőrre, a Századokra, a Történelmi Életrajzokra, a Philologiai Közlönyre, a Természet-tudományi Közlönyre és Pótfüzeteire és tagja volt a M. T. Akadémia könyvkiadó vállalatának.

Ezekben tüntettük föl röviden az ifjúsági önképző-kör jelen iskolai évi működését.

G) Gyorsíró-kör.

A Gabelsberger-Markovits-féle gyorsírást művelő „Szegedi főgymn. gyorsíró-kör XXIII. alakuló gyűlését a védnök-igazgató megbízásából *Jakab Lajos* körvezető, okl. gyorsíró tanár jelenlétében tartotta meg. Tisztviselők lettek: ifj. elnök s első előadó: *Kállai Emil* (VIII.), alelnök: *Szabó József* (VIII.), titkár: *Luckhaub Gyula* (VIII.), jegyzők: *Makai Endre* (VII.) és *André János* (VII.), pénztáros: *Strubert Jakab* (VIII.), ellenőr: *Sebestyén Istrán* (VIII.), könyvtárosok: *Bárkányi Ödön* (VII.) és *Venetianer Frigyes* (VI.), második előadó: *Grogloth János* (VII.), levelező: *Szigeti Ernő* (VII.)

A megalakulás alkalmával 110 tanuló jelentkezett. Évközben kimaradt 5, év végéig maradt 105 tanuló. Ezek közül 44 haladó és 61 kezdő. A körnek 23 év alatt volt összesen 2024 tagja. Az év folyamán volt 1 alakuló, 6 rendes, 1 rendkívüli, 1 záróközgyűlése s egy ünnepélyt is tartott. A haladók és kezdők 27-27 gyakorló órában foglalkoztak az önképzéssel.

A körnek a 3 koronás tagsági díjából befolyt jövedelméből fedeztettek a versenyírások díjazására, jutalmazásokra, könyvtárgyarapításra stb. fordított kiadások s még maradt az év végén 89 korona, 20 fillér vagyon a körnek, mely takarékpénztárba helyeztetett.

A tandíj 12 korona volt. Tandíjmentes tanításban részesült 49 tanuló.

A gyorsíró-kör ezen évi történetében nevezetesebb mozzanatok:

1. A kör disztagjaivá választottak: nagys. és főtisztelendő *Magyar Gábor* úr, a kegyes-tanítórendnek tartományfőnöke, nagys. *dr. Fabró Henrik* úr, az Orsz. Magy. Gyorsíró-Egyesület elnöke és főtisztelendő *Varjú János* úr, váczai főgymn. r. tanár.

Nagys. és főtiszt. *Magyar Gábor* úr disztaggá történt megválasztatásáért a gyorsíró-körnek január 24-ikén tartott rendkívüli gyűlésén személyesen mondott köszönetet, mikor is a nagyszámban egybegyűlt ifjakhoz lelkes beszédet intézett, buzdítva őket a gyorsírás további szorgalmas tanulására és gyakorlására.

2. Az évenként szokásos *budapesti* országos írásversenyekre az idei tanévben is küldtünk fel tanulókat a gyorsíró-kör költségén és ifjaink igen szép eredménynyel állták meg helyüket.

A: *őszi írásversenyen*: *Koczka Elemér* (VIII.) és *Vadász Imre* (VII.) vettek részt, kik mind a ketten a 180 szótagos versenyírásnál egy-egy aranyat nyertek.

A tavaszi írásversenyre felküldte a gyorsíró-kör: *Kállai Emilt* (VIII.) és *Szigeti Ernőt* (VII.). *Kállai* a 220 szótagos versenyénél egy aranyat, *Szigeti* pedig a 180-as fokon két aranyat nyert.

3. Az Országos Magyar Gyorsíró-Egyesület által rendezett *szabatos ritairási versenyen* is szép eredményt mutattak fel ifjaink. Ugyanis *első díj fejében* szaklapokat és díszműveket kaptak: *Grogloth János* (VII.), *André János* (VII.), *Szigeti Andor* (V.); *második díj fejében* szaklapokat nyertek: *Vadász Imre* (VII.), *Kertész Ferencz* (VII.) és *Bárkányi Ödön* (VII.)

4. A gyorsíró-kör karácsonyi szünidőre *szabatos ritairási stenogrammra* hirdetett pályázatot. A pályázók közül *André János* (VII.), *Grogloth János* (VII.) és *Makai Endre* (VII.) sikerült stenogrammjaikkal érdemelték ki a szaklapokból álló pályadíjakat. Ugyanekkor a kezdők számára kitűzött pályadíjakat elnyerték: *Frecot Miklós* (V.), *Lamper Imre* (VI.) és *Weisz Imre* (IV. B.); dicséretet nyertek: *Laskovits János* (VI.), *Borsos Endre* (VI.) és *Apcsi Ernő* (V.)

5. 1900. február 11-ikén a szokott időben az idén is megtartottuk a *Gabelsberger*-emlékünnepet az igazgató, *Való Mihály* tanár és néhány vendég jelenlétében, melyen megnyitó beszédet a körvezető tanár mondott. Utána *Kállai Emil* (VIII.) olvasta fel pályadíjnyertes „Gabelsberger és a gyorsírás” cz. értekezését. Majd *Sebestyén Istrán* (VIII.) szavalta el Téglás Géza. „A gyorsírás diadala” című költeményét. Ezután a szokásos versenyek tartattak meg a következő eredménynyel: A kezdőknél díjat nyertek: *Frecot Miklós* (V.), *Tonheisz József* (VI.), *Straubert Jenő* (V.); dicséretet érdemelték: *Laskovits János* (VI.), *Lamper Imre* (VI.) és *Weisz Imre* (IV. b.).

A haladóknál díjat nyertek a 200 szótagos versenynél: *Kállai Emil* (VIII.), *Koczka Elemér* (VIII.), *Makai Endre* (VII.); a 180 szótagos versenynél: *Szigeti Ernő* (VII.), *Fischer Ödön* (VII.) és *Szabó József* (VIII.); a 150 szótagos versenynél: *Thomay Béla* (V.), *André János* (VII.) és *Bárkányi Ödön* (VII.); a 120 szótagosnál: *Kertész Ferencz* (VII.), *Szigeti Andor* (V.) és *Valentiny Antal* (VII.). Dícséretet érdemeltek: a 200 szótagosnál *Vadász Imre* (VII.); a 150-esnél: *Laur József* (VII.) és *Luckhaub Gyula* (VIII.); a 120-asnál *Katona Dávid* (VII.), *Sebestyén István* (VIII.) és *Szofró Béla* (VI.).

6. A Markovits-ünnepély ez évben is az évről vizsgálattal kapcsolatos össze, mely június 17-ikén az igazgató és *Floderer Imre* tanár elnöklése alatt, néhány vendég jelenlétében folyt le. Megnyitó beszédet a körvezető tanár mondott. Utána *Makai Endre* (VII.) olvasta fel „Markovits Iván gyorsírói működésének hatása a hazai gyorsírási viszonyokra” című értekezését. A vizsgálat után tartott versenyírás eredménye a következő:

A kezdőknél díjat nyertek: *Weisz Imre* (IV. B.), *Lamper Imre* (VI.), *Tonheisz József* (VI.); dícséretet érdemeltek: *Laskovits János* (VI.), *Szécsi István* (IV. B.) és *Szarvady Lajos* (IV. A.).

Frecot Miklós szép és szabatos dolgozatáért külön jutalomban részesült.

A haladóknál a 200 szótagos versenyírásnál díjat nyertek: *Vadász Imre* (VII.) és *Makai Endre* (VII.); a 180 szótagosnál: *Thomay Béla* (V.), *Kertész Ferencz* (VII.) és *André János* (VII.); a 120-asnál: *Zápori Viktor* (VII.), *Perhács Béla* (VI.) és *Katona Dávid* (VII.); dícséretet érdemelt: *Heresi György* (VII.), *Magyar János* (V.) és *Weinhardt József* (VI.).

Évközben kifejtett szorgalmuk elismerésül gyorsírási műveket kaptak még: *Lamper Imre* (VI.), *Weisz Imre* (IV. B.), *Frecot Miklós* (V.), *Staud Gábor* (III. A.), *Reiczky Atalár* (III. B.), *Szarvady Lajos* (IV. A.), *Staud Miklós* (IV. B.), *Szécsi István* (IV. B.), *Dögl Adolf* (V.), *Plesz Mór* (V.), *Szigeti Andor* (V.), *Perhács Béla* (VI.) és *Gottlieb Arthur* (VI.).

Kállai Emil (VIII.), a kör első előadója ügybuzgóságának és kifejtett szorgalmának elismerésül 10 korona, *Grogloth János* (VII.), második előadó hasonló címen 5 korona jutalomban részesült. Ezenkívül még az összes tisztviselők felmentettek szorgalmas működésük elismerésül a tagsági díj fizetése alul.

7. *Kállai Emilnek* (VIII.) a Gabelsberger-ünnepélyen felolvasott „Gabelsberger és a gyorsírás” cz. értekezése 6 korona, *Makai Endrének* (VII.) a Markovits-ünnepélyen felolvasott „Markovits Iván gyorsírói működésének hatása a hazai gyorsírási viszonyokra” cz. értekezése pedig 10 korona pályadíjat nyert.

8. A kör könyvtára 297 cím 323 kötet. Az idei gyarapodás 18 cím 18 kötet. A könyvtárt 54-en használták. A használati forgalom 216 műre terjedt ki.

9. A következő szaklapokat járatta: Gyorsírási Lapok (5 péld.)

Budapesti Gyorsíró (5 péld.), Debreczeni Gyorsíró (2 péld.), Soproni Gyorsíró (2 pld.), Népszerű Gyorsíró (1 pld.). Emellett állandóan tagja az Országos Magyar Gyorsíró-Egyesületnek.

10. A főgymnasium felsőbb osztályzaiban jegyzeteinek készítésénél 52 tanuló használta a gyorsírást.

11. Körünket a lefolyt tanévben a következő szives adományokban részesítették: *Bódogh János* okl. gyorsíró és budapesti Orsz. Magy. Gyorsíró Egyesület ügyv. igazgató úr a Bódogh-féle alapítvány idei kamatai fejében 10 koronát, főtiszt. *Varjú János* főgymn. tanár úr a Gabelsberger ünnepélyen tartott versenyírás czéljaira 1 aranyat (*Kállai Emil* nyerte el) küldtek. *Záporó Viktor* (VII.) és *Rostos Nándor* (VII.) 2—2 gyorsírási munkát ajándékoztak a körnek. Fogadják a szives ajándékozóok hálás köszönetünket.

12. Német gyorsírással és Nagy Sándor népszerű gyorsírásával is többen foglalkoztak körünk tagjai közül, jeléül a több irányú tanultság megszerzésére irányuló komoly szándékuknak.

H) A főgymnasium ösztöndíjas és jutalmazott tanulói az 1899—1900. tanévben.

a) Ösztöndíjasok:

1. Csonka Ferencz, VIII. oszt. tanuló, a Kárász Anna-féle alapítványból évi 833 kor. 32 fillérrel.

2. Divényi Károly, VI. oszt. tanuló, a győri kir. árva-alapítványból évi 200 koronával.

3. Domokos László, VIII. oszt. tanuló, a Gervay Mihály-féle alapítványból évi 200 koronával.

4. Dögl Adolf, V. oszt. tanuló, a budai Mária Terézia-féle alapítványból évi 240 koronával.

5. Gábríel József, VIII. oszt. tanuló, a Bonnaz-féle alapítványból évi 174 kor. 68 fillérrel.

6. Juhász István, VI. oszt. tanuló, az Alapy-féle alapítványból évi 420 koronával.

7. Jungen Emil, VII. oszt. tanuló, a Rózsa Ferencz-féle alapítványból évi 200 koronával.

8. Korom Pál, IV. A. oszt. tanuló, a Vetró Sándor-féle alapítványból 125 kor. 76 fillérrel.

9. Laczkó János, V. oszt. tanuló, a Jövedéki birság alapból évi 200 koronával.

10. László Gyula, IV. B. oszt. tanuló, a Mária Terézia-féle alapítványból évi 240 koronával.

11. Póhl Károly, V. oszt. tanuló, a kincstári Mária Terézia-féle alapítványból évi 240 koronával.

12. Szabó Gyula, VIII. oszt. tanuló, a Makra-féle alapítványból évi 151 kor. 20 fillérrel.

13. Szüts Endre, VII. oszt. tanuló, a millenniumi ösztöndíj alapítványból évi 200 koronával.

14. Takács Ernő, VII. oszt. tanuló, a Némethy Ignác-féle alapítványból évi 120 koronával.

15. Tombácz József, I. C. oszt. tanuló, a Rózsa József-féle alapítványból évi 120 koronával.

16. Venetianer Frigyes, VI. oszt. tanuló, az ifj. báró Rudics József-féle alapítványból évi 800 koronával.

17. Zacharia Emil, VIII. oszt. tanuló, a Gozsdu-féle alapítványból évi 360 koronával.

b) Az intézet jutalmazott tanulói az 1899–1900. tanévben.

I. a vallásban tanúsított jeles előmenetelért:

Valentiny Antal, VII. oszt. tanuló, az Ebner-féle alapítványból 6 arannyal.

II. A Magyar nyelvben és irodalomban tett jeles előmenetelért:

Hochstrasser Miklós, VIII. oszt. tanuló, a Kisfaludy-Társaságtól alapított Kisfaludy-jutalomból 42 kor. értékű magyar szépirodalmi művekkel.

III. A magyar nyelv elsajátításában tett jeles előmenetelért:

Schütz János, IV. B. oszt. tanuló, a „Magyar Gábor 30 éves tanári működésének emlékére régi tanítványai által tett alapítvány”-ból 45 kor.-val.

IV. A magyar történelemben tanúsított jeles előmenetelért:

Götz Tamás, VIII. oszt. tanuló, a „Szinger Kornél és Bakos Pali alapítvány”-ból 50 koronával.

V. Jó magaviselet és előmenetelért:

1. Strubert Jakab, VIII. oszt. tanuló, a „Régi szegedi főgymnasiunai tanulók alapítványá”-ból 88 koronával.

2. Kalmár Szilveszter, VI. oszt. tanuló, a Sobay-féle alapítványból 50 kor. 40 fillérrel.

3. Várady Pál, III. oszt. tanuló, dr. Kiss János adományából 300 koronával.

4. Makai Emil, VII. oszt. tanuló, a dr. Cajus Gábor és neje Abelesz Regina alapítványából 81 koronával.

5. Fodor Géza, I. C. oszt. tanuló, Debreczeni János, egri apát-kanonok adományából 5 arannyal.

6. Hódi Pál, III. B. oszt. tanuló, a Sobay-féle alapítványból 50 kor. 40 fillérrel.

7. Buzás István, VI. oszt. tanuló, Debreczeni János, egri apát-kanonok adományából 5 arannyal.

8. Cseh András, II. B. oszt. tanuló, a Cserveny-féle alapítványból 2 koronával.

9. Apró Imre, III. B. oszt. tanuló, a Pap József-féle családi alapítványból 200 koronával.

10. Nagy István id., VI., Berényi János, IV. A., Dobay János, I. A. oszt. tanulók a szeged-belvárosi róm. kath. plébánia által Páduai szent Antal tiszteletére gyűjtött jótékony adományból egyenkint 8 koronával.

Ugyanezen adományból az év folytán 8—8 korona jutalomban részesültek szeptemberben: Miskolczi Géza, III. B., Lamper Imre, VI., Bozóky Mihály, V. oszt. tanulók; novemberben: Timpauer Lajos, VIII., Winkler Ágoston, IV. A., Cseh András, II. B. oszt. tanulók; decemberben: Fodor Géza, I. C., Buzás István, VI., Hódi Pál, III. B. oszt. tanulók; februárban: Bozóky Mihály, V., Lamper Imre, VI., Joszt Alajos, III. B. oszt. tanulók.

11. Ivánkovics János, III. A., Uj Sándor, IV. B., Schneider Károly, V., Putics Dezső, V., Grogloth János, VII., Krohn Jakab, VII., Makai Emil, VII. oszt. tanulók dr. Platz Bonifác „Utazás a természetben“ cz. művének egy-egy példányával.

12. Borota Braniszláv, I. A., Lobstein Sándor, III. A., Schütz József, III. A., Felhő Gábor, III. B., Heinrich Antal, IV. A. oszt. tanulók egy-egy kötet ifjúsági-irattal.

TANÁRI KAR.

A) A kötelezett tantárgyak tanárai.

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket előadott	Osztályok, melyekben előadott	Heti órái- nak száma	Észrevételek
1	Cserép Sándor	Magyar irod. olvasmány, görög irod. és műv. tört.	VII. VIII.	4	Igazgató.
2	Baksay József	Vallástan Görög nyelv Latin nyelv Magyar irod. olvasmány, görög irod. és műv. tört. Szépirás	II. A. VI. VI. V. II. A. I. B.	17	Az VI. osztály főnöke, a philológiai szertár öre.
3	Bite Béla	Magyar nyelv Latin nyelv	III. A. III. B. III. A. III. B.	18	A III. A. osztály főnöke.
4	Both Ferencz	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv	V. VI. I. C. V. I. C.	18	Az I. C. osztály főnöke, hitelemző.
5	Divényi Gyula	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv	I. A. I. B. I. B. VI. I. B.	18	Az I. B. osztály főnöke, az ifj. kisebb könyvtár öre.
6	Fekete Ipoly	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv Görög nyelv Szépirás	II. B. I. A. I. A. VIII. I. C.	18	Az I. A. osztály főnöke.
7	Finda Antal	Történelem Földrajz Szépirás	VI. I. B. I. C. II. A. II. B. II. B.	18	A földrajzi szer- tár gondnoka

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket előadott	Osztályok, melyekben előadott	Heti órái- nak száma	Észrevételek
8	Floderer Imre	Földrajz Phys. földrajz Természetrajz Szépirás	I. A. III. A. { I. A. I. B. I. C. IV. A. IV. B. I. A.	18	A természetrajzi szertár öre.
9	Frank István	Mennyiségtan Phys. földrajz	{ II. A. III. B. V. VII. VIII. III. B.	18	A III. B. osztály főnöke.
10	Hénap Tamás dr.	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv Magyar irod. olvasmány. görög irod. és műv. tört. }	I. C. IV. A. VII. IV. A. VI.	17	A IV. A. osztály főnöke, az ifj. nagyobb könyv- tár gondnoka.
11	Jászai Rezső dr.	Történelem Földrajz	{ III. B. IV. A. IV. B. V. VIII. VII.	18	A tanári könyv- tár öre, az intézet évköny- vének vezetője.
12	Kátay Lajos világi	Rajzoló mértan	I. C. III. A. III. B.	7	Főreáliskolai rendes és gym- nasiumi kiegészítő rajztanár.
13	Kovács ev. János	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv	III. A. IV. A. IV. B. II. B. II. B.	16	A II. B. osztály főnöke, hitelemző.
14	Nováky Bertalan világi	Rajzoló mértan Szabadkézi és geometriai rajz	{ I. A. I. B. II. A. II. B. IV. A. IV. B. V—VIII.	24	A rajzszer- tár öre.
15	Orafcsik József	Vallástan Német nyelv Latin nyelv Görög nyelv	III. B. III. A. VII. VII.	17	A VII. osztály főnöke
16	Prelogg József	Magyar nyelv Német nyelv	IV. B. { III. B. IV. A. IV. B. V.	17	A IV. B. osztály főnöke, az ének- kar fel- ügyelője.

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket előadott	Osztályok, melyekben előadott	Heti órái- nak száma	Észrevételek
17	Rozs Lajos	Számтан	{ I. B. I. C. II. B. III. A. IV. A.	18	
18	Schandl Miklós	Mennyiségtan Természettan	I. A. IV. B. VI. VII. VIII.	18	A természettani és vegytani szertár őre, az ifj. segélyző egyesület fel- ügyelője.
19	Simonides István	Latin nyelv Görög nyelv	V. VIII. V.	16	Az V. osztály főnöke, értekez- leti jegyző.
20	Szalay István	Magyar nyelv Latin nyelv	II. A. II. A. IV. B.	18	A II. A. osztály főnöke.
21	Szinger Kornél	Magyar nyelv és irodalom Német nyelv Történelem Böleseleti előtan	VIII. VI. VII. VIII. III. A. VIII.	18	A VIII. osztály főnöke, az ifj. önképző-kör ve- zetője.
22	Timina Ödön világi	Tornázás	I—VIII.	26	A tornaszerek felügyelője.
23	Zvér Endre	Vallástan Természettan	VII. VIII. V. VI.	9	Főgymnasiumi hítségjelölt.

A nem kath. vallású tanulók vallástanukban saját lelkészektől nyertek oktatást.

B) A nem kötelezett tantárgyak tanárai.

Jakab Lajos, m. kir. államvasúti tisztviselő, okl. gyorsíró, tanította a gyorsírást heten-
kinti 2 órában.

Nováky Bertalan, főgymn. rajztanár, tanította a szabadkézi rajzot heten-
kinti 4 órában.

Simits Ferencz, főreáliskolai r. tanár, tanította a francia nyelvet heten-
kinti 4 órában.

Szögedi Endre, a városi zeneiskola igazgatója, tanította az éneket heten-
kinti 2 órában.

E l ő a d o t t t a n a n y a g .

Első A., B. és C. osztály.

Osztályfőnökök : A. osztályban : *Fekete Ipoly*, B. osztályban : *Divényi Gyula*,
C. osztályban : *Both Ferencz*.

Vallástan, heti 2 órában. A hitről. Az apostoli hitvallás. Az Isten tiz- s az anyaszentegyház öt parancsa. A szentségekről s az imádságról. Tankönyv : Nagy katekizmus. Eger, 1881. Tanárok : I. A. és I. B. osztályban : *Divényi Gyula*, I. C. osztályban : *Hénap Tamás dr.*

Magyar nyelv, heti 5 órában. A hangok. A szók jelentés szerint való megkülönböztetése. A névszók viszonyítása. Ragok és névutók használata. A mondatok nemei. A mondat- és beszédrészek megkülönböztetése. Rendszeres igeragozás. Van, lesz-féle igék. Határozott és határozatlan személyragok. Szóképzés összetétel által és képzőkkel. Képzők csoportosítása. Szócsoportosítás jelentés szerint. Kötőszók. Indulatszók. Mesék, elbeszélések, görög-római és hun-magyar mondák az olvasókönyv nyomán. Értelmes és hangsúlyozott olvasás, tartalmi és nyelvtani fejtegetések, versek beemlézése és elszavalása. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv : dr. Szinnyei, Iskolai magyar nyelvtan, I. r. Budapest, 1891. U. a. Magyar olvasókönyv, I. r. Budapest, 1897. Tanárok : I. A. osztályban : *Fekete Ipoly*, I. B. osztályban : *Divényi Gyula*, I. C. osztályban : *Both Ferencz*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Írás és olvasás, egyszerű mondatok, a nevek fogalma, a nevek declinációi, a melléknév egyeztetése a maga főnévvel, a melléknevek fokozása, a névmások, a számnevek, elüljárók, a rendes igeajlitás főbb alakjai. A tanultaknak megfelelő fordítások és elemzések. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv : Pirchala Imre, Latin nyelvtan. Pozsony, 1899. U. a. Latin olvasó- és gyakorlókönyv. Pozsony, 1899. Tanárok : I. A. osztályban : *Fekete Ipoly*, I. B. osztályban : *Divényi Gyula*, I. C. osztályban : *Both Ferencz*.

Földrajz, heti 3 órában. Magyarország természeti viszonyai; ezek főbb topographiai adatai, a városok és vidékek néprajza a lakosok főbb foglalkozásának ismertetésével, nemkülönben a feltünőbb föld- és kőzetemeknek, jellemző növényeknek s állatoknak szemléltető leírása. Tankönyv :

Kőrösi Albin, Földrajz, I. r. Budapest, 1899. Tanárok: I. A. osztályban: *Floderer Imre*, I. B. és I. C. osztályban: *Finda Antal*.

Természetráajz, heti 2 órában. A természeti tárgyak szemlélete és fölosztása. Az évszakok általános jellemzése. Az ősszel érő közönségesebb gyümölcsök tárgyalása, a különböző termésformák összefoglalásával. A hasznosabb házi állatok csoportosítása, kapcsolatban az ember lakása közelében élő hasznos és kártékony emlős állatok tárgyalásával. A mezőn és erdőn élő hasznos és kártékony emlős állatok összefoglalása. A tavasszal virító növények bemutatása élőpéldányokon, azok morfológiai tárgyalásával, különös tekintettel a virág alkotására. Házi szárnyasaink. Tankönyv: Dr. Ormándy Miklós, Természetráajz. Budapest, 1899. Tanár: *Floderer Imre*.

Számтан, heti 4 órában. A tizes számrendszer. A négy számolási művelet egész számokkal és tizedes törtekkel; a számok oszthatósága, a legkisebb közös többes, a legnagyobb közös osztó; a tört, mint hányados és viszony; közönséges törtekkel való számolás. A méter mérték ismeretése: időszámítás. Tankönyv: Mocnik-Schmidt, Számтан. Budapest, 1897. Tanárok: I. A. osztályban: *Schandl Miklós*, I. B. és I. C. osztályban: *Roxs Lajos*.

Rajzoló mértан, heti 3 órában. A síkmértani elemek. Pontok, vonalak és szögek fekvései és mérési viszonyai. A síkidomok — három-, négy- és sokszögeknek — fontosabb tulajdonságai, területük meghatározása. A kör és ahhoz tartozó nevezetesebb egyenesek ismertetése. Mértani díszítmények rajzolása a mértанban tanult idomok felhasználásával, rendszeresen haladó táblarajzok után rajzeszközökkel, majd pedig szabadkézzel. Tankönyv: Dr. Gerevich, Rajzoló geometria. I. r. Budapest, 1895. Tanárok: I. A. és I. B. osztályban: *Nováky Bertalan*, I. C. osztályban: *Kátay Lajos*.

Szépírás, heti 1 órában. Folyó magyar írás, kis és nagy betűk. Tanárok: I. A. osztályban: *Floderer Imre*, I. B. osztályban: *Baksay József*, I. C. osztályban: *Fekete Ipoly*.

Tornázás, heti 2 órában. A rendgyakorlatok, egyszerű szabadgyakorlatok, tornajátékok; szerelvényeken: a tám-, függés- s lengés-gyakorlatok, a magas és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Második A. és B. osztály.

Osztályfőnökök: A. osztályban: *Szalay Istrán*, B. osztályban: *Kovács János*.

Vallástan, heti 2 órában. A kath. egyház szertartásainak magyarázata. Tankönyv: Ivánkovits János, A ker. egyház szertartásainak és ünnepeinek rövid értelmezése. Szeged, 1887. Tanárok: II. A. osztályban: *Baksay József*, II. B. osztályban: *Fekete Ipoly*.

Magyar nyelv, heti 5 órában. A tő- és egyszerű mondatok osztályozása, a kijelentés módja és a mondat alakja szerint. Az egyszerű mondat mellékrészei: jelzők és kiegészítők; a határozók különféle fajtái és osztályozása; az átvitt és képes értelemben használt helyhatározók. Szóegyeztetés. Szóvonzat. Az összetett mondatok és nemei. A mellék és alárendelő mondatok kötőszavai. Az alanyi, tárgy, jelző és határozó mondatok. Az igemódok és igeidők használata. A mondatok rövidítése. Elbeszélő prózai és költői olvasmányok az olvasókönyv alapján. Az olvasmányok tartalmi magyarázása és azok tartalmának szabadon való elbeszélése. Költemények szavalása. Kéthetenként egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: dr. Szinnyei, Iskolai magyar nyelvtan, II. r. Budapest, 1891. U. a. Magyar olvasókönyv, II. r. Budapest, 1891. Tanárok: II. A. osztályban: *Szalay Istrán*, II. B. osztályban: *Kovács János*.

Latin nyelv, heti 7 órában. Az alaktan befejezése, főleg: genuszabályok, teljes cuniugatio, a szóképzés elemei. A fő- és mellékmondatok megkülönböztetése kötőszók szerint. Összefüggő olvasmányul: A rómaiak történetéből: A római királyokról, 1—18, továbbá 3 mese fordítása és könyv nélkül való megtanulása. A szókincs megfelelő bővítése egyes mondatok és összefüggő olvasmányok alapján, kapcsolatban a szóképzési csoportok összeállításával. Hetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Pirchala Imre, Latin nyelvtan, Pozsony, 1899. U. a. Latin olvasó- és gyakorlókönyv. Pozsony, 1899. Tanárok: II. A. osztályban: *Szalay Istrán*, II. B. osztályban: *Kovács János*.

Földrajz, heti 4 órában. Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália. Ezek természeti viszonyai, topographiai adatok, a városok és vidékek néprajza, a lakosság főbb foglalkozásának ismertetése, a feltünőbb föld- és kőzetnemeknek, jellemző növényeknek s állatoknak lehetőleg szemléltető leírása. Tankönyv: Körösi Albin, Földrajz, II. r. Budapest, 1896. Tanár: *Finda Antal*.

Számтан, heti 4 órában. A négy alapművelet közöséges és tizedes törtekkel: rövidített számműveletek, az u. n. számtani műveletek korlátolt pontossággal. Az arányosság fogalmának fejtegetése. olasz számolásmód, egyszerű hármasszabályhoz tartozó föladatok megfejtése a kettős tétel s aránylatok szerint. Mértani viszonyok és arányok elemei; százalékszámítás és egyszerűbb alkalmazásai. Tankönyv: Mocnik-Schmidt, Számтан, Budapest, 1897. Tanárok: II. A. osztályban: *Frank Istrán*, II. B. osztályban: *Rosz Lajos*.

Rajzoló mértan, heti 3 órában. Testmértani elemek. Az egyenes és síkok abszolút és relatív helyzete. Lapszögek és szögletek. A fontosabb testek — a kocka, hasáb, gúla, szabályos testek, henger, kúp és gömb — tulajdonságai, hálózata, felületének és köbtartalmának kiszámítása, azok hasonlósága, összeillősége és symmetriája. A főt elősorolt testek mintáinak

előállítás. Síkéitmények rajzolása a symmetria fölhasználásával, tollal kihúzva. Tankönyv: Landau és dr. Wohlrab, Rajzoló geometria. II. füzet. Budapest, 1890. Tanár: *Nováky Bertalan*.

Szépírás, heti 1 órában. Magyar írás folytatva, német írás. Tanárok: II. A. osztályban: *Baksay József*, II. B. osztályban: *Finda Antal*.

Tornázás, heti 2 órában. Rendgyakorlatok; egyszerű és összetett könnyebb szabadgyakorlatok; tornajátékok; szerelvényeken: tám-, függés- és lengés-gyakorlatok; magas-távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Harmadik A. és B. osztály.

Osztályfőnökök: A. osztályban: *Bite Béla*, B. osztályban: *Frank István*.

Vallás, heti 2 órában. Az ó-szövetség története. Tankönyv: Róder Alajos, Bibliai történet. Eger, 1891. Tanárok: III. A. osztályban: *Korács János*, III. B. osztályban: *Orafsik József*.

Magyar nyelv, heti 3 órában. A nyelvtan rendszeres áttekintése. A hangsúlyos vers ismertetése. Összefüggő történeti olvasmány; elbeszélő költemények. Szavalás. Kéthetenkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: dr. Szinyei József, Rendszeres magyar nyelvtan. Budapest, 1897. U. a. Magyar olvasókönyv, III. r. Budapest, 1897. Tanár: III. A. és III. B. osztályban: *Bite Béla*.

Német nyelv, heti 4 órában. A leghasználtabb szók begyakorlása egyszerű mondatok alapján. Könnyebb szövegű prózai és verses olvasmányok fordítása és betanulása. Ezek alapján a német nyelvtan hang- és alaktani része rövid kivonaltan a gyenge és erős igeajlítással bezárólag. A nyelvtanból a megfelelő magyar mondatok fordítása németre. Kéthetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: dr. Szemák, Német nyelvtan, I. r. Budapest, 1897. U. a. Német olvasókönyv, I. Budapest, 1894. Tanárok: III. A. osztályban: *Orafsik József*, III. B. osztályban: *Prelog József*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Szókötéstan. Az infinitivusi és participialis mondat szerkezet gyakorlati ismertetése. Az egyszerű mondat rendszeres tárgyalása. Szótanulás, kapcsolatban az olvasmánnyal. Olvasmányok: De Romulo. De Numa Pompilio. De Tullo Hostilio. De Anco Marcio. De Tarquinio Prisco. De Servio Tullio. De Tarquinio Superbo. De mutatione rei publicae. De bellis adversus Tarquinos gestis. Versus memoriales Catonis. Lupus et Agnus. Canis per fluvium carnem ferens. Vacca, capella, ovis et leo. A mondattani szabályoknak megfelelő mondatok és összefüggő olvasmányok fordítása magyarból latinra. Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Pirchala Imre, Latin nyelvtan. Pozsony, 1897. U. a. Latin gyakorlókönyv. Pozsony, 1896. U. a. Rerum Romanarum liber. Pozsony, 1896. Tanár: III. A. és III. B. osztályban: *Bite Béla*.

Történelem és politikai földrajz, heti 4 órában. Az első és második időszakban Magyarország története egészen. A harmadik időszakban: A magyar királyság és Ausztria területe és alkotó részei; a magyar állam népeisége, nyelv, vallás és foglalkozás tekintetében. A magyar állam anyagi és szellemi műveltsége, alkotmánya, törvénykezése és közigazgatása. Ausztria koronaországainak áttekintése. Közös ügyek. A monarchia nemzetközi képviselete. Tankönyv: Baróti-Csánki, Magyarország története. Budapest, 1897. Tanárok: III. A. osztályban: *Szinger Kornél*, III. B. osztályban: *Jászai Rezső dr.*

Physikai és matematikai földrajz, heti 2 órában. Physikai jelenségek: halmaz állapotok, erők, nehézkedés, az egyensúly és mozgás fontosabb jelenei s főbb törvényei; a vízről, a levegőről. A hőtán. fénytán, továbbá a villamosság és delezesség tanainak alapvonalai. A földterület physikai jelenségei a szárazon, a vízen, a levegőben. A föld, mint csillag, matematikai fölosztása és méretei, mozgásai; földövek, évszakok, klíma. Tankönyv: dr. Schmidt Ágoston, Physika és physikai földrajz. Budapest, 1896. Tanárok: III. A. osztályban: *Flóderer Imre*, III. B. osztályban: *Frank István*.

Számítan, heti 3 órában. Az összetett hármasszabály; kamatszámolás; lerovatszámolás; határidőszámolás; lánczszabály; az arányos osztás. Elegetési földadatok. Tankönyv: Mocnik-Schmidt, Számítan. Budapest, 1897. Tanárok: III. A. osztályban: *Rózs Lajos*, III. B. osztályban: *Frank István*.

Rajzoló mértan, heti 2 órában. A szerkesztő síkmértan. Az egyenes vonalú idomok — négyzet, dülény, ferdény, stb. — szerkesztése. A hasonlóság, összeillőség és symmetria fogalmának kibővítése. A mértan alkalmazása a rajzolásnál és mérésnél. A területek átváltoztatása, tekintettel azok könnyebb kiszámíthatására. Helyszín-rajzok készítése. Tankönyv: dr. Gerevich, Constructiv planimetria. Budapest, 1898. Tanár: *Kátay Lajos*.

Tornázás, heti 2 órában. Rendgyakorlatok; egyszerű és összetett szabadgyakorlatok; tornajátékok; szerelvényeken: a tám-, függés- és lengésgyakorlatok: magas- és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Negyedik A. és B. osztály.

Osztályfőnökök: A. osztályban: *Hénap Tamás dr.*, B. osztályban: *Prelogg József*.

Vallástan, heti 2 órában. Jézus Krisztus élettörténete, az apostolok cselekedetei és Palesztina földrajza. Tankönyv: Róder A., Bibliai történet. Eger, 1891. Tanár: *Kovács János*.

Magyar nyelv, heti 4 órában. A stílus általános törvényei. A prózai és költői stílus különbségei tüzetesen; a hangsúlyos és mértékes verselés.

Költői olvasmány: Arany János Toldi-ja. Prózai olvasmányok: Leírások és elbeszélések, u. m. tárgyrajzok, jelenetek, jellemrajzok, könnyebb életrajzok. Kéthetenként egy írásbeli házi dolgozat. Tankönyv: dr. Négvesy László, Stiliztika, I. r. Budapest, 1897. — Arany János, Toldi. Magyarázta Lehr A. Budapest, 1892. Tanárok: IV. A. osztályban: *Hénap Tamás dr.*, IV. B. osztályban: *Prelogg József*.

Német nyelv, heti 3 órában. Szótanulás etymológikus csoportokban. A német társalgási nyelvben leginkább használt kifejezések és szólásmódok, kérdések és feleletek alakjában tárgyak szerint csoportosítva. Könnyebb szövegű prózai és verses olvasmányok fordítása és betanulása. Ezek alapján a német nyelvtan hang- és alaktani részének rendszeres előadása a szóképzéssel bezárólag. A mondattan elemei. Magyar mondatok fordítása németre a nyelvtani anyag begyakorlására. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: dr. Szemák, Elméleti és gyakorlati német nyelvtan, II. r. Budapest, 1897. U. a. Német olvasókönyv, II. r. Budapest, 1892. Tanár: IV. A. és IV. B. osztályban: *Prelogg József*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Az idő- és módtannak rendszeres tárgyalása; oratio obliqua, a latin periodus gyakorlati ismertetése. Prózai olvasmányok: De bello Punico primo. De bello Punico secundo. De Romanorum post pugnam Cannensem magnanimitate. De situ urbis Syracusarum. De Galliae Germaniaeque moribus. A prosodia és metrika előrebocsátása után költői olvasmány Ovidiusból: A tavasz. Az idő hatalma. Romulus és Remus kitevése. Hetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Pirchala Imre, Latin nyelvtan. Pozsony, 1899. U. a. Latin gyakorlókönyv. Pozsony, 1898. U. a. Rerum Romanarum liber. Pozsony, 1898. Tanárok: IV. A. osztályban: *Hénap Tamás dr.*, IV. B. osztályban: *Szalay István*.

Történelem, heti 3 órában. A hajdankori népek rövid ismertetése: a görögök, a rómaiak története és társadalmi élete a császárság koráig. Tankönyv: Vaszary, Egyetemes világtörténet, I. r. Budapest, 1895. Tanár: IV. A. és IV. B. osztályban: *Jászai Rezső dr.*

Természetrajz, heti 3 órában. Ásványtan: az ásványok külső és belső tulajdonságai; a chemiai összetételre alapított öt főosztály ismertetése s ezekből az ásványrendszer megállapítása főbb vonásokban. Kőzettan; az egyszerű kőzetek megismertetése ásványtani alapon s az összetettebb kőzetek általánosan elterjedt, nevezetesebb fajai. A geologia alapvonalainak ismertetése. Tankönyv: dr. Róth-Szterényi, Ásvány-, kőzet- és földtan. Budapest, 1890. Tanár: *Floderer Imre*.

Algebra, heti 3 órában. Bevezetés az Algebrába. Összeadás és kivonás egész számokkal. Sokszorozás egész számokkal, kiterjeszkedve a kéttagúak négyzetének és köbének képzésére. Osztas egész számokkal, kiterjeszkedve a geometriai haladványok képletére. Ugyanazon műveletsorozat törtszámokkal. Elsőfokú egyenletek egy ismeretlennel. Arányok és aránylatok.

Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Betűszám-tan. Budapest, 1891. Tanárok: IV. A. osztályban: *Ross Lajos*, IV. B. osztályban: *Schandl Miklós*.

Rajzoló mértan, heti 2 órában. A szerkesztő síkmértan. Görbe vonalú idomok. A körtan kibővítése és az ebbe vágó földványok; két kör viszonyos fekvése. A legfontosabb görbe vonalak, különösen a kúpszeletek által képződők és azok szerkesztése. Rövid áttekintése a négy osztályban tanultaknak. Tankönyv: Landau és dr. Wohlrab, Rajzoló geometria, III. r. Budapest, 1891. Tanár: *Noráky Bertalan*.

Tornázás, heti 2 órában. Rendgyakorlatok; összetett szabadgyakorlatok; tornajátékok; szerelvényeken: a tám-, függés-, föllendülés-, lengés-, forgás-gyakorlatok; magas- és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Ötödik osztály.

Osztályfőnök: Simonides Istrán.

Vallástan, heti 2 órában. Dr. Titz A., Kath. vallástan, I. r. Alaphittan. Budapest, 1897. Tanár: *Both Ferenc*.

Magyar nyelv, heti 3 órában. Szerkesztéstan. Az előadás nemei (elbeszélő, értekező és rábeszélő) és formái (folytonos előadás, beszélgetés, dialogus, levél). A szerkesztés két főművelete: I. Dispositio. A gondolatok egymásutánja. Az egység, haladás, folytonosság és teljesség a gondolatok sorában. A gondolatsorok, a részek rendje (kezdet, közép, vég). Az egyes részek szerkezete, különösen a középső rész (tárgyalás) elrendezése az előadás nemei és formái szerint: a leírásban, a jellemrajzban, az elbeszélésben, az értekező és rábeszélő előadásban, a dialogusban, a levélben és a lyrai költeményben. II. A feltalálás (inventio). Költői és prózai olvasmányok, ezekkel kapcsolatban havonként egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: dr. Négyesy László, Szerkesztéstan. Budapest, 1895. Greguss-Beöthy, Magyar Balladák. Budapest, 1891. Tanár: *Both Ferenc*.

Német nyelv, heti 3 órában. A német társalgási és irodalmi nyelvben leginkább használt szók és kifejezések rendszeres tárgyalása és begyakorlása kérdések és feleletek alakjában. Válogatott prózai olvasmányok fordítása és elemzése az alaktan ismételtsére és a mondattani anyag begyakorlására. Rendszeres mondattan, a megfelelő magyar mondatok fordítása. Herder „Cid”-jéből válogatott románczok fordítása s ezek tartalmának szabad előadása német nyelven. A szebb románczok szavai. A románcz elmélete és története. Herder élete és működése német nyelven. Fordítás magyarból németre Schack Béla szövegek könyve nyomán. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: dr. Szemák, Német Olvasókönyv, III. r. Buda-

pest, 1894. Ugyanaz: Német mondattan. Budapest, 1891. Tanár: *Prelogg József*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Nyelvtani ismétlések, irálytani és szóbeli gyakorlatok. Prózai olvasmány: T. Livius XXI. 1—57. — Költői olvasmány: P. Ovidius Naso: Met. I. 89—150, 253—415. VIII. 611—735. Fast. II. 383—422. IV. 809—858. VI. 349—394. Trist. III. 10, 12. A prosodiai és metrikai ismeretek bővítése. Havonként két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Bartal-Malmosi, T. Livii ab urba condita I. XXI. XXII. Budapest, 1882. Pirchala Inre, Anthologia Latina. Budapest, 1891. Tanár: *Simonides István*.

Görög nyelv, heti 5 órában. Attikai alaktan elemei: fő- és mellékevek ragozása, igehatározók, névmások és számnevek, az ω -végzetű rendes igehajlítás megfelelő fordítási gyakorlatokkal. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. — Tankönyv: dr. Maywald József, Görög nyelvtan. Budapest, 1895. Ugyanaz: Görög gyakorló-könyv. Budapest, 1893. Tanár: *Simonides István*.

Magyar irodalmi olvasmány, görög irodalom és művelődés történelem (Görög nyelv helyett), heti 2 órában. Szemelvények Révay, Virág, Baróti Szabó Dávid és Berzsenyi verseiből. Kazinczy és Berzsenyi levelezései. Kölesey: Védelem P. J. számára; Magyar Játékszín; Emlékbeszéd Kazinczy felett; A magyar nyelv ügyében. Kármán munkáiból: Előszó az Urania I., II. kötetéhez. A nemzet csinosodása. Mindezek tartalmi és tárgyi magyarázata, az irodalomtörténeti vonatkozások fölvilágosítása. — Thukydides műve egészének és részének föllüntetése mellett a II. 34—46; 47—54; 59—65. — VI. 8—14; 30—32; VII. 10—17; 42—87. A tartalom kikerekítésén kívül a beszédek szerkezete. A görög állami régiségeknek párhuzamos, időnkint összefoglaló ismertetése, különösen a dórállamok és Athen alkotmányos szerkezete. Tankönyv: dr. Janesó B., Magyar irodalmi olvasmányok. V. oszt. Budapest, 1890. — Szilasi Móricz, Szemelvények Thukydidesből. Budapest, 1890. — Schill Sámuel, Görög régiségek és a görög művészet története. Budapest, 1891. Tanár: *Baksay József*.

Történelem, heti 3 órában. A római császárság. A kereszténység alapítása és emelkedése. A barbárok letelepedése a nyugati birodalomba. A mohamedanizmus. A nyugati császárság megújítása. Új népek bevándorlása és megtelepedése. A hűbériség. A császárság és pápaság küzdelme. Keresztes háborúk. A középkori intézmények bomlása. Tankönyv: Vaszary, Egyetemes világtörténet, II. r. Budapest, 1897. Tanár: *Jászai Rezső dr.*

Természetrész, heti 2 órában. Növénytan. A virágos növények testének külső tagoltsága, lehetőleg élő példányokban bemutatva. A növények bonczati szerkezete általános vonásokban. A növények életfolyama főbb vonásokban. A megismertetett növények csoportosítása a természetes rendszernek megfelelőleg. A nevezetesebb rendszerek s Linné seregének meg-

ismertetése. A közönségesebb fák s nevezetesebb ipari és gazdasági növények. A növények földrajzi elterjedése, különös tekintettel honunk virányára. Tankönyv: dr. Róth-Schuch, A növénytan alapvonalai. Budapest, 1892. Tanár: *Zvér Endre*.

Mennyiségtan, heti 4 órában. *a)* Algebra. Ismétlések. Elsőfokú egyenletek egy és több ismeretlennel. A kéttagúak magasabb pozitív egész hatványai; Pascal-féle háromszög. Számítási haladvány. Számolás gyökjelekkel. Négyzet-gyök és az ismeretlenek kiszámítása másodfokú egyenletekben. Köbgyök. Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Betűszámítási. Budapest, 1891. — *b)* Geometria. A planimetria főtételei. Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Mértan. Budapest, 1891. Tanár: *Frank István*.

Szabaddkézi és geometriai rajz (Görög nyelv helyett), heti 2 órában. Görög szalagdiszkek és díszítmények, stilizált levelek. Arabs szalagdiszkek és díszítmények; középkori román-, gót-díszítmények; renaissance-díszítmények. A rajzok egyszerű színezéssel készültek. Vidéki Balló és Hauselmann művei nyomán. Tanár: *Nováky Bertalan*.

Tornázás, heti 2 órában. A rendgyakorlatok, az alsóbb osztályok anyaga bővítve; összetett szabadgyakorlatok; tornajátékok; szerelvényeken a tám-, nyíktám-, függős-, hajlított karonfüggős-, lengős-, forgásgyakorlatok, magas- és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Hatodik osztály.

Osztályfőnök: Baksay József.

Vallástan, heti 2 órában. Dr. Titz A., Kath. vallástan. II. r. Ágazatos hittan. Budapest. 1898. Tanár: *Both Ferenc*.

Magyar nyelv, heti 3 órában. Rethorika, a prózai műfajok elméleti ismertetése s megfelelő prózai művek olvastatása. Költői olvasmány: Shakspere Coriolanusa, ennek tartalmi magyarázata a drámai szerkezet föltüntetésével. Havonként egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Névy László, Rethorika. Budapest. 1896. — U. a. Olvasmányok a rethorikához. Budapest. 1894. Shakspere, Coriolanus. Ford. Petőfi, magyarázta Névy L. Tanár: *Dívényi Gyula*.

Német nyelv, heti 3 órában. Az előbbi osztály anyagát folytatólag a német társalgási és irodalmi nyelvben leginkább használt szók és kifejezések rendszeres tárgyalása és begyakorlása kérdések és feleletek alakjában. Válogatott prózai olvasmányok fordítása, ezek tartalmának szabad előadása német nyelven, a szöveg elemzése a nyelvtani anyag folytonos ismételése. Goethe, Schiller és Bürger válogatott balladáinak fordítása, ezen balladák tartalma és széptani elemzése német nyelven. A híresebb balladák szavai. A ballada elmélete és története a németeknél. A német verstan

rövid kivonatban. Bürger élete és működése német nyelven. Fordítás magyarból németre Schack Béla szöveggönyve nyomán. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: dr. Szemák, Német olvasókönyv, III. r. Budapest, 1894. Tanár: *Szinger Kornél.* -

Latin nyelv, heti 6 órában. Nyelvtani ismétlések és szóbeli gyakorlatok mellett olvastatott: Sall. De bello Jugurthino bő szemelvényekben. — P. Verg. Mar. Aen. II. és IV. könyve tartalmilag és szemelvényekben. — Cic. de imperio Cn. Pomp. szemelvényekben. — Az olvasmányok alaki és tárgyi magyarázata, szebb részletek könyv nélkül. A régiségtani ismeretek kiszélesítése. A tárgyalt írók élete és irodalmi munkássága az illető műfaj többi művelőinek vázlatos ismertetésével. Havonkint két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Bartal-Malmosi, Sall. De Bello Jug. Budapest, 1880. — Cserép, Szemelvény Verg. Aeneiséből. Budapest, 1899. — Rácz Soma, Cic. De imperio Cn. Pomp. Budapest, 1894. Tanár: *Baksay József.*

Görög nyelv, heti 5 órában. Az egész ijetan s az idő- és módtan legfőbb pontjai. — Xenophon élete 1—3. Xen. An. I. **1.** 1—8. **2.** 1—27. **3.** 1—13. **4.** 1—9. és 13—18. **5.** 1—9. **6.** 1. és 9—11. **7.** 1—4. **8.** 25—29. Mem. I. 5., 6. (1—10.) II. 1. (21—34.) — Tankönyv: dr. Maywald József, Görög nyelvtan. Budapest, 1895. U. a. Görög gyakorló- és olvasókönyv. Budapest, 1896. Tanár: *Baksay József.*

Magyar irodalmi olvasmány, görög irodalmi és művelődés történelem (Görög nyelv helyett), heti 2 órában. Mindszenti Gábor naplója; Kemény János önéletírásából; Cserei Mihály históriájából; Apaffy és Teleky Mihály; Apor Péter Metamorphosisából; Zrínyi Miklós: A török Afium ellen való orvosság; Pázmány Péter: A magunk ismeréséről. Iliásból: I., VI., IX., XVIII., XXIII. és XXIV. ének. Odüsszeiából: I., V., VI., XI., XVI., XVII., XVIII., XXII., XXIII., XXIV. ének. Görög hitéleti és magánrégiségek, görög művészeti emlékek. Tankönyv: dr. Janesó, Magyar irodalmi olvasmányok, II. Budapest, 1891. Dr. Csengeri, Homeros Iliása. Budapest, 1891. Dr. Gyomlay, Homeros Odüsszeiája. Budapest, 1891. Schill Salamon: Görög régiségek és a görög művészet története. Budapest, 1891. Tanár: *Hénap Tamás dr.*

Történelem, heti 3 órában. Az újkor története a bécsi congressusig. A fölfedezések, a tudomány és a művészet újjáéledése. A vallásos reform. A vallásos és a nemzeti háborúk. A fejedelmi absolutismus kora. A francia forradalom és Napoleon kora. Tankönyv: Vaszary, Egyetemes világtörténet, III. r. Budapest, 1896. Tanár: *Finda Antal.*

Természetráajz, heti 3 órában. Állattan. Az állat életműködése általában. Az állatok szervezetei és szervrendszerei. A hét típus s az ezek keretében levő osztályok rendszeres tárgyalása. A nevezetesebb állatfajok leírása. Az állatok földrajzi elterjedése. Tankönyv: dr. Róth-Vängel. Az állattan alapvonalai. Budapest, 1892. Tanár: *Zvér Endre.*

Mennyiségtan, heti 3 órában. *a)* Algebra. Ismétlések. A hatványozás általánosítása. (Negatív kitevők és alkalmazásuk a tízes számrendszerben, tört kitevők.) Brigg-féle logaritmuskok; log. egyenletek. — *b)* Geometria. Síkháromszögtan. A hegyes szög függvényei, kapcsolatban a derékszögű háromszög kiszámításával. A szög-függvények értelmezése tetszőleges szögekre. A szögek összegének és különbségének függvényei. Ferdeszögű háromszögek és sokszögek megfejtése. A pont koordinátái. Két pont távolsága. Algebrai kifejezések graphikus ábrázolása. Tankönyv: dr. Lutter Nándor, Betűszám. Budapest, 1891. — U. a. Mértan. Budapest, 1891. Tanár: *Schaudl Miklós*.

Szabadvézi és geometriai rajz (Görög nyelv helyett), heti 2 órában. Lapminták után: a renaissance, gót, görög és magyar motívumú díszítmények. Domború minták után: mértani és építészeti jellegű testformák, különféle stílusú ékítmények, rozetták, stilizált levelek, virágok stb. A rajzok részint színezéssel, részint árnyékolással író és krétával készültek. Vidéki, Balló, Hauselmann, Várdai és az állami paedagogium gypsöntő műhelyéből szerzett domború minták után. Tanár: *Nováky Bertalan*.

Tornázás, heti két órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben; összetett szabadvgyakorlatok; botgyakorlatok; tornajátékok; szerelvényeken: a tám-, nyíktümlengések, hajlított karú függésben lengések föl- és átlendülések, forgások, magas- és távugrás gyakorlatok. Tanár: *Timina Ödön*.

Hetedik osztály.

Osztályfőnök: Oraftsik József.

Vallástan, heti 2 órában. Tankönyv: dr. Titz Antal, Katholikus vallástan. III. rész. Erkölcsstan. Budapest, 1899. Tanár: *Zsér Endre*.

Magyar nyelv, heti 3 órában. A verstani szabályok áttekintése és alkalomszerű ismétlése. A költői műfajok elmélete, tekintettel történeti fejlődésükre. Költői magánolvasmány mellett megfelelő aesthetikai és poetikai értekezések iskolai olvasása. Remekművek taglaló ismertetése. Havonként egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Névy László, Poetika. Budapest, 1892. U. a. Olvasmányok a poetikához. Budapest, 1885. Tanár: *Hénap Tamás dr.*

Német nyelv, heti 3 órában. Goethe, Hermann und Dorothea cz. művének fordítása. A mű széptani elemzése és az egyes énekek tartalma német nyelven. Az idyllikus epos és sajátosságai. Goethe élete és működése német nyelven. Schiller Wilhelm Tell-jének fordítása. A mű széptani elemzése és az egyes felvonások tartalma német nyelven. A dráma és sajátosságai. Schiller élete és működése német nyelven. Válogatott prózai olvasmányok és versek fordítása, ezek tartalma német nyelven, a szöveg elemzése a nyelvtani anyag folytonos ismétlésére. Szébb versek, nemkülönben az olvasott

epos és dráma szebb helyeinek szavalata. Fordítás magyarból németre Schack Béla szöveggönyve nyomán. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: dr. Szemák, Német olvasókönyv, IV. rész. Budapest, 1890. Schnabl, Goethes Hermann und Dorothea. Heinrich, Schiller's Wilhelm Tell. Tanár: *Szinger Kornél*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Nyelvtani ismétlések, irálytani s szóbeli gyakorlatok. Prózaolvasmányok: M. T. Ciceronis or. pro. P. Sestio — M. T. Ciceronis epist. Ad Fam. V. 7. Ad Att. II. 22. Ad Fam. XIV. 4. Ad Att. IV. 1. Ad Fam. III. 2. Ad Fam. XV. 7. 12. Ad Fam. XVI. 1. Ad Att. VIII. 3. XI. 6. Ad Fam. IV. 5. XII. 10. — Költői olvasmány: Verg. Aen. VI. a VII- XII. énekből szemelvény. Az olvasmányok alaki és tárgyi magyarázata; szebb részletek könyv nélkül. A régiségtani ismeretek kiszélesítése. A tárgyalt írók élete és irodalmi munkássága az illető műfaj többi művelőinek vázlatos ismertetésével. Fordítás magyarból latinra: Vagács és Schiebinger. Latin irályképző gyakorlat nyomán. Havonkint két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Cserép M. T. Cic. pro P. Sestio. Budapest. 1892. — Pirchala. Vergili M. Aen. I—XII. Budapest, 1894. — Jánosi. M. T. Cic. válogatott levelei. Budapest, 1884. --- Vagács és Schiebinger, Latin irályképző. Tanár: *Orafsik József*.

Görög nyelv, heti 5 órában. — Homeros. Odysseia. I. VI. XI. — Herodotos: De Arione. De moribus Persarum. De Rhampsinito. De crocodilo. De pugna Marathonica. De pugna apud Thermopylas. — A mondattan és az irodalomtörténet röviden. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: dr. Csengeri, Homeros Odysseája. Budapest, 1897. — Dávid. Herodoti-Epitome. Budapest, 1887. Dr. Maywald. Görög nyelvtan. Budapest. 1895. -- Tanár: *Orafsik József*.

Magyar irodalmi olvasmány, görög irodalom és művelődéstörténelem (Görög nyelv helyett). heti 2 órában. Balassa Bálint költeményeiből; Kurucz dalokból; Gyöngyösi Murányi Venusából; Kisfaludy Sándor Himfy szerelmeiből; Csokonai dalaiból és ódáiból. — Sophokles Antigonéja tartalmi, szerkezeti szempontból. Az ókori görög költészet ismertetése. Tankönyv: dr. Jancsó Benedek. Magyar irodalmi olvasmányok. Budapest 1893. Sophokles. Antigone. Magy. Csiky Gergely. Budapest, 1883. — Jebb. R. T.. A görög irodalom története. Fordította Fináczy Ernő. Budapest. 1892. Tanár: *Cserép Sándor*.

Politikai földrajz, heti 2 órában. Európa. Ázsia. Afrika. Amerika államainak történeti vázlata. természeti leírása. ipara, kereskedelme, lakosai. vallás és nemzetiség tekintetében. alkotmánya, honvédelme és gyarmatügyi viszonyai. Tankönyv: Scholtz Albert. Politikai földrajz. Budapest. 1892. Tanár: *Jászai Rezső dr.*

Természettan, heti 4 órában. A természettan tárgya és fölosztása. Kinematika. általános dinamika. a szilárd. folyékony és légnemű testek

mechanikája, hangtan, fénytán. Tankönyv : Fehér Ipoly, Kísérleti természettan. Budapest, 1892. Tanár : *Schandl Miklós*.

Mennyiségtan, heti 3 órában. *a)* Algebra. A másodfokú egyenletek elmélete. Másodfokúakra redukálható felsőbb fokú egyenletek. Számítási és mértani haladványok. Kamat-kamatszámítás. *b)* Geometria. A térben főbb tételei; szögletes és gömbölyű testek. Tankönyv : dr. Lutter Nándor, Betűszámítás. Budapest, 1891. U. a. Mértan. Budapest, 1891. Tanár : *Frank István*.

Szabadvézi és geometriai rajz (Görög nyelv helyett), heti 2 órában. *a)* Szabadvézi rajz. Amennyiben az ábrázoló mértan anyaga megengedte, a graphikus minták után való rajzolás folytatása. *b)* Az ábrázoló mértan : A pont és egyenesek projectiói, az egyenesek hajlásszögei, a sokszögek projectiói és ezek kölcsönös helyzetének viszonylagos vonatkozásai. A sík ábrázolása, hajlásszögei és új képének projectiója. Adott síkban fekvő pont, egyenes és sokszög projectiói. A síkok nyomai, viszonylagos vonatkozásai. Az egyenesek metszése a síkkal. A leforgatás és alkalmazása. Az elmélettel párhuzamban feladványok dolgoztattak ki rajzlapokon. Tankönyv : dr. Fodor László, Az ábrázoló geometria elemei. Budapest, 1892. Tanár : *Nováky Bertalan*.

Tornázás, heti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben ; összetett szabadgyakorlatok ; botgyakorlatok ; tornajátékok ; szerelvényeken : a tám- és nyíktámlengések, hajlított karú függésben lengések, föl- és átlen-dülések, forgások, magas- és távugrás. Tanár : *Timina Ödön*.

Nyolczadik osztály.

Osztályfőnök : Szinger Kornél.

Vallásan, heti 2 órában. A kath. egyház történelme, különös tekintettel Magyarországra. Tankönyv : Dedek Cr. Lajos, A kath. egyház történelme. Budapest, 1896. Tanár : *Zvér Endre*.

Magyar nyelv, heti 3 órában. Nemzeti irodalmunk története a leg-régibb időtől a jelenig. Nyelvészeti és szépészeti fejtegetések. Havonkint egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv : Erdélyi Károly, A magyar nemzeti irodalom története. Budapest, 1897. Tanár : *Szinger Kornél*.

Német nyelv, heti 2 órában. Goethe, Iphigenie auf Tauris cz. művének fordítása, széptani elemzése, az egyes felvonások tartalma német nyelven. A német irodalomtörténetnek vázlatos előadása német nyelven. A főbb mozzanatok, különösen az első és második virágzási korszak részletesen. A megfelelő szemelvények fordítása és elemzése a nyelvtani anyag folytonos ismétlésére. Fordítás magyarból németre Schack Béla szövegvégye nyomán. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv : dr. Szemák,

Német olvasókönyv, IV. r. Budapest, 1891. Schnabl. Goethes, Iphigenie auf Tauris. Tanár: *Szinger Kornél*.

Latin nyelv, heti 5 órában. Nyelvtani ismérések, irálytani gyakorlatok. Prózai olvasmány: Tac. Ann. I. 1–15. 24–28. II. 27–32. III. 8–12. XIV. 42–45. Költői olvasmány: Szemelvények Qu. Horatius Flaccus műveiből. Sat. I. 3. II. 2. 6. Epod. 2. 16. Carm. 1. 4. 14. 22. 31. II. 3. 13. 15. 17. III. 1. 3. 20. IV. 7. Epist. I. 10. II. 3. (De arte poëtica.) Havonkint két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: dr. Gyomlay, Szemelvények. P. Cor. Tac. történeti műveiből. Bpest, 1894. Bartal-Malmosi, Qu. Horatii Flacci opera omnia. Bpest, 1893. Tanár: *Simonides Istrán*.

Görög nyelv, heti 4 órában. Költői olvasmány. Hom. Iliad. I. 1–611. Hom. Iliad. VI. 369–529. Hom. Iliad. XXIV. egészen. Az Ilias szerkezeti és aesthetikai tárgyalása az egész költeménynek magyar nyelven való olvasása alapján. Prózai olvasmány: Platon, Apologia egészen. Kéthetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: dr. Csengeri János, Homeros Iliása. Budapest, 1886. dr. Szamosi János, Szemelvény Platon műveiből. Budapest, 1893. Tanár: *Fekete Ipoly*.

Magyar irodalmi olvasmány, görög irodalom és művelődés történelem (Görög nyelv helyett), heti 2 órában. Gróf Széchenyi István „Hitel”-jéből. Wesselényi „Balitéletek” cz. művéből. Kölcsey „Országgyűlési Napló”-jából. Báró Eötvös József „Reform”-jából. Az illető írók életrajzi adatai. Platon: Sokrates védekezése és Kritonja. Platon Államából: Az állam keletkezése. A négy sarkalatos erény az államban. Aristoteles. Nikomachosi ethika. Az ó-kori görög próza és böleselet rövid története. Tankönyvek: dr. Jancsó Benedek. Magyar irodalmi olvasmányok, IV. Budapest, 1894. Alexander Bernát. Platon és Aristoteles. Budapest, 1893. — Jebb. A görög irodalom története. Budapest, 1892. Tanár: *Cserép Sándor*.

Történelem, heti 3 órában. Magyarország története, tekintettel a társadalmi és állami viszonyok fejlődésére. Tankönyv: Ribáry-Mangold, Magyarország oknyomozó történelme. Bpest, 1891. Tanár: *Jászai Rezső dr.*

Természettan, heti 4 órában. Hőtan, az anyag szerkezete, delejesség, villamosság, a kosmographia elemei. Tankönyv: Fehér Ipoly. Kísérleti természettan. Budapest, 1892. Tanár: *Schandl Miklós*.

Mennyiségtan, heti 2 órában. Kapcsolástan, kéltagúak hatványozása. A matematika főbb tanainak ismérése. Tankönyv: dr. Lutter Nándor. Betűszámntan. Budapest, 1891. Tanár: *Frank István*.

Böleseleti előtan, heti 3 órában. Psychologia: a lelki élet mivolta s megismerésének módszere, a lelki állapotok osztályozása, a képzetek (ismerés), érzelmek (kedély) és vágyak (akarat) psychológiája, a lelki és testi élet viszonya. — Logika: a gondolkodás mibenléte és formái, a logika fölösztása, az elem és tudománytan. Tankönyv: dr. Klamarik János, Psychologia. Budapest, 1892. — Ü. a. Logika. Budapest, 1891. Tanár: *Szinger Kornél*.

Szabadkézi és geometriai rajz, (Görög nyelv helyett), heti 2 órában.
a) Szabadkézi rajz. A mennyiben az ábrázoló mértan anyaga megengedte, folytatása a graphikus minták rajzolásának. *b)* Ábrázoló mértan. A gúla, hasáb, szabályos testek, kúp, henger és gömb származtatása és ábrázolása s ezek árnyékának szerkesztése. A pont, vonal és sík vonatkozása az elso-
 rolt testekre és hálózatok kifejtése. Az elmélettel párhuzamban feladványok dolgoztattak ki rajzlapokon. Tankönyv: dr. Fodor László, Az ábrázoló geometria elemei. Budapest, 1892. Tanár: *Nováky Bertalan.*

Tornázas, heti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben: húzódások és vonulások, összetett szabadgyakorlatok, botgyakorlatok szabadgyakorlatokkal összekötve, tornajátékok. Szerelvényeken: a tám-, nyik-
 támlengés, menés- és szökésgyakorlatok; lengés, föl- és átlendülés; forgás-
 gyakorlatok, magas- és távugrás. Tanár: *Timina Ödön.*

Írásbeli dolgozatok.

I. A magyar nyelvből és irodalomból.

Az V. osztályban.

A szülők iránt való szeretetről, Xenophon után; a beszélgető előadás formájára. — Szibinyáni Jank. Elbeszélés Arany nyomán. — Kazinczy Ferencz fogsága. Leírás Kazinczy levele alapján. — Levél Barátomnak. Deák Ferencz barátja fiához írt levele után. — A barátságról. Értekezés Aristoteles nyomán. Szabadon választott iskolai dolgozat. Az olvasmányok alapján. — „Törekedjél ismeretekre.“ Rábeszélés Kölcsey Parainesisa nyomán. — Hannibal jelleme. Jellemrajz Livius után. — Czuczor Szondiának és Arany Szondi két apródjának összehasonlító fejtegetése. — „Imádd az istenséget! Ez legelső rendszabás Pythagoras aranyverseiben; s úgy hiszem, méltán.“ (Kölcsey.) Értekezés.

A VI. osztályban.

Hazánk a tatárjárás után. Történeti rajz. — Az oknyomozó történetírás kellékei. Fejtegetés. — A történelmi anyag feldolgozása a történeti regényekben. Értekezés. — Coriolanus tragikum. Fejtegetés. — Minő szerepet játszik Volumnia Coriolanus bukásának előidézésében? Fejtegetés. — Lombai komikumának alapja a csalódásokban. Értekezés. — Nagy Péter, mint uralkodó és mint ember. Jellemzés. — Kazinczy eszméi a nyelv, irodalom és művelődés terén. Értekezés Gyulai emlékbeszéde alapján. — Deák F. felirati javaslatának szerkezete és gondolatmenete. Szónoklattani fejtegetés. — Ismerd meg önmagadat. Értekezés.

A VII. osztályban.

Eszményítés a költészetben. Értekezés Arany „Vojtina ars poetiká“-ja alapján. — Arany V. László cz. költeményének aesthetikai fejtegetése. — Mily módokat használ a költő a Zrinyiászban főhősének jellemzésére? Aesthetikai értekezés. — A monda és rege tárgya. Egybevetés. — A komoly és komikus éposz. Egybevetés. — A vasutak befolyása a közművelődésre. Értekezés a földrajz köréből. — A légnyomás gyakorlati alkalmazása.

Phizikai értekezés. — Katona Bánk-Bánjának cselekvénye. Aesthetikai értekezés. — Kisfaludy Károly Kérők cz. művének komikus alakjai. Aesthetikai fejtegetés.

A VIII. osztályban.

Epikai anyag nemzeti mondáinkban. Fejtegetés. — A körlég víztüneményei. Természettani értekezés. — Az emlékezés és a képzelődés. Értekezés a lélektan köréből. — A renaissance Mátyás udvarában. Művelődéstörténeti értekezés. — A francia irodalom hatása nemzeti irodalmunkra. Irodalomtörténeti értekezés. — Művelődési viszonyaink az Anjouk alatt. Művelődéstörténeti értekezés. — Kazinczy Ferencz hatása közművelődésünkre. Irodalomtörténeti értekezés. — A Wesselényi-féle összeesküvés okai és következményei. Történelmi értekezés. — Az elektromos táviró és alkalmazása. Természettani értekezés. — A szabadságharc és az absolutizmus hatása íróinkra és költészetünkre. Elmélkedés.

II. A német nyelvből és irodalomból.

Az V. osztályban.

Inhalt der ersten Romanze des Cid. — Inhalt der zweiten Romanze des Cid. — Inhalt der dritten Romanze des Cid. — Inhalt der vierten Romanze des Cid. — Erklärung des Sprichwortes: „Eile mit Weile.“ — Der kluge Elephânt. Eine Fabel. — Der Wolf und die Ziege. Eine Fabel. — Der Wolf und der Fuchs. Eine Fabel. — Dädalus und Ikarus. Eine mythologische Erzählung. — Der Frühling und die Jugend. Eine Vergleichung.

A VI. osztályban.

Die Theisz. Eine Beschreibung. — Der Morgen. Eine Beschreibung. — Der goldtragende Strauch. Eine Erzählung. — Aus der Jugend des Diogenes. Eine Anekdote. — Böse Gesellschaft verdirbt gute Sitten. Eine Parabel. — Frau Pókai. Eine Inhaltsaufgabe. — Aus dem Roman „Der neue Gutsherr.“ — Wilhelm von Humboldt an Schiller. Ein Brief. — Die Kraniche des Ibykus. Eine Inhaltsaufgabe. — Die Macht des Frühlings. Ein Märchen.

A VII. osztályban.

Ein Erfinder und ein Entdecker. Eine Charaktervergleichung. — Jeder ist seines Glückes Schmied. Eine Erläuterung. — Die Handlung des IV. Gesanges aus Goethes „Hermann und Dorothea.“ Eine Gliederung. — Die feuerspeienden Berge. Eine Beschreibung. — Das Pferd. Eine Beschreibung nach Brehm. — Charakter der Heldin in Goethes „Hermann und Dorothea.“ Eine Charakterschilderung. — Die Donau. Eine Beschreibung. — Die

Exposition in Schillers „Wilhelm Tell.“ Eine Gliederung. — Attilas Hof. Eine Beschreibung. — Johann Hunyadis Abstammung. Nach der Sage.

A VIII. osztályban.

Die Skythen. Eine Sittenschilderung. — Die historische Verhandlung in „Bánk-bán.“ Eine historische Skizze. — Kurzer Inhalt des Gudrunliedes. Michael Vörösmarty. Nekrolog. — Krimhildens Rache. Kurzer Inhalt des II. Theiles des Niebelungenliedes. — Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango. Erläuterung des Motto zu Schillers „Glocke.“ — Etzels Hochzeitsfest und Tod. Aus der hunnischen Sage. — Ludvig der Grosse und der Beginn der Feldzüge gegen Neapel. Eine historische Skizze.

III. Érettségi dolgozatok.

1. Magyar dolgozat. Főldatott: a) A Zrinyiek érdeme hazánk történetében és irodalmunkban. Értekezés. b) A kereszténység megalapítása hazánkban és átalakító hatása. Elmélkedés a magyar kereszténység 900 éves ünnepén. c) A munka és hő kölcsönös viszonya. Természettani értekezés. Dolgozott: 59. Az a) tételt választotta: 18, a b) tételt: 21; a c) tételt: 20. Jelesen dolgozott: 19, jól: 21, elégségesen: 19.

2. Német dolgozat. Főldatott fordításul magyarból németre: Rákóczy Ferencz utolsó órái. Mikes leveleiből. Dolgozott: 59; jelesen: 24, jól: 20, elégségesen: 14, elégtelenül: 1.

3. Latin dolgozat. Főldatott fordításul magyarból latinra: Numa Pompilius uralkodása. Dolgozott: 59; jelesen 9; jól: 19; elégségesen: 28, elégtelenül: 3.

4. Görög dolgozat. Főldatott fordításul görögből magyarra: Homeros, Odysseia XXIV. é. 219—250 v. Dolgozott: 46; jelesen 15, jól: 18, elégségesen: 13.

5. Mennyiségtani dolgozat. Főldatott: a) Megoldandó a következő egyenlet: $\sqrt[3]{122+\sqrt{x}} - \sqrt[3]{24+\sqrt{x}} = 2$. b) A villám útja $\alpha = 43^{\circ} 36' 10''$ -nyi szög alatt látszik. A villám és a hang megjelenése közt 17 mp.-nyi idő telik el. Milyen hosszú a villám egyenes irányú útja, ha a dörgés tartama $2\frac{1}{3}$ mp. és ha a hang sebessége 333 msec^{-1} ? Dolgozott: 59; jelesen: 18, jól: 23, elégségesen: 16, elégtelenül: 2.

A tanulók előmenetele.

A) A kötelezett tantárgyakban.

Első A. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás		Tornázás
Abkarovich János, ism.	2	3	2	3	3	2	3	2	2	1
Apró Endre	2	3	3	2	2	3	3	2	2	2
Balogh László	1	2	3	2	2	3	3	2	3	1
Bálint István	2	2	3	3	3	3	2	2	2	1
5 Blassmann Mátyás	2	2	2	2	1	2	3	2	1	1
Borota Braniszláv, gör. kel.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Császár István	1	2	3	3	3	3	3	2	2	1
Deutsch Imre, izr. ism.	3	3	4	3	3	4	3	3	3	1
Dittrich Ferencz	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
10 Dobai János	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1
Fekete János	2	3	4	3	2	4	2	3	2	2
Ferenczi Kálmán	1	2	3	1	1	3	2	2	2	1
Fluck László	2	3	3	3	2	3	3	2	2	1
Gárgyán Béla	1	3	3	2	2	3	1	2	3	1
15 Gárgyán Elek	1	2	3	1	1	3	2	2	3	1
Gerber Kálmán	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1
Goldschmidt Pál, izr.	2	3	3	2	2	3	3	3	3	1
Grüber András	1	2	2	1	1	3	2	2	3	1
Hódi József	2	3	4	4	3	4	3	3	3	1
20 Kapovits Mihály, ism.	1	3	4	3	3	3	3	3	1	2
Kardos Mihály, izr.	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1
Kohn Hugó, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Koncz Ede	1	3	3	1	1	3	3	3	—	2
Krausz Imre, izr.	3	3	4	3	3	4	4	3	2	2
25 Magyar István	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1
Mamusich István	1	2	2	1	1	1	2	1	2	1
Mucsi József	1	2	3	2	1	3	2	2	1	1
Nessel Gyula	1	2	2	2	2	3	2	1	1	1
Niedermann Hugó	2	3	3	2	2	3	3	2	3	1
30 Nyíga Péter, gör. kath.	3	3	4	4	3	4	4	3	3	2
Ollinger Antal	2	2	3	2	2	3	3	3	3	1
Pálmai Imre, izr.	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1
Saári Béla	3	3	4	2	2	3	3	3	3	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettudj	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás		Tornázás
Sári Antal	3	3	4	3	3	3	3	3	3	1
35 Schulz Károly, izr. . . .	2	2	2	1	1	1	2	2	2	1
Schwarz Mór, izr.	2	2	2	2	2	4	3	3	3	1
Sevity Miroszláv, gör. kel.	1	2	2	1	1	3	2	2	2	1
Steiner Vilmos, izr. . . .	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Sugár Géza, izr. ism. . . .	1	3	3	2	1	3	3	2	1	2
40 Sugár Miklós, izr. . . .	1	2	3	2	1	3	2	2	2	1
Szadorf Fülöp	3	2	3	3	3	2	2	2	3	1
Szemmáry Imre, ism. . . .	1	2	3	3	3	3	2	2	3	1
Szél Ferencz	2	3	4	3	3	4	3	3	—	2
Tóth Béla	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1
45 Török István	1	2	2	3	2	3	2	2	3	1
Varga István	1	2	3	3	2	2	2	2	1	1
Váradi Károly	2	3	3	2	1	2	2	2	2	1
Vigh Gyula	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Vighardt Gyula	1	3	3	1	1	2	3	1	2	2
50 Weidlinger Imre, izr. . . .	2	2	3	1	1	3	3	3	3	1
Weil Henrik, izr.	3	3	4	4	3	3	4	3	3	2
Weyer János	3	3	4	3	3	3	3	3	2	1
Wibliczhauer Ödön	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Wimmer Ernő, izr.	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1
<i>Kimaradtak :</i>					<i>Vizsgálatlan maradt :</i>					
Bajtz Mihály, 1. ev. ref.					Lippmann Dénes, ág. ev.					
Gerber Nándor										
Ludinszky Lajos										
Pajer János										
Rutner József.					Összesen : 60.					

Első B. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Aradi István	1	2	2	1	1	1	2	2	3	1
Bauer János	2	3	4	4	3	3	4	2	3	1
Bálint Gyula	1	2	3	1	1	1	2	1	2	1
Bálint Ödön	2	3	4	3	2	3	3	2	1	1
5 Berecz Imre	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Bieber István, ism.	2	3	3	3	2	3	2	2	2	1
Bruck Nándor	1	2	3	3	3	3	2	2	2	2
Büchler Márton	3	3	3	3	2	3	3	3	3	2
Cziklai Mátyás, izr.	1	3	3	3	2	3	3	3	3	2
10 Csányi Pál, izr.	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1
Dobó Sándor	3	3	4	3	2	3	3	3	3	2
Franzen Jenő	1	1	2	1	1	2	1	2	1	1
Georgevits István, gör. kel., ism.	3	4	4	4	4	4	4	3	3	2
Gerő Elek, izr.	2	2	3	2	2	2	2	3	1	1
15 Godács Imre, ev. ref.	1	3	3	3	1	2	2	2	3	1
Gruber Dezső	3	3	4	3	4	4	3	3	2	1
Hajdu József	1	2	2	3	2	3	3	2	3	2
Halász Andor, izr.	2	3	3	3	2	3	3	3	—	2
Harcz Lajos, ág. ev.	1	2	2	1	2	2	2	2	1	1
20 Hartner László	1	3	3	2	2	3	2	3	2	1
Kalánka Kálmán, ism.	2	3	2	3	3	3	2	3	3	2
Kiefer József	1	2	2	2	2	3	2	2	2	1
Kiss Gyula	2	3	3	2	3	2	2	2	1	1
Kittka Rezső, ism.	1	3	3	3	3	3	2	2	1	1
25 Koczor Gyula, ág. ev.	1	1	2	1	1	2	2	2	1	1
Korodi Elemér	1	1	1	1	2	2	2	1	2	2
Kovács Béla	1	2	2	2	1	1	3	2	2	1
Könyvesi Vincze, izr. ism.	3	2	2	2	1	1	1	3	3	1
Krausz Péter	3	4	4	4	4	3	4	3	2	1
30 Kunszt Rudolf	2	3	3	3	3	3	2	3	2	1
Labancz József	1	1	2	2	1	2	2	2	3	1
Ligeti Gyula, izr.	1	2	3	3	2	3	3	3	1	2
Lindenmayer László	1	2	2	1	2	2	1	2	3	2
Lippert János	3	3	3	4	3	3	3	3	3	1
35 Magarasevits Sándor, gör. kel.	1	1	2	1	2	1	2	2	2	1
Mayer Antal	3	3	3	1	3	1	2	2	3	1
Mészáros Lajos	3	3	4	3	3	3	3	3	1	1
Nagy Antal	2	3	3	3	3	3	2	2	2	1
Nagy Miklós	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2
40 Nepper Gyöző	1	3	3	2	2	3	2	2	1	2

Első C. osztály.

A tanuló neve és vallása, osztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Ternészetráaj	Számítlan	Rajzoló mértan	Szépírtás		Tornázás
Ábrahám Nándor	1	2	3	3	1	3	3	3	3	2
Baranyai János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Buchholcz János	2	2	2	2	3	3	3	2	2	1
Csillag István, ev. ref.	1	1	2	1	1	2	2	2	2	2
5 Csuresics Sándor, gör. kel.	3	3	4	3	3	4	3	2	3	2
Daka János	1	1	1	2	1	2	3	1	3	1
Duchenek Antal, izr.	1	2	2	1	1	3	3	3	3	1
Dudás István	3	2	3	3	3	3	3	2	1	1
Einhirn József	3	4	4	4	3	3	4	2	2	1
10 Fajka László	3	2	3	3	3	3	3	2	1	2
Faludi Béla, izr.	3	3	3	4	3	2	3	3	3	2
Farkas Antal	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1
Ferenczy Albert	1	2	3	2	1	1	1	2	2	1
Feth György	1	2	3	3	2	3	3	2	3	1
15 Fodor Géza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Follman Sándor, izr.	1	2	3	3	1	3	2	2	1	1
Förster Rezső	3	3	4	3	2	4	1	1	2	1
Gaberdeén-Ferencz	2	2	3	2	1	2	3	3	3	1
Gottlieb József, izr.	2	3	4	3	3	2	3	3	3	1
20 Joklicsek Emil	1	2	2	3	2	3	3	1	3	2
Katona Andor, izr.	1	3	4	4	4	3	3	2	3	1
Kiss István	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Kiss Manó	3	4	4	4	3	4	4	2	3	2
Kiss Menyhért, izr.	1	1	2	1	1	2	2	1	2	1
25 Kiss Miklós	2	3	3	3	2	3	4	4	1	2
Klonkai Gyula	2	4	4	3	2	4	4	2	2	1
Kondor János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Koszt János	1	2	2	1	1	2	2	1	2	1
Löw Lipót, izr.	1	1	1	1	2	2	1	2	2	1
30 Magyar Béla	3	4	4	3	3	3	4	1	2	1
Mátyás Miklós, ism.	2	3	3	2	2	3	3	2	3	2
Menning József	3	3	3	2	2	2	2	2	2	1
Mészáros Zoltán, ev. ref.	3	4	4	4	3	4	4	1	1	2
Molnár Gyula	1	4	4	4	3	4	4	1	2	1
35 Müth Béla	3	3	4	4	3	3	4	2	2	1
Nacs Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Radits Ferencz	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Reiter Ferencz	1	2	2	2	1	2	1	1	2	1
Schmelzer Péter	3	3	4	3	3	3	4	3	3	2
40 Schvarcz Ernő, izr.	1	2	3	3	2	3	3	2	3	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíró		Tornázás
Sextius Kálmán, ism.	2	3	4	3	3	3	4	2	2	1
Stillmungus Jakab	2	3	3	2	2	3	3	2	3	1
Sonegger Ottó	2	3	4	3	1	3	3	2	2	1
Soós Károly, ev. ref.	2	3	3	3	3	3	3	2	3	2
45 Szabados János	3	3	4	3	3	3	3	2	3	2
Szabó János, ism.	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Szél József	1	2	2	1	2	2	2	2	1	1
Tar Tamás, ev. ref.	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1
Tombáczy József	2	2	2	3	3	3	3	2	3	1
50 Tóth Lajos, ág. ev.	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1
Vass András, ism.	2	3	3	2	2	3	2	1	1	1
Vastag László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vuchetich István	1	1	2	2	1	2	1	1	2	1
Wadle Jakab	2	4	4	3	3	3	4	1	3	1
55 Weltner Gyula, izr., ism.	2	3	3	2	2	4	3	2	3	2
Widerker Pál, izr.	3	3	3	2	1	3	3	2	2	2
Winternitz Árpád, izr.	1	2	2	2	1	1	1	2	2	1
<i>Kimaradtak :</i>										
Anderlik Vilmos, ism.										
Eck Ferenc										
60 Gabriel Péter										
Tóth László										
Összesen: 61.										

Második A. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírá	Tornázás	Magaviselet
Balogh József	1	2	3	3	2	3	1	1	1
Bechnitz Sándor	2	2	3	2	3	2	3	2	2
Biedl Jenő, izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Bokor Antal	3	3	4	3	3	3	3	1	1
5 Bokor Béla	3	3	3	3	2	3	3	1	2
Brandstetter József	3	3	4	3	3	3	2	2	1
Bruchsteiner Béla, izr.	1	2	2	2	2	2	2	1	2
Buczó Dezső	2	3	4	3	3	3	2	1	2
Burg Lajos	1	1	2	1	2	1	1	2	1
10 Czapik Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Csik József	1	2	3	1	3	2	2	1	1
Danczinger János	2	3	4	3	4	3	3	3	2
Domonkos Kálmán, ev. ref.	2	3	3	3	3	2	2	3	1
Engelsmann Andor, izr.	3	4	4	3	4	4	3	3	2
15 Faragó Aladár	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Fáry István	2	3	3	3	2	2	2	1	1
Gál József	1	2	2	2	1	1	1	1	1
Goldschmidt Ervin, izr.	1	2	3	3	3	2	2	2	1
Hamza György	3	3	3	2	2	2	2	3	1
20 Heinrich János	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Hoffmann István, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	1
Jedlicska Jenő, ev. ref.	1	2	3	3	2	2	2	3	1
Kassay István	3	4	4	3	4	4	3	2	2
Katona István	2	3	3	3	3	2	2	2	1
25 Katona Miksa, izr.	3	3	3	3	4	3	3	3	2
Kiss Jenő, izr.	1	2	3	3	3	3	2	2	1
Klár Rudolf	1	3	3	2	3	3	2	2	2
Komáromy György	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Körösy János	2	3	3	3	3	2	1	2	1
30 Lippai István	2	2	2	2	2	3	2	2	1
Lobstein Árpád, izr.	1	1	2	2	2	2	2	2	1
Martin Henrik	2	2	3	2	2	1	1	1	1
Nagy István	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Novák Lajos	2	3	3	3	3	3	3	2	2
35 Ocskay Mihály	3	3	4	3	3	3	3	2	2
Pálffy József	1	3	3	3	2	3	1	2	1
Pálffy Ferencz	3	3	4	3	2	3	2	1	1
Pártos Imre, izr.	2	2	3	2	3	2	2	3	1
Prágai György	1	1	2	1	2	2	2	2	1
40 Prokesch Mihály	1	1	2	1	2	1	1	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Reiner Endre, izr.	1	2	2	1	2	1	1	2	1
Rejninger Géza	3	4	4	4	4	4	2	2	2
Schvartz Gyula, izr.	2	3	4	4	4	4	3	3	1
Serbán Mihály, gör. kel.	1	3	3	3	3	3	3	3	1
45 Spitzer Endre, izr.	3	3	4	4	4	2	2	3	1
Szarvady Jenő	2	2	2	2	3	2	2	2	1
Szöllősi Károly	2	1	1	1	1	1	2	2	1
Sztankov János, gör. kel.	1	4	4	3	3	4	3	2	1
Sztriha Sándor	2	3	3	3	3	3	2	3	1
50 Tavasz Károly	2	2	3	2	2	2	1	3	1
Tölcséry Ferencz	3	3	4	2	3	3	2	1	1
Valentiny Gusztáv	1	1	2	1	1	2	1	2	1
Vigh József	3	3	3	3	3	2	2	2	1
Vilcsinszky Aurél	3	3	4	4	4	3	3	2	2
55 Vuchetich Endre	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Wéber Károly, ism.	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Weisz Imre, izr.	3	3	3	3	3	3	2	1	1
Winternitz Oszkár, izr.	2	3	3	3	3	3	3	2	2
<i>Kimaradt :</i>		<i>Viszágátlan maradt :</i>							
Privári János		Erdensohn János, izr.							
Összesen : 60									

Második B. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számlán	Rajzoló mértán	Szépírtás		Tornázás
Arady Gyula	2	3	3	3	3	3	3	3	2
Ajváz Milán, gör. kel.	1	2	3	3	3	3	3	3	1
Balázs Sándor	2	2	2	2	3	3	3	2	1
Bárkányi Jenő	2	3	4	3	3	4	3	2	2
5 Becsei István	2	3	3	3	4	4	2	2	2
Bondi Ferencz, izr.	1	2	2	3	3	3	3	3	1
Börsök János	1	2	3	2	2	2	1	3	1
Brunsvick György	1	1	2	1	2	2	2	2	2
Cseh András	1	1	1	2	2	1	1	1	1
10 Csonka Mihály	1	1	2	2	2	1	2	2	1
Deffert Ferencz	1	1	2	1	1	1	1	2	1
Dobó István	3	3	4	3	3	4	3	3	2
Domonkos István	3	3	4	3	4	4	3	1	1
Fagler Károly	3	3	4	4	4	4	2	1	1
15 Faragó Imre	1	3	3	2	1	2	3	2	2
Gaberdeen Ede	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Gajtovits Győző, gör. kel.	1	2	2	2	3	2	2	3	1
Gombos Gyula	2	2	2	2	3	3	2	1	2
Heim Géza	1	1	2	1	2	2	2	3	2
20 Holub István	2	3	4	3	3	3	2	2	1
Hübsch József, izr.	3	3	4	3	3	3	3	2	1
Kaminár Lajos, ism.	2	2	2	3	2	3	2	2	1
Káldori István, izr.	4	3	3	4	4	4	3	1	2
Káta Béla	2	2	2	2	3	3	2	3	1
25 Kirchenheuter Jenő	1	2	2	3	2	2	2	1	1
Kiss Gyula	1	1	2	2	3	2	2	1	1
Kocsis Gáspár	3	3	4	4	4	3	3	2	2
Korom Imre	1	1	2	1	1	2	2	3	1
Lakatos Pál	2	2	3	3	3	3	3	3	1
30 Martinides Ede, ism.	1	2	3	3	3	3	2	1	1
Mauthner Andor, izr.	3	4	4	3	4	3	3	2	2
Milla Ervin	2	2	3	3	4	3	2	2	1
Onozó István, ism.	3	2	2	3	3	3	2	2	2
Ótott Kovács Ágoston	2	2	2	3	3	2	1	2	1
35 Ökrös Gyula	1	2	2	2	2	3	1	1	2
Papp József	1	2	3	2	2	3	2	2	1
Reichenthal Ernő, izr.	1	1	2	1	2	2	2	2	1
Richter Károly	1	2	2	2	3	2	1	2	1
Rottenberg Ödön, izr.	1	1	2	2	2	3	1	2	1
40 Rózsa Andor, izr.	1	1	2	1	2	3	3	—	1

Harmadik A. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									Magaviselet
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Tornázás	
Baranyi István	1	3	3	3	3	2	2	2	2	1
Bárkányi Béla	1	2	3	2	2	2	3	2	2	1
Bohnert Péter	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1
Bokor Pál	2	3	3	3	2	3	3	3	1	2
5 Boros Andor ev. ref. ism.	2	2	1	2	3	2	3	3	1	2
Buchmann Ágoston	2	2	2	2	1	1	1	1	2	1
Büchler Lajos	2	2	2	2	3	3	3	3	3	1
Csikós Nagy József	1	2	3	2	3	2	2	2	—	2
Dalmay Ákos	3	3	3	4	3	3	3	4	2	3
10 Deutsch Marcell, izr.	1	3	3	3	2	1	3	4	3	1
Deutsch Sándor, izr.	3	3	4	4	4	2	4	2	3	1
Dragon Géza	1	2	3	3	2	2	3	3	1	1
Erlicz János	2	2	3	3	2	2	3	3	3	1
Farkas István, ism.	2	3	4	4	3	3	3	3	2	2
15 Firneisz Béla	2	2	1	3	3	3	2	3	3	1
Gálffy Aladár	1	2	3	2	2	2	3	2	2	1
Gálffy József	1	2	2	2	2	1	3	2	2	1
Grósz József	2	2	2	2	2	1	3	2	2	1
Ilosvai Afadár	1	2	2	2	1	1	2	2	2	1
20 Ivánkóvits János	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Jakóbi József	1	2	2	3	1	1	2	2	3	1
Járosi Jenő	1	2	3	3	2	1	2	2	2	1
Kéri József	1	2	3	3	3	2	3	3	2	1
Kiss Dávid, izr.	1	3	3	3	3	2	3	3	3	1
25 Klein Dezső, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Knöbl Ferencz	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1
Koczor János, ág. ev.	1	3	3	3	2	2	3	2	1	1
Kovacev Dezső, gör kel.	1	2	3	3	2	1	3	3	1	1
Kovács Gyula, ev. ref.	1	3	4	4	1	3	4	3	3	1
30 Kőszó Sándor	3	3	4	4	3	4	3	3	3	2
König János	2	2	3	3	1	2	2	2	3	1
Krausz László	3	1	2	2	2	3	2	3	1	1
Kukay József	2	2	3	3	2	2	3	3	2	1
Kunst Leo	2	3	3	3	2	2	3	3	3	1
35 Lobstein Sándor, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Lovas János	1	3	4	3	2	2	3	3	3	1
Löwy Imre, izr.	3	3	4	4	3	3	4	4	3	2
Lugosi Döme	2	3	3	3	2	2	3	3	2	1
Luxenburger Miklós	2	1	1	2	2	1	2	2	2	1
40 Miksik Tibor, ism.	1	3	3	3	1	2	3	3	3	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számítan	Rajzoló mértan		Tornázás
Mogán László	2	3	3	3	2	3	2	2	1	1
Molnár Adorján	1	2	3	2	1	2	2	3	2	1
Nagy Péter, gör. kel.	1	2	3	3	1	1	1	2	2	1
Popovics György, gör. kel.	3	3	4	4	2	3	4	3	1	2
45 Popper Lajos, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2
RácZ József, ism.	2	3	4	3	2	2	3	3	3	2
Sajó Lajos, ev. ref.	1	3	2	4	2	3	3	3	3	1
Schäfer Béla	1	3	2	3	1	2	3	2	3	1
Schütz József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
50 Staud Gábor	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1
Steez János	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1
Sugár Ernő, izr.	2	2	3	3	2	1	3	3	3	1
Szendrey Jenő	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2
Tompos József	2	1	2	2	1	1	2	1	2	1
55 Tonheiszer Elemér	2	2	3	3	2	3	3	2	1	2
Ungár Imre, izr.	3	3	3	4	3	3	3	3	3	2
Vecsernyés Andor, izr.	1	3	4	4	2	3	4	3	2	1
Veiler Rudolf	1	1	1	2	1	1	2	1	2	1
Veszelovszky Gyula	1	2	3	3	2	3	3	3	1	1
60 Wagner Károly	1	2	3	3	2	2	2	3	1	1
Weisz Lajos, izr.	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Weisz Sándor, id. izr.	2	1	3	2	2	2	2	2	3	1
Weisz Sándor, ifj. izr.	1	2	3	3	3	2	3	3	2	1
Weiszberger Imre, izr.	1	1	2	2	2	3	1	2	2	1
65 Wimmer Béla, izr.	3	2	3	3	2	3	3	3	3	1
Wolf János	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1

Meghaltak :

Budai Lajos, izr.
Eimann László, ev. ref.

Vizsgálatlan maradt :

Lindenmayer József.

Magántanuló :

70 Dreyer József
Nováky Ilona.

Összesen : 71.

Harmadik B. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számtan	Rajzoló mértan		Tornázás
Apró Imre	1	3	3	3	2	3	3	3	3	2
Bányai Mihály	1	2	2	2	1	1	2	2	2	1
Beck Mór, izr.	2	3	2	3	1	2	3	3	2	2
Berg Ádám	2	3	3	4	1	2	3	2	3	1
5 Borbola Jenő	1	3	2	3	1	1	2	3	1	1
Id. Bundi András	1	2	1	2	1	1	2	3	1	1
Ifj. Bundi András	2	4	4	4	2	2	4	3	3	1
Dudás József	1	3	4	4	2	4	3	3	2	2
Eberhardt János	1	2	1	2	1	2	3	3	2	1
10 Eberhárd Gábor	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Fodor László, ág. ev., ism.	2	3	3	4	3	2	3	3	2	1
Forrai Imre, izr.	2	3	1	3	2	3	3	3	3	2
Gerber Géza, ism.	1	3	3	4	3	2	2	3	2	2
Gyenes Imre	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
15 Horváth Ferencz	1	2	2	2	1	1	3	2	2	1
Hódi Pál	1	1	1	2	1	1	2	2	2	1
Jäger Nándor	1	3	1	3	2	3	3	3	3	1
Jenei István	1	3	3	3	1	3	3	3	—	1
Joszt Alajos	2	2	1	3	2	1	2	2	1	2
20 Kamochay Gyula	1	3	3	3	2	2	3	3	2	1
Kilburg József	1	1	1	2	1	1	2	1	2	1
Kis Ödön, izr.	2	2	2	2	3	3	4	3	3	1
Klivinyi Lajos	1	3	3	3	2	2	3	3	2	1
Koreck János	2	2	1	3	2	2	2	3	1	1
25 Könyvesi Károly, izr.	2	2	2	2	1	2	2	3	3	1
Körpel Richárd, izr.	2	3	2	4	2	2	3	2	3	1
Kuhn Miklós	2	2	1	2	2	1	1	1	2	1
Leiten Miklós	1	3	3	3	1	2	3	3	1	2
Mamusits József	1	2	2	2	1	1	1	1	2	1
30 Miskolczi Géza	1	2	1	2	1	2	2	2	2	1
Ónozó Géza	3	3	4	3	3	3	3	3	1	2
Ótott Béla	3	4	3	4	4	4	4	4	2	1
Patzauer Emil, izr.	2	3	3	4	2	3	3	3	3	1
Paulovits Gergely, gör. kel.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
35 Pethő Tibor, ev. ref.	2	1	1	1	2	1	1	1	2	1
Petrán György, gör. kel.	2	3	3	3	2	2	3	3	2	1
Petrik István	1	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Pocsátkó József	1	4	4	4	2	3	3	3	3	1
Poledna Rezső	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
40 Reviczki Aladár	2	4	3	4	2	3	3	3	1	2

A tanuló neve és vallása, osztóndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számítan	Rajzoló mértan		Tornázás
Révész György	1	2	3	3	2	3	3	2	2	2
Rév Kálmán, izr. . . .	1	1	1	2	3	2	1	1	2	1
Róth János	1	2	2	3	3	3	3	3	1	1
Rotsching József	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
45 Ruzs Kornél	1	3	4	4	2	4	4	3	2	2
Schäffer Lajos	1	3	3	3	2	2	3	3	2	2
Schlesinger Antal, izr. . .	1	2	2	3	1	2	3	3	2	1
Schwarz János, izr. . . .	3	2	1	2	1	1	2	2	3	1
Sebők Vilmos, izr.	1	2	1	2	2	2	3	2	2	1
50 Seres Kálmán, ev. ref. . .	2	3	3	3	2	3	3	3	1	1
Szalay János	1	2	2	2	2	1	2	2	2	1
Szűcs József, ism.	1	3	3	4	2	2	3	3	3	1
Tábith Mihály	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Tápai János	1	2	1	2	1	1	1	1	2	1
55 Telbisz Károly	1	4	3	4	3	2	3	3	2	1
Toponarszky Milivoj, g. kel., ism.	2	3	2	3	3	2	2	2	2	1
Tóth Ferencz	1	3	2	3	2	2	3	2	3	1
Valentini István	1	2	1	2	1	2	2	2	2	1
Várady Pál	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
60 Venetianer Sándor, ev. ref.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
Vollmann János	1	3	1	3	2	2	3	3	3	1
Weiszberger Kálmán, izr.	1	2	2	2	2	2	3	3	3	1
Winter Viktor	3	3	3	4	3	3	3	4	2	1
Id. Wolf János	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
65 Ifj. Wolf János	1	2	1	2	1	2	2	2	2	1
Zsíros Lajos, ev. ref. . . .	1	2	3	2	1	2	2	3	1	1
Zsótér János, ism.	2	3	3	3	2	3	3	4	2	1

Kimaradt : Gehring Kálmán, ág. ev.

Meghalt : Massány Jenő.

Vizsgálatlan maradt : Baranyi Andor.

Összesen : 70.

Negyedik A. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszlőndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettudomány	Algebra	Rajzoló mérlel		Tornázás
Ajváz Boldizsár, gör. kel.	1	2	3	3	2	1	3	3	3	1
André Balázs	1	1	2	2	2	2	3	3	3	1
Bartole János	2	1	3	3	2	1	2	2	2	1
Berényi János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
5 Böröcz Béla	2	3	3	3	2	3	3	3	2	2
Braichler Ernő	2	3	2	3	3	3	3	3	2	2
Bücher Fülöp	2	3	1	2	3	2	2	2	2	1
Deák István, ev. ref., ism..	2	1	2	1	2	2	3	2	3	1
Fajka Lajos	1	3	2	3	1	1	3	2	1	2
10 Faragó Ödön	1	2	3	3	3	2	3	2	2	1
Fürtös József, izr.	2	2	1	2	1	1	3	3	2	2
Germarz Aladár	1	2	1	2	2	1	2	2	1	2
Germarz Jenő	2	2	1	2	3	1	1	3	1	2
Gesztessy László	2	2	2	3	3	3	3	2	2	1
15 Gruics György, gör. kel.	1	1	2	2	3	1	2	2	3	1
Grüner István, izr.	2	1	1	1	3	1	3	3	2	1
Heinrich Antal	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
Hunyár János	1	3	2	3	3	3	3	3	3	1
Kerner Géza	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1
20 Kiss Ernő	3	2	4	4	3	2	3	3	2	2
Klug Péter	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1
Kneip József	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Korom Pál, öszt.	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Kunitzer Tivadar, izr.	3	2	2	3	3	3	3	3	3	1
25 Lichtneckert József	1	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Löffler Imre, izr.	3	3	2	3	2	2	3	2	—	1
Lugosi Ferencz	2	2	2	3	1	2	3	3	2	1
Magyar István, izr.	1	2	3	3	3	2	3	3	2	1
Meiszner Ottó	1	3	1	4	2	3	3	2	1	1
30 Mihalovits Iván	3	2	3	4	3	3	3	3	3	3
Österreicher György	3	3	2	3	4	3	3	3	3	2
Petrán Sándor, gör. kel.	2	2	3	3	3	2	3	2	2	1
Polgár István	1	1	2	2	2	1	2	2	2	1
Pop Korjolan, gör. kel.	3	3	4	4	3	3	3	2	3	2
35 Popov Simon, gör. kel.	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1
Reök Etele, ág. ev.	1	2	2	2	2	2	3	2	2	1
Rostos Aladár, izr.	3	2	3	3	2	2	3	2	3	2
Scheinberger Görgy, izr.	2	1	2	2	1	1	3	3	2	1
Schillinger Andor, izr.	3	3	3	3	3	2	3	3	—	2
40 Schwarz Gyula, izr.	3	2	3	2	2	1	3	3	2	2

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásian	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
Schwarz Miklós	2	2	2	2	1	1	1	1	2	1
Sugár Ödön, izr. . . .	3	3	3	3	2	2	3	3	3	1
Sümezi Tivadar	1	2	3	3	1	2	3	2	1	1
Szarvady Lajos	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1
45 Szekerke Lajos	1	2	3	2	1	1	2	2	2	1
Sextius József	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Szécsén Lajos, izr. . . .	3	3	3	3	2	2	3	3	1	1
Székely Sándor, unit. . .	2	2	2	3	2	2	3	3	2	1
Szójka Sándor, ág. ev. . .	1	3	3	3	2	3	3	2	3	1
50 Tamásy László	2	2	3	3	3	1	3	3	2	2
Tóth István	2	2	3	2	2	1	3	2	2	1
Tóth Péter	1	1	1	2	2	1	2	1	2	1
Török László	1	3	4	3	2	3	3	2	2	2
Vékes Sándor	1	3	3	3	2	2	3	3	1	2
55 Vinkler Gusztáv	1	2	3	3	2	2	3	2	2	1
Vlasics Károly	2	2	3	3	2	2	1	2	2	1
Zichermann Miklós, izr.	3	2	3	3	2	3	3	3	3	1
<i>Kimaradt:</i>		<i>Magántanuló:</i>								
Latinovits József.		Stolez Alfonzó, unit.								
Összesen: 59.										

Negyedik B. osztály.

A tanuló neve és vallása. ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
Apró Jenő, ism.	2	1	3	2	3	1	3	2	3	1
Besch Mátyás	2	2	1	2	2	1	2	1	2	1
Bley Lajos	1	2	2	3	2	1	3	2	2	1
Bodonyi Sándor	2	2	3	3	2	1	3	2	1	1
5 Borbola István	2	3	3	4	3	3	3	3	—	1
Böhm Károly	2	1	1	3	2	2	2	1	2	1
Cserép István	2	3	3	3	2	2	3	2	3	1
Csikós János	1	2	3	3	2	2	3	2	2	1
Debreczeni Zoltán	3	3	3	4	3	3	3	2	1	2
10 Dettre János	1	1	1	1	2	2	1	2	2	2
Drozdik János	2	2	3	3	1	2	3	3	2	1
Faragó István	2	3	3	3	3	2	3	2	2	1
Fenyvesi Imre, izr.	2	2	3	4	2	2	3	2	2	1
Frank Béla	2	1	1	4	3	2	1	2	2	1
15 Garan János, ág. ev.	1	2	2	3	1	2	2	3	2	1
Gera József	2	2	3	3	2	2	3	3	2	1
Hammer Péter	1	1	1	3	2	1	3	1	1	1
Hajnal István	2	2	2	3	1	2	3	1	3	2
Herbeck Miklós	1	2	2	3	2	2	3	2	2	1
20 Herdt József	1	2	1	3	3	2	2	1	3	1
Hollósy Károly, ev. ref.	1	3	4	3	2	4	4	3	2	2
Hosmann Antal	1	2	1	3	3	2	3	2	1	1
Indrikovits Sándor, ism.	1	1	2	3	1	1	2	2	1	1
Ivankovits Sándor	1	1	2	3	2	1	2	2	1	1
25 Kalabusz Gyula	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Kálmán Nándor, izr.	3	3	3	4	3	3	3	3	3	1
Klein Jenő, izr.	1	2	1	2	2	2	2	2	—	1
Kling György	2	2	1	3	2	2	2	2	2	1
Korpási Elemér, ism.	1	1	3	3	1	2	2	2	—	1
30 Kungel Károly	1	3	2	3	3	3	3	2	3	1
László Gyula	1	1	1	2	1	1	2	1	2	1
Lauer György	1	1	1	2	2	2	3	2	—	1
Magassy Rezső	2	3	3	4	4	4	3	4	3	1
Metzler Gusztáv	2	3	2	3	3	3	2	3	3	1
35 Muskó Sándor	2	1	2	3	1	1	3	3	3	1
Muzsay Endre, ev. ref.	1	1	1	2	3	1	1	1	1	1
Neff Ferenc	1	2	1	2	2	2	3	2	2	1
Ocskay Kornél	2	2	2	3	1	3	3	2	1	1
Ótott-Kovács Mihály	2	3	3	4	2	1	2	2	2	2
40 Rastädter József	2	2	2	3	3	1	3	2	1	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettudj	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
Ringeisen Ferencz	2	2	1	3	3	2	2	1	2	1
Rónai Sándor, izr. . . .	3	3	3	4	3	3	4	3	3	2
Rosenblum Aladár, izr. . .	1	1	1	1	2	1	2	2	2	1
Rottenberg Pál, izr. . . .	1	1	1	2	1	1	3	3	3	2
45 Schág Antal	1	3	2	4	3	3	3	2	2	1
Schütz János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Simon Kálmán, ev. ref.	2	3	3	3	3	2	2	3	2	2
Soltész János	1	2	3	3	2	1	3	2	2	1
Springer József	1	2	1	3	3	2	3	1	1	1
50 Staud Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szalay Ferencz	2	3	3	3	3	4	3	3	3	2
Szécsi István, izr.	2	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Szlávik Péter	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szöke György	2	2	2	3	2	3	3	3	2	2
55 Ugi Géza	2	3	3	4	2	2	3	3	2	2
Uj Sándor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Weisz Imre, izr.	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Zombory Gyula	2	3	3	4	3	3	3	2	1	2

Összesen: 58.

Ötödik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány, görög irod. és művelődés tör- ténélem	Történelem	Természettudj	Mennyiségtan	Szabadkézi és geometriai rajz	Tornázás	Magaviselet
Apezi Ernő	3	3	3	3	3	—	3	3	2	—	2	1
Apró Elemér, ism.	2	3	3	3	—	1	3	2	3	2	2	1
Aubermann Miklós	1	1	1	1	1	—	1	1	2	—	2	1
Both István	2	2	3	2	3	—	1	1	3	—	2	1
5 Bozóky Mihály	1	2	3	3	3	—	1	1	3	—	3	1
Böresök Imre	2	3	3	4	3	—	2	1	3	—	2	1
Budai József	2	3	3	3	3	—	2	2	2	—	2	1
1 Csala Lajos	1	2	3	3	3	—	2	3	3	—	3	1
Czvejics Milorad, gör. kel.	2	3	3	3	—	3	3	3	3	3	2	1
10 Dögl Adolf, öszt.	1	1	1	2	3	—	3	1	2	—	2	1
Dragon István	1	2	3	3	3	—	3	2	3	—	2	1
Dragon János	1	3	3	3	—	3	3	2	2	3	1	1
Eisele Ferencz	3	3	2	3	3	—	1	2	3	—	2	1
Frecot Miklós	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
15 Grósz Jenő, izr.	1	2	1	2	2	—	1	1	2	—	2	1
Hrebly László	3	4	3	3	—	3	3	1	3	3	3	2
Juhász Antal	2	3	3	3	—	2	3	1	2	2	3	1
Jung Mátyás	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
Kertész János, ism.	2	3	3	4	3	—	3	1	3	—	2	1
20 Kis Mihály	1	2	3	3	3	—	2	1	3	—	2	1
Kiss Antal, ism.	3	3	2	3	3	—	2	1	3	—	2	2
Klauber Vilmos, izr.	3	4	3	3	4	—	4	4	4	—	3	2
Klein János, izr.	3	3	1	2	3	—	2	2	3	—	3	1
Kordás Antal	3	3	3	3	3	—	1	1	3	—	2	1
25 Koreck Aurél	1	3	1	3	3	—	3	1	3	—	2	1
Kräuter János	1	2	1	2	2	—	2	1	2	—	3	1
Krutsay Kamil	1	2	1	3	—	2	1	2	3	1	2	1
Laczkó János, gör. kel., öszt.	1	2	3	2	3	—	1	1	2	—	2	1
László Géza	3	3	3	3	—	2	3	2	3	2	2	1
30 Magyar János	1	1	2	2	2	—	1	1	1	—	1	1
Mann Kálmán	1	2	1	2	2	—	1	1	1	—	2	1
Martin Ferencz	1	1	1	1	1	—	1	1	2	—	1	1
Mály Mihály	3	3	3	4	—	3	3	3	3	2	3	1
Mengay Adolf	2	3	3	3	—	3	3	3	3	3	2	1
35 Moga László, gör. kath..	1	1	2	2	2	—	2	1	2	—	2	1
Mogán Béla, izr.	1	1	1	2	2	—	1	1	2	—	2	1
Molnár János	3	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	1
Nagy Ferencz	1	1	3	2	2	—	1	1	2	—	2	1
Nagy Illés	2	2	3	2	3	—	2	2	2	—	2	1
40 Nagyviván Pál	2	3	3	3	4	—	3	2	4	—	3	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											Magaviselet
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány, görög irod. és művelődés tár- tálem	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Szabadvézi és geometriai rajz	Tomnázás	
Nagy Mihály, izr.	1	2	3	3	3	—	2	1	3	—	3	1
Nagy Sándor	2	3	2	3	4	—	3	2	3	—	2	1
Neszmirák Ferencz	2	3	3	3	—	2	3	2	3	2	2	1
Papp Menyhért	3	3	3	3	4	—	2	2	3	—	2	2
45 Pálmai Gyula, izr.	1	2	1	2	2	—	1	2	2	—	2	1
Plesz Mór, izr.	2	2	2	3	—	1	3	2	1	2	2	2
Podmaniczky Károly br., ág. ev.	3	3	3	3	—	3	3	1	3	3	2	2
Pohl Károly, öszt.	1	1	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1
Pollák Ernő, izr.	3	3	2	4	—	3	3	3	4	3	3	2
50 Putics Dezső, gör. kel.	1	1	1	1	1	—	2	1	2	—	1	1
Recktenwald Kristóf	1	2	1	2	2	—	2	2	1	—	1	1
Rosa Pál, izr.	3	3	3	3	—	3	3	2	3	2	3	2
Schneider Gyula, ev. ref.	1	2	1	3	3	—	1	2	3	—	2	1
Schneider Károly	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1
55 Schön Károly	3	3	4	4	—	3	3	4	4	3	3	2
Somogyi József	2	2	3	4	3	—	3	2	3	—	3	2
Steiner Sándor, izr.	1	3	2	2	3	—	2	3	3	—	—	1
Straubert Jenő	1	1	2	2	—	1	1	1	1	1	2	1
Szabó Károly	1	2	1	3	2	—	2	3	3	—	2	1
60 Szigeti Andor, izr.	1	1	1	2	2	—	2	2	2	—	2	1
Sztriha Sándor	2	2	4	4	—	2	3	2	4	2	2	1
Szücs Imre	2	2	4	3	4	—	2	2	4	—	3	2
Thomay Béla, ág. ev.	1	2	2	1	1	—	2	1	2	—	2	1
Vilesinszky Károly	3	4	3	4	4	—	3	4	3	—	2	2
65 Vuchetich Sándor	3	3	3	3	—	3	3	3	2	1	2	1
Weinhardt Adám	1	2	1	3	3	—	3	3	3	—	2	1
Weiszberger Andor, izr.	2	2	2	3	3	—	3	2	3	—	3	1
Winkler Imre, izr.	3	3	3	3	—	3	3	1	3	3	2	2
Zsótér József	3	3	3	4	—	3	3	3	3	2	1	1
<i>Kimaradtak :</i>												
70 Érdy Elemér												
Kosóczky Ferencz, ism.												
Rózsa József												
Vajda János, ism.												
<i>Kizáratott :</i>												
Szűts Lajos, ism.												
<i>Meghalt :</i>												
75 Mannheim Endre, izr.												
<i>Vizsgálatlan maradt :</i>												
Varga Lukács, ism.												
<i>Összesen : 76.</i>												

Hatodik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Magaviselet	
	Vallásan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány, görög irod. és művelődés törté- nelmének	Történelem	Tennészetrájt	Menyiségtan	Szabakézi és geometriai rajz		Tornázás
Aigner Károly	2	2	3	3	3	—	2	1	3	—	2	1
Birkenheuer Mihály	2	2	2	3	3	—	2	2	3	—	1	1
Bogdán Ödön	2	3	3	3	4	—	2	3	4	—	2	2
Bugyi József	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
5 Busa Gyula	1	2	3	3	3	—	2	1	3	—	1	2
Buzás István	1	1	2	2	2	—	2	1	1	—	2	1
Csányi Mátyás, izr.	2	2	2	3	3	—	3	2	3	—	2	2
Dettre Pál	1	1	3	2	2	—	1	2	2	—	2	1
Divényi Károly, öszt.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1
10 Dombovits Sándor	1	3	3	3	—	3	3	3	3	2	3	2
Dürr József	1	2	2	2	2	—	2	1	2	—	3	1
Eichenbaum Ferencz, izr.	2	2	3	2	2	—	2	2	3	—	3	2
Eisner Manó, izr.	1	1	1	2	3	—	2	1	3	—	—	2
Faragó Mihály	1	2	3	3	3	—	3	2	3	—	1	1
15 Fáber József	1	2	1	2	1	—	1	1	1	—	1	1
Gottlieb Arthur, izr.	2	3	3	3	3	—	3	2	3	—	3	2
Grób Zoltán	2	3	3	3	3	—	3	3	3	—	3	2
Grünbaum József, izr.	2	1	3	3	4	—	1	2	3	—	3	2
Hartner József	3	3	3	4	—	3	3	2	3	3	3	2
20 Heim Ernő	2	2	2	3	—	3	1	1	2	2	3	1
Holub Dezső	1	1	2	1	1	—	1	2	2	—	3	1
Horváth Ferencz, ism.	1	2	3	3	3	—	2	2	2	—	2	1
Janosevity Miklós, gör. kel.	1	3	3	3	—	2	3	3	3	2	2	2
Juhász István, öszt.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
25 Kalmár Szilveszter	1	1	2	1	1	—	1	1	1	—	2	1
Karl Ferencz	1	1	1	2	2	—	1	2	2	—	2	1
Kertay Lajos	3	3	4	3	3	—	3	2	3	—	2	2
Kohn József, izr.	3	3	3	3	—	2	2	2	3	2	2	2
Konrád Alajos	1	2	3	3	3	—	2	2	3	—	1	2
30 Kormos Imre, ism.	2	3	3	4	—	2	3	3	3	2	2	2
Kovács József, ev. ref.	1	3	3	3	3	—	2	1	3	—	2	1
Kovács Mihály	1	3	3	3	3	—	2	3	3	—	3	1
Lakó József	1	2	3	3	3	—	2	1	3	—	2	1
Lamper Imre	1	1	3	3	—	1	1	1	2	1	2	1
35 Landgraf Tivadar	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
Laskovits János	1	1	3	3	3	—	1	1	2	—	3	1
Löbl Sándor, izr.	1	2	3	2	2	—	1	1	2	—	2	1
Makra Szilveszter, ism.	2	1	3	3	—	1	2	2	3	1	2	1
Motika Károly	1	3	3	3	3	—	3	1	3	—	2	1
40 Muzsay Ferencz, ev. ref.	1	1	2	2	2	—	1	1	2	—	1	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Magaviselet	
	Vallásian	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány, ebtört. irod. és művelődés törté- nelmének	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan	Szabdkézi és geometriai rajz		Tornázás
Nagy István, id.	1	1	1	1	2	—	1	1	1	—	1	1
Nagy István, ifj.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1
Pallmann Péter	1	1	1	1	2	—	1	1	1	—	2	1
Paskesz Ernő, izr.	1	3	3	3	—	2	3	2	2	2	2	1
45 Perhács Béla	1	1	2	2	1	—	1	1	2	—	1	1
Perjéssy László	1	1	3	3	3	—	1	1	2	—	2	1
Petró József	2	2	3	3	3	—	3	2	3	—	3	1
Pick Lajos, izr.	1	1	2	2	—	1	1	1	1	1	1	1
Pollák József, izr.	1	1	3	2	2	—	1	2	3	—	1	1
50 Popper Nándor, izr.	2	3	3	3	3	—	2	2	3	—	—	1
Rosenfeld Viktor, izr.	3	3	2	3	3	—	3	3	3	—	2	2
Scherer Oszkár	1	2	2	3	3	—	2	1	3	—	2	2
Sebők Ferencz, izr.	2	2	3	3	3	—	2	2	2	—	3	1
Selmeczi István	1	1	2	1	1	—	2	1	1	—	1	1
55 Skultéty Árpád	1	2	3	3	3	—	2	2	3	—	2	1
Sofró Béla	1	1	3	3	3	—	2	1	3	—	1	1
Szakáll József	1	1	2	2	2	—	2	1	2	—	2	1
Szalay János	2	3	3	3	3	—	3	2	3	—	1	1
Szibinkits György, gör. kel.	1	2	3	3	3	—	1	1	1	—	2	1
60 Szivessy Tibor, izr.	2	1	1	2	—	1	2	2	3	2	3	2
Szórath Pál	1	3	3	3	—	2	3	2	3	1	2	1
Sztriha Kálmán	1	1	2	2	1	—	2	2	2	—	1	1
Tonheiszer József	2	3	2	3	—	3	2	2	4	2	2	2
Traum János	1	1	2	2	2	—	2	1	2	—	2	1
65 Venetianer Frigyes, ev. ref., öszt.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
Weill Jenő, izr.	1	1	2	2	—	1	1	1	2	1	2	1
Weinhardt József	2	1	2	3	3	—	3	2	4	—	2	2

Kimaradt: Gyertyánfi Zoltán.

Vizsgálatlan maradt: 70 Schneider Miklós.

Kizárattott: Podluzsányi Kálmán.

Összesen: 70.

Hetedik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											
	Vallásan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány, görög irod. és művelődés tör- ténése	Földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Ábrázoló mértan	Tornázás	Magaviselel
André János	2	2	3	2	3	—	1	2	2	—	1	2
Bárkányi Ödön	1	2	2	2	2	—	1	1	1	—	2	1
Berecz János	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
Bizek Dezső	1	2	3	3	—	1	1	1	3	3	2	1
5 Borsos Endre	1	1	3	3	—	1	1	2	2	1	—	1
Büchler Géza, izr.	2	2	2	3	—	3	2	2	3	3	3	2
Donawell János, ism.	2	1	2	3	3	—	1	2	3	—	2	1
Fischer Ödön, izr.	1	2	1	2	2	—	1	2	1	—	3	1
Frisch József	1	3	3	3	—	2	2	2	3	3	1	1
10 Grogloth János	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
Grób Imre	1	2	3	3	—	2	3	1	2	2	—	1
Herczogh Gyula, ág. ev.	3	2	3	3	—	2	2	2	2	2	1	2
Hevesi György, izr.	1	2	2	3	—	1	2	2	2	2	3	2
Héja József	1	2	3	2	3	—	2	3	3	—	2	1
15 Hreblay Kálmán	2	3	3	3	—	2	3	3	4	3	2	1
Issekutz Gergely	1	2	3	2	—	1	1	1	2	2	—	2
Jungen Aladár	1	3	3	3	3	—	2	3	4	—	2	2
Jungen Emil, öszt.	1	3	3	3	3	—	2	3	3	—	3	2
Katona Dávid, izr.	1	3	3	2	2	—	2	3	3	—	3	1
20 Keczkés Pál, ág. ev.	2	3	2	3	—	2	3	2	3	2	3	2
Kertész Béla, izr.	2	3	3	3	3	—	3	2	3	—	3	1
Kertész Ferencz	1	2	3	2	—	1	2	1	1	1	2	1
Kis István	1	2	2	2	2	—	1	2	2	—	2	1
Koreck Iván	1	2	3	3	—	1	1	3	3	2	1	1
25 Kovács Antal, ev. ref.	1	1	1	1	—	1	1	1	2	1	2	1
Krohn Jakab	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
Lakatos Géza, ism.	2	3	3	3	—	3	3	3	4	2	2	2
Landesberg Jenő, izr.	1	2	2	3	3	—	1	1	3	—	2	1
Landgraf Rezső	1	3	2	3	—	1	2	2	3	2	1	1
30 Latinovits Marius	1	2	3	3	3	—	3	2	3	—	2	2
Laux József	1	2	3	3	3	—	1	2	3	—	2	1
Makai Endre, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1
Malina Lajos	1	3	2	2	—	1	1	1	3	2	3	1
Michelbach Béla	1	2	2	2	3	—	1	1	2	—	2	1
35 Nack Emil	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1
Nagy László	1	2	2	1	—	1	1	1	2	1	2	1
Nátafalussy István	1	3	3	3	3	—	1	2	3	—	—	1
Návay László	1	2	2	2	—	1	1	1	1	1	—	1
Nemeckay Ede, ism.	2	3	3	3	4	—	3	3	3	—	2	2
40 Paulovits Sándor, g. kel.	2	3	2	3	—	2	2	3	3	3	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány, görög irod. és művelődés törté- nelmének	Földrajz	Természettan	Menyiségtan	Ábrázoló méltan	Tornázás	Magaviselet
Pillischer Simon, izr. . .	1	2	1	1	2	—	1	1	2	—	2	1
Pulitzer János, izr. . .	2	2	3	3	3	—	2	2	3	—	3	1
Rostos Nándor, izr. . .	2	3	3	3	—	3	2	3	3	2	3	2
Rozenstengl Péter. . .	1	2	1	2	3	—	3	2	3	—	1	2
45 Schwarz Béla, izr. . .	1	2	2	2	2	—	2	2	3	—	3	2
Straubert Béla	1	3	3	3	3	—	3	3	3	—	2	1
Sümegei Gyula	1	2	3	3	3	—	2	1	1	—	2	1
Sümegei Ödön, ism. . .	2	2	4	4	—	2	2	3	4	3	2	2
Széll Ákos, ev. ref. . .	1	2	2	2	—	1	1	1	2	2	—	1
50 Szigeti Ernő, izr. . .	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	3	1
Szivessy Lehel, izr. . .	1	2	2	3	3	—	2	2	3	—	3	2
Szűts Endre, öszt. . .	1	2	2	2	3	—	1	2	2	—	2	2
Takács Ernő, öszt. . .	1	3	3	3	2	—	2	2	3	—	—	1
Tarján Lajos	1	1	1	1	1	—	1	1	2	—	1	1
55 Tolnai Károly	1	2	2	2	2	—	2	2	3	—	2	1
Tóth Gyula, ág. ev. . .	2	3	3	3	—	2	2	3	3	3	2	1
Vadász Imre, izr. . . .	1	1	2	2	2	—	1	2	2	—	2	1
Valentín Antal	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
Vály Viktor, ism. . . .	2	2	3	3	—	2	3	2	3	2	3	2
60 Vedres Béla	1	2	3	3	—	1	1	2	3	2	3	1
Vingai József	1	2	2	3	3	—	1	2	3	—	1	1
Wagner Gyula	1	1	2	2	—	1	1	1	1	1	2	1
Zápori Viktor, izr. . .	1	1	1	1	2	—	1	1	1	—	2	1

Magántanuló :

Müller Margit, izr.

Összesen : 64.

Nyolczadik osztály.

A tanuló neve és vallása, osztályos vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány, görög irod. és művelődés tör- ténelem	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Ábrázoló mértan	Bájtésztel		Tornázás
Acsády Sándor, ev. ref.	1	3	3	3	—	2	3	3	3	2	2	2	1
Ajváz Bogdán, gör. kel.	1	2	2	2	1	—	1	1	2	2	2	2	1
Andrássy Kálmán . . .	1	3	3	3	2	—	3	2	3	—	3	1	1
Ardeleanu Antal, gör. kel.	1	2	2	2	1	—	2	1	1	—	1	1	1
5 Árvay Ferencz . . .	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	2	1
Balog Henrik, izr. . .	2	2	2	3	—	3	4	3	3	3	2	2	2
Balta Coriolán, gör. kel.	1	2	1	2	—	1	1	2	1	2	2	1	1
Bérczy Géza	1	3	3	3	—	2	2	3	3	1	3	2	1
Bistyák Ferencz	1	2	3	3	—	2	1	2	3	2	2	2	1
10 Blau Lipót, izr.	1	1	2	2	1	—	1	3	2	—	1	2	2
Bózsó Ferencz	2	3	3	3	3	—	2	3	3	—	3	2	2
Böck Rezső	1	3	2	3	3	—	2	2	3	—	2	2	1
Bundi János	1	2	2	3	2	—	3	2	3	—	2	1	1
Csonka Ferencz. öszt.	1	1	1	2	1	—	1	1	1	—	1	—	1
15 Csöke Imre	1	3	2	3	2	—	2	3	3	—	2	2	1
Deutsch Dezső, izr. . . .	1	3	3	3	3	—	3	3	3	—	3	2	2
Dobó József	1	2	2	2	2	—	1	3	2	—	2	2	1
Domokos László, ev. ref. öszt.	1	1	3	3	—	1	2	3	2	1	1	1	1
Erdélyi Zoltán, izr. . . .	2	3	3	3	—	2	2	3	2	2	1	2	2
20 Ernszt György	1	1	1	1	1	—	1	2	2	—	1	2	1
Fráter Zoltán	1	1	2	3	—	1	1	2	3	2	1	2	1
Fuchs Imre	2	3	2	4	3	—	3	3	3	—	3	1	1
Gábel József	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1	1
Götz Tamás	1	1	1	3	2	—	1	1	1	—	1	1	1
25 Grassely Károly	1	3	3	3	3	—	3	2	3	—	2	2	1
Hahn Alajos	1	2	1	2	2	—	3	2	2	—	1	2	1
Hochstrasser Miklós . . .	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	2	1
Huszka Ernő	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	2	1
Járosy Dézsó	1	2	2	3	2	—	3	3	2	—	2	—	1
30 Kállai Emil, izr.	1	2	2	2	2	—	3	2	2	—	2	—	1
Kleits János	1	3	3	3	2	—	3	2	3	—	3	1	1
*Katona András	3	3	3	3	3	—	3	3	3	—	3	1	2
Koczka Elemér	2	2	2	2	1	—	1	2	3	—	2	1	2
Kordás Pál	1	2	2	3	—	1	1	3	2	1	1	1	1
35 *Kovács Samu, izr. . . .	2	3	3	3	3	—	3	3	3	—	3	3	1
*Kőhegyi Andor, ev. ref.	1	2	3	3	—	2	3	3	3	2	1	2	2

* Mint önkéntes ismétlő a 19649/1893. sz. a. kelt ministeri rendelet értelmében a jelen tanévben nem osztályoztatott; az itt bejegyzett tanjegyeket az előző tanévben nyerte.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány, görög irod. és művelődés törté- nélelem	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Ábrázoló mértan	Bölcsészet		Tornázás
Lévay Ferencz, ev. ref.	1	3	3	3	—	2	3	3	3	2	3	1	1
Löffler Géza, izr.	1	2	1	3	2	—	2	2	2	—	1	2	1
Luckhaub Gyula . . .	1	1	1	2	1	—	2	1	1	—	1	2	1
40 Michelbach Jenő . . .	1	1	2	2	2	—	2	3	2	—	1	2	1
Mogán István, izr.	2	1	2	3	2	—	1	2	2	—	2	2	1
Nekich Richard . . .	1	2	2	3	2	—	3	2	2	—	2	2	1
Niklós Károly . . .	1	1	1	2	1	—	1	1	2	—	1	1	1
Ördög Lajos . . .	1	2	3	3	2	—	2	2	2	—	2	2	1
45 Papp András . . .	2	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	2	2
Rech Károly . . .	1	2	1	2	2	—	1	2	2	—	1	—	1
Reinitz Lipót, izr.	1	1	1	1	1	—	1	2	3	—	1	2	1
Rezsny Aurél . . .	1	3	2	3	3	—	1	2	2	—	3	2	1
Rózsa József . . .	1	3	3	2	2	—	3	3	3	—	2	1	2
50 Römer Domonkos . . .	1	2	2	2	2	—	2	2	2	—	2	1	1
Schaar Kornél, izr.	1	2	2	2	3	—	3	2	2	—	2	2	2
Sebestyén István . . .	1	1	1	2	2	—	2	2	3	—	1	1	1
Strubert Jakab . . .	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1	1
Szabó Gyula . . .	1	1	2	2	—	1	1	1	1	2	1	1	1
55 Szabó József . . .	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1	1
Telbisz Géza . . .	1	2	2	2	2	—	2	2	3	—	1	2	2
Timpauer Lajos . . .	1	3	3	2	—	2	3	3	3	3	3	2	1
Tóth Gyula . . .	1	2	3	3	2	—	3	2	2	—	2	2	1
Zacharia Emil . . .	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	2	1

Magántanulók :

60 Dudás György.
Pintér József.
Rosmanitz Alma.
Stefanovits Anna, gör. kel.

Összesen : 63.

B) A nem kötelezett tantárgyakban.

I. Gyorsírás.

(A csillaggal jelöltek haladó gyorsírók.)

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
III. A. OSZTÁLY.			
Bokor Pál	3	35 Rosenblum Aladár . . .	1
Erlitz János	3	Staud Miklós	1
Staud Gábor	1	Szalay Ferencz	2
Tompos József	1	Szécsi István	1
5 Tonheiszter Elemér	2	Weisz Imre	1
III. B. OSZTÁLY.			
Beck Mór	3	V. OSZTÁLY.	
Berg Ádám	3	Apezi Ernő	1
Mamusits József	3	*Bozóky Mihály	1
Pető Tibor	2	40 Dögl Adolf	2
10 Reviczky Aladár	1	Frecot Miklós	1
Rottsching József	1	*Magyar János	1
Sebők Vilmos	2	*Nagy Mihály	2
Valentiny István	1	Nagy Sándor	1
Volmann János	3	45 *Pálmai Gyula	2
15 Winter Viktor	3	Plesz Mór	1
Wolf János, id.	1	Pollák Ernő	2
IV. A. OSZTÁLY.			
*Böröcz Béla	2	Rósa Pál	3
Gesztessy László	3	Straubert Jenő	1
Kneipp József	2	50 Szabó Károly	2
20 Rostos Aladár	1	*Szigeti Andor	1
Schillinger Andor	3	Szücs Imre	1
Schwarz Gyula	1	*Thomay Béla	1
Schwarz Miklós	2	Wilcsinszky Károly	3
Szarvady Lajos	1	VI. OSZTÁLY.	
25 Szekerke Lajos	2	55 *Bugyi József	2
Tóth Péter	3	*Dettre Pál	2
*Winkler Gusztáv	2	Eichenbaum Ferencz	3
IV. B. OSZTÁLY.			
Besch Mátyás	1	*Eisner Manó	3
Dettre János	3	Gottlieb Arthur	1
30 Kling György	2	60 *Grünbaum József	3
László Gyula	1	Heim Ernő	2
Ótott-Kovács Mihály	2	Konrad Alajos	3
		Lamper Imre	1
		Laskovits János	1
		65 *Löbl Sándor	2
		Nagy István, ifj.	2
		*Perhács Béla	1
		*Sofró Béla	1

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
Szibinkits György	1	Pillischer Simon	3
70 Tonheiszer József	1	90 *Rostos Nándor	2
*Venetianer Frigyes	1	*Schwarz Béla	3
*Weinhardt József	2	*Szigeti Ernő	1
VII. OSZTÁLY.			
*André János	1	Szivessy Lehel	2
*Bárkányi Ödön	1	*Tolnai Károly	2
75 Bizek Dezső	3	95 *Vadász Imre	1
Borsos Endre	3	*Valentiny Antal	1
*Büchler Géza	2	Záporó Viktor	1
*Fischer Ödön	1	VIII. OSZTÁLY.	
*Grogloth János	1	*Grassely Károly	1
80 Grób Imre	3	*Kállai Emil	1
*Hevesi György	1	100 *Koczka Elemér	1
*Katona Dávid	1	*Luckhaub Gyula	1
*Kertész Ferencz	1	*Sebestyén István	1
*Kis István	2	*Strubert Jakab	1
85 *Koreck Iván	2	*Szabó Gyula	1
Landgraf Rezső	2	105 *Szabó József	1
*Laux József	1	Összesen : 105.	
*Makai Endre	1		

A Gabelsberger-Markovits-féle magyar gyorsírás tanítására hetenkint 2—2 órát fordítottunk úgy a kezdőknél, mint a haladóknál. Tankönyvül *Bódogh János* tankönyveit használtuk és pedig a *kezdők-nél*: Levelező gyorsírás, VIII. javított kiadás, Szeged, 1900; a *haladók-nál*: A vitairás rövid tankönyve, IV. jav. kiadás, Szeged, 1896.

II. Műének.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
I. A. OSZTÁLY.			
Abkarovits János	1	10 Lindenmayer László	1
Gerber Kálmán	1	Mayer Antal	2
Nessel Gyula	1	Nagy Antal	1
Szádorf Fülöp	1	I. C. OSZTÁLY.	
5 Tóth Béla	1	Ábrahám Nándor	2
Varga István	1	Baranyai János	1
Várady Károly	1	15 Daka János	1
I. B. OSZTÁLY.			
Bieber István	1	Dudás István	1
Kittka Rudolf	1	Joklicsek Emil	1
		Magyar Béla	1
		Sextius Kálmán	2

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
II. A. OSZTÁLY.			
20 Bokor Antal	1	Pocsátkó József	1
Bokor Béla	2	Reviczky Aladár	1
Csik József	1	Révész György	1
Danczinger János	1	60 Schaffer Lajos	1
Ocskay Mihály	1	Várady Pál	1
25 Tavasz Károly	2		
II. B. OSZTÁLY.		IV. A. OSZTÁLY.	
Becsey István	2	Böröcz Béla	1
Brunszvik György	1	Heinrich Antal	1
Czauner Richard	2	Sextius József	1
Csóti Jenő	1	65 Szekekerke Lajos	1
30 Kaminár Lajos	2	Vékes Sándor	1
Kiss Gyula	1		
Kocsis Gáspár	1	IV. B. OSZTÁLY.	
Korom Imre	1	Apró Jenő	1
Papp József	1	Böhm Károly	1
35 Richter Károly	2	Cserép István	2
Schüzler János	2	70 Dettre János	1
Szabó Tivadar	2	Hajnal István	1
Vastag Balázs	1	László Gyula	1
		Magassy Rezső	1
III. A. OSZTÁLY.		Ocskay Kornél	1
Dragon Géza	1	75 Soltész János	1
40 Farkas István	2	Staud Miklós	1
Lovas János	1	Szalay Ferencz	1
Mogán László	2	Szlávik Péter	1
Molnár Adorján	2	Szóke György	1
Staud Gábor	1	80 Zombory Gyula	1
45 Szendrey Jenő	1		
Tonheiszter Elemér	1	V. OSZTÁLY.	
Veszélovsky Gyula	1	Nagy Sándor	1
		Szűcs Imre	1
III. B. OSZTÁLY.		Varga Lukács	1
Baranyi Andor	2		
Bundy András, id.	1	VI. OSZTÁLY.	
50 Gerber Géza	1	Lakó József	1
Hódi Pál	1	85 Konrád Alajos	1
Joszt Alajos	1	Faragó Mihály	1
Klivinyi Lajos	1	Lamper Imre	1
Miskolczy Géza	1	Tonheiszter József	1
55 Onozó Géza	1	Weinhardt József	1
Petrik István	1		
		VII. OSZTÁLY.	
		90 Lakatos Géza	1

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
VIII. OSZTÁLY.			
Dobó József	1	Rózsa József	1
Fráter Zoltán	1	95 Szabó József	1
Nekich Richárd	1	Összesen: 95.	

A műének tanítására hetenkint 2 óra fordított. A tanulók két csoportba voltak osztva. A kezdők tanítása a hangjegyek, ütemek, pauzák, módosító jelek ismertetésére terjeszkedett. A haladók Szögedi Endrének négy szólamra alkalmazott régi és újabb egyházi énekeit tanulták, továbbá Haydn B-dur miséjét stb. A betanult egyházi énekek száma meghaladja a 60-at, melyeket ünnep- és vasárnap a tanuló ifjúság szent miséjén énekeltek. Az egyházi énekeken kívül világi műdarabokat is tanultak s ezeket a főgymnasium ünnepélyein adták elő.

III. Szabadkézi rajz.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
III. A. OSZTÁLY.			
Reviczky Aladár	1	Szlávik Péter	1
Schütz József	1	10 Schütz János	1
III. B. OSZTÁLY.			
Felhő Gábor	1	V. OSZTÁLY.	
Váradai Pál	1	Magyar János	2
IV. A. OSZTÁLY.			
5 Meiszner Antal	1	Striha Sándor	2
Szojka Sándor	2	VI. OSZTÁLY.	
IV. B. OSZTÁLY.			
Böhm Károly	1	Lamper Imre	1
Muskó Sándor	3	VIII. OSZTÁLY.	
		Domokos László	1
		Összesen: 14.	

IV. Francia nyelv.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
a) Kezdők:		VI. OSZTÁLY.	
III. A. OSZTÁLY.		10 Bugyi József	2
Bokor Pál	1	Heim Ernő	2
Buchmann Ágost.	1	Kohn József	1
Popovics György	3	Konrád Alajos	1
Veszelovszky Gyula	2	Pallmann Péter	1
5 Wolf János	1	15 Weinhardt József	1
III. B. OSZTÁLY.		VII. OSZTÁLY.	
Körpel Richard	2	Takács Ernő	2
Rév Kálmán	1	Valentiny Antal	1
Sebők Vilmos	1	VIII. OSZTÁLY.	
b) Haladók:		Koczka Elemér	1
V. OSZTÁLY.		Összesen: 18.	
Straubert Jenő	1		

A francia nyelv tanítása 2 tanfolyamban történt hetenkint 2—2 órában. Végzett tananyag: a) Kezdők: főnevek, melléknevek, névmások, számnevek és az *er* végzetű igék főbb alakjai. Tankönyv: Mendlik, Franciaország olvasmányok kezdők számára. b) Haladók: Ismétlések után az *er* végű igék alakjai egészen, továbbá az *ir*, *oir* és *re* végű igék s a gyakrabban előforduló rendhagyó igék. Szórend. Olvasmányul: Wafflard et Fulgence Voyage à Dieppe cz. vígjáték szolgált.

A sorozatban használt érdemjegyek fokozata.

Az előmenetel rovatában: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen; a magaviselet rovatában: 1 = jó, 2 = szabályszerű, 3 = kevésbé szabályszerű, 4 = rossz.

Rövidítések jelentménye.

gör. kath. = görög katolikus vallású; — gör. kel. = görög keleti vallású; ág. ev. = ágostai ev. vallású; — ev. ref. = evangelicus reformatus vallású; izr. = izraelita vallású; — ism. = ismétlő; — öszt. = ösztöndíjas. A hol a név után a kötelezett tantárgyakból nyert sorozatban vallás jelezve nincs, ott római katolikus értendő. A tornázás rovatában — = fölmentetett.

Tornaverseny.

A vallás- és közokt. ministerium által előírt intézeti tornaversenyt a IV—VII. oszt. tanulókkal f. évi június 20-án, az I—III. oszt. tanulókkal pedig június 21-én tartottuk meg nagyszámú érdeklődő közönség előtt a következő program szerint:

1. D. u. 3¹/₂ órákor indulás a városi főgymnasium tornaudvarából oszlopokban zászló alatt, kürt- és dobszó mellett az ujszegedi népkert versenyterére.

2. D. u. 4 órákor diszelvezés a szülők és vendégek előtt és osztályonkint felállás oszlopokba.

3. Ének (Hymnus).

4. A tanulók tag-szabad-gyakorlatai 8-as ütemben.

5. Szertornázás nyújtón, korláton, lovon és bakon. (Az I—II. oszt. tanulók a bakon nem tornáznak.)

6. Egyéni versenyek: a IV—VII. oszt. tanulók közt: rúdugrás, magasra és távolra ugrás, súlyemelés és súlydobás; az I—III. oszt. tanulók közt: rúdugrás, magasra és távolra ugrás.

7. Birkózás.

8. Tömeges verseny: kötélhúzás (osztály osztály ellen).

9. Futás-verseny: a IV—VII. oszt. tanulók 150 m., az I—III. oszt. tanulók 100 m. távolra futnak.

10. Ének (Szózat).

11. Visszavonulás a versenytérről oszlopokban zászló alatt, kürt- és dobszó mellett a főgymnasium tornaudvarára.

A versenyben győztesek lettek:

A VII. OSZTÁLYBÓL:

André János szertornázás, bakugrás és függeszkedésben, Frisch József súlyemelés és futásban, Herczogh Gyula távolra ugrás, birkózás és futásban, Kis István birkózásban, Latinovits Márius birkózásban, Nemeckay Ede rúdugrásban, Rosenstengl Péter súlyemelés és súlydobásban, *Tarján Lajos bakugrás, magasra és távolra ugrásban, Wagner Gyula magasra ugrásban és *Vingai József szertornázás és függeszkedésben.

A VI. OSZTÁLYBÓL :

Fáber József magasra ugrásban, Faragó Mihály súlyemelésben, Kertay Lajos magasra ugrásban, *Konrád Alajos szertornázás, függeszkedés és birkózásban, Landgraf Tivadar bak- és rúdugrásban, *Perhács Béla szertornázás és súlyemelésben, Pollák József súlyemelésben, Sofró Béla rúdugrás, távolra ugrás és futásban, Szalay János távolra ugrás, súlydobás és futásban és Weinhardt József súlydobásban.

AZ V. OSZTÁLYBÓL :

*Dragon János szertornázás, függeszkedés, rúdugrás és súlyemelésben, Juhász Antal magasra ugrásban, Jung Mátyás magasra és távolra ugrásban, Kiss Antal szertornázásban, Magyar János szertornázásban, *Martin Ferencz szertornázás és távolra ugrásban és Zsótér József függeszkedés, súlyemelés és rúdugrásban.

A IV. A. OSZTÁLYBÓL :

Bartole János bak- és magasra ugrásban, Germárcz Aladár szertornázásban, Germárcz Jenő szertornázásban, Kiss Ernő birkózásban, Klüg Péter függeszkedésben, Magyar István távolra ugrásban, Meiszner Ottó függeszkedésben és távolra ugrásban. *Popov Simon szertornázás, bak-, rúd-, magasra ugrás és futásban és Sümegi Tivadar rúdugrásban.

A IV. B. OSZTÁLYBÓL :

Bodonyi Sándor súlyemelés, súlydobás és birkózásban, Hammer Péter szertornázás és futásban, *Hoszmann Antal szertornázás és függeszkedésben, Indrikovits Sándor szertornázásban, *Ocskay Kornél szertornázás és függeszkedésben, Schütz János rúdugrásban, Szlávik Péter magasra és távolra ugrásban, Ujj Sándor magasra ugrásban és Zombory Gyula szertornázás, bak- és távolra ugrásban, súlyemelés és súlydobásban.

A III. A. OSZTÁLYBÓL :

Bárkányi Béla bakugrásban, Bohnert Péter rúdugrásban, *Bokor Pál szertornázás, magasra ugrás, mászás, birkózás és futásban, *Dragon Géza szertornázás és rúdugrásban, Kovacsev Dezső távolra ugrásban, Tonheiszer Elemér mászásban, Veszeloovszky Gyula bakugrás, birkózás és futásban és Weiler Rudolf futásban.

A III. B. OSZTÁLYBÓL :

Dudás József bak- és magasra ugrásban, Felhő Gábor távolugrás és rúdugrásban, Joszt Alajos szertornázásban, Leiten Miklós szertornázás és futásban, Ónozó Géza magasra, távolra ugrás, rúdugrás és futásban, *Poledna

Rezső szertornázásban, Reviczky Aladár szertornázás és mászásban, *Várady Pál szertornázás, mászás és birkózásban és Winter Viktor bakugrás és futásban.

A II. A. OSZTÁLYBÓL :

Balogh József szertornázás és mászásban, *Bokor Antal szertornázás, mászás és birkózásban, Buczko Dezső futásban, Faragó Aladár szertornázásban, Fári István magasra ugrás és futásban, *Martin Henrik szertornázás, magasra ugrás és futásban, Nagy István futásban, Tölcséri Ferencz szertornázás és birkózásban és Zsótér József szertornázásban.

A II. B. OSZTÁLYBÓL :

Balázs Sándor magasra, távolra ugrás és futásban, Faragó Imre szertornázás és birkózásban, Káldori Imre mászásban, Martinidesz Ede mászás és magasra ugrásban, Milla Ervin birkózás és futásban, Schaffer Pál futásban, *Vastag Balázs szertornázásban, *Vittig Ödön szertornázás és futásban és Zauner Richárd távolra ugrásban.

AZ I. A. OSZTÁLYBÓL :

Balogh László magasra ugrás és futásban, *Blaszmann Mátyás szertornázásban, Fluck László birkózásban, *Kapovits Mihály szertornázás, mászás, magasra ugrás és futásban, Kardos Mihály futásban, Krausz Imre birkózásban és Sugár Géza mászás és futásban.

AZ I. B. OSZTÁLYBÓL :

Bálint Ödön mászás és futásban, Harez Lajos magasra ugrásban, *Kittka Rudolf szertornázásban, Koczor Gyula birkózásban, *Nepper Győző szertornázás, mászás és futásban és Palotás István magasra ugrásban.

AZ I. C. OSZTÁLYBÓL :

Baranyai János magasra ugrás és futásban, *Fajka László szertornázásban, Kondor János magasra ugrás és futásban, Radits Ferencz mászásban, Szabados János birkózásban és *Vastag László szertornázás és mászásban.

KÜRTÖSÖK :

Perhács Béla, VI. oszt. és László Gyula, IV. B. oszt. tanulók.

DOBOSOK:

Paulovits Sándor, VII. oszt. és Schwartz Gyula, IV. A. oszt. tanulók.

Minden osztályból a legkitünőbb két tornász elismerő oklevelet nyert és ezek nevének elé tett *-gal vannak megjelölve.

Statisztikai kimutatások.

I. A tanulók általános áttekintése.

Osztály	a) Az egész tanév folyamán felvett tanulók								A múlt tanévhez képest		Az összes beírottak közül landiját illetőleg		b) A tanulók közt vallásra nézve volt								c) A tanulók közt anyanyelvre nézve volt						d) A tanulók nyelvismerete			
	s z á m a				közül				apadás	növekedés	fizető volt	mentes volt	róm. kath.	gör. kath.	gör. keleti	ágostai evang.	ev. református	unitárius	izraelita	más vallású	magyar	német	román	tót	szerb-román	bolgár	más nyelvű	csak magyarul beszél	hányan tudtak magyarul	
	beíratott	kimaradt	meghalt	vizsgálatlan maradt	vizsgálatot tett	magántanuló	haladó	ismétlő																						
I. A.	60	5	—	1	54	—	55	5	2	—	53	7	37	1	2	—	—	—	14	—	45	6	—	—	2	—	—	1	34	54
I. B.	60	2	1	1	56	—	51	9	1	—	56	4	37	—	2	2	—	—	13	—	42	13	—	—	1	—	—	38	56	
I. C.	61	4	—	—	57	—	57	4	1	—	49	12	41	—	1	3	—	—	11	—	50	7	—	—	—	—	—	28	57	
II. A.	60	1	—	1	58	—	59	1	18	—	56	4	40	—	2	—	—	—	14	—	53	4	1	—	—	—	—	40	58	
II. B.	60	1	—	1	58	—	55	5	16	—	48	12	42	—	5	—	—	—	11	—	45	8	1	—	4	—	—	42	58	
III. A.	71	—	2	1	68	2	66	5	—	4	58	13	47	—	3	1	3	—	14	—	58	9	—	—	1	—	—	47	68	
III. B.	70	1	1	1	67	—	65	5	—	2	51	19	50	—	2	1	4	—	10	—	43	23	—	—	—	1	—	46	67	
IV. A.	59	1	—	—	58	1	58	1	—	9	51	8	36	—	5	2	1	2	12	—	40	14	1	—	3	—	—	25	58	
IV. B.	58	—	—	—	58	—	55	3	—	8	48	10	46	—	—	1	3	—	8	—	40	18	—	—	—	—	—	25	58	
V.	76	5	1	1	69	—	69	7	—	1	65	11	49	1	3	2	1	—	13	—	55	12	1	—	1	—	—	41	69	
VI.	71	2	—	1	68	1	68	3	5	—	55	16	48	—	2	—	3	—	15	—	54	13	—	—	1	—	—	48	68	
VII.	64	—	—	—	64	1	58	6	1	—	52	12	42	—	1	3	2	—	16	—	57	6	—	—	—	1	—	47	64	
VIII.	63	—	—	—	63	4	60	3	—	5	50	13	43	—	5	—	—	—	11	—	46	13	3	—	1	—	—	35	63	
Összesen	833	22	5	8	798	9	776	57	44	29	692	141	558	2	33	13	28	2	162	—	628	146	7	—	14	2	1	496	798	
											833								798											

Osztály	g) A tanulók illetősége						h) A tanulók egészségi állapota				i) A tanulók magaviselete*				j) A fegyelmi esetek száma				k) A tanulók mulasztása						
	helybéli	megyebéli	más megyebeli	fümpei és kerületbéli	horvát- és szlavonországi	más állambeli	betegségi eset				hány tanuló kapott				igazgatói megrovásban részesült	tanári megrovásban részesült	tanács folytatán elítélt	kizárított	a mulasztott tanítási órák közül		hány tanuló nem mulasztott	hány tanuló mulasztott igazolatlanul			
							nem járványos		járványos	meghalt	jó	szabályszerű	kevésbé szabályszerű	rossz					igazolt	nem igazolt					
							könnyű	súlyos															jó	szabályszerű	kevésbé szabályszerű
I. A.	40	2	11	—	—	1	—	74	4	3	—	32	22	—	—	—	—	—	—	—	962	5	18	2	
I. B.	37	—	19	—	—	—	—	49	8	—	1	41	15	—	—	—	—	—	—	—	953	6	7	2	
I. C.	47	—	10	—	—	—	—	52	10	—	—	38	19	—	—	—	—	—	—	—	912	8	19	2	
II. A.	48	3	7	—	—	—	—	72	12	—	—	45	13	—	—	—	—	—	—	—	958	1	8	1	
II. B.	50	1	7	—	—	—	—	90	13	5	—	36	22	—	—	2	—	—	—	—	967	—	8	—	
III. A.	45	1	22	—	—	—	—	98	5	4	2	54	11	1	—	1	—	—	—	—	1232	19	13	1	
III. B.	42	1	24	—	—	—	—	82	4	2	1	54	13	—	—	—	—	—	—	—	850	—	25	—	
IV. A.	38	1	19	—	—	—	—	83	1	13	—	39	17	1	—	1	—	—	—	—	878	7	17	3	
IV. B.	33	4	21	—	—	—	—	130	8	5	—	45	13	—	—	—	—	—	—	—	1607	9	9	1	
V.	45	—	24	—	—	—	—	116	11	6	1	56	13	—	—	—	—	1	—	—	1313	1	12	1	
VI.	41	3	23	—	1	—	—	98	5	7	—	47	20	—	—	2	—	—	—	—	1438	—	16	—	
VII.	44	1	19	—	—	—	—	154	9	5	—	45	18	—	—	—	—	—	—	—	1902	—	7	—	
VIII.	35	—	28	—	—	—	—	50	3	3	—	47	12	—	—	—	—	—	—	—	665	—	22	—	
Összesen	545	17	234	—	1	1	—	1148	93	53	5	579	208	2	—	6	—	—	2	—	14637	56	181	13	
																						798			
																							1299		
																							789		
																							8		

* A magántanulók a magaviseletből nem osztályozódnak.

IIa A tanulásban tett előmenetel.

A rendes tantárgyakat véve														
	I. A.	I. B.	I C	II. A.	II. B.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	o s z t á l y b a n													
Minden tantárgyból teljes eredményel	2	2	7	5	2	6	3	1	4	3	5	7	7	54
Minden tantárgyból legalább jó eredményel	12	13	11	11	9	12	16	9	7	14	17	12	11	154
Minden tantárgyból legalább elégséges eredményel	29	32	20	27	30	37	32	42	34	37	39	39	42	440
Egy tantárgyból elégtelen eredményel	4	4	6	7	7	5	8	4	10	8	6	5	3	77
Két tantárgyból elégtelen eredményel	3	—	4	1	3	2	3	2	1	2	1	—	—	22
Több tantárgyból elégtelen eredményel	4	5	9	7	7	6	5	—	2	5	—	1	—	51
Összesen	54	56	57	58	58	68	67	58	58	69	68	64	63	798

IIB. A tanítás eredménye összefoglalva.

A tanulók előmenetele	O s z t á l y o n k é n t														Összesen													
	I. A.		I. B.		I. C.		II. A.		II. B.		III. A.		III. B.		IV. A.		IV. B.		V.		VI.		VII.		VIII.		számi szerint	‰ szerint
	szám szerint	‰ szerint	szám szerint	‰ szerint	szám szerint	‰ szerint	szám szerint	‰ szerint	szám szerint	‰ szerint	szám szerint	‰ szerint	szám szerint	‰ szerint	szám szerint	‰ szerint	szám szerint	‰ szerint	szám szerint	‰ szerint	szám szerint	‰ szerint	szám szerint	‰ szerint				
Tanulók száma	54	—	56	—	57	—	58	—	58	—	68	—	67	—	58	—	58	—	69	—	68	—	64	—	63	—	798	—
Felsőbb osztályba léphet	43	79·62	47	83·92	38	66·66	44	75·86	41	70·69	55	80·88	51	76·12	52	89·66	45	77·58	54	78·26	61	89·70	58	90·62	60	95·23	648	81·22
Javító vizsgálatot tehet	4	7·40	4	7·14	6	10·52	6	10·34	7	12·06	5	7·35	8	11·94	3	5·17	10	17·24	8	11·59	6	8·82	3	7·82	3	4·77	77	9·64
Az osztályt ismételni tartozik	6	11·12	4	7·14	12	21·06	8	13·80	10	17·25	6	8·82	8	11·94	3	5·17	3	5·18	7	10·15	1	1·48	—	—	—	—	67	8·39
Nem ismételtet	1	1·86	1	1·80	—	1·76	—	—	—	—	2	2·95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1·56	—	—	6	0·75

III. Az 1899–1900. tanévi érettségi vizsgálatok eredménye.

a)		b) Az írásbelin		c)		d) A szóbelin					e) Az érettségit sikerrel végzett ifjak közül																				
Hányan jelentkeztek érettségi vizsgálatra?		Hány készítette el minden dolgozatát legalább elégséges eredménnyel?		Hány utasított az írásbeli alapján ismétlő vizsgálatra?		Hányan bocsáttattak összesen szóbelire?		Hány lett jelesen		Hány jól		Hány egyszerűen		Hány utasított javító vizsgálatra?		Hány utasított ismétlő vizsgálatra a szóbeli alapján?		p á l y á r a k é s z ü l t													
								é r e t t										theologiai bölcsész jogi orvosi mérnöki építési gépész vegyész gazdasági erdészeti bányászati ipari kereskedői alsóbb hivatalnoki katonai művészi meg nem határozott													
71	68	3	68	10	18	32	6	9	3	7	30	5	5	—	—	—	6	2	1	—	4	14	3	—	—						

E tanév folyamán 3 ízben voltak érettségi vizsgálatok, u. m. szeptember, december és június hónapokban.

Szeptember hónapban első teljes vizsgálatra állott: 14 tanuló; ezek közül jól éretl 1, éretl 9, javító vizsgálatra utasított 3, ismétlőre 1. Ismétlő vizsgálatot tett 2, mindkettő javítóra utasított. Javító vizsgálatot tett 12; 9 sikerrel, 3 második javítóra utasított. Pótló vizsgálatot tett 1 a latinból, jó eredménnyel.

December hónapban első teljes vizsgálatra állott 1, sikerrel. Javító vizsgálatot tett 7; 6 sikerrel, 1 második javítóra utasított. Pótló vizsgálatot tett 1 a latin és görög nyelvből sikerrel.

Június hónapban első teljes vizsgálatra állott 56; sikerrel végzett 49. Ismétlő vizsgálatot tett 2, egy sikerrel, egy végleg elutasított.

E szerint tehát a tanév alatt javító vizsgálatot tett: 17 sikerrel; ismétlőt 4, ezek közül sikerrel végzett 3, végleg elutasított 1. Pótló érettségi vizsgálatot tett 2 reáliskolát végzett tanuló; egyik a latinból jó eredménnyel, a másik a latinból és görögből sikerrel.

Az a), b), c), d) rovatok csak azon tanulókra vonatkoznak, kik első ízben tettek érettségi vizsgálatot, az e) rovat adatai pedig az érettségit sikerrel befejezett összes ifjakra.

IV) Az egész tanév alatt beírt tanulók illetőségének kimutatása megyék szerint az 1899—1900. tanév végén.

Illetőségi hely	O s z t á l y												Összesen	
	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.		VIII.
Szeged	46	41	49	48	32	46	45	23	35	51	44	44	35	539
Abauj-Tornamegye	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Aradmegye	—	—	—	—	2	1	—	1	2	—	1	2	—	9
Bács-Bodrogmegye	2	1	2	3	5	2	3	3	1	3	3	1	5	35
Beregmegye	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Békésmegye	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1	—	—	3
Biharmegye	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2
Csanádmegye	1	—	—	3	1	3	6	1	—	2	1	1	3	22
Csongrádmegye	2	—	—	—	—	1	1	4	2	—	—	1	—	11
Hevesmegye	—	1	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	4
Hunyadmegye	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	3
Jász-Nagy-Kun-Szolnokmegye	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Kolozsmegye	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Komárommegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Krassó-Szörénymegye	—	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	—	4
Mosonymegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Pest-Pilis-Solt-Kis-Kunmegye	—	1	—	2	5	—	—	5	1	—	1	—	—	15
Pozsonymegye	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Sárosmegye	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Sopronmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Szabolcsmegye	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Temesmegye	1	5	2	—	2	4	2	5	8	7	3	2	5	46
Torontálmegye	7	11	6	—	7	13	13	12	7	10	15	11	15	127
Verőczemegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Szerémség	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Bosznia	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Összesen	60	60	61	60	60	71	70	59	58	76	71	64	63	833

Szertárak.

a) Természettani szertár.

A szertár gyarapodása az 1899—1900. tanévben: Hefner-Alteneck-féle ívfényszabályozó, 300 K. 1. E. 1. 8. típusú egyenirányú normalis dynamo (15 Amp. 120 Volt) és hozzá egy 2 lóerejű benzín-motor; első részlet fejében 800 K.

Egyes készülékek kijavítottak, illetőleg átalakítottak.

b) Vegytani szertár.

A természettani és ásványtani, illetőleg chemiai előadások alkalmával bemutatott kísérleteknél fölhasznált anyagok kellő mennyiségben beszerztettek.

c) Természetrajzi szertár.

Vétel folytán szaporodott az állattani rész: 1 Ornithorynchus paradoxus (csőrös emlős). 1 földi kutya (Spalax typlus). 1 óriás kígyó (Boa constrictor). 1 szemüveges kígyó (Naja tripudians). Azonkívül a szertár felszerelése gyarapodott 1 szekrényvel a kitömött állatok számára.

Ajándékok: Ngys. Chemnitzky Amand úr (Akna-Szlatina) ajándéka: kőszó. — Funák Károly úr ajándéka: 2 drb élő Proteus auquineus; fémminták, graphit. — Löw Andor úr (Pusztá-Nagy-Telek) ajándéka: 1 búbos vöcsök (Podiceps cristatus). — Gottlieb Arthur VI. o. t. ajándéka: láng bagoly (Strix flammea). — Podmaniczky Károly V. o. t. ajándéka: 1 korall törzs. — Winkler Jenő I. b. o. t. ajándéka: kagylók, csigák.

Kristálymintákat készítettek a szertár számára: Szlávik Péter és Böhm Károly IV. b) oszt. tanulók.

d) Történelmi és földrajzi szertár.

Vétel útján: Hölzel-Langl-féle képek a történelemhez: Pompeji. Colosseum. Pantheon. Constantin diadalíve. Hagia Sophia Stambulban. Az Alhambra oroszlán udvara. Szt-Péter egyház Rómában. A velencei Szt-Márk templom. Szt-István temploma Bécsben. Notre-Dame Párisban. Kogutovitz: Az osztrák-magyar monarchia térképe.

Ajándék útján: A nm. vallás- és közoktatási ministeriumtól: Kogutovicz : Itália Augusztusig. Kogutovicz : Magyarország 1606-ban.

e) Philologiai múzeum.

A philologiai gyűjtemény szaporodása: *a)* Könyvekben: Polgár György: Ó-kori hitéleti és művészeti régiségek képgyűjteménye. Miskolcz, 1896. — Divald Kornél: A felsőmagyarországi Renaissance építészet. Budapest, 1900. — *b)* Képekben: Denkmäler griechischer und römischer Skulptur. I. Bruckmann. München, 1898. — *c)* Szobrokban és hasonlókban: Toskanai-, dóriai-, ioniai-, korinthiai- és római oszloprendek (oszlopfő, gerendázat, oszloptalp és talpzat). Achilles kocsin, kocsissal és két lóval. Ariadne. Odysseus. Görög színház. Diana temploma. A 9 múzsa. Agamemnon. Priamos. Paris. Hector. Ajax. Aeneas. Dyomedes. Thetis. Hermes. Nestor. Patroklos. Niobe és leánya.

f) Fém- és érem-gyűjtemény.

A gyűjtemény gyarapításához a jelen tanévben a következők járultak adományaikkal: (ezüst: e, réz: r, nikkel: n, papirospénz: p, emlékérem: eé). Eisenstädter Róbert úr: 21 eé. Havlicsek József, m. kir. dohányfelügyelő úr: 1 e, 1 r. Aradi Elemér I. B): 2 r, 1 n. Bálint Gyula I. B): 4 e, 13 r. Bruck Nándor I. B): 1 e, 4 r. Csányi Pál I. B): 2 r. Harz Lajos I. B): 5 p, 11 r. Kifer József I. B): 1 e. Nagy Miklós I. B): 2 p. Winkler Jenő I. B): 5 e, 3 n, 6 r. Kis Manó I. C): 2 e. Engelsmann Andor II. A): 1 r. Heinrich János II. A): 1 r. Kiss Gyula II. A): 3 r. Martin Henrik II. A): 1 r. Pártos Imre II. A): 2 e, 1 r, 1 eé; Tölcséry Ferencz II. A): 1 r. Aradi Gyula II. B): 1 eé. Faragó Imre II. B): 1 e, 1 r. Baranyi Andor III. B): 1 p. Ungár Imre III. A): 3 e, 1 r, 4 p. Hódi Pál III. B.: 1 e.

g) Rajzszeretár.

E szeretár gyarapodása vásárlás útján: 1. Huszka József, „Magyar díszítő stil.“ Budapest, 1885. 45 táblával és szöveggel 20 korona értékben. 2. Julien, „Remekművi díszítmények.“ Páris, 50 lapon, 30 korona értékben. 3. Julien, „Remekművi díszítmények,“ két táblával. Páris. 24 lapon, 25 korona értékben. 4. Landseer, „Állat tanulmányok,“ két krétával, 30 lapon, 36 korona értékben. 5. Varions, „Fej és alaktanulmányok,“ két krétával, 75 lapon, 110 korona értékben.

Könyvtárak.

a) Tanári könyvtár.

A folyó iskolai évi gyarapodás vétel útján: a) Tudományos folyóiratok és szakközlönyök: *Annalen der Physik und Chemie* (Wiedemann) 1899—1900. — A természet. Szerk. dr. Lendl Adolf és Lakatos Károly. — Budapesti Szemle. Szerk. Gyulai Pál. — Erdélyi Múzeum. Szerk. Szádeczky Lajos. — Hítségoklatti Folyóirat. Szerk. Karcecz Alajos. — Irodalomtörténeti Közlemények. Szerk. Szilády Áron. — Képes Folyóirat. XIV. évf. 1—12. f. Szerk. Nagy Miklós. — Magyar Paedagogia. Szerk. Négyesy László. — Magyar Nyelvőr. Szerk. Simonyi Zsigmond. — Magyar Kritika. Szerk. Benedek Elek. — Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny. Szerk. Rajner Ferencz. — Katholikus Paedagogia. Szerk. Gyürky Ödön. — Phylologiai Közlöny. Szerk. Heinrich G. és P. Thewrewk E. — Természet-tudományi Közlöny. Szerk. Szily Kálmán. — Tornaügy. Szerk. Kovács Rezső. — Zeitschrift für die österr. Gymnasien. K. Schenkl. Wien, 1899—1900. — Zeitschrift für mathem. und naturwiss. Unterricht. Hoffmann. Leipzig, 1899—1900. — Lehrproben und Lehrgänge. Dr. Fries und. Dr. Menge. Halle. 1899—1900. — Durch ganzen Italien. München, 1899. — Magyar Iparművészet. Szerk. Fittler Kamill. 1899—1900. — Összesen 20 cím, 24 kötet. 277 füzetben, 252 korona 80 fillér értékben.

b) Könyvek: Pekár Gyula, Délen és Északon. Bpest, 1899. I—II. — Pecz Vilmos dr., Ókori Lexicon. Bpest, 1900. 1—3. f. — Arany János, Összes munkái. Hátrahagyott iratai és levelezései. I—XI. Bpest. — Magyarország megyéi és városai. 1. Nyitra megye. 2. Vas megye. Bpest, 1899. — Klassischer Bilderschatz. XI. München, 1898—99. — Gerber József, Lexicon Taciteum. F. XIV. Lipsiae, 1900. — Csengeri János dr., Q. Horatii Flacci opera. 1. Carmina, 2. Satirae et Epistolae. Bpest, 1893. — Bartal-Malmosi, C. Sallustii Crispi libri de coniuratione Catilinae et de bello Jugurthino. Bpest, 1880. — Bartal-Malmosi, Titi Livii ab urbe condita liber XXI. et XXII. Bpest, 1891. — Pallas Nagy Lexicon. Pótköt. I—II. Bpest, 1900. — Dr. Weisz János, Világtörténelem. IV. XIV. N.-Beckerek. 1899. — Tolsztoi-Hegedűs, Mi a művészet? Szeged, 1899. — Alexander Bernát, Madách I. Az ember tragédiája. Bpest, 1899. — Schwarz Gyula, Görög történelem. Bpest, 1900. — Sajó Sándor, Fialat szívvel. Bpest. 1898. — Warga János,

A bölcészettan történetének alapvonalai. Bpest, 1866. — Divald Kornél, A felsőmagyarországi renaissance építészet. Bpest, 1900. — Dr. Suták József, A differenciál és integrál számítás elmélete. Bpest, 1900. — Régi magyar könyvtár. Faludi F. Téli éjszakák. Fazekas Mihály versei. Haller I. Gesta Romanorum. Bpest, 1899. — Czuczor G., Összes költői művei. I—III. Bpest, 1899. — Pirchala Imre, P. Vergilii Maronis Aeneidos libri XII. Bpest, 1894. — Pasteiner Gyula, Római világ. Bpest, 1899. — Vogel Máté, Szentek élete. Bpest, 1880. — Tóth Béla, Magyar ritkaságok. Bpest, 1899. — Palágyi Menyhért, Madách I. élete és bölcészete. Bpest, 1900. — Dehiv, Kunstgeschichte in Bildern. IV. Atth. Leipzig, 1899. — Spirago-Adjutus, Kath. katekizmus. I—III. Szatmár, 1898. — Ivánkovits János, Egyházi szertartás. Szeged, 1897. — Roder, Bibliai történetek. Bpest, 1898. — Szmollény-Liptai, Magyarország ezredik éve. II. k. 1. r. Szeged, 1899. — Dr. Finácz Ernő, A magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában. I. Bpest, 1899. — Szemák, Német mondattan és olvasókönyv. Bpest, 1899. — Pirchala I., Latin nyelvtan és olvasókönyv. Pozsony, 1899. — Anton Springer, Grundzüge der Kunstgeschichte. Leipzig, 1899. — Stump László, Apáczai Cseri János mint paedagogus. Bpest, 1898. — Kis-Öreg, Nevelés- és oktatás. Bpest, 1895. — Hegedüs István, Apáczai Cseri János paedagogiai munkái. Bpest, 1899. — Nagy Ferencz, A bölcészettörténete. Kecskemét, 1896. — Magyar Minerva. Bpest, 1900. — Hock János, Összegyűjtött szent beszédei. Bpest, 1900. — Erdélyi Pál, Balassa Bálint. Bpest, 1900. — Dr. Alföldi Dénes, A meteorológiai műszerek és elemek. Bpest, 1900. — Dr. Laufenauer, Előadások az idegélet világából. Bpest, 1899. — Tanári névkönyv. Bpest, 1900. — Összesen 46 mű 78 kötetben, 33 füzetben. 396 kor. 80 fill. értékben.

A Magyar Tudom. Akadémia 20 korona átalányért a következő műveket küldötte meg intézetünknek: a) Tudományos folyóiratok és szakközlemények: Akadémiai Almanach 1900-ra. — Akadémiai Értesítő 1899—1900. — Archeologiai Értesítő, XIX. 3—5. XX. 1—2. Szerk. Hampel József. Bpest, 1900. — Akadémiai emlékbeszédek. X. 1—5. Bpest, 1899—1900. — Értekezések a bölcsészeti tudom. köréből. III. 4. — Értekezések a tört. tudom. köréből. XVIII. 1—10. — Nyelvtudományi közlemények. Szerk. Szimycsi József. XXX. 1. Bpest, 1900. — Mathem. és term. tud. Értesítő. Szerk. König Gyula. XVIII. 1. Bpest, 1899—1900. — Mathem. és term. tud. közlemények. Szerk. dr. Lengyel Béla. XXVII. 4.

b) Könyvek: Dr. Margalits Ede, Horvát történelmi repertorium. Bpest, 1900. Magyar történelmi színműtár. Szász K., István vezér. Váradi A., Charitas, Szász K., Attila halála. Gabányi Árpád, Pogány magyarok. Endrei Zalán, Hona királynő. Somló S. IV. István. Bpest, 1891—99. — Huber Alfonz, Ausztria története. Bpest, 1899. — Jánosi Béla, Az aesthetika története. Bpest, 1899. — Dante-Szász. A paradicsom. Bpest, 1899. — Bodley, Franciaország.

Bpest, 1899. — Archeologiai közlemények. XXI—XXII. Bpest, 1899. — Melich János, A gyöngyösi latin-magyar szótár-töredék. Bpest, 1898. — Összesen 22 mű, 16 kötetben, 27 füzetben, 94 korona értékben.

A folyó isk. évi gyarapodás ajándék utján: *A nm. vallás- és közokt. ministeriumtól*: Suták József, J. Bolyai Scientia spatii absolute vera. Bpest, 1897. Id. Ábrányi Kornél, A magyar zene a XIX. században. Bpest, 1900. — *A nm. földm. ügyi ministeriumtól*: Bolle János, A selyemtenyésztés Japánban. Bpest, 1899. — *A kolozsvári tud. egyetemről*: Kolozsvári Fer. J. tud. egyetem almanachja 1899—1900. tanévre I—II. Kolozsvár. Beszédék és pályázati jelentések a kolozsvári tud. egyetemről. Kolozsvár, 1899. — *A kir. József műegyetemtől*. 1898—99. megnyitásakor mondott beszédék. A kir. József műegyetem díszülése 1896. máj. 6-án. Program az 1898—99. tanévre. Gyászünnepegy Erzsébet királyné halála alkalmából. Bpest, 1898. — *A budapesti rabbiképző intézettől*: Értesítő 1898—99. Bpest. — *A szabadkai önk. tűzoltó testülettől*: A szabadkai önk. tűzoltó testület emlékkönyve. Szabadka, 1898. — *Szeged sz. kir. városától*: Reizner János, Szeged története. I—IV. Szeged, 1900. *Dr. Kőhegyi L. úrtól*: M. T. Ciceronis librorum philosophieorum vol. I. Emendatum a Joanne Sturmio. A. 1549. — *Tanker. kir. főigazgató úrtól*: Milkó Izidor, Római mozaik. Bpest, 1895. — Fölker József, Mohács története. Mohács 1900. — Frankl István, Szabadka város ismertetése. Szabadka, 1899. — Négyesi László, Magyar Paedagogia VII. évf. 3. és VIII. évf. 10. sz. — Gregor Müller, Cistereienser Chronik, X. Jahrg. 3. XI. 10. sz. — Bozóky Endre, Physika és physikai földrajz. Bpest, 1897. — Ujházy László, A magyar nemzet történelme, I. Bpest, Sz. István társ. — *Eisenstädter Róbert úrtól*: Frankl István, Szabadka sz. kir. város ismertetése. Szabadka, 1899. — *Az illető szerzőktől*: Király Béla, Fakadó rügyek. Ó-Becse, 1898. — Méhely Lajos, A magyar zoologia érdekében, még egy hang a magyar zoologia érdekében. Bpest, 1900. — Dr. Váγγελ Jenő, Utolsó szó. Válasz Méhely füzetére. Bpest, 1900. — Dr. Blaskovits Ambrus, Uj Magyar Szemle Bpest, 1900. — Roboz József, Mi a dadogás? Temesvár, 1900. — Tóvölgyi Titusz, Egy új reformáció küszöbén. Bpest, 1900. — Összesen 25 mű, 17 kötetben, 40 füzetben, 112 korona értékben.

A tanári könyvtárban a mult évben volt 2815 mű 4081 kötetben, 871 füzetben 15,671 korona 6 fillér értékben. Az ez évi gyarapodás 113 mű, 135 kötet, 377 füzet, 855 korona 60 fillér értékben; és pedig 1. vétel utján: a) önálló szakmunka: 46 mű, 78 kötet, 35 füzetben. 396 korona 80 fillér értékben; b) tudományos folyóirat: 20 mű, 24 kötet, 277 füzetben, 252 kor. 80 fillér értékben. Az akademiától 20 korona átalány fejében: a) önálló szakmunka 13 mű, 9 kötet, 2 füzetben, 74 korona értékben; b) tudományos folyóirat: 9 mű, 7 kötet, 25 füzetben, 20 korona értékben. 2. Ajándék utján: a) önálló szakmunka: 9 mű, 11 kötet, 2 füzet, 66 korona

értékben; b) tudományos folyóirat: 3 mű, 2 kötet, 27 füzet, 23 korona 20 fillér értékben; c) vegyes^a 13 mű, 4 kötet, 11 füzet, 22 korona 80 fillér értékben.

b) Ifjúsági könyvtár.

a) Az önképzőköri könyvtár az Akadémia könyvkiadó vállalatának évi járadékából a következő művekkel gyarapodott: Dante, A paradicsom. — Bodley, Franciaország. — Huber, Ausztria története. — Jánosi, Az aesthetika története. — Vétel útján: Gyöngyösi, Murányi Vénus. — Gyöngyösi, Kemény János. — Gyulai, Emlékbeszédek. — Gyulai, Vörösmarty életrajza. — Katona, Bánk-bán. — Mikes, Törökországi levelei. — Shakspere, Coriolanus, Julius Caesar, Machbeth. — Sophokles, Antigone, Elektra. — Vörösmarty, A két szomszédvár. — Hamvay, Az aradi tizenhárom. Platz, Utazás a természetben. Összesen 18 kötet, 26 korona értékben.

b) Az ifj. nagyobb és kisebb könyvtár gyarapodása: ajándék útján: Lampel Róbert budapesti könyvkiadótól: Angyal, Szalárdi siralmas krónikája. Bánóczy, Kisfaludy Károly víg elbeszélései. — Szinnyi Ferencz, Petőfi Sándor családi versei.

Vétel útján: Arany, Buda halála. — Seres Imre, A tudós leánya. — Balkányi Szabó Lajos, Magyar ősmesék. — Gaal, Költészeti koszorú. — Berczik Árpád, Őszi hajtás. — Verne, A francia zászló. Fordította Gaal Mózes. — Arany János, Az első lopás, Jóka ördöge, 32 péld. — Arany J., Toldy estéje, 10 péld. — Béla király Névtelen jegyzőjének könyve a magyarok tetteiről, 30 péld. — Petőfi S., Utirajzok, 30 péld. — Heltai Gáspár válogatott meséi, 4 péld. — Fáy András válogatott meséi, 2 péld. — Arany János válogatott kisebb költeményei. — Berzsenyi Dániel válogatott versei, 2 péld. — Kölesey Ferencz válogatott versei, 2 péld. — Gvadányi, A peleskei nótárius, 2 péld. — Kisfaludy Sándor válogatott regéi, 2 péld. — Czobor Béla, A magyar szent korona és a koronázási jelvények. — Tóth Kálmán, Kinizsi Pál. — Kisfaludy Károly válogatott költeményei, 3 péld. — Kossuth Lajos 1848. jul. 11-iki beszéde a haderő megajánlása ügyében, 10 péld. — Kölesey Ferencz válogatott beszédei, 10 péld. — Tinódi Sebestyén válogatott históriás énekei, 10 péld. — Jókai Mór, Az új földesúr, 5 péld. — Pázmány Kalauzának I. és II. könyve. — Faludi, Nemes úrfi. — Áldásy Antal, Pázmány élete. — Deák Ferencz két felirata. — Tinódi Sebestyén, Budai Ali basa históriája. — Verne Gyula, Az úszó város. — Kemény Zsigmond, Zord idők. — Nyizsnyay Iván, Szolid elbeszélések. — Kisfaludy Károly, Csalódások, Mátyás deák, Hűség próbája, Kérők, 2 péld. — Zrínyi Miklós, Szigeti veszedelem. — Sophokles, Antigone, 2 péld., Elektra, 2 péld. Shakspere, Coriolanus, Julius Caesar, Machbeth, 2 péld. — Vörösmarty Mihály, A két szomszédvár, 2 péld. — Katona József, Bánk bán, 2 péld. — A kuruczvilág költészete. — Kazinczy Ferencz levelei. Szemelvények. —

Gyöngyösi István, Marssal társalkodó murányi Vénus, 2 péld., Kemény János. — Mikes Kelemen válogatott törökországi levelei. — Jánosi Gusztáv, Angol, olasz és francia költőkből. — Imre Sándor, A népköltészetről és népdalról. — Márki Sándor, A középkor főbb krónikásai. — Riedl Frigyes, Magyarok Rómában. — Vörösmarty Mihály, Csongor és Tünde. — Molière, A tudós nők. — Gyulai Pál emlékbeszédei, 2 péld. — Gyulai P. emlékbeszéde Arany J. fölött, 10 péld. — Gyulai P., Vörösmarty életrajza, 2 péld. — Összesen 213 kötet, 105 korona 80 fillér értékben. Az ifjúsági könyvtárak gyarapodása a lefolyt iskolai évben 231 kötet, 131 kor. 80 fill. értékben.

Értesítés a jövő 1900—1901. tanév megnyitásáról.

A jövő tanévre a beírások szeptember hó 5. első napján történnek. A felvétel szabályai a következők:

I. A jelentkezés ideje.

A tanintézetnek eddig fennállott párhuzamos osztályai a szükséghez képest a jövő 1900—1901. tanévre is fenntartatnak, vagyis 3 első, 2 második, 2 harmadik és 2 negyedik osztály lesz; a négy felső osztály azonban továbbra is párhuzamosak nélkül marad.

Az 1883. évi XXX. t.-cz. értelmében ezen osztályok mindegyikébe 60 tanuló vehető föl s a helybeliek a fölvételnél előnyben részesülnek. Ebből kifolyólag:

1. Szeptember hó 1-én és 2-án csak helybeliek iratkozhatnak be.

2. Szeptember hó 3-án, 4-én és 5-én helybeliek és vidékiek.

3. Valamint a helybeliek a vidékiek fölött, úgy azon vidékiek, kik már előbb is a tanintézet növendékei voltak, az újonnan jelentkezők fölött a fölvételnél elsőbbséggel bírnak.

II. A bemutatandó okmányok.

1. A gymnasium első osztályába csak oly tanuló vehető föl, ki a 9-ik évet betöltötte s 12 évnél nem idősebb, mely körülmény *keresztlevel* s illetőleg hiteles születési bizonyítvánnyal igazolandó.

2. Az ismeretek mértékére nézve megkívántatik, hogy a tanuló a népiskola 4-ik osztályának tananyagában kellő jártassággal bírjon s erről hiteles iskolai bizonyítványt mutasson föl.

3. A beírássra szülői vagy ezek megbízottja kíséretében jelentkezik a tanuló az igazgatóságnál s itt felmutatja az előbbi tanévről szóló *iskolai bizonyítványát* s azon iskolának Értesítőjét, melyben ezen bizonyítványát nyerte, továbbá *keresztlevelét* vagy születési okmányát s szabályszerű *orvosi bizonyítványt* a sikeresen

megtörtént *első himmlőoltásról* s ha az ifjú 12 éves, az újraoltásról. *Míg a tanuló ezen okmányokat be nem mutatja, addig magát az intézetbe véglegesen fölvettnék nem tekintheti.*

Az V. osztályba belépő tanuló szülője, illetőleg gyámja köteles kijelenteni, vajjon fia, illetőleg gyámoltja az 1890. évi XXX. t.-cz. értelmében a görög nyelvet, avagy az idézett t.-cz. által meghatározott más tantárgyakat fogja-e tanulni.

III. A tandíjak.

Szeged sz. kir. város köztörvényhatósága 1899. évi 436. szám alatt kelt határozata a tandíjakat 1900. szept. 1-től számítandó hatálylyal a következő módon szabályozza:

1. A helybeli ifjú 41 korona 60 fillért, vidéki 67 korona 60 fillért fizet egész évre tandíjul.

2. A tandíj három részletben fizethető; és pedig helybeli tanulók a beíráskor fizetnek 15 korona 60 fillért, a II. és III. időszak kezdetén, vagyis január és április hóban 13—13 koronát; vidékiek a beíráskor fizetnek 23 korona 60 fillért, január és április hóban pedig 22—22 koronát.

3. Szegénysorsú, de jó magaviseletű s előmenetelű növendék tandíjmentességért folyamodhatik. *A folyamodványok Szeged szab. kir. város tanácsához intézendők s beírás alkalmával a gymnasiumi igazgatóságnál nyújtandók be.*

Melléklendő a folyamodványhoz: 1. *A jelen évről szóló* hatósági szegénységi bizonyítvány. 2. Jó előmenetelről tanuskodó iskolai bizonyítvány.

A jó előmenetel olyképen értendő, hogy a gymnasiumból jövő tanulónak a tornázáson és szépíráson kívül a kötelezett tantárgyak nagyobb részéből jó vagy vegyes jeles és jó tanjegye legyen. Az I. osztályba belépő tanulók csak az I. időszak végén nyerendő gymnasiumi Értesítő alapján folyamodhatnak tandíjmentességért.

IV. Javító és pótló vizsgálatok.

Hogy mind a helybeli, mind a vidéki illetőségű ifjak a főntebb kitűzött időben jelentkezhessenek a fölvételre, a fölvételi, javító és pótló vizsgálatok idejéül a helybeliek részére augusztus hó 30-ik, a vidékiek részére pedig augusztus hó 31 napja délelőtt 8— $\frac{1}{2}$ 12-ig, délután 2 $\frac{1}{2}$ —5 óráig tüzetik ki.

Javító és pótló vizsgálatokra bocsáttatnak:

1. Oly egy tantárgyból bukott tanulók, kiket erre a tanári

testület zárértekezleti ítélete följogosít, mely körülmény az iskolai bizonyítványban már jelezve van.

2. A két tantárgyból bukottak közül azok, kik erre a szegedi tankerületi főigazgatóságtól külön engedélyt nyertek. Ezen engedély iránti kérvények 1 koronás bélyeggel ellátva s iskolai bizonyítvánnyal és évközi értesítővel fölszerelve a tankerületi főigazgatósághoz intézendők s július hó 10-ig a gymnasiumi igazgatósághoz benyújtandók.

3. Pótló vizsgálatra igényt tarthatnak azon tanulók, a kik a tanév végén tartott osztályvizsgálatokon betegség miatt nem jelenhettek meg. Ezen vizsgálatra az engedélyt a tanári kar adja meg. A vizsgálat iránti kérvények *hatósági vagy hatóságilag megerősített orvosi és egyéb bizonyítványokkal fölszerelve július 10-ig az igazgatósághoz benyújtandók.* Sem a javító, sem a pótló vizsgálatért díj nem fizetendő.

Szeptember hó 5-én d. e. 8 órakor nyitattik meg a tanév a Szentlélek ünnepélyes segítségül hívásával.

A vidéki szülők és gyámok a gyermekeik részére fölfogadandó szállás iránt az igazgatóságnál tudakozódhatnak. Végül figyelmeztetnek a tanulók, hogy *az ódon könyvek bevásárlásában nagy körültekintéssel járjanak el, nehogy azok helyett időközben kényteleníttessenek az előírt kiadású tankönyveket beszerezni.*

Szegeden. 1900. június hó 29-én.

Cserép Sándor

főgymn. igazgató.

TARTALOM.

	Lap
A szülőkhöz	3
Philológiai múzeumunk ismertetése, kapcsolatban a művészeti oktatás és szemléltetés kérdésének vázlatos történeti feltüntetésével	19
1848. április 11. emlékezete	77
Adatok a főgymnasium történetéhez az 1899—1900. tanévben :	
A) Az intézet állapota	82
B) Az intézet működése	87
C) Általános ügyek	91
D) Felsőbb hatóságoktól érkezett fontosabb leiratok	93
E) Ifjúsági segélyző-egyesület	94
F) Önképző-kör	96
G) Gyorsíró-kör	104
H) A főgymnasium ösztöndíjas és jutalmazott tanulói az 1899—1900. tanévben:	
a) Ösztöndíjasok	107
b) Az intézet jutalmazott tanulói az 1899—1900. tanévben	108
Tanári kar :	
A) A kötelezett tantárgyak tanárai	110
B) A nem kötelezett tantárgyak tanárai	112
Előadott tananyag	113
Írásbeli dolgozatok	128
A tanulók előmenetele :	
A) A kötelezett tantárgyakban	131
B) A nem kötelezett tantárgyakban	157
A sorozatban használt érdemjegyek fokozata	161
Rövidítések jelentménye	161
Tornaverseny	162
Statisztikai kimutatások :	
I. A tanulók általános áttekintése	165
IIa) A tanulásban tett előmenetel	168
IIb) A tanítás eredménye összefoglalva	169
III. Az 1899—1900. tanévi érettségi vizsgálatok eredménye	170
VI. Az egész tanév alatt beírt tanulók illetőségének kimutatása megyék szerint	171
Szertárak :	
a) Természettani szertár	172
b) Vegytani szertár	172
c) Természettudományi szertár	172
d) Történelmi és földrajzi szertár	172
e) Philológiai múzeum	173
f) Fém- és érem-gyűjtemény	173
g) Rajzszerter	173
Könyvtárak :	
a) Tanári könyvtár	174
b) Ifjúsági könyvtár	177
Értesítés a jövő 1900—1901. tanév megnyitásáról	179

